

อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

กุมภาพันธ์ 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอตาปอยจังหวัดน่าน

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาไทย

กุมภาพันธ์ 2568

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

LOCAL IDENTITY IN THE LITERATURE OF SAWDAPOI, NAN PROVINCE

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment
of the Requirements for the Master of Arts Degree
in Thai

February 2025

Copyright 2025 by University of Phayao

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
เรื่อง
อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน

ของ ธนาภานต์ หาญยุทธ

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... ประธานกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(รองศาสตราจารย์ ดร. เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์)
..... อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(ดร. วชิรินทร์ แก่นจันทร์)
..... อาจารย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เอื้อมพร ทิพย์เดช)
..... คณบดีคณะศิลปศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จิตติมา กาวีระ)

เรื่อง: อุตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน
ผู้ศึกษาค้นคว้า: ธนาภรณ์ หาญยุทธ, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง: ศศ.ม. (ภาษาไทย), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2567
อาจารย์ที่ปรึกษา: ดร. วชิรินทร์ แก่นจันทร์
คำสำคัญ: อุตลักษณ์ท้องถิ่น, ขอดาปอย, จังหวัดน่าน

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน โดยวิเคราะห์จากเอกสารวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ที่รวบรวมจากช่างขับซอในพื้นที่จังหวัดน่าน ทั้งในอดีตและปัจจุบัน จำนวน 6 ฉบับ ผลการศึกษามหาขอดาปอยจังหวัดน่าน ปรากฏอุตลักษณ์ท้องถิ่น จำนวน 3 ประการ ได้แก่ 1) อุตลักษณ์ท้องถิ่นด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงความเชื่อเรื่องอานิสการถวายทาน ความเชื่อเรื่องเทวดาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และการเปรียบเทียบเครื่องอัฐบริขารกับการทดแทนพระคุณบิดามารดา 2) อุตลักษณ์ท้องถิ่นด้านวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น กล่าวถึงวัฒนธรรมการอยู่เดือนไฟหลังการคลอดทารก เครื่องใช้ในชีวิตประจำวันของคนเมืองน่าน ที่ปรากฏในงานบรรพชาอุปสมบท และภูมิปัญญาการดำรงชีวิตของคนเมืองน่านในอดีต 3) อุตลักษณ์ท้องถิ่นด้านภาษามีการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาพื้นเมืองน่านตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งอุตลักษณ์ทั้ง 3 ประการ สะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของคนเมืองน่านที่ผูกโยงวัฒนธรรมทางภาษา ประเพณี สังคมและวิถีชีวิตเข้าสู่พระพุทธศาสนา โดยผ่านวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน

Title: LOCAL IDENTITY IN THE LITERATURE OF SAWDAPOI, NAN PROVINCE
Author: Thanakan Hanyut, Independent Study: M.A. (Thai), University of Phayao, 2024
Advisor: Dr. Watcharin Kaenchan
Keywords: local identity, Sawdapo, Nan Province

ABSTRACT

The objectives of this study were to study local identities presented in Sawdapo, a folk literature of Nan province. The study analyzed 6 documents concerning the Sawdapo of Nan province collected from both past and present Saw singers in Nan province. The results of the study suggested three distinctive types of identities, namely 1) local identities concerning Buddhism beliefs about the merit of giving, Buddhist gods, and the comparison between the eight necessities of a Buddhist monk and gratefulness towards fathers and mother; 2) a local identities with respect to local community lifestyles, which exhibited the culture of nurturing postpartum mothers, everyday objects used by Nan people, which were found in the ordain celebration, and reflecting the local wisdoms of past lifestyles of the Nan people; 3) local identities concerning language of which the Nan dialect is used throughout the Sawdapo. Thus, the three distinctive identities reflected the identities of the Nan people which have intertwined with language, traditions, society and lifestyles with Buddhism by means of the folk literature Sawdapo of Nan Province.

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่อง อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน สำเร็จได้ด้วยความกรุณาให้คำปรึกษาในการศึกษาค้นคว้าทางวิชาการอย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร. วชิรินทร์ แก่นจันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาในการศึกษาค้นคว้าข้อมูลทางวิชาการ กระบวนการศึกษาค้นคว้า การวิเคราะห์เอกสารหลักฐานด้วยความความวิริยะอุตสาหะเอาใจใส่ต่อศิษย์ ด้วยจิตวิญญาณแห่งความเป็นครูอย่างแท้จริง ทำให้ผลงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่อง อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่านสำเร็จได้ ผู้ศึกษาจึงขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาอย่างสูงยิ่ง และระลึกถึงพระคุณที่ 3 อันประกอบไปด้วย ความเมตตาที่มีศิษย์ด้วยความเคารพ ไฉน ที่นี้

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยพะเยาทุกท่าน ที่ได้ถ่ายทอดองค์ความรู้สรรพวิชาอย่างไม่มีปิดบัง อันก่อคุณประโยชน์ให้ศิษย์ได้นำความรู้ไปใช้ศึกษาค้นคว้าวิจัย

ขอกราบนมัสการขอบพระคุณ พระสมุห์บรรพต ญาณวิโส ขอขอบพระคุณ แม่ครูลำดวน สุวรรณภูคำ, ครูคมสันต์ ชันทะสอน, ครูพลากร อุตระชน และคุณอภิรัตน์ รัตนศิลา ที่ได้เอื้อเฟื้อมอบวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ให้ผู้ศึกษาได้นำมาศึกษาวิเคราะห์

ขอกราบนมัสการขอบพระคุณ พระครูบาเจ้าบุญหลวง หลวงพ่อบุญธรรม ผู้สนับสนุนกำลังทรัพย์ในการศึกษาตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จการศึกษา

ท้ายสุดขออานิสต์แห่งการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่อง อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่านฉบับนี้ ขออุทิศให้แก่ดวงวิญญาณพ่อครูหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ และพ่อครูสมฤทธิ์ สถาอุน ครูภูมิปัญญาทางด้านการประพันธ์วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ที่ได้สร้างสรรค์วรรณกรรมไว้ให้ยุวชนคนรุ่นหลังได้ศึกษา และเป็นมรดกภูมิปัญญาวรรณศิลป์แห่งแผ่นดินเมืองน่านสืบต่อไป

ธนาภานต์ หาญยุทธ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการวิจัย.....	3
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	3
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย.....	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5
วรรณกรรมบทขอ	5
ลักษณะคำประพันธ์บทขอดาปอยจังหวัดน่าน	9
การขับขอในจังหวัดน่าน	10
พิธีกรรมการบวชในพระพุทธศาสนา	14
แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์	17
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	23
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	27
ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา.....	27

การเก็บรวบรวมข้อมูล	28
การวิเคราะห์ข้อมูล	29
กรอบแนวคิดการศึกษา.....	31
การนำเสนอผลการศึกษา.....	31
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	32
อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา	32
อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น	43
อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านภาษาท้องถิ่น.....	57
บทที่ 5 บทสรุป	68
สรุปผลการวิจัย.....	68
อภิปรายผลการวิจัย	69
ข้อเสนอแนะ	71
บรรณานุกรม.....	72
ภาคผนวก.....	75
ภาคผนวก ก บทขอตาปอยจังหวัดน่าน ฉบับพ่อนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ แต่งให้นายสมศักดิ์ ช่อ แก้ว	76
ภาคผนวก ข บทขอตาปอยจังหวัดน่านฉบับพ่อนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ แต่งให้ แม่ลำดวน สุวรรณภูคำ	86
ภาคผนวก ค บทขอตาปอยจังหวัดน่าน ฉบับพ่อนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ แต่งให้ ครูคมสันต์ ชัน ทะสอน	100
ภาคผนวก ง บทขอตาปอยจังหวัดน่าน ฉบับพระสุเมห์บรรพต ญาณวิโส วัดดอนแก้ว ตำบล วรนคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน	114
ภาคผนวก จ บทขอตาปอยจังหวัดน่าน ฉบับพ่อนานสมฤทธิ์ สถาอูน บ้านนาเหลืองโน ตำบล นา เหลือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน	125

ภาคผนวก ฉ บทชอดาปอยจังหวดน่าน ฉบับนายอรรัตน รัตนศลา บ่านนาผา ตำบลกองควาย อำเภอเมืองน่าน จังหวดน่าน	143
ประวัติผู้วิจัย.....	158

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา	31
--------------------------------	----

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

อัตลักษณ์ เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวที่แสดงลักษณะของบุคคล สังคม ชุมชน หรือท้องถิ่น อาทิ เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ฯลฯ โดยอัตลักษณ์ของคนเมื่อนาน เป็นสิ่งที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ของตนเอง ทั้งยังแสดงให้เห็นความเป็นตัวตนของตนเอง ซึ่งสามารถระบุได้ว่า วัฒนธรรมนั้นคือของคนเมื่อนาน อัตลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นคนเมื่อนานมีหลายประเภท เช่น ภาษาคำเมืองหรือภาษาพื้นเมือง อักษรธรรมพื้นเมือง การแต่งกาย มีวัฒนธรรม โบราณสถาน อาคาร บ้านเรือน พิธีกรรม และความเชื่อต่าง ๆ เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง สิ่งเหล่านี้แสดงอัตลักษณ์ความเป็นคนเมื่อนานได้เป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์พบงานเขียนที่แสดงถึงอัตลักษณ์ที่เป็นวรรณกรรมท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยว รวมถึงวรรณกรรมปัจจุบันในรูปแบบของบทเพลง ดังปรากฏในงานวิจัยของ สาทิต แทนบุญ (2542) ได้ศึกษาเรื่อง อัตลักษณ์ในวรรณกรรมนิราศของหมื่นพรหมสมพัตร (นายมี) พบว่า อัตลักษณ์ด้านศิลปะมีการนำเสนอการดำเนินเรื่องโดยใช้ประเพณีในแต่ละเดือนมาพรรณนา และใช้ลำดับของสถานที่ในการดำเนินเรื่อง อีกทั้งในนิราศบางตอนแต่งเป็นกลบทมธุรสวาที มีลีลาที่กระฉับกระเฉง และลีลาที่อ่อนหวาน ขบขันในการพรรณนาได้พรรณนาถึงสิ่งที่พบเห็น มีการใช้ความเปรียบ ที่เน้นข้อคิดคติสอนใจ รวมถึงทัศนะของกวีที่มีต่อชีวิต โลก และสังคม

เรื่องของอัตลักษณ์ยังปรากฏในงานวิจัยของ สมคิด นันตะ (2558) ซึ่งศึกษาเรื่องกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกิดจากสถานที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยมีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยว รวมถึงบรรยากาศที่สวยงามจากธรรมชาติที่มีหุบเขาที่งดงาม โดยประกอบด้วยคุณค่าและอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน ประกอบด้วย คุณค่าด้านเอกลักษณ์ของโบราณสถาน แสดงการรับรู้หรือความเข้าใจถึงที่มาของการสร้างโบราณสถาน คุณค่าด้านวิชาการ ในฐานะที่เป็นข้อมูลสะท้อนเรื่องราวในอดีตเป็นข้อมูลทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าด้านเศรษฐกิจ ที่สร้างรายได้ให้แก่ชุมชน คุณค่าด้านสังคมในฐานะศูนย์รวมจิตใจของคนในสังคม และคุณค่าด้านสุนทรียภาพของศิลปกรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรมที่แสดงถึงชั้นเชิงในด้านศิลปะผ่านงานสร้างสรรค์ในรูปแบบต่าง ๆ

ในการศึกษาลักษณะเดียวกันนี้ยังพบงานวิจัยที่เน้นอัตลักษณ์ผ่านบทเพลงในงานวิจัยของ จักรี ศรีมุกคุณ (2547) เรื่อง อัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์ ผลการศึกษา

พบว่า บทเพลงของพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ ปรากฏอัตลักษณ์ในส่วนต่าง ๆ คือด้านเนื้อหามุ่งเสนอเกี่ยวกับ ชาวนา และกรรมกรผู้ใช้แรงงาน เป็นบทเพลงที่สะท้อนความทุกข์ยากลำบาก เนื้อหาเกี่ยวกับวีรชน ที่ต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย ด้านแนวคิด พบว่ามีการนำเสนอแนวคิดซึ่งสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์เรื่อง ความรัก แนวคิดเกี่ยวกับอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิต และการดำเนินชีวิตในสังคม แนวคิดเกี่ยวกับการเมือง การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย แนวคิดเกี่ยวกับการให้ความหวังและกำลังใจ เกี่ยวกับชาวนา และกรรมกร ผู้ใช้แรงงาน แนวคิดเกี่ยวกับผู้หญิงที่มีอาชีพขายบริการ และเกี่ยวกับการศึกษา และด้านศิลปะ ในการประพันธ์

จากการศึกษางานวิจัยด้านอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนและการสร้างอัตลักษณ์ของตนเอง ผ่านวรรณกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยพบว่า บทชอดาปอยของจังหวัดน่าน เป็นอีกข้อมูลหนึ่งที่สะท้อนความเป็น อัตลักษณ์ของคนเมืองน่านได้เป็นอย่างดี เพราะบทชอดาปอยจังหวัดน่าน เป็นวรรณกรรมที่เก่าแก่ มีการสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน จึงเกิดการถ่ายทอดวิถีชีวิตและวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ผ่านบทชอดาปอย จังหวัดน่าน การวิเคราะห์วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนเมืองน่านผ่านบทชอดาปอยจังหวัดน่าน จึงเป็นการแสดงให้เห็นอัตลักษณ์ของคนเมืองน่านได้หลายมิติ ดังจะเห็นได้จากบทชอดาปอยที่แสดง ลักษณะความเชื่อทางพุทธศาสนา และลักษณะความเชื่อทางไสยศาสตร์ ดังบทประพันธ์ชอดาปอย จากฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอยางตลาด จังหวัดน่าน ที่แต่งให้แม่ลำดวน สุวรรณภูคำ จังหวัดแพร่ ที่ว่า

“ผ้าเครื่องปอยเป็กขึ้นองว่ามีหกผืน	บักายบลิ้มพิน้องบ้านนี้
ขอลามลำดวนปะใส่ยายพี่	วันนี้จะถามหลายกำ
ผ้าผืนที่หนึ่งชื่อว่าใดกัน	แล้วจะตอบคุณหยั่งน้องหล้า
ค่อยกล่าวคำจามาเหยียเจ้าเจ้า”	

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

จากข้อความข้างต้นปรากฏความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ด้วยบทชอดาปอยเป็นบทขับขอม ที่พรรณนาในเรื่องอานิสงส์ของการบวชในพระพุทธศาสนา โดยเนื้อเรื่องของการขับขอมจะกล่าวถึง อานิสงส์ของการถวายทานข้าวของเครื่องใช้ในงานอุปสมบท เช่น ผ้าไตร สบง จีวร บาตร ตาลปัตร ฯลฯ โดยผู้ขับขอมจะนำถ้อยคำสำนวนขอมมาผูกโยงกับอานิสงส์ที่จะได้รับในแต่ละอย่าง บางบทกล่าวถึง การเปรียบเทียบและการทดแทนพระคุณของบิดามารดาผู้ให้กำเนิด โดยจะเปรียบเทียบว่าสิ่งของ เครื่องใช้ในแต่ละอย่างแต่ละชนิด แทนสิ่งของเครื่องใช้ใดบ้างที่ผู้เป็นบิดามารดาของตนได้เคยใช้

จากข้อมูลวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนเมืองน่าน ที่ปรากฏอยู่ในบทชอดาปอยจังหวัดน่าน เป็นสิ่งที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัย และด้วยวัฒนธรรมการขับขอมล่องน่านที่ควบคู่กับวิถีชีวิตของคน เมืองน่าน ผ่านกาลเวลามานานหลายร้อยปี ประกอบกับความเชื่อท้องถิ่นที่ใกล้จะสูญหาย จึงทำให้ผู้วิจัย สนใจที่จะวิจัยเรื่อง อัตลักษณ์ท้องถิ่นในบทชอดาปอยจังหวัดน่าน เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่น

ที่ปรากฏในบทขอดาปอยจังหวัดน่าน จำนวน 6 ฉบับ ซึ่งจะทำให้ทราบแนวคิดทางด้านอัตลักษณ์ท้องถิ่น ในบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ทั้งยังเป็นการเผยแพร่อัตลักษณ์ท้องถิ่นในบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ให้กว้างขวางออกไปอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดที่มาของแหล่งข้อมูลของบทขอดาปอยจังหวัดน่าน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกจากผลงานบทขอดาปอย จังหวัดน่าน ที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรโดยศิลปินผู้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในจังหวัดน่าน จำนวนทั้งสิ้น 6 ฉบับ ได้แก่ สำนวนที่ 1 ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้พ่อสมศักดิ์ ช่อแก้ว จังหวัดแพร่ มีบทขอจำนวน 61 บท, สำนวนที่ 2 ฉบับ พ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้แม่ลำดวน สุวรรณภูคำ จังหวัดแพร่ มีบทขอจำนวน 81 บท, สำนวนที่ 3 ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้ครูคมสันต์ ชันทะสอน จังหวัดน่าน มีบทขอจำนวน 91 บท, สำนวนที่ 4 ฉบับพระสมุห์บรรพต ญาณวิโส วัดดอนแก้ว ตำบลวรนคร อำเภอบัว จังหวัดน่าน มีบทขอจำนวน 72 บท, สำนวนที่ 5 ฉบับพ่อหนาน สมฤทธิ์ สถานี ตำบลนาเกลือ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน มีบทขอจำนวน 115 บท และ สำนวนที่ 6 ฉบับนายอภิรัตน์ รัตนศิลา ตำบลกองควาย อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน มีบทขอจำนวน 95 บท

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. บทขอดาปอย ผู้วิจัยพิมพ์ตามต้นฉบับ บางคำอาจคลาดเคลื่อนจากคำตามพจนานุกรม เช่น คำจุล (คำจุน), ตอบบุญ (ตอบแทนบุญคุณ) เป็นต้น
2. คำที่เป็นคำเฉพาะ ผู้วิจัยจะวงเล็บคำแปลเป็นภาษาไทยถิ่นกลางไว้ในส่วนท้ายข้อความของบทขอดาปอย เช่น เป็กข์ (การอุปสมบท), ปอย (งานบรรพชาอุปสมบท), ดา (จัดเตรียม) เป็นต้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

อัตลักษณ์ท้องถิ่น หมายถึง คุณลักษณะเฉพาะของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความเป็นตัวตนหรือกลุ่มชนของคนเมื่อน่าน

บทขอ หมายถึง บทประพันธ์ร้อยกรองของชาวล้านนาที่มีฉันทลักษณ์แบบแผน นิยมใช้ขับร้องในงานรื่นเริงต่าง ๆ นิยมขับร้องในเขตล้านนาภาคเหนือตอนบน และเป็นเพลงปฏิพากย์ร้องโต้ตอบระหว่างชายหญิง

ดาปอย หมายถึง การเตรียมการในงานต่าง ๆ ในที่นี้ ดาปอย หมายถึง การเตรียมงานบรรพชาอุปสมบท ในท้องถิ่นจังหวัดน่าน

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. เพื่อทราบแนวคิดทางด้านอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน
2. เพื่อเผยแพร่อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่านให้เป็นที่แพร่หลาย
3. เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่องอัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน มีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. วรรณกรรมบทขอ
2. ลักษณะคำประพันธ์บทขอดาปอยจังหวัดน่าน
3. การขับขอในจังหวัดน่าน
4. พิธีกรรมการบวชในพระพุทธศาสนา
5. แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมบทขอ
 - 6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์

วรรณกรรมบทขอ

กิ่งแก้ว อรรถากร (2519, หน้า 7) ได้ให้ความสำคัญและให้ความหมายของวรรณกรรมท้องถิ่นว่า วรรณกรรมท้องถิ่นนั้นเป็นข้อมูลลายลักษณ์อักษรหรือข้อมูลมุขปาฐะ ซึ่งเป็นสมบัติ ของคนธรรมดา พื้นบ้านทั่วไปที่เป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของประเทศ เป็นสิ่งที่แสดงระดับ ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญา ศิลธรรม ความต้องการ อุดมคติ แนวความคิดและสิ่งอื่น ๆ อีกหลายประการของสังคม ในท้องถิ่นนั้น ๆ ที่ได้มีส่วนในการหล่อหลอมแล้วแสดงผลออกมาเป็นภาษาท้องถิ่นในรูปแบบ วรรณกรรมร้อยกรองและวรรณกรรมร้อยแก้ว โดยมีผู้ประพันธ์เป็นกวีชาวบ้านที่ได้สร้างสรรค์ผลงานขึ้น

ลมูล จันทรหอม (2537, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของวรรณกรรมว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ เขียนขึ้นทั้งหมดเพื่อใช้ในการสื่อสาร ทั้งภาษาร้อยแก้วและภาษาร้อยกรอง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 (2556, หน้า 1100) ได้ให้ ความหมายไว้ว่า วรรณกรรม น. งานหนังสือ, งานประพันธ์, บทประพันธ์ทุกชนิดทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง เช่น วรรณกรรมสมัยอยุธยา วรรณกรรมต่างชาติ วรรณกรรมประเภทสื่อมวลชน

อำรุง จันทวานิช (2542, หน้า 6) ให้ความสำคัญว่า วรรณกรรมคือการบันทึกความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของมนุษย์ สืบทอดและสร้างความเชื่อทางสังคม เป็นกระจกที่สะท้อนชีวิต ทางสังคม วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีตลอดจนความคิดเห็นและความเชื่อของคนในสังคม วรรณกรรมเป็นผลผลิตจากสังคม และนักเขียนก็คือคนในสังคม ในแง่ของอิทธิพลก็จะเป็นที่ยอมรับ

เป็นตัวกำหนดความคิดและโลกทัศน์ของนักเขียน ขณะเดียวกัน วรรณกรรมและนักเขียนก็มีผลกระทบต่องานหรือสถานการณ์ด้วย วรรณกรรมที่ดีและมีคุณค่าต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สามารถสร้างและนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงได้ สังคมพัฒนาไปในทิศทางที่ดี

กุสุมา รักษมณี (2547, หน้า 13) ได้กล่าวว่า วรรณกรรมหมายถึงงานสร้างสรรค์ กำเนิดจากอารมณ์และความคิดของมนุษย์ ไม่ใช่สิ่งที่เป็นรูปธรรมซึ่งชัดเจนเพียงพอที่จะให้คำจำกัดความ อาจมีความหมายที่แคบและมีความหมายที่กว้าง โดยทั่วไปหมายถึง หนังสือประเภทใดก็ตามที่เขียนขึ้นในความหมายแคบ หมายถึง เฉพาะเรื่องหนังสือที่แต่งโดยนิยามกันว่าเป็นศิลปกรรม

หทัยวรรณ ไชยะกุล (2539, หน้า 1-9) ได้กล่าวว่าวรรณกรรมและวรรณคดี เกิดขึ้นจากคำที่แปลมาจากคำว่า Literature เป็นงานเขียนที่ผสมผสานความงดงามของภาษา เนื้อหา ลีลา วิธีการเขียน และองค์ประกอบอื่น ๆ เข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน นอกจากนี้การศึกษาวรรณกรรมยังแบ่งได้ดังนี้ หลักฐานที่ปรากฏ คือ วรรณกรรมปากเปล่า และเอกสารที่เป็นลายลักษณ์อักษร

สรุปได้ว่า วรรณกรรม หมายถึง งานเขียนทุกประเภทที่สร้างสรรค์โดยรูปแบบใดก็ได้ เพื่อตอบสนองความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่ง จะได้รับการยอมรับว่าแต่งได้ดีมีคุณค่าหรือไม่ ได้รับการยอมรับว่าแต่งได้ดีมีคุณค่าก็สามารถเป็นวรรณกรรมได้ วรรณกรรมยังเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ในการสื่อสารใช้ในการถ่ายทอดเรื่องราว ความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ ทัศนคติต่าง ๆ ตามความปรารถนาของผู้แต่ง

คำว่า “ซอ” ในที่นี้มีความหมายถึง การขับ การขับร้อง, การร้องเพลงพื้นบ้านของทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย เอกสารที่กล่าวถึงความหมายของคำว่า “ซอ” มีดังนี้

ธวัช ปุณโณทก (2525) ได้ให้ความหมายของการขับซอไว้ว่า การขับซอเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานในภาคเหนือของประเทศไทย เป็นการร้องเพลงพื้นเมืองที่เรียกว่า “ซอ” โดยมีลักษณะเด่นคือ การขับร้องโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิง ซึ่งสะท้อนถึงความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่น มีเครื่องดนตรีที่เรียกว่าปี่ ประกอบไปด้วย ปี่แม่ ปี่กลาง และปี่ก้อย เป็นเครื่องดนตรีประกอบการขับซอ ผู้ขับร้องเรียกว่า “ช่างซอ”

มณี พยอมยงค์ (2529, หน้า 169) ได้ให้ความหมายของการขับซอว่า การขับซอเป็นการขับร้อง โดยนำเอาเหตุการณ์ที่พบเห็นในชีวิตประจำวันหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ประสบผ่านมา ในล้านนา “การขับซอ” เป็นการขับร้องที่แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ได้แก่ การขับร้องแบบเดี่ยว และการขับร้องแบบคู่ สำหรับรูปแบบเดี่ยว เรียกว่า ซอปอด ส่วนการขับซอแบบคู่ที่ไม่มีดนตรีประกอบ จะเรียกว่า ซอมีคู่ต้อง ซอต้อง คือการขับร้องที่มีผู้ขับซอสองคนร่วมกัน โดยมีลักษณะการร้องโต้ตอบกันไปมาในทำนองต่าง ๆ ซึ่งคู่ซออาจเป็นชายกับชายหรือชายกับหญิงก็ได้

อำนวย กล้าพัต (2531, หน้า 161) กล่าวว่า ซอเป็นรูปแบบลำนำที่มีความไพเราะและเสน่ห์เฉพาะตัว โดยการขับซอใช้เครื่องดนตรีที่เรียกว่าปี่จุมเพื่อสร้างทำนอง การขับซอจำเป็นต้อง

ดำเนินด้วยความละเอียดอ่อนและสัมผัสคล่องจงตามจังหวะของบทขอในแต่ละเพลง ลักษณะเฉพาะของบทขับขอคือ การส่งและรับคำสัมผัสที่แตกต่างกันในแต่ละทำนอง ซึ่งคำหรือบทขับร้องในxonนั้นไม่ได้สัมผัสแบบบทคาหรือบทกวีทั่วไป แต่จะเชื่อมโยงถ้อยคำตามทำนองที่กำหนดไว้ ทำนองขอมีหลากหลายรูปแบบ และไม่มีหลักฐานชัดเจนเกี่ยวกับผู้คิดค้นทำนองต่าง ๆ โดยทำนองอาจได้รับการตั้งชื่อตามสถานที่หรือลักษณะของการขับขอ เช่น ทำนองขอเชียงใหม่ ทำนองขอเชียงแสน ทำนองขอลอง ทำนองขอปั่นฝ้าย ทำนองขอพม่า ทำนองขอเงี้ยว และทำนองขอพระลอ เป็นต้น

ลมูล จันทรหอม (2537, หน้า 12) ได้ให้ความหมายของการขับขอไว้ว่า การขับขอ ถือได้ว่าเป็นเพลงพื้นบ้านที่มีชื่อเสียงและแพร่หลายที่สุดของชาวล้านนาภาคเหนือ เป็นบทเพลงที่มีความนิยมอย่างมาก การขับขอเป็นการขับร้องเพลงปฐพีพากย์ ซึ่งคณะขออาชีพจะไปแสดงในงานต่าง ๆ โดยมีช่างขอประกอบด้วย ชายหนึ่งคนและหญิงหนึ่งคนที่ร้องโต้ตอบกัน เรียกว่า “คู่ต๋อง” พร้อมกับมีเครื่องดนตรีประกอบการขับขอ

ยงยุทธ ธีรศิลป์ (2535, หน้า 35) ได้กล่าวถึงทำนองของการขับขอที่นิยมกันในปัจจุบัน ดังนี้

1. ทำนองขึ้นเชียงใหม่ เป็นทำนองที่นิยมใช้การขับขอของช่างขอสายจังหวัดเชียงใหม่ ส่วนในสายจังหวัดน่าน จะใช้ทำนองดาดน่าน เป็นทำนองแรกในการแสดงการขับขอ
2. ทำนองขึ้นเชียงแสน เป็นทำนองที่นิยมใช้ในการแทรกเมื่อจะทำการเปลี่ยนทำนองหลักไปทำนองอื่น ๆ มักนิยมขอเพียงท่อนเดียวหรือตอนเดียวสั้น ๆ
3. ทำนองจะปุ เป็นทำนองที่นิยมใช้ขับขอเรื่องราวต่าง ๆ นิยมในช่างขอจังหวัดลำปาง
4. ทำนองละม้าย เป็นทำนองที่นิยมใช้แทรกสั้น ๆ ท่อนเดียว หรือ 2 ท่อน
5. ทำนองล่องน่าน เป็นทำนองที่นิยมใช้ขับขอเกี่ยวกับการเดินทาง การเดินป่า และการชมป่าบางที่เรียก ทำนองพระลอหรือล่องน่านพระลอ เพราะนิยมใช้ขับขอเรื่องพระลอ และในบางครั้งอาจถูกเรียกว่า ทำนองxonน้อยใจยา เพราะเป็นทำนองที่ใช้ในการขับร้องเพลงน้อยใจยา
6. ทำนองปั่นฝ้าย เป็นทำนองที่นิยมมากของช่างขอสายจังหวัดน่าน และนิยมใช้ในการขับขอเกี่ยวพาราสี
7. ทำนองขอพม่า เป็นทำนองที่นิยมใช้ในการขับขอเรื่องทั่วไป เรื่องที่ใช้ในการขับขอด้วยทำนองพม่าตลอดทั้งเพลง ได้แก่ การขับขอเรื่องเจ้าสุวัตรนางบัวคำ และการขับขอขอสุมาครวัทาน เป็นต้น
8. ทำนองเงี้ยว เป็นทำนองที่นิยมใช้ขับขอเรื่องทั่วไป โดยทำนองเงี้ยวเป็นทำนองที่สามารถปรับประยุกต์ให้เข้ากับเพลงลูกทุ่งได้ เป็นที่นิยมของช่างขอในการขับขอเพื่อความสุขสนุกสนาน
9. ทำนองอื้อ เป็นทำนองที่นิยมใช้ขับขอทั่ว ๆ ไป ปรากฏบทขอที่ใช้ทำนองดังกล่าวนี้ตลอดทั้งเรื่อง ได้แก่ ขอดาววีน้อย (เรื่องดาวลูกไก่) เป็นต้น

10. ทำนองเปื้อนหรือเย็น เป็นทำนองที่นิยมใช้ขับซอเกี่ยวพาราสีกันระหว่างชายหญิง ในปัจจุบันไม่ค่อยเป็นที่นิยมแล้ว เนื้อหาของบทซอจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ที่นำเอาคณะซอเข้ามาเป็นส่วนประกอบของงาน เช่น ซอขึ้นเรือนใหม่ ซอมัดแขนแต่งงาน ซอดาปอยข้าวสังข์ ซอดาปอย เป็นต้น

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2542, หน้า 20) ได้กล่าวถึงคำว่าซอไว้ว่า “นี่แคนทรลอง” อาจมีความหมายในท้องถิ่นล้านนา อาจมีความหมายถึงการขับหรือการร้องเพลง เช่นเดียวกับประเพณี “ขับซอเย็น” ในวรรณกรรมเรื่องพระลอ เช่นเดียวกับชาวไทใหญ่ที่มีคำว่า “ซอ” แปลว่าเพลง โดยมักจะระบุชื่อเครื่องดนตรีนั้น ๆ เช่น ซอปี ซอชิง ซอเปี้ยะ เป็นต้น การขับซอหรือการร้องเพลงมักมีเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ เช่น กรับ ฉิ่งเรียกว่า “การขับ” ซึ่งหมายถึงการร้องเพลงผลัดกัน เช่นเดียวกับการขับทุ้มของเมืองหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ทรงศักดิ์ ปรารังวัฒนากุล (2532, หน้า 3) ได้กล่าวถึงการขับซอไว้ว่า การขับซอ คือ การขับร้องเพลงปฎิพากย์แบบเดียวกับ “ลำ” ของภาคอีสาน “ขับ” ของชาวไทลื้อและลาวโซ่ง “เฮ็ดความ” ของชาวไทใหญ่ “เงิน” ของชาวไทขิ่น และเพลงโคราช เป็นต้น

กรมศิลปากร (2544, หน้า 20) ได้ให้ความหมายของการขับซอว่า ในภาษาล้านนา หมายถึง การขับร้องเพลงปฎิพากย์คล้ายกับ “ลำ” ของภาคอีสาน และ “ขับ” ของชาวไทลื้อ เป็นต้น การขับซอของชาวล้านนามีลักษณะที่เห็นได้ทั่วไปในภาคเหนือตอนบน โดยไม่มีแบบแผนที่บังคับคำร้องจะปรับมาจากประสบการณ์และเรื่องราวที่พบเจอ รวมถึงอาชีพและเรื่องราวในพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ การขับซอของชาวล้านนามีการตั้งเป็นคณะกรรมการแสดง หรือเรียกอีกอย่างว่าตั้งวงซอ โดยผู้ขับซอจะถูกเรียกว่า “ช่างซอ” หากมีช่างซอคนเดียวจะเรียกว่า “ซอเดี่ยว” หรือซอปอด ในกรณีที่เป็นการขับซอแบบซอโต้ตอบระหว่างชายหญิง จะเรียกว่า “คู่ต๋อง” และการขับซอล้านนามักมีดนตรีบรรเลงประกอบสำหรับรูปแบบการขับซอแบ่งออกเป็น 2 สาย ได้แก่ สายทางจังหวัดเชียงใหม่ นิยมในแถบจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัด ลำปาง จังหวัด แม่ฮ่องสอน และจังหวัดเชียงราย มีดนตรีที่ใช้ประกอบการขับซอ คือ “ปี่” ซึ่งมี เป็นชุด เรียกว่า “ปี่จุ่ม” ทำด้วยด้วยไม้ไผ่ ประกอบไปด้วย ปี่แม่ ปี่กลาง ปี่ก้อย และปี่ต๊อด ส่วนสายทางจังหวัดน่าน นิยมในแถบจังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดพะเยา จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงราย มีเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการขับซอ คือ “ปิ่นและสะล้อ” โดยปิ่นมีลักษณะ คล้ายกับซิงของล้านนา และสะล้อมีลักษณะคล้ายกับสะล้อล้านนา แต่มีหย่องหรือนมปรากฏ อยู่บนเครื่องดนตรี

วรรณกรรมบทขอซึ่งมีความเป็นเรื่องราวเพื่อความบันเทิง ปรากฏขึ้นในช่วงปลายรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา การประพันธ์บทขอมักจะดัดแปลงเนื้อหาจากวรรณกรรมต่าง ๆ มาเป็นบทขอ เช่น ขอเจ้าสุวัตรนางบัวคำ ขอเรื่องเต้าน้อยยองคำ และขอเรื่องอ้ายร้อยขอต เป็นต้น ในอดีตมักมีการฟ้อนประกอบการขับขอด้วย แต่ในปัจจุบัน ช่างขอมักเลือกนำเรื่องราวสมัยใหม่มาเล่นในรูปแบบของละครขอ ส่วนการขับขอแบบดั้งเดิมเรียกว่า ขอผาม จะทำการขับขอบนผามขอหรือเวทีขอ

สภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่ (2546, หน้า 17) ให้ความหมายของการขับขอว่า ขอเป็นบทเพลงชนิดหนึ่งของชาวล้านนาในภาคเหนือตอนบน มีจุดประสงค์เพื่อให้ความรู้ความเพลิดเพลินและสนุกสนาน โดยการร้องโต้ตอบกันระหว่างชายและหญิง การขับขอจึงเป็นการร้องที่ต้องอาศัยปฏิภาณไหวพริบของผู้ขับร้อง พร้อมใช้ดนตรีเสริมในการขับขอ

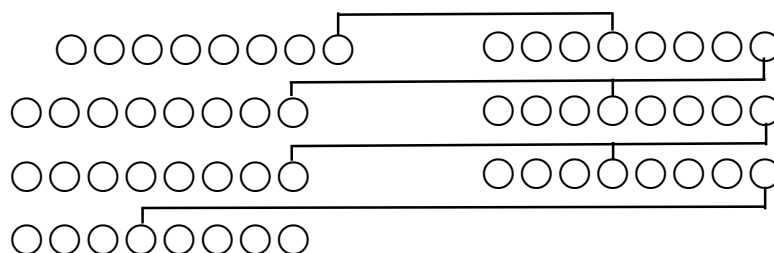
อุดม รุ่งเรืองศรี (2546, หน้า 51) อธิบายว่า การขับขอ คือ การขับร้องเพลงปฎิพากษ์ ซึ่งนับว่าเป็นศาสตร์และศิลป์ในการเล่นเพลงชาวล้านนา ผู้ที่มีฝีมือในการขับขอจะได้รับการว่าจ้างให้ทำการขับขอในงานต่าง ๆ การขับขอนั้นเป็นการขับลำนำโต้ตอบระหว่างช่างขอหรือผู้ขับร้องชายและหญิง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 (2556, หน้า 395) ได้ให้ ความหมายไว้ว่า ขอ (ถิ่น-พายัพ) ก. ร้องเพลง, ขับร้อง เช่น ขับขอยอราชเทียร ทุกเมือง (ลอ).

สรุปได้ว่าการขับขอหมายถึง การขับร้องเพลงปฎิพากย์แบบชาวล้านนาในภาคเหนือตอนบน ขับร้องด้วยภาษาล้านนาหรือคำเมือง โดยผู้ขับขอจะเรียกว่าช่างขอ และมีการร้องโต้ตอบระหว่างชายหญิง มีทำนองการขับขอมากมาย เช่น ทำนองดาดน่าน ทำนองล่องน่าน ทำนองลับแลง ทำนองอื้อ และทำนองเงี้ยว เป็นต้น วรรณกรรมบทขอจึงเป็นสิ่งที่ชาวล้านนาสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน และการให้ความรู้ รวมถึงสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนผ่านการขับขอ

ลักษณะคำประพันธ์บทขอดาปอยจังหวัดน่าน

ลักษณะคำประพันธ์ในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน มีรูปแบบการประพันธ์แบบฉันทลักษณ์พื้นบ้านเมืองน่าน ใช้ขับร้องประกอบดนตรีทำนองดาดน่านและลับแลง อาจมีบางสำนวนที่ใช้ทำนองดาดแพร่ในการดำเนินเรื่อง โดยวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน มีลักษณะคล้ายกลอนสุภาพของภาคกลาง

โดยในวรรณกรรมบทขอดาปอยจำนวน 1 บท มีจำนวน 4 บาท หรือ 4 บรรทัด บาทที่ 1 ถึงบาทที่ 3 มี 2 วรรค และ บาทที่ 4 มี 1 วรรค บางบทอาจมี 2 วรรค ได้แก่ วรรคหน้าและวรรคหลัง โดยในแต่ละวรรคมีจำนวนคำตั้งแต่ 6–12 คำ โดยนิยมแล้วมีจำนวน 8 คำต่อวรรค อาจมีมากกว่านี้ ในบางกรณี ในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่านปรากฏสัมผัสระหว่างวรรค ไม่ปรากฏการสัมผัสระหว่างบท โดยการสัมผัสระหว่างวรรคในแต่ละบทนั้นมีจำนวน 6 ตำแหน่ง ได้แก่ คำสุดท้ายของวรรคที่ 1 สัมผัสกับคำที่ 4 ของวรรคที่ 2, คำสุดท้ายของวรรคที่ 2 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 3, คำสุดท้ายของวรรคที่ 3 สัมผัสกับคำที่ 4 ของวรรคที่ 4, คำสุดท้ายของวรรคที่ 4 สัมผัสกับคำสุดท้ายของวรรคที่ 5, คำสุดท้ายของวรรคที่ 5 สัมผัสกับคำที่ 4 ของวรรคที่ 6 และคำสุดท้ายของวรรคที่ 6 สัมผัสกับคำที่ 4 ของวรรคที่ 7 วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน มีการบังคับรูปวรรณยุกต์เสียงโท ในตำแหน่งคำสุดท้ายของวรรคที่ 2, 3, 6 และ 7 หากคำสุดท้ายของวรรคที่ 1 ไม่เป็นเสียงจัตวา จะต้องเพิ่มจำนวนกลอนอีก 1 วรรค ดังตัวอย่าง

“ดาปอยบวชลูกดาปอยบวชหลาน	จะยกเป็นทานหยาดน้ำคว่ำตัน
ว่าตีฝายสูงหวังได้น้ำล้น	แม่แพร่เนือย่นยกเป็นหมายทาน
เดือนแรมจักตอกเดือนออกแบ่งผาม	ภ่องชุดเตารางภ่องวางก้อนเส้า
ก็ตั้งใจเอาบุตรตั้งลูกน้อย”	

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

จากการวิเคราะห์รูปแบบคำประพันธ์วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน พบมีความคล้ายคลึงกลอนสุภาพในภาคกลาง แตกต่างกันในด้านจำนวนวรรคและตำแหน่งสัมผัสระหว่างวรรค ทั้งนี้ วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่านยังสามารถปรับเปลี่ยนได้ไม่ตายตัวตามฉันทลักษณ์ โดยพบว่า บางบทนั้นมีจำนวนวรรคที่มากกว่า 7 วรรค อาจมี 8–10 วรรค และการสัมผัสระหว่างวรรคไม่ได้บังคับชัดเจน ในบางบทผู้ประพันธ์อาจกำหนดสัมผัสไม่ครบตาม ฉันทลักษณ์ที่กำหนดก็ได้ โดยสรุปแล้ว วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน มีความยืดหยุ่นในด้านจำนวนคำ จำนวนวรรค และตำแหน่งสัมผัส

การขับขอในจังหวัดน่าน

การขับขอเป็นการร้องเพลงพื้นบ้านที่มุ่งหมายให้มีความสุขสนุกสนานและเพลิดเพลินแก่ผู้ฟัง พร้อมทั้งมีการปรับประยุกต์สอดแทรกความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมตามความเหมาะสม การขับขอ ล่องน่าน ประกอบด้วยช่างซอชายและหญิง และมีนักดนตรีที่ใช้ “ปิ่น” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีหลัก ในการบรรเลง โดยทำนองหลักในการขับขอ คือ ทำนองดาดน่านและทำนองลับแล่ง ซึ่งมีมาตั้งแต่โบราณ หากจะเปรียบเทียบแล้ว ทำนองดาดน่านเปรียบเสมือนพรรณนาการบูชาคุณครูและทักทายผู้ชม ขณะที่ทำนองลับแล่งซึ่งสื่ออารมณ์อ่อนช้อยจะเป็นบทอาลาของเจ้าภาพและผู้ชม มณี พยอมยงค์ (2529, หน้า 125) ได้กล่าวถึงศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในภาคเหนือ รวมถึงความหมายของ

การขับซอ จ้อย คำวในลักษณะต่าง ๆ โดยเฉพาะการขับซอในจังหวัดน่านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว โดยเฉพาะการขับซอทำนองล่องน่านและทำนองปั่นฝ้ายซึ่งเป็นที่รู้จักในภาคเหนือ

ธีรยุทธ ยวงศรี (2540, หน้า 47-52) ได้กล่าวถึงการขับซอในลำนานาในเขตพื้นที่ต่าง ๆ ในภาคเหนือ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 เขตพื้นที่ใหญ่ ๆ

1. จังหวัดเชียงใหม่, ลำพูน, ลำปาง, มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดเชียงใหม่
2. จังหวัดน่าน, จังหวัดแพร่, จังหวัดพะเยา, จังหวัดเชียงราย, มีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดน่าน
3. จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กรมศิลปากร (2544, หน้า 20) ได้กล่าวถึงการขับซอทางสายจังหวัดน่านไว้ว่า การขับซอในจังหวัดน่าน ซึ่งได้รับความนิยมในจังหวัดน่าน จังหวัดแพร่ จังหวัดพะเยา จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงราย ใช้เครื่องดนตรีประกอบเพียงสะล้อและปิน (ซิง) ในการขับร้อง ไม่เหมือนกับทางเชียงใหม่ ส่วนทำนองซอมีให้เลือกหลากหลาย บางทำนองเรียกว่า “ระบำ” (ระบำ-ทำนอง) โดยแต่ละทำนองไม่แตกต่างกันมากนัก ทำให้มีการถ่ายทอดการขับที่ยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนทำนองการขับร้องในเรื่องเดียวกันได้

บุรณพันธุ์ ใจหล้า (2545, หน้า 120) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ และสภาพของซอล่องน่านที่มีต่อสังคม สรุปออกมาได้ 2 ประการ คือ

1. บทบาทความเป็นดนตรีของซอล่องน่าน โดยซอล่องน่านถือได้ว่าเป็นดนตรีสำหรับงานรื่นเริง งานมงคล เช่น งานปอยอุปสมบท งานทำบุญ งานฉลองต่าง ๆ นอกจากนี้ ซอล่องน่านยังเป็นดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง คือการฟ้อน
2. บทบาทในฐานะเครื่องรับใช้สังคม ซอล่องน่านมีบทบาทในการรับใช้สังคม โดยเป็นดนตรีที่ใช้ในพิธีกรรมและงานประเพณีของชาวพื้นเมืองน่าน มีหน้าที่ในการบรรเลงประกอบงานอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งเป็นสื่อสารข้อมูลและสอนคติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมและพิธีกรรมมีเครื่องดนตรีที่ใช้ในการขับซอล่องน่าน 2 ชนิด ได้แก่

2.1 สะล้อ เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องสี

2.2 ปิน เป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องดีด

ส่วนการวิเคราะห์ลักษณะทำนองการขับซอล่องน่านมีแบบแผนทางทฤษฎีสรุปได้ดังนี้

1. ระบบเสียงของทำนองซอมีเสียงของทำนองซอที่ปรากฏออกมาอย่างชัดเจน เป็นระบบเสียงออกมาทั้งหมด 6 เสียง

2. บันไดเสียงของการขับซอนั้น ไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน เนื่องจากมีระยะเสียงในการร้องคำของเสียงแต่ละเสียงมีความถี่ไม่เท่ากัน

3. กระสวนในการดำเนินจังหวะในการขับซอ เป็นกระสวนแบบเรียบง่ายไม่ซับซ้อน

4. การสร้างสรรค์ดนตรีของซอล่องน่านไม่ได้มีการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ แต่เกิดจากตำนาน การย้ายเมืองน่านในอดีต ซึ่งมีการเกิดมาพร้อมกับขบวนแพที่ล่องตามแม่น้ำน่าน และเอกลักษณ์ของ ทำนองซอล่องน่านที่มีซอทำนองตานาน ซึ่งผู้คนจะเรียกว่านี้เมื่อได้ยิน เชื่อมโยงกับพิธีกรรมและความเชื่อในเทพเจ้าและผี ที่เป็นความเชื่อของศาสนาดั้งเดิมของล้านนาก่อนหน้าศาสนาพราหมณ์ และพุทธ โดยครูดนตรีพื้นบ้านในภาคเหนือมีอยู่ 4 ประเภท

4.1 ครูเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์มีเพียงองค์เดียว คือ พระวิษณุกรรม

4.2 เป็นเจ้าหรือผีสืบค้นหาไม่ได้ คือ ครูเคล้า

4.3 มนุษย์ ที่ถึงแก่กรรมไปแล้ว

4.4 ครูที่ยังมีชีวิตอยู่

เกี่ยวกับทำนองที่ใช้ประกอบการขับซอ พบว่า ทำนองที่ใช้ประกอบการแสดงซอล่องน่าน เป็นหลักที่ใช้ในการแสดงจริง ๆ นั้นมีอยู่ทำนองเดียว คือ ทำนองตานาน นอกนั้นเป็น ทำนองที่ช่างซอ ไม่นิยมใช้ในการซอเป็นหลัก

ยุทธพร นาคสุข (2550, หน้า 3-7) ได้กล่าวถึงซอล่องน่านไว้ว่า ซอล่องน่าน เรียกอีกอย่างว่า “ซอพระลอ” หรือ “ซอน้อยใจยา” ทำนองซอดังกล่าวมักมีจังหวะที่ค่อนข้างช้า อ่อนหวาน มีการเอื้อน ทำนองด้วยเสียงสูงต่ำ เหมือนกับสายน้ำที่ไหลเรื่อยริน ยามถูกลมพัดก็ จะเกิดระลอกคลื่นสูงต่ำสลับไปมา นับว่าเป็นทำนองการขับซอที่ไพเราะมาก ช่างซอเมืองน่าน มักเล่าถึงตำนานการถือกำเนิด ซอล่องน่านสืบต่อกันมาว่า เมื่อครั้งสมัยพระยาครานเมืองย่าย เมืองจากเมืองพลัวมาตั้งเมืองใหม่ที่เวียงญ่เพียงแซ่แห่ง เมื่อราวปีพุทธศักราช 1902 ครั้งนั้น พระยาครานเมืองได้มีดำริให้จัดสร้าง แพขึ้นมาทั้งหมด 7 ลำ เพื่อใช้ขนย้ายไพร่ฟ้าราษฎรของ พระองค์ลงในแพทั้ง 7 ลำ ซึ่งในแพลำที่ 7 นั้น เป็นแพที่ใช้บรรทุกเหล่าศิลปินของเมืองพลัว ในขณะที่แพล่องมาตามลำน้ำน่านนั้น ด้วยความคิดถึง บ้านเมืองของตนเองที่ได้จากมา ประกอบกับบรรยายการขณะที่ล่องแพมานั้นรื่นรมย์ทั้ง 2 ฝั่งลำน้ำ น่าน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นแรงบันดาลใจ ให้ศิลปินคู่หนึ่ง คือ ปูดำมาและย่าคำนี้ (บ้างเรียก ว่าคำมี) ผลัดเปลี่ยนกันขับซอพรรณนา ความรู้สึกคิดถึงบ้านเกิดเมืองนอนและบรรยายประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ตลอดจนเทิดพระเกียรติของพระยาครานเมือง ด้วยทำนองที่เรียกกันว่า “ซอล่องน่าน” ตามเหตุการณ์ล่องแพจากเมืองพลัวมายังเมืองน่าน ในสมัยพระราชาเจ้าดารารัศมี โปรดให้ท้าวสุนทรพจนกิจแต่งบทขับซอเรื่องพระลอ โดยใช้ทำนองซอล่องน่านเป็นทำนองหลักในการดำเนินเรื่อง และต่อมาก็ได้โปรดให้แต่งละครซอเรื่องน้อยใจยา โดยใช้ทำนองนี้อีกครั้งในเหตุการณ์น้อยใจยากับนางแก้ว ตัวอย่างวรรณกรรมการขับซอล่องน่านมาจากละครเรื่องน้อยใจยาของท้าว สุนทรพจนกิจ

ดวงดอกไม้แบ่งบานสลอน	ฝูงภมรภู่งึงสอโต้
ดอกพิกุลของพีต้นใต้	ลมพัดไม้มาสู่บ้านตุ
รู้แน่ชัดเข้าโสตสองหู	ว่าสีชมพูกบป้าเกล้าเน้ง
เคล้ามันตายปลายมันเส็ง	ล้ากึ่งเน้งปลายโค่นตวยแนว
ดอกพิกุลก็คือดอกแก้ว	ไปเป็นของเป็นแล้วละเนอ

นอกจากนั้นยังมีการพูดถึงทำนอง “ซอล่องน่าน” และ “ทำนองซอดาดน่าน” ที่มักเกิดความสับสนกัน “ซอดาดน่าน” หรือ “ซอดาดเมืองน่าน” บางครั้งอาจถูกเรียกสั้น ๆ ว่า “ซอดาด” เป็นทำนองซอที่ได้รับความนิยมสูงสุดในวงซอเมืองน่าน นิยมใช้ในงานบุญต่าง ๆ ซึ่งท่วงทำนองนั้นมีความกระชับ ฟังง่าย แต่มีความงดงามและลึกซึ้งอยู่ในตัว นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นบทซอครู เนื่องจากซางซอส่วนใหญ่เลือกใช้ทำนองซอดาดน่านเป็นทำนองแรกในการแสดง ทั้งนี้ยังมีความเชื่อที่ถ่ายทอดกันมาว่า ในพิธีบวงสรวงดวงวิญญาณอารักษ์ของบ้านเมืองน่าน ซึ่งมีเจ้าหลวงบัว (เจ้าพระญาผานอง) เป็นประธาน ถ้าซางซอไม่ซอทำนองนี้เป็นอันดับแรก ดวงพระวิญญาณจะไม่ลงประทับร่างทรงแน่นอน ทำให้คิดว่าเป็นทำนองที่พระองค์โปรดปราน และด้วยธรรมเนียมที่ซางซอมักใช้ทำนองดาดน่านเป็นทำนองแรก รวมทั้งความเชื่อเกี่ยวกับกษัตริย์ในยุคแรก ๆ ของประวัติศาสตร์เมืองน่าน จึงทำให้เชื่อว่าซอดาดน่านอาจเป็นลำนำในยุคแรก ๆ ของประชาชนในน่าน และยังตรงกับความหมายของคำว่า “ดาด” ที่หมายถึง การขับลำนำที่ไม่มีดนตรีประกอบ ซึ่งถือเป็นการขับขานในยุคเริ่มต้นของมนุษยชาติ ต่อมามีการปรับปรุงนำเอาดนตรีสากลเข้ามาใช้ร่วมกับการขับซอ จนได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยรวมถึงการนำดนตรีสากลมาผสมกับทำนองดาดน่าน มีเพลงที่เป็นที่รู้จัก เช่น เพลงหนุ่มลำปาง ตามเมียว ของสดีใส รุ่งโพธิ์ทอง

ปัญหาความสับสนเกี่ยวกับทำนองซอของจังหวัดน่าน และทำนองซอดาดน่าน มี 2 ประการ ประการแรก ผู้เรียนมักเรียกทำนองซอล่องน่านว่าซอพระลอ หรือซอน้อยไฉยา อิงตามชื่อของละครที่มีชื่อเสียงสองเรื่อง ได้แก่ เรื่องพระลอและน้อยไฉยา จึงทำให้คนส่วนใหญ่จดจำชื่อเรื่องละครมากกว่าชื่อทำนอง สำหรับประการที่สอง คือ ชื่อเรียกของซอล่องน่านและซอดาดน่าน ในปัจจุบัน ซางซอในเมืองน่าน จะเรียก “ซอล่องน่าน” ว่า “ซอพระลอ” และเรียก “ซอดาดน่าน” ว่า “ซอล่องน่าน” ส่งผลให้เกิดความสับสน ซึ่งเกิดขึ้นในช่วง 30-40 ปีที่ผ่านมา สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจาก

1. เมื่อพ่อครูคำผาย นุปีง ได้นำซอดาดน่านไปบันทึกลงแผ่นเสียงเพื่อเล่าเหตุการณ์สำคัญในการย้ายเมืองจากเมืองพลัว (อำเภอปัว จังหวัดน่าน) ไปยังเวียงภูเพียงแช่แห้ง (อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน) ซึ่งใช้ชื่อชุดว่า “ซอล่องน่าน” โดยเกี่ยวข้องกับการล่องแพตามลำน้ำน่าน ทำให้ผู้คนเข้าใจผิดว่าเป็นชื่อทำนองในการขับซอด้วย

2. ช่างขอใช้เรียกชอดาดน่านสั้น ๆ ว่า “ชอดาด” ทำให้ซ้ำกับทำนองอีกทำนองหนึ่ง คือ ชอดาดแพร่ (คล้ายกับทำนองชอจุพละม้ายของชอสาย จังหวัดเชียงใหม่) หากเรียกสั้น ๆ ว่า “ชอดาด” จะเกิดความสับสนระหว่างชอทำนองดาดน่านและดาดแพร่ จึงมีเสียงส่วนหนึ่งเสนอว่าควรเปลี่ยนชื่อชอทำนองดาดน่าน เป็น “ชอล่องน่าน” และเรียกชอทำนองล่องน่านว่า “ชอทำนองพระลอ” เพื่อให้การสื่อสารชัดเจนมากขึ้น

ดังนั้น สามารถกล่าวได้ว่าบทขอในจังหวัดน่านเป็นวรรณกรรมบทขับร้องเพลงปฎิพากย์นิยมใช้ในงานปอยเฉลิมฉลอง มีชื่อเสียงในจังหวัดน่าน และจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดแพร่ จังหวัดพะเยา จังหวัดลำปาง และจังหวัดเชียงราย โดยมีเอกลักษณ์การใช้ทำนองการขับขอ ได้แก่ ทำนองดาดน่าน ทำนองลับแลง ทำนองปั่นฝ้าย ทำนองอื้อ ทำนองเงี้ยว ทำนองพม่า และทำนองดาดแพร่ ซึ่งการขับขอในสายจังหวัดน่าน จะใช้เครื่องดนตรีประกอบการขับขอเพียงปิ่นและสะล้อเท่านั้น

พิธีกรรมการบวชในพระพุทธศาสนา

สุริยา สมุทคุปต์ (2540, หน้า 10-11) ได้กล่าวถึงคำว่าพิธีกรรมโดยสรุปว่า พิธีกรรม หมายถึง ลำดับขั้นตอนที่แน่นอนของพฤติกรรม ซึ่งรวมถึงการกระทำ การพูด และองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ถูกจัดขึ้นในสถานที่ที่กำหนด เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและประโยชน์ของผู้ที่ประกอบพิธี โดยสามารถแบ่งพิธีกรรมออกเป็น 3 ประเภท

1. พิธีกรรมที่เกิดขึ้นตามการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล
2. พิธีกรรมที่เกิดขึ้นตามช่วงชีวิตของมนุษย์
3. พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระผู้เป็นเจ้า รวมถึงสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ

คณิสสรณ์ โปธิตานนท์ (2548, หน้า 14-16) ได้กล่าวถึงการบวชไว้ว่า เป็นคำที่มาจากคำว่า “ปวช” ในภาษาบาลี แปลว่า เว้นชั่ว หมายถึง การละเว้นความชั่วทุกอย่างซึ่งเกี่ยวข้องกับการถือเพศนักพรตทั่วไป บวชพระ คือ การบวชเป็นพระภิกษุ เรียกว่า การอุปสมบท และบวชเณรคือการบวชเป็นสามเณร เรียกว่า บรรพชา ผู้ที่เป็นนักบวช คือ ผู้ที่งดเว้นจากสิ่งขัดขวางความสงบของจิตใจและเข้าถึงความสงบโดยมีจุดหมายเพื่อปฏิบัติตนให้พ้นจากความทุกข์และเพื่อสืบทอดพระศาสนาให้ยั่งยืน การบวช แบ่งออกเป็น 2 ชนิด คือ การบวชเป็นสามเณร เรียกว่า บรรพชา และการบวชเป็นพระ เรียกว่า อุปสมบท

การบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนาในปัจจุบันมีทั้งหมด 8 อย่าง

1. เอิหิภิกขุ อุปสัมปทา ได้แก่ การอุปสมบทด้วยเพียงพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคเจ้า อย่างนี้ว่า เธอจงมาเป็นภิกษุเถิด ชื่อว่าภิกษุ จจริงอยู่ พระผู้มีพระภาคเจ้า ทอดพระเนตรเห็นบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย เพื่อเป็นพระภิกษุ จึงทรงเหยียดพระหัตถ์เบื้องขวา ซึ่งมีสีสุกทองออกจาก

ระหว่างบังสกุลจิ๋วอันมีสีแดง เปล่งพระสุรเสียงกังวานดังเสียงพรหม ตรัสเรียกว่า เธอจงมาเป็น
ภิกษุเถิด, จงประพฤติพรหมจรรย์ เพื่อทำที่สุดทุกข์โดยชอบเถิด

2. สรรคณอุปสัมปทา ได้แก่ การอุปสมบทด้วยวิธีการให้ผู้บวชเปล่งวาจาถึงพระรัตนตรัย
อย่างละ 3 ครั้ง ว่า

พุทัง สรณัง คัจฉามิ

ธัมมัง สรณัง คัจฉามิ

สังฆัง สรณัง คัจฉามิ

พุทฺธัมปิ พุทฺธัง สรณัง คัจฉามิ

พุทฺธัมปิ ธัมมัง สรณัง คัจฉามิ

พุทฺธัมปิ สังฆัง สรณัง คัจฉามิ

ตตฺถัมปิ พุทฺธัง สรณัง คัจฉามิ

ตตฺถัมปิ ธัมมัง สรณัง คัจฉามิ

ตตฺถัมปิ สังฆัง สรณัง คัจฉามิ

เพียงเท่านั้น ก็เป็นอันสำเร็จการอุปสมบทด้วยวิธีตติสรคณอุปสัมปทา

3. โอวาทปฐกคณอุปสัมปทา ได้แก่ การอุปสมบทที่ทรงอนุญาต แก่พระมหากัสสปเถระ
ด้วยการรับโอวาทนี้ว่า เพราะเหตุนั้นแล กัสสป เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักเข้าไปตั้งความละอาย
และความเกรงไว้ในภิกษุ ทั้งที่เป็นผู้เฒ่า ทั้งที่เป็นผู้ใหม่ ทั้งที่เป็นผู้ปานกลาง อย่างแรงกล้าเธอพึง
ศึกษาอย่างนี้แหละกัสสป เพราะเหตุนั้นแล กัสสป เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เรา จักพึงธรรมอันใด
อันหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยกุศล เราเจียหล่งพึงธรรมนั้นทั้งหมด ทำในใจให้สำเร็จ ประโยชน์กัสสป
รวบรวมไว้ทั้งหมดด้วยใจเธอพึงศึกษาอย่างนี้แล เพราะเหตุนั้นแลเธอพึงศึกษา อย่างนี้ว่า กัสติ
ที่เป็นไปในกายของเรา ซึ่งประกอบด้วยความรำคาญ จักไม่ละเราเสียเธอพึง ศึกษาอย่างนี้แล
เพียงเท่านี้ก็เป็อันสำเร็จการอุปสมบทด้วยวิธีโอวาทปฐกคณอุปสัมปทา

4. ปัญหาพยากรณอุปสัมปทา ได้แก่ อุปสัมปทาที่ทรงอนุญาตแก่โสปากสามเณร พระผู้มี
พระภาคเจ้า ตรัสถามปัญหาเนื่องด้วยอสุก 10 แก่โสปากสามเณร ผู้จงกรมตามเสด็จอยู่ในบุพพาราม
ว่า โสปากะ ธรรมเหล่านี้คือ อุทฺธมาตกสัณญากัฏฐิ รูปสัณญากัฏฐิ มีอรรตต่าง ๆ กัน มี พยัญชนะต่าง ๆ กัน
หรือมีอรรตอันเดียวกัน ต่างกันแต่พยัญชนะเท่านั้น โสปากสามเณร ทูล แก่ปัญหาเหล่านั้นได้ พระผู้มี
พระภาคเจ้า ทรงประทานสาธุการแก่เธอแล้วตรัสถามว่า เธอได้พรรษาสามเณร ทูลว่า ข้าแต่พระผู้มี
พระภาคเจ้า หม่อมฉันได้ 7 พรรษา พระผู้มีพระภาคเจ้า มีพระหฤทัยนโสปากสามเณรให้ยินดีว่า
โสปากะ เธอแก้ปัญหาตัดเทียมกับสัพพัญญูญาณของ เราแล้วจึงทรงอนุญาตให้อุปสมบท

5. ครุฑัมปฏิกคหณอุปสัมปทา ได้แก่ อุปสัมปทาที่ทรงอนุญาต แก่พระนางมหาปชาบดี ด้วยการรับครุฑธรรม 8

6. ทูเตนอุปสัมปทา ได้แก่ อุปสัมปทาที่ทรงอนุญาตแก่นางอัฏฐกาสิกคณิกา

7. อัฐฐวาฬิกา อุปสัมปทา ได้แก่ อุปสัมปทาของนางภิกษุณี ด้วยกรรม 2 พวกนี้ คือ ญัตติ จตุตถกรรม ฝ่ายภิกษุณีสงฆ์ ญัตติจตุตถกรรม ฝ่ายภิกษุสงฆ์ อัฏฐกาสิกคณิกา

8. ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา คือ อุปสัมปทาที่ภิกษุประชุมครบองค์กำหนดในเขตชุมชนุม ซึ่งเรียกว่า สีม่า กล่าววาจาประกาศเรื่องความที่จะรับคนนั้น 1 เข้าหมู่ และได้ความ ยินยอมของภิกษุ ทั้งปวงผู้เข้าประชุมเป็นสงฆ์นั้น อุปสมบทสำเร็จด้วยอำนาจสงฆ์อย่างนี้เรียกว่าญัตติจตุตถกรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (2556, หน้า 1245) ได้ให้ความหมายของ คำว่า พิธีกรรมไว้ว่า “น. การบูชา, แบบอย่างหรือเป็นแบบแผนต่าง ๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2556, หน้า 842) ได้ให้ความหมาย ของคำ ว่าพุทธไว้ว่า “น. ผู้ตรัสรู้ ผู้ตื่นแล้ว, ผู้เบิกบานแล้ว, ใช้เฉพาะเป็นพระนามของพระบรม ศาสดาแห่ง พระพุทธศาสนา เรียกเป็นสามัญว่า พระพุทธเจ้า”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 (2556, หน้า 1142) ได้ให้ความหมายของ คำว่า ศาสนาไว้ว่า “น. ลัทธิความเชื่อถือของมนุษย์อันมีหลัก คือแสดงกำหนดและความเป็น สิ้นสุดของโลก เป็นต้น อันเป็นไปในฝ่ายปรมาตม์ ประการหนึ่งแสดงหลักธรรมเกี่ยวกับบุญบาป อันเป็นไปในฝ่ายศีลธรรม ประการหนึ่ง พร้อมทั้งลัทธิพิธีที่กระทำตามความเห็นหรือตามคำสั่ง สอนในความเชื่อนั้น ๆ”

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2554 (2556, หน้า 656) ได้ให้ความหมาย ไว้ว่า บวช ก. ถือเพศเป็นภิกษุสามเณรหรือนักพรตอื่น ๆ

พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาหมายถึงขั้นตอนแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับศาสนพิธี เช่น พิธี บรรพชา พิธีอุปสมบท บุญพิธี เช่น ทำบุญตักบาตร ถวายทาน และถวายทานศาสนวัตถุต่าง ๆ ซึ่งรายละเอียดของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาจะแตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น

สรุปได้ว่า พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการบรรพชาและอุปสมบทเป็นพระ บรมพุทธานุญาตแก่เหล่าสาวก โดยในปัจจุบันนิยมใช้การบรรพชาอุปสมบทแบบ ญัตติ จตุตถกัมม อุปสัมปทา โดยต้องมีเขตสีมาที่ชัดเจนและได้รับความยินยอมจากที่ประชุมคณะสงฆ์ก่อนจะสามารถ บรรพชาอุปสมบทได้

แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์

อัตลักษณ์มีการกล่าวถึงอย่างมากในเรื่องความเป็นตัวตน โดยคำว่า “อัตลักษณ์” มักจะสัมพันธ์กับคำว่า “เอกลักษณ์” ความหมายของอัตลักษณ์ไม่ปรากฏในพจนานุกรม แต่มีตำราทางวิชาการหลายเล่มที่อธิบายไว้คือ คุณลักษณะเฉพาะตัวที่บ่งบอกถึงบุคคล ชุมชน สังคม หรือท้องถิ่น เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรมท้องถิ่น สภาพแวดล้อม ซึ่งลักษณะเหล่านี้มีความเฉพาะเจาะจงและไม่เหมือนใครกับสังคมอื่น ๆ

อัตลักษณ์ของคนภาคเหนือสะท้อนถึงความเป็นตัวตนของตนเองและเป็นที่สามารถบอกว่าเป็นคนภาคเหนือคือใคร อัตลักษณ์ที่บ่งบอกว่าเป็นคนภาคเหนือคือ ภาษา ทั้งในการพูดและการเขียน เช่น บทกลอนและบทกวี ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนอัตลักษณ์ทางภาษาของคนภาคเหนือได้เป็นอย่างดี คนภาคเหนือโดยเฉพาะในนามักมองอัตลักษณ์ของตนเชื่อมโยงกับวัฒนธรรม ศาสนา และประเพณี เช่น แหล่งโบราณสถาน อาคารบ้านเรือนโบราณ และศาสนสถาน ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

อัตลักษณ์ที่หลากหลาย เมื่อบุคคลยอมรับในอัตลักษณ์ใดอัตลักษณ์หนึ่ง จะมีการสร้างความแตกต่างปรากฏขึ้น ขณะที่บุคคลทำการกำหนดตำแหน่งของตนเองและถูกกำหนดตำแหน่งทางสังคม กระบวนการนี้สร้างความแตกต่าง สร้างความหลากหลายและสร้างอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยงกับสังคม การให้ความสำคัญต่อมุมมองทางสังคมของอัตลักษณ์จากโครงสร้างต่าง ๆ ผ่านชีวิตของเราที่ถูกจัดรูปแบบด้วยอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน โครงสร้างทางสังคมเหล่านี้ทำให้เรามีส่วนร่วมในการกำหนดอัตลักษณ์ของตนเอง อัตลักษณ์จึงไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นจากวัฒนธรรมและประเพณีในช่วงเวลาหนึ่ง วัฒนธรรมและประเพณีก็เป็นการก่อสร้างทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นอัตลักษณ์ต่าง ๆ จึงมีการผลิต สามารถถูกบริโภคและควบคุมอยู่ในวัฒนธรรมเหล่านั้น อัตลักษณ์จึงสามารถเป็นแบบอย่างหรือลักษณะเฉพาะตัว

อภิญา เฟื่องฟูสกุล (2543, หน้า 25-60) กล่าวว่า อัตลักษณ์สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Identity) เป็นสิ่งที่ใช้แสดงออกถึงตัวตนของบุคคล การรับรู้ตนเอง การยอมรับตนเอง ความมั่นใจในตนเอง และความภาคภูมิใจในตนเองที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ส่วนอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity) เป็นสิ่งที่แสดงออกของการขัดเกลาทางสังคม กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ระบบการศึกษา ปรากฏในรูปแบบวิถีชีวิต ความเชื่อ ความคิด และแบบแผนพฤติกรรม

การแสดงออกถึงปัจเจกในมุมมองของผู้อื่น ในฐานะบุคคลที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เรียกว่า “Personal Identity” ส่วน “Social Identity” คือ สถานภาพทางสังคม เช่น อาชีพ ชนชั้น เพศชาติพันธุ์ หรือศาสนาที่บุคคลนั้นสังกัดอยู่ สังคมคาดหวังให้ปัจเจกบุคคลวางตัวอย่างไร นั่นคือจุดที่อัตลักษณ์ทางสังคมและอัตลักษณ์ส่วนบุคคลซ้อนทับกัน อัตลักษณ์ทางสังคมจึงแบ่งเป็นสองส่วน คือ

ส่วนแรก เป็นมาตรฐานที่สังคมเรียกร้องจากปัจเจกบุคคล (Virtual Identity) และส่วนที่สอง เป็นอัตลักษณ์ที่เป็นจริงของคนนั้น (Actual Identity)

อัตลักษณ์คือความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเอง เช่น “เราคือใคร มาจากไหน” ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเราเองกับผู้อื่น ผ่านกระบวนการมองความเป็นตัวตนที่ทั้งเป็นนามธรรมและรูปธรรม การที่บุคคลอื่นมองเราในฐานะตัวเราเอง การเลือกบางอย่างจึงต้องแสดงความเป็นตัวตน หรือการยอมรับอัตลักษณ์ที่เราเลือกหรือเป็นอยู่ ความสำคัญของการแสดงตนคือการสามารถบอกได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เชื่อมโยงกับกลุ่มบุคคลหรือสังคมหนึ่งอย่างไร หรือแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร

ประเวศ วะสี (2545, หน้า 23) ได้กล่าวถึงคำว่าอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์ คือ วิถีชีวิตของชุมชนและสังคม เป็นวัฒนธรรมที่มีร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ๆ เช่น ความเชื่อ ค่านิยมร่วมกัน การประกอบอาชีพ ภาษา ระบบสาธารณสุข ขนบธรรมเนียมและประเพณี จารีต หรือสามารถกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ โดยทั้งหมดนี้เชื่อมโยงกันอย่างบูรณาการ สังเกตได้ว่าแม้ว่าวัฒนธรรมจะเป็นการบูรณาการของวิถีชีวิตทั้งหมด แต่เศรษฐกิจในปัจจุบันเป็นเรื่องแยกส่วนที่มีเงินเป็นที่ตั้ง

อัตลักษณ์เกิดจากการพิจารณาระหว่างบุคคลในสังคมและในตัวบุคคลเอง หรือจากบริบทต่าง ๆ อาจมีอัตลักษณ์ที่หลากหลาย แต่บุคคลจะเลือกอัตลักษณ์ที่ตนยอมรับมาใช้ภายใต้บริบทในช่วงเวลาและพื้นที่ อัตลักษณ์สามารถถูกกำหนดโดยบุคคล อาจเป็นการกำหนดโดยตนเองหรือโดยผู้อื่น การกำหนดอัตลักษณ์เกิดขึ้นจากกระบวนการคิดที่เกี่ยวข้องกับระบบของความเหมือนและความแตกต่าง ระบบความหลากหลาย และการตั้งคำถามว่าอัตลักษณ์ที่จะสร้างขึ้นมีความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมอย่างไร ดังนั้นอัตลักษณ์จึงไม่สามารถแยกออกจากสังคมและวัฒนธรรมได้ เนื่องจากอัตลักษณ์มีการอ้างอิงกับสังคมและวัฒนธรรม แม้จะเป็นในระดับบุคคลก็ยังคงมีการนิยามตนเองว่ามีบทบาทอย่างไรในสังคมที่ตนอาศัยอยู่

พัฒนา กิตติอาษา (2546, หน้า 139) ได้กล่าวไว้ว่า ความสำคัญของอัตลักษณ์คือจิตสำนึกส่วนบุคคลและจิตสำนึกส่วนรวมในระดับสังคม ซึ่งเกิดจากการนิยามตนเองว่ามีความเป็นมาอย่างไร มีความแตกต่างกับบุคคลกลุ่มอื่น ๆ หรือมีความแตกต่างจากสังคมอื่น ๆ โดยจำเป็นต้องใช้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงความแตกต่าง นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการที่ได้ให้คำจำกัดความของคำว่าอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ว่าเป็นความรู้สึกนึกคิดหรือวัฒนธรรมร่วมของกลุ่ม หรือความมีอิทธิพลและการได้รับการยอมรับจากวัฒนธรรมของกลุ่มนั้น ๆ การยอมรับวัฒนธรรมของกลุ่มบุคคลยังมีความเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานทางสังคม ซึ่งบุคคลต้องยอมรับความเป็นอัตลักษณ์และความเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่ม ความสำคัญของการสร้างเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมจึงสะท้อนถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ โดยความแตกต่างนี้ควรได้รับการยอมรับจากสังคม มากกว่าที่จะถูกตำหนิหรือเกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม อัตลักษณ์จึงเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านประเพณีและวัฒนธรรม

ที่สัมพันธ์อย่างยิ่งในสังคมกลุ่มบุคคล องค์กร และสถาบันต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบัน ที่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีบทบาทในการเผยแพร่ความเป็นอัตลักษณ์ของสถานที่ท่องเที่ยว

อัตลักษณ์ คือ ความเชื่อ ความศรัทธา ความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว จึงสามารถแบ่ง ประเภทของอัตลักษณ์ไว้ 2 ประเภท คือ 1) อัตลักษณ์ส่วนบุคคล และ 2) อัตลักษณ์ทางสังคม

อัตลักษณ์ส่วนบุคคลเป็นสัญลักษณ์ที่ปรากฏในตัวบุคคล มีความเป็นตัวตนและเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากบุคคลอื่น ๆ อัตลักษณ์เป็นลักษณะเฉพาะในตัวบุคคล ซึ่งในทางสังคมวิทยา มองว่าการที่บุคคลอยู่ร่วมกันย่อมมีปฏิสัมพันธ์ในทางสังคม ทำให้แต่ละคนมีบทบาทตามสถานการณ์ที่สัมพันธ์อยู่ อัตลักษณ์ส่วนบุคคลเกิดจากการมองว่าตนเองเป็นใคร มีสถานะอย่างไร มีลักษณะอย่างไร มักไม่มีใครเหมือน จึงเรียกว่า เอกลักษณ์เฉพาะตัว

อัตลักษณ์ทางสังคม คือ คุณลักษณะของบุคคลที่มารวมกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป โดยที่บุคคลเหล่านั้นมีตัวตนที่แตกต่างจากคนอื่น ตัวอย่างเช่น อัตลักษณ์ทางเพศเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในบุคคล ในทางสังคมวิทยาจะมองว่าการที่คนมาอยู่ร่วมกันและมีการสื่อสารกัน ทำให้บุคคลมีบทบาทสัมพันธ์ตามสถานการณ์ที่ตนอยู่

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ (Identity) คือ ความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ผ่านการมองตนเองและการมองจากมุมมองของผู้อื่นในเวลาเดียวกัน แนวคิดอัตลักษณ์มักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องอำนาจ นิยามความหมาย หรือการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) ซึ่งเมื่ออัตลักษณ์มีความสัมพันธ์กับแนวคิดเหล่านี้ จะมีความหมายที่แตกต่างกันไปตามสามัญสำนึก

ดำรง ฐานดี (2546, หน้า 73) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง การอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์ในหลากหลายรูปแบบ เช่น อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา และฐานะที่อยู่อาศัย สังคมของมนุษย์เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในระดับประเทศ จังหวัด หรืออื่น ๆ ซึ่งมักจะมีวัฒนธรรมและประเพณี รวมถึงภาษา การละเล่น และอาหารเฉพาะของแต่ละสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์และการขัดเกลา วัฒนธรรมที่แตกต่างกันทำให้แต่ละสังคมมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และแสดงถึงความหลากหลายที่ชัดเจน จนกลายเป็นวัฒนธรรมหลักของประเทศ มนุษย์สร้างวัฒนธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ เพื่อให้ชีวิตในสังคมดำเนินไปอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม นำไปสู่การสร้างทัศนคติที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งคือการนิยามตัวตนของแต่ละคนสอดคล้องกับความหมายทางวิชาการด้านมานุษยวิทยาในแง่ของ “อัตลักษณ์”

ยุรฉัตร บุญสนิท (2546, หน้า 65) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์ มีความหมายว่าเป็นจิตสำนึกในระดับส่วนตัวและส่วนรวม ที่เกิดจากการนิยามว่าตนคือใคร มีประวัติความเป็นมาอย่างไร และจะแสดงออกอย่างไร

ประสิทธิ์ ลีปรีชา (2547, หน้า 32) ได้กล่าวถึงคำว่า “อัตลักษณ์” มาจากภาษาบาลีว่า อุตต รวมกับคำว่า ลักษณะ โดยที่ “อัตตะ” มีความหมายว่าตัวตน ของตน ส่วนคำว่า “ลักษณะ” หมายถึง คุณสมบัติเฉพาะตัว อัตลักษณ์เกี่ยวข้องกับการให้คำนิยามและตีความเชิงคุณค่า ซึ่งคุณค่าเหล่านั้น ไม่ได้ต้องเป็นที่ยอมรับในระดับสากล แต่เป็นความหลากหลายทางวัฒนธรรม การสร้างตัวตนที่นำไปสู่ การยอมรับในพหุลักษณะทางสังคม อัตลักษณ์มีความแตกต่างจากเอกลักษณ์ในความหมายเดิม ที่เน้น สร้างความเป็นปึกแผ่นในสังคม อัตลักษณ์จึงเกี่ยวข้องกับการยอมรับปัจเจกอย่างจริงจัง ในอดีต หากพูดถึงคนไทยในมุมมองของชาวต่างชาติ มักจะรู้จักในฐานะที่เป็น “Land of Smiles” หรือ “ดินแดนแห่งรอยยิ้ม” โดยเฉพาะการเป็นมิตรกับชาวต่างชาติและความเอื้ออาทร ในธรรมชาติคนไทย มักจะสุภาพ เรียบร้อย ชอบความเพลิดเพลินและสะดวกสบาย แสดงออกทางสีหน้าหรือท่าทาง ไม่ค่อยมีความชัดเจน ดังนั้น การอ่านค่าจากรอยยิ้มของคนไทยจึงเป็นเรื่องที่ยาก

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550, หน้า 25) กล่าวว่า อัตลักษณ์ หมายถึง ตัวตนและลักษณะ ของตนเอง เน้นการสร้างขึ้นจากวัฒนธรรมโดยไม่ต้องเปรียบเทียบกับผู้อื่น

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2554, หน้า 115) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ไว้ว่า อัตลักษณ์มีความสำคัญ ต่อระบบทางสังคม ทำให้เราเข้าใจถึงตัวตนที่แตกต่าง ไม่จำเป็นต้องมีเพียงหนึ่งเดียว แต่สามารถ มีหลายลักษณะทางอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้น อัตลักษณ์นั้นไม่ใช่สิ่งที่มีมาพร้อมกับบุคคล แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น และเปลี่ยนแปลงได้ เป็นลักษณะที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ

อัตลักษณ์เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ชุมชน หรือประเทศ เช่น เชื้อชาติ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งมีคุณลักษณะเฉพาะที่ไม่เหมือนกับสังคมอื่น ๆ กล่าวคือ อัตลักษณ์ คือ สิ่งที่ทำให้เราแตกต่างจากผู้อื่น อัตลักษณ์ไม่เหมือนบุคลิกภาพ บุคลิกภาพอาจคล้ายกันได้ แต่การมี อัตลักษณ์ร่วม ต้องมีความตื่นตัวบางอย่างในการแสดงออก ตัวอย่างเช่น การเลือกแสดงอัตลักษณ์ เฉพาะกลุ่ม นอกจากนั้น อัตลักษณ์ยังต้องการความตระหนักในคุณลักษณะที่เป็นของเราเอง ขณะที่ บุคลิกภาพเป็นลักษณะที่คนทั่วไปมี เช่น ความสามารถในการเข้าสังคม แต่ละบุคคลมีพื้นฐานบางอย่าง ที่ทำให้อัตลักษณ์มีความหมายที่ลึกซึ้งมากขึ้น อาจถูกจัดประเภทด้วยการมีบุคลิกภาพ แต่เราต้อง แสดงตัวตน นั่นคือ การยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ความสำคัญของการแสดงตัวตน (Marking Oneself) คือ การมีอัตลักษณ์เหมือนกับกลุ่มหนึ่ง และมีความแตกต่างกับอีกกลุ่มหนึ่ง

อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ แต่เป็นผลจากการสร้างสรรค์ของวัฒนธรรม ในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งที่ถูกก่อสร้างทางสังคม (Social Construct) นอกจากนี้ วัฒนธรรมยังไม่ใช่สิ่งที่หยุดนิ่งหรือตายตัว แต่เป็นวงจรที่เรียกว่า “วงจรแห่งวัฒนธรรม” (Circuit of Culture) ดังนั้น อัตลักษณ์จึงมีการผลิต (Produced) สามารถถูกบริโภค (Consumed) และถูก ควบคุมจัดการ (Regulated) ภายในวัฒนธรรมเหล่านี้ และยังมีการสร้างความหมาย (Creating Meanings) ผ่านระบบต่าง ๆ ของการสร้างภาพตัวแทน (Symbolic Systems of Representation)

ที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งทางอัตลักษณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเราสามารถเลือกนำมาใช้ในการสร้างอัตลักษณ์ของเรา ดังนั้น คำว่าอัตลักษณ์ ประกอบด้วยคำว่า “อัตต” (อัต-ตะ) ซึ่งหมายถึง ตนหรือตัวเอง และ “ลักษณะ” ที่แปลว่าสมบัติเฉพาะตัว ทำให้คำว่าอัตลักษณ์มีความหมายถึง ผลรวมของลักษณะเฉพาะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ทำให้สิ่งนั้นเป็นที่รู้จัก หรือจำได้ ซึ่งมีความหมายตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Identity

สำหรับรากศัพท์ในภาษากรีก อัตลักษณ์ (Character) หมายถึง เครื่องหมายที่บ่งบอกความแตกต่าง ในความหมายทั่วไปนั้น หมายถึง กลุ่มของลักษณะ (Traits) ที่แสดงถึงความแตกต่างของบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่น

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2538, หน้า 391) สรุปได้ว่า อัตลักษณ์หมายถึง ลักษณะเฉพาะของบุคคล ซึ่งมีคุณสมบัติทางศีลธรรมและจริยธรรม เป็นแนวทางของความประพฤติที่มีจุดมุ่งหมาย

อภิญา เพ็ญพสุกุล (2543, หน้า 1-2) ได้กล่าวถึงอัตลักษณ์ (Character) ว่าเป็นความรู้สึกนึกคิดต่อตนเองว่า “ฉันเป็นใคร” ซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเราและคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและการมองจากคนอื่นในบริบทนั้น และในทิศทางเดียวกัน มโนทัศน์อัตลักษณ์ยังอาจถูกกล่าวควบคู่กับเรื่องของอำนาจ นิยามความหมาย หรือการสร้างภาพแทนความจริงเมื่ออัตลักษณ์สัมพันธ์กับแนวคิดดังกล่าว

จิรัฐ ศุภการ (2545) ได้กล่าวถึงทัศนะของ Hall นักทฤษฎีสาย Cultural Study เชื่อว่าอัตลักษณ์ เป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้าง โดยอ้างว่า ความเป็นตัวตนนั้นเป็นแค่ส่วนประกอบหลายชิ้นที่ถูกนำมารวมกัน และในบริบทสถานการณ์ต่าง ๆ อาจมีการเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งส่งผลต่อการแสดงออกของบุคคลในลักษณะหนึ่ง แต่ถ้าอยู่ในบริบทที่แตกต่างกัน อาจมีการเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ใหม่ ส่งผลต่อการแสดงออกในรูปแบบอื่น ๆ จึงสามารถกล่าวได้ว่า วาทกรรมภายในตัวบุคคลสามารถเคลื่อนย้ายไปมาภายในบริบทสังคมที่แตกต่างกัน มนุษย์แต่ละคนจึงเป็นเพียงผลรวมของวาทกรรมหลายชุดที่อาจขัดแย้งหรือส่งเสริมกัน ลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคนนั้นเกิดจากการผสมผสานของวาทกรรมเหล่านั้นในทิศทางที่แตกต่างกัน ทำให้แต่ละคนสามารถสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างและหลากหลายได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยองค์ประกอบของวาทกรรมไม่จำเป็นต้องเชื่อมต่อกันเสมอไป

ยุธิตร์ บุญสนิท (2546) ได้กล่าวว่า อัตลักษณ์มีความสำคัญต่อระบบสังคม เนื่องจากทำให้บุคคลรู้สึกรู้ว่าตนคือใครหรือต่างจากคนอื่น โดยอาจมีหลายลักษณะที่ช่วยสร้างขึ้นมาเป็นอัตลักษณ์ ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติพร้อมกับบุคคล แต่เกิดจากการประกอบสร้างและสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งแสดงถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้นหรือสิ่งนั้น อัตลักษณ์ของคนอีสานจึงเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นตัวตนของคนอีสาน ซึ่งทุกคนสามารถบอกได้นั่นคือคนอีสาน สิ่งที่ยกมาถึงความความเป็นตัวตนของคนอีสาน คือ ภาษาอีสาน ซึ่งมีทั้งภาษาหมอลำหรือที่เรียกว่า ฃญา เป็นศิลปวัฒนธรรมทางภาษาที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ แสดงถึงวัฒนธรรมทางภาษาอีสาน

นัทณัย ประสานนาม (2550) ได้กล่าวถึง “อัตลักษณ์” ว่าเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อตนเอง โดยเกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างเราและผู้อื่น ผ่านการมองตนเองและการที่ผู้อื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนักรู้ในตัวเอง และพื้นฐานในการเลือกแสดงออก สื่อถึงการระบุว่ามีอัตลักษณ์ร่วมกับกลุ่มหนึ่งและแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร ว่า “ฉันเป็นใคร” ในสายตาผู้อื่น การเลือกนิยามตนเองและแสดงออก เป็นกระบวนการที่จะทำให้เราเห็นว่าเรามีความคล้ายคลึงหรือต่างจากผู้อื่นอย่างไร ผ่านการใช้สัญลักษณ์ (Symbol) ซึ่งประกอบรวมกับอารมณ์และกระบวนการภายนอกที่เกี่ยวข้องมนุษย์เลือกใช้และปรับเปลี่ยนความหมายที่เกี่ยวกับตนเองทั้งในทางสัมพันธ์กับโลกและตัวตนที่ซ้อนทับกัน จึงมีการจัดแบ่งประเภทของอัตลักษณ์เป็น 2 ประเภท ได้แก่ อัตลักษณ์ส่วนบุคคล (Personal Character) และอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Character)

ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550) ได้ศึกษาความหมายของ “อัตลักษณ์” (Character) ซึ่งถือเป็นการศึกษาในแนววัฒนธรรม (Cultural Studies) มักถูกพูดถึงร่วมกับมโนทัศน์เกี่ยวกับอำนาจการนิยามความหมายหรือสร้างภาพแทนความจริง (Representation) ที่สัมพันธ์กัน ทำให้ “อัตลักษณ์” มีความหมายที่แตกต่างจากความเข้าใจทั่วไป โดยอัตลักษณ์และสังคมเป็นเรื่องที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ การนิยามความเป็นตัวตนของอัตลักษณ์จึงต้องอ้างอิงกับสังคม แม้ในระดับบุคคลก็ต้องนิยามตนเองในบทบาทหรือสถานะในสังคม นอกจากนี้พจนานุกรมภาษาไทย-อังกฤษ หรืออังกฤษ-ไทย แปลคำว่า Character ว่า เอกลักษณ์ ซึ่งหมายถึงคุณสมบัติของบุคคลหรือสิ่งของที่ทำให้แตกต่างจากสิ่งอื่น ๆ อัตลักษณ์จึงไม่ได้เป็นสิ่งที่มียู่โดยธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างโดยสังคม (Social Construct) และจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างความเหมือนระหว่างกลุ่มเราและกลุ่มอื่น

สุจรรยา โชติช่วง (2554) ได้กล่าวถึงคำว่า “อัตลักษณ์” ว่า หมายถึง คุณสมบัติของบุคคลหรือสิ่งของที่แสดงถึงความเป็นตัวตน โดยเป็นความรับรู้ในตัวเองว่าคือใคร มีลักษณะเฉพาะ ความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต และพฤติกรรมที่แตกต่างจากผู้อื่น โดยบุคคลอาจมีอัตลักษณ์หลายอย่าง การระบุว่ามีอัตลักษณ์อย่างไหนั้น สามารถพิจารณาจากการแสดงออกผ่านสถานะ เพศ ตำแหน่ง หน้าที่ หรือบทบาททางสังคม ซึ่งเรียกว่า อัตลักษณ์ของปัจเจก หรืออัตลักษณ์ส่วนบุคคล นอกจากนี้ยังมีการแสดงออกผ่านสัญลักษณ์ เช่น พิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ตำนาน เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และปรากฏการณ์ทางสังคม นี่คือ “อัตลักษณ์ทางสังคม” หรือ “อัตลักษณ์ที่คนในสังคมมีส่วนร่วมกัน”

สรุปได้ว่า อัตลักษณ์หมายถึง ลักษณะความเป็นตัวตนของบุคคล สิ่งของ หรือสถานที่ ซึ่งแสดงถึงความแตกต่างจากผู้อื่น สิ่งอื่น และสถานที่อื่น อัตลักษณ์ช่วยให้ผู้อื่นเข้าใจเราในแง่ของตัวตนและความเป็นกลุ่มของเรา โดยเมื่อบริบทเปลี่ยนไป คำนิยามของอัตลักษณ์ก็สามารถปรับเปลี่ยนได้เช่นกัน

สำหรับอัตลักษณ์ของคนภาคเหนือ เป็นการสะท้อนถึงความเป็นตัวตนของคนในภูมิภาคนี้ ซึ่งสามารถบ่งบอกได้ทันทีว่าคือคนภาคเหนือ ผ่านทางภาษาพูด ภาษาเขียน รวมถึงบทเพลง บทกวี

และบทขอ สิ่งเหล่านี้ช่วยสะท้อนอัตลักษณ์ทางภาษาได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ คนเมื่อง่านมักมองว่าตนเองมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งสามารถเห็นได้จาก โบราณสถาน อาคาร บ้านเรือนโบราณ และศาสนสถานต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของคนในท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมบทขอ

สมฤทธิ์ ลือชัย (2534) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ความตระหนักของช่างขอ ในบทบาทนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา โดยกล่าวถึง บทบาทของช่างขอในการทำหน้าที่เป็นนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา เป็นการศึกษาวิจัย ช่างขอในเขตจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบระดับความตระหนักของช่างขอในจังหวัดเชียงใหม่ ในฐานะนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา และเพื่อทราบถึงตัวแปรหรือปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความตระหนักของช่างขอในฐานะนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา รวมทั้งปัญหาหรืออุปสรรคที่มีผลต่อการสร้างความไม่ตระหนักของช่างขอในฐานะนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา ผลการศึกษาพบว่าช่างขอในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนใหญ่มีความตระหนักในฐานะนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา โดยกลุ่มที่มีความตระหนักในระดับสูง มักจะนำข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาไปเผยแพร่สู่ประชาชนผ่านการแสดงของตนอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดยุทธวิธีการสื่อสารเพื่อการพัฒนาในรูปแบบการแสดงขอแบบคู่และการแสดงขอแบบละคร ข้อมูลข่าวสารด้านการพัฒนาที่ถูกนำเสนอเป็นประจำ ได้แก่ การวางแผนครอบครัว การอนุรักษ์ป่าไม้ และการส่งเสริมการรู้หนังสือ

กฤษณา แสงทอง (2540) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง เพลงปฏิพากย์: วัฒนธรรมการดนตรีและภาพสะท้อนทางสังคม ของชาวตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่าศิลปินในอดีตมีเจตนาสร้างสรรค์งานศิลปะเพื่อมอบความเพลิดเพลินให้กับชีวิต แต่ในปัจจุบันผลงานเหล่านี้ได้กลายเป็นมรดกทางสังคม การแสดงเพลงปฏิพากย์ในปัจจุบันมักเกิดขึ้นเฉพาะในโอกาสที่ได้รับเชิญ และการสร้างสรรค์เพลงใหม่ ๆ กลับมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะเป็นการนำเพลงเก่ามาร้องเล่นกันเท่านั้น จำนวนผู้สืบทอดศิลปะนี้ก็ลดน้อยลงเรื่อย ๆ ซึ่งมีสาเหตุมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในอนาคต เพลงปฏิพากย์อาจกลายเป็นเพียงตำนานของวัฒนธรรมพื้นบ้านที่สะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน

บุรณพันธ์ ใจหล้า (2545) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง ขอล่องน่าน: กรณีศึกษาคณะคำผาย นุบิง ผลการวิจัยพบว่า ในด้านทำนองการขับร้องของขอล่องน่านจะใช้ทำนองดาดน่านเป็นหลัก ใช้ทำนองดาดน่านเป็นหลักในการแสดง โดยทำนองในแต่ละท่อนจะวนกลับไปกลับมาในรูปแบบเดิม แต่มีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะเนื้อหาที่ใช้ในการขอ การวิเคราะห์ทำนองแสดงให้เห็นว่าลักษณะการดำเนิน

ทำนองในแต่ละประโยคมีความคล้ายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ และการจบของทำนองในแต่ละประโยคก็มักจะมิลักษณะเหมือนกัน

วนิดา ริกากรณ์ (2545) ได้ศึกษาเรื่อง การดำรงอยู่ของการละเล่นพื้นบ้านซอล้านนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาททางสังคมของการละเล่นพื้นบ้านซอล้านนาและเงื่อนไขและปัจจัยที่ทำให้การละเล่นพื้นบ้านซอล้านนาดำรงอยู่ได้ในปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า บทบาททางสังคมของการละเล่นพื้นบ้านซอล้านนาในสามด้านยังคงมีอยู่ ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านการเป็นสื่อในการรวมตัวของคนในชุมชน และด้านการเป็นสื่อพื้นบ้าน โดยมีเงื่อนไขที่ทำให้การละเล่นพื้นบ้านซอล้านนาดำรงอยู่ได้แก่ ความต้องการของผู้ชม ผู้ฟัง และผู้ว่าจ้างที่ยังคงสนใจในการละเล่นนี้ นอกจากนี้ ปัจจัยที่ทำให้การละเล่นพื้นบ้านซอล้านนาดำรงอยู่ยังรวมถึงวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมบางอย่างของชุมชนที่ต้องการนำไปแสดงเป็นส่วนหนึ่งของกระแสรอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งส่งผลให้มีการสืบทอดการแสดงอย่างต่อเนื่อง

วิวัน สุขเจริญ (2547) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง การสื่อสารเชิงสุนทรียะในละครซอมัยใหม่ ของชาวล้านนา มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมรายชื่อคณะละครซอในจังหวัดเชียงใหม่ และศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับละครซอ ศึกษาสุนทรียะรูปแบบและการปรับเปลี่ยนทางด้านสุนทรียะรูปแบบในละครซอมัยใหม่ และศึกษาสุนทรียะทัศน์ของผู้ชมที่มีต่อละครซอ ผลการศึกษาพบว่า ความงามของการขับซออยู่กับการผสมผสานรูปแบบการแสดง โดยเน้นบทซอแบบมุขปาฐะเป็นหลัก โดยมีพื้นที่ (space) และเวลา (time) เป็นตัวกำหนดแนวทางการแสดง ซึ่งขึ้นอยู่กับปฏิภาณของช่างซอแต่ละคนที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม และการผสมผสานอารมณ์ต่าง ๆ ในละครซอ เช่น ความโศกเศร้า ความขบขัน ความรัก และอารมณ์อื่น ๆ รวมถึงความทันสมัยที่สะท้อนถึงเรื่องราวในปัจจุบัน การแต่งกาย และการใช้ภาษาสมัยใหม่ รวมถึงการนำเข้าสู่ของสื่อใหม่ ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กิติวัฒน์ กิ่งแก้ว (2553) ได้ศึกษาเรื่อง ขับซอล่องน่านของ ลำดวน คำแปน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติของลำดวน คำแปน และเพื่อศึกษาประวัติการขับซอล่องน่าน และการขับซอล่องน่านของลำดวน คำแปน ผลการศึกษาพบว่า ลำดวน คำแปน เป็นช่างซอที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมจากประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยมีผลงานการแสดงจำนวนมาก รวมถึงผลงานการบันทึกเสียงถึง 50 ชิ้น ลำดวนยังคงรักษาเอกลักษณ์ในการขับซอแบบดั้งเดิม โดยใช้จังหวะตามแบบสำนักของพ่อครูเมืองดี เทพประสิทธิ์ ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการขับซอ คำซอที่ลำดวนขับร้องนั้นใช้ภาษาพื้นเมืองดั้งเดิมมีความหมายลึกซึ้งและไพเราะ พร้อมทั้งมีการใช้เทคนิคการขับซอที่หลากหลาย ปัจจุบันหาผู้ที่สามารถขับซอในลักษณะนี้ได้ยากมาก

รัฐสินธุ์ ชมสูง (2559) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง วงสละลือ ซอ ปืน ของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและวิธีการบรรเลงวงสละลือ ซอ ปืน ของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน และศึกษาทำนองดนตรีและทำนองซอ ของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน

ผลการศึกษาพบว่า ในการศึกษาบทเพลงทั้ง 5 เพลง ได้แก่ เพลงดาदन่าน, เพลงลับแลง, เพลงปั่นฝ้าย, เพลงพม่าตะโดงเตง และเพลงพระลอเดินดง ซึ่งเป็นเพลงขอมที่มีลักษณะเฉพาะของจังหวัดน่าน พบว่ามีเทคนิคการดัดบั้นทั้งหมด 9 วิธี ได้แก่ การดัดเติมเสียง, การดัดต้นพยางค์, การพยางค์ข้ามห้อง, การดัดสลับ, การกระทบสายทึ่ม, การดำเนินทำนองข้ามช่วงเสียงเป็นคู่, การดัดสลับพื้นปลา, การขึ้นต้นไม่แปลทำนอง และการเปลี่ยนลูกเป็นคู่เสียง ส่วนลักษณะเฉพาะของการสืบล้านนั้น ผู้วิจัยพบว่ามี 3 วิธี ได้แก่ การรูดนิ้วของสวล, การขยี้ของสวล, และการประคบเสียงของสวล

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์

สาทิต แทนบุญ (2542) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง อัตลักษณ์ในวรรณกรรมนิราศของหมื่นพรหม สมพัตร (นายมี) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ในวรรณกรรมนิราศของหมื่นพรหม สมพัตร (นายมี) ในด้านศิลปะการประพันธ์และทัศนะของกวี ผลการศึกษาพบว่า นายมี มีอัตลักษณ์ด้านศิลปะการประพันธ์ที่โดดเด่น โดยการดำเนินเรื่องใช้เวลาเป็นแกนหลัก โดยนำเสนอประเพณีในแต่ละเดือนและลำดับสถานที่ในการเล่าเรื่อง นอกจากนี้ ในบางตอนของนิราศยังมีการแต่งเป็นกลบทมธุรสวาที ส่วนลีลามีความกระฉับกระเฉงและอ่อนหวาน ขบในการพรรณนาได้สะท้อนสิ่งที่พบเห็นอย่างชัดเจน การใช้ความเปรียบเทียบมักเป็นบทที่แปลกใหม่ ด้านการประดิษฐ์ในการแต่งนิราศนั้น นายมีไม่เน้นการคร่ำครวญถึงนางอันเป็นที่รัก แต่กลับนำเสนอข้อคิดที่เป็นคติสอนใจ ซึ่งปรากฏในนิราศสุพรรณ นอกจากนี้ยังมีการเปรียบเทียบความทุกข์ของตนกับความทุกข์ของคู่พระคู่นางในวรรณคดีเรื่องอื่นในกลอนนิราศ ในด้านทัศนะ นายมีแสดงออกถึงมุมมอง 3 ลักษณะ ได้แก่ ทัศนะต่อชีวิต โลก และสังคม โดยเน้นทัศนะต่อชีวิตมากที่สุด ซึ่งมุ่งเน้นไปที่ความรักและความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่ง ทัศนะของนายมี ยังสะท้อนถึงการเป็นนักวิจารณ์ที่กล้าวิจารณ์ทั้งสตรีและพระสงฆ์

จักรี ศรีมุงคุณ (2547) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง อัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์ ในด้านเนื้อหา แนวคิด และศิลปะการประพันธ์ ผลการศึกษาพบว่า เนื้อหาของบทเพลงมีการนำเสนอเกี่ยวกับชาวนาและกรรมกรผู้ใช้แรงงาน ซึ่งสะท้อนถึงความทุกข์ยากและความลำบากในชีวิต นอกจากนี้ ยังมีการพูดถึงวีรชนที่ต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ในด้านแนวคิด พบว่า มีการนำเสนอแนวคิดที่สะท้อนโลกทัศน์ของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์ เกี่ยวกับความรัก อุทิศการน้อมรับชีวิต และการดำเนินชีวิตในสังคม รวมถึงแนวคิดเกี่ยวกับการเมือง การต่อสู้เพื่อประชาธิปไตย การให้ความหวังและกำลังใจแก่ชาวนาและกรรมกรผู้ใช้แรงงาน รวมถึงการพูดถึงผู้หญิงที่มีอาชีพขายบริการและการศึกษา ในด้านศิลปะการประพันธ์บทเพลงแสดงให้เห็นถึงความรู้และความสามารถที่เป็นเอกลักษณ์ของพงษ์สิทธิ์ คำภีร์ โดยมีการสร้างสรรค์ทำนองที่แปลกใหม่ มีการเลือกใช้ถ้อยคำที่หลากหลาย เช่น คำแสดงอารมณ์ คำแสดงอาการเคลื่อนไหว คำเลียนเสียงธรรมชาติ และคำภาษาถิ่น การใช้ศิลปะ

ในการเรียบเรียงถ้อยคำ มีการเล่นคำ เล่นคำซ้อน การเล่นอักษร และการใช้คำที่หลากหลาย เพื่อให้บทเพลงมีความไพเราะ

สมคิด นันตะ (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าและอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน ศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน และเพื่อวิเคราะห์ท้องถิ่นกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน ด้วยรูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน ผลการศึกษาพบว่า คุณค่าและอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดน่าน ประกอบด้วยหลายด้านที่สำคัญ โดยมีคุณค่าด้านเอกลักษณ์ของโบราณสถาน ที่สะท้อนถึงการรับรู้และความเข้าใจในที่มาของการสร้างสรรค์ที่เกิดจากความศรัทธา ความเชื่อ ศาสนา ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีคุณค่าด้านวิชาการ ซึ่งเป็นการสะท้อนเรื่องราวในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม ที่ช่วยบอกเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชนอย่างลึกซึ้ง ในด้านเศรษฐกิจ แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้สร้างรายได้ให้กับชุมชนและประเทศทั้งในรูปแบบตรงและทางอ้อม ขณะเดียวกันยังมีคุณค่าด้านสังคม ที่เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นแหล่งความภาคภูมิใจของคนในสังคมและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน นอกจากนี้ยังมีคุณค่าด้านสุนทรียภาพที่เกี่ยวข้องกับศิลปกรรมและจิตรกรรม สถาปัตยกรรมที่มีความงดงาม

วสันต์ชัย กากแก้ว (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่อง อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง และศึกษาอัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของชนเผ่าม้งนั้นสามารถแสดงถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มตนกับกลุ่มอื่นได้อย่างชัดเจน โดยแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ อัตลักษณ์ที่จับต้องได้ ซึ่งมี 3 ลักษณะ ได้แก่ การสูบบุหรี่ การอุ้มลูก และการสพายกะพา และอัตลักษณ์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่แฝงอยู่ในตัวตน มี 6 ลักษณะ ได้แก่ ภาษา ฮีต พิธีกรรม การรักษารัฐธรรมนูญ ความตรงไปตรงมา และความมีศักดิ์ศรี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ด้วยตนเองครั้งนี้เป็นการศึกษาวรรณกรรมล้านนา เรื่อง อัตลักษณ์ท้องถิ่น ในวรรณกรรมบทซอดาปอยจังหวัดน่าน โดยเชื่อมโยงวรรณกรรมบทซอดาปอยจังหวัดน่านกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นจังหวัดน่าน โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมบทซอดาปอยจังหวัดน่าน วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้การดำเนินการศึกษาเป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน ผู้ศึกษาจึงกำหนดวิธีการดำเนินการศึกษา 4 ประเด็น ได้แก่

1. ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การวิเคราะห์ข้อมูล
4. การนำเสนอผลการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดที่มาของแหล่งข้อมูลของวรรณกรรมบทซอดาปอย จังหวัดน่าน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีการคัดเลือกจากผลงานบทซอดาปอยจังหวัดน่าน ที่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรโดยศิลปินผู้มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในจังหวัดน่าน จำนวนทั้งสิ้น 6 ฉบับ ได้แก่

1. วรรณกรรมบทซอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้พ่อสมศักดิ์ ช่อแก้ว จังหวัดแพร่ ซึ่งมีบทซอจำนวนทั้งหมด 61 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ซอดาด่านและซอลับแลง
2. วรรณกรรมบทซอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้แม่ลำตวน สุวรรณภูคำ จังหวัดแพร่ ซึ่งมีบทซอจำนวนทั้งหมด 81 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ซอดาดแพร่ ซอดาด่าน และซอลับแลง
3. วรรณกรรมบทซอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้ครูคมสันต์ ชันทะสอน อำเภอบัว จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทซอจำนวนทั้งหมด 91 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ซอดาด่านและซอลับแลง

4. วรรณกรรมบทขอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพระสุมภ์บรรพต ญาณวิโส วัดดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทขอจำนวนทั้งหมด 72 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ ขอदान่านและขอลับแล

5. วรรณกรรมบทขอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานสมฤทธิ์ สถาอูน บ้านนาเหลียงใน ตำบลนาเหลียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทขอจำนวนทั้งหมด 115 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ ขอदान่านและขอลับแล

6. วรรณกรรมบทขอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับนายอภิรัตน์ รัตนศิลา บ้านนาผา ตำบลกองควาย อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทขอจำนวนทั้งหมด 95 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ ขอदान่านและขอลับแล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้มีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูลวรรณกรรมบทขอดาปอย จังหวัดน่าน สำหรับการศึกษาในครั้งนี้เป็นข้อมูลจากเอกสารผลงานการประพันธ์ของพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน, พระสุมภ์บรรพต ญาณวิโส วัดดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน, พ่อหนานสมฤทธิ์ สถาอูน บ้านนาเหลียงใน ตำบลนาเหลียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน, นายอภิรัตน์ รัตนศิลา บ้านนาผา ตำบลกองควาย อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน และกำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สืบหาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอัตลักษณ์ท้องถิ่นและวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน โดยสืบหาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น ศึกษาทฤษฎีและความหมายของอัตลักษณ์ท้องถิ่น ตลอดจนแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น และศึกษาพิธีกรรมการบวชในพระพุทธศาสนา ดังปรากฏแล้วในบทที่ 2

2. สืบหางานวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ของผู้ประพันธ์ที่มีชื่อเสียงในอดีตที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในจังหวัดน่าน และมีผลงานเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่นเป็นกรอบแนวคิด เพื่อคัดเลือกผลงานวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่านของผู้ประพันธ์ที่มีเนื้อหาสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่นจังหวัดน่านได้อย่างชัดเจน ได้แก่ พ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน, พระสุมภ์บรรพต ญาณวิโส วัดดอนแก้ว ตำบลวรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน, พ่อหนานสมฤทธิ์ สถาอูน บ้านนาเหลียงใน ตำบลนาเหลียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน และนายอภิรัตน์ รัตนศิลา บ้านนาผา ตำบลกองควาย อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

3. รวบรวมวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ของผู้ประพันธ์บทขับขอ คือพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ซึ่งประกอบไปด้วย ตัวบทวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน จำนวน 3 ฉบับ ประกอบด้วย วรรณกรรมบทขอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับโดยพ่อหนาน

เมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้ พ่อสมศักดิ์ ช่อแก้ว จังหวัดแพร่ ซึ่งมีบทขอจำนวนทั้งหมด 61 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ขอदानน่านและขอลับแลง, วรรณกรรมบทขอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้แม่ลำดวน สุวรรณภูคำ จังหวัดแพร่ ซึ่งมีบทขอจำนวนทั้งหมด 81 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ขอदानน่านและขอลับแลง, วรรณกรรมบทขอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้ครูคมสันต์ ชันทะสอน อำเภอบัว จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทขอจำนวนทั้งหมด 91 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ขอदानน่านและขอลับแลง, วรรณกรรมบทขอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพระสมุห์บรรพต ญาณวิโส วัดดอนแก้ว ตำบลวรนคร อำเภอบัว จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทขอจำนวนทั้งหมด 72 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ขอदानน่านและขอลับแลง, วรรณกรรมบทขอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานสมฤทธิ์ สถาอุ้น บ้านนาเหลียงใน ตำบลนาเหลียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทขอจำนวนทั้งหมด 115 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ขอदानน่านและขอลับแลง และวรรณกรรมบทขอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับนายอภิรัตน์ รัตนศิลา บ้านนาผา ตำบลกองควาย อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทขอจำนวนทั้งหมด 95 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ขอदानน่าน และขอลับแลง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา โดยอาศัยกรอบแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ได้แก่ อัตลักษณ์ทางสังคมมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์บทขอดาปอยจังหวัดน่าน เพื่อให้เห็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน โดยนำบทขอดาปอยจังหวัดน่านมาจัดกลุ่มวิเคราะห์ประเภทของอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ตามแนวคิดที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในบทขอดาปอยจังหวัดน่าน โดยวิเคราะห์จากตัวบท เพื่อให้ทราบถึงความหมายและอัตลักษณ์ที่ปรากฏในบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ทั้งนี้ตัวบทที่ยกตัวอย่าง ผู้ศึกษาได้พิมพ์ตามบันทึกต้นฉบับทุกประการ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมบทขอดาปอย จังหวัดน่าน ด้วยการอ่านอย่างละเอียด โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้
2. นำวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน วิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ดังนี้

ทัศนะแนวความคิดความเชื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนทุกยุคทุกสมัย มาจนปัจจุบัน มีความคิดความเชื่อในการดำเนินชีวิตประจำวันจนกลายมาเป็นภูมิปัญญา และประเพณี วัฒนธรรมสืบต่อมาจนถึงคนรุ่นใหม่และต่อ ๆ ไป ในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่มีเรื่องของศรัทธาอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ใน พระไตรปิฎก เล่มที่ 22 ได้กล่าวถึงศรัทธา ความเชื่อที่มีเหตุผลยึดมั่นในหลักการกระทำดี หลักของศรัทธาในพระพุทธศาสนาได้มุ่งไปที่ความเชื่อที่ยึดหลักกรรม คือ การทำดีทำชั่ว

ผลของกรรมดีและชั่ว เป็นต้น ในคัมภีร์อื่น ๆ ที่ได้แสดงความคิดความเชื่อของคนในกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ โดยเฉพาะในกลุ่มชนชาวไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ในคัมภีร์มิลินทปัญหาได้พูดถึงศรัทธาว่ามีลักษณะทำจิตให้ผ่องใสและมีลักษณะจงใจในคัมภีร์ภูมิลาสินีได้พูดถึงความคิดความเชื่อเรื่องของการเวียนว่ายตายเกิด นรกสวรรค์และเทวดา เป็นต้นตลอดถึงวัฒนธรรมประเพณีที่มนุษย์ มีความเชื่อและเป็นวิถีชีวิตของกลุ่มชนนั้นแล้วแยกประเด็นแนวความคิดความเชื่อออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ ลักษณะความเชื่อพุทธศาสนา และลักษณะความเชื่อไสยศาสตร์ ดังบทประพันธ์วรรณกรรมชอดาปอยจากฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้แม่ลำดวน สุวรรณภูคำ จังหวัดแพร่ ที่ว่า

“ผ้าเครื่องปอยเบ็ช้หนึ่งว่ามีหกผืน	บ่ก่ายบ่ลิมพี่น้องบ้านนี้
ขอลามลำดวนป๊ะใส่อายพี่	วันนี้จะถามหลายคำ
ผ้าผืนที่หนึ่งชื่อว่าไคกัน	แล้วจะตอบคุณหยั่งน้องหล้า
ค่อยกล่าวคำจามาเหี้ยเจ้าเจ้า	
ผ้าผืนที่หนึ่งน้องจะตอบหือสม	เป็นผ้าสบงตอบคุณขึ้นแท้
ว่าพี่มาถามลูกสาวอี่แม่	ตอบคุณขึ้นแท้แม่เกลือกเกลือกยกยาง
ยามเมื่อพี่เจ้ามาเข้าใจถาม	แม่หญิงบ่งามได้มานั่งเอ็น
สมเพราะสมเปิงงามเลิงร่างก้อม”	

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

จากข้อความข้างต้นปรากฏอัตลักษณ์ความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก เนื่องด้วยวรรณกรรมบทชอดาปอยเป็นวรรณกรรมขับชอที่พรรณนาในเรื่องอันสงส์ของการบวชในพระพุทธศาสนา โดยเนื้อเรื่องของการขับชอจะกล่าวถึงอันสงส์ของการถวายทานข้าวของเครื่องใช้ในงานอุปสมบท เช่น ผ้าไตร สบง จีวร บาตร ตาลปัตร เป็นต้น โดยผู้ขับชอจะนำถ้อยคำสำนวนขอมาผูกโยงกับอันสงส์ที่จะได้รับในแต่ละอย่าง บางบทอาจกล่าวถึงการเปรียบเทียบและการทดแทนพระคุณของบิดามารดาผู้ให้กำเนิด โดยจะเปรียบเทียบว่าสิ่งของเครื่องใช้ในแต่ละอย่างแต่ละชนิดแทนสิ่งของเครื่องใช้ใดบ้างที่ผู้เป็นบิดามารดาของตนได้เคยใช้ผ่านมามาก

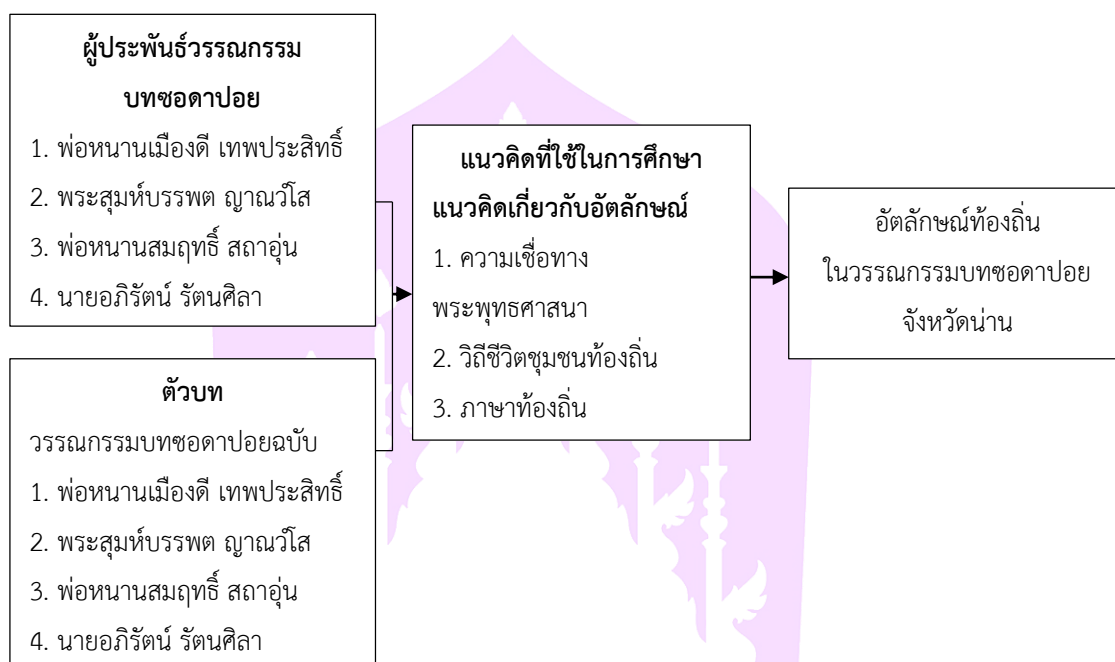
3. นำวรรณกรรมบทชอดาปอยมาจัดกลุ่มวิเคราะห์ประเภทของอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมบทชอดาปอยจังหวัดน่าน ตามแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ที่กำหนดไว้

4. วิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมบทชอดาปอยจังหวัดน่าน โดยวิเคราะห์จากตัวบทวรรณกรรม เพื่อให้ทราบถึงความหมายและอัตลักษณ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมดังกล่าว

5. นำผลการศึกษาแบบพรรณนามาวิเคราะห์

6. นำเสนออัตลักษณ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน และสาเหตุของการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน

กรอบแนวคิดการศึกษา

ภาพ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา

การนำเสนอผลการศึกษา

การนำเสนอข้อมูลในงานการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองในครั้งนี้ แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของวิธีวิทยา แบ่งเป็น 3 บท ได้แก่ บทนำ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิธีการดำเนินการวิจัย ส่วนที่ 2 ผลการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 บท ได้แก่ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล และบทสรุป โดยนำเสนออัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน และสาเหตุของการเชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในบทขอดาปอยจังหวัดน่าน โดยการพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์วรรณกรรมบทชอดาปอยจังหวัดน่าน จำนวน 6 ฉบับ ได้แก่ วรรณกรรมบทชอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้พ่อสมศักดิ์ ช่อแก้ว จังหวัดแพร่ ซึ่งมีบทชอจำนวนทั้งหมด 61 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ชอดาตานานและชอลับแลง, วรรณกรรมบทชอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้แม่ลำดวน สุวรรณภูคำ จังหวัดแพร่ ซึ่งมีบทชอจำนวนทั้งหมด 81 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ชอดาตานานและชอลับแลง, วรรณกรรมบทชอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน แต่งให้ครูคมสันต์ ชันทะสอน อำเภอบัว จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทชอจำนวนทั้งหมด 91 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ชอดาตานานและชอลับแลง, วรรณกรรมบทชอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพระสุเมษฐ์บรรพต ญาณวิโส วัดดอนแก้ว ตำบลวรนคร อำเภอบัว จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทชอจำนวนทั้งหมด 72 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ชอดาตานานและชอลับแลง, วรรณกรรมบทชอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานสมฤทธิ์ สาก่อน บ้านนาเหลียงใน ตำบลนาเหลียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทชอจำนวนทั้งหมด 115 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ชอดาตานานและชอลับแลง และวรรณกรรมบทชอดาปอย จังหวัดน่าน ฉบับนายอภิรัตน์ รัตนศิลา บ้านนาผา ตำบลกองควาย อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ซึ่งมีบทชอจำนวนทั้งหมด 95 บท ประพันธ์ด้วยฉันทลักษณ์ชอดาตานานและชอลับแลง โดยผู้ศึกษาได้ทำการวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมบทชอดาปอยจังหวัดน่าน ตามแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ (อภิญญา เฟื่องฟูสกุล, 2543)

จากการศึกษาวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทชอดาปอยจังหวัดน่าน จำนวน 6 ฉบับ ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์วรรณกรรมบทชอดาปอยจังหวัดน่านตามแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ ผู้ศึกษาพบอัตลักษณ์ท้องถิ่น 3 ด้าน ดังนี้

อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา เป็นอัตลักษณ์ที่ปรากฏในคนเมืองน่านมาอย่างยาวนาน ด้วยคนเมืองน่านส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และยึดหลักพระพุทธศาสนาในการดำรงชีวิตประจำวัน อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา คนเมืองน่านจึงนำเอาอัตลักษณ์ดังกล่าวผ่านวรรณกรรมบทชอดาปอยจังหวัดน่าน ดังนี้

1. วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ปรากฏความเชื่อทางด้านพระพุทธศาสนา เรื่อง การบวชทดแทนพระคุณบิดามารดา โดยคนเมืองน่านเชื่อว่าเมื่อมีบุญวาสนาเกิดมาเป็นผู้ชาย เมื่อถึงเวลา จะต้องบวชทดแทนพระคุณบิดามารดา ประกอบกับพิธีกรรมการบวช เป็นจารีตประเพณีมาแต่โบราณ การที่ผู้ชายสามารถบวชได้ถือว่าเป็นผู้ที่มีบุญอย่างมาก ทั้งได้คำชูประพุทธศาสนา และได้ทดแทนพระคุณบิดามารดา ดังตัวอย่าง

“องค์พระนาคเจ้ามีวาสนา	ขอยอมมือสาวันทาน้อมเกล้า
เข้าศาสนาพระพุทธเจ้า	บ่ละฮึดเก่าโบเลาโบราณ
สมศักดิ์จางจะยอมมือสา	ถือเอาตำนานโบราณเกล้าแห่ง
จะแนะนำเอาสั่งสอนนาควั	
เพราะเจ้ามีบุญคำจุลเกิดมา	ถึงได้เข้ามาเป็นสงฆ์องค์เจ้า
ได้บวชแทนคุณน้านมน้ำข้าว	ที่พ่อแม่เจ้าได้เลี้ยงดูมา
หื้อนาคเคารพกราบพไหว้สา	บวชเรียนวิชาต่อไปใจ ๆ
พระรัตนตรัยหื้อใสสว่างรู้	
(เป็นไปเรื่อย ๆ)	
จะบวชแทนคุณบิดามารดา	ที่แม่รักษาเลี้ยงมาแต่น้อย
จะจำรำพันกับพระนาคน้อย	หื้อมันเรียบร้อยดิงาม
ถ้าสอนดีเจ้าค่อยทำตาม	ถ้าบ่ได้ความบ่ต้องหนีหน้า
ค่อยฟังคำจำคิดดูแท้ ๆ	

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (1))

ในวรรณกรรมบทขอดาปอยฉบับนี้ ยังกล่าวถึงน้านมน้ำข้าว แสดงให้เห็นถึงความลำบากของผู้เป็นมารดาที่ขาดน้านมเลี้ยงบุตร ซึ่งในสมัยอดีตมารดาบางคนจะประสบปัญหาทางด้านสุขภาพขาดแคลนน้านมในการดูแล ภูมิปัญญาของคนเมืองน่านจึงใช้วิธีการหาน้ำต้มข้าวมาให้บุตรดื่มทดแทนน้านมเมื่อบุตรชายได้เตรียมตัวเป็นพระนาค (ผู้ที่เตรียมตัวเข้าสู่พิธีบรรพชาอุปสมบท) ก่อนเข้าพิธีบวช จึงต้องรู้จักทดแทนพระคุณน้านมน้ำข้าว

2. วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน กล่าวถึงผ้าที่ใช้ประกอบในพิธีอุปสมบท จำนวน 6 ผืน โดยนำมาเปรียบเทียบกับผ้าที่มารดาเคยใช้ในช่วงที่คลอดบุตรในช่วงอยู่เดือนไฟ เพื่อแสดงให้เห็นถึงพระคุณของมารดาจากการเปรียบผ้าชิ้นต่าง ๆ กับเครื่องแต่งกายของคนเมืองน่าน โดยสะท้อนให้เห็นถึงอัตลักษณ์ทางการแต่งกายของมารดาคนเมืองน่านที่มีลักษณะคล้ายกับผ้าไตรจีวรของพระภิกษุ ดังนี้

ผืนที่ 1 ผ้ายาง แทนพระคุณผ้าขึ้นของมารดา โดยให้การเทียบเคียงลักษณะของผ้ายาง ที่มีลักษณะเป็นผ้าสำหรับพระภิกษุหนุ่มบริเวณเอวลงไปตามล่าง คล้ายกับการนุ่งผ้าถุงของผู้ที่เป็น มารดา ในวรรณกรรมบทขอดาบยอจังหวัดน่าน จึงใช้ลักษณะดังกล่าวนำมาเทียบเคียงระหว่างผ้ายาง กับผ้าถุงของมารดา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างมารดากับบุตรที่มีเครื่องนุ่งห่มคล้ายกัน ดังตัวอย่าง

“ผ้าผืนที่หนึ่งน้องจะตอบหื้อสม	เป็นผ้ายางตอบคุณขึ้นแท้
ว่าพี่มาถามลูกสาวอี่แม่	ตอบคุณขึ้นแท้แม่เกลือกเลือดเกลือกยาง
ยามเมื่อพี่เจ้ามาเข้าใจถาม	แม่หญิงบ่ถามได้มานั่งเฝ้า
สมเพราะสมเปิงงามเลิงร่างก้อม	
หลอนว่าผ้าผืนหนึ่งตอบหื้ออง	เป็นผ้ายางตอบคุณขึ้นบ่วง
หอมบวระเริงหยิงมาเปิงน้ำถ้วน	มันหยิงมาม่วนบ้านนี้มิงงาน
ผ้าผืนที่สองคุณ้องควนจันทร์	พี่ว่าผ้าหยิงตอบหยิงน้องแก้ว
ยามเมื่อมาแผวปอยดาพี่น้อง ”	
(ตะโกน) (งานบรรพชาอุปสมบท)	

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“ผ้าผืนที่ 1 น้องบ่ได้ไหลหลง	เป็นผ้ายางนั้นจะตอบคุณสิ้น
มีดน้อยคมหนาอาสาปาดจิ้น	จะตอบคุณสิ้นพระแม่มารดา
สีน้ำเงินได้เฝ้าปากจ่า	มาแอ่วปอยดาถามกันหื้อเลี้ยง
บ่ได้กลัวเปียงกำซอคว่าจ้อย”	
(เนื้อ) (จบ,สิ้น,หมด) (เปลือง)	

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (3))

“ผ้าผืนนี้ยายจะอุ้หื้อสม	คือผ้ายางตอบคุณบ่วงขึ้น
บุตรดาออกใจแม่ปอหิน	ตอบคุณผ้าขึ้นเกียกเลือดเกียกยาง
วันนี้แล้วจะเอาบุตรตั้ง	อุปสัมปณันงวันนีหื้อได้
ศาสนาเมืองไทยบ่หื้อมันต่ำค้อย”	

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ผืนที่ 2 ผ้าอังสะ แทนพระคุณเสื้อชั้นในของมารดา โดยลักษณะของเสื้อชั้นในของสตรี เป็นเสื้อที่สวมใส่เพื่อใช้รัดเต้านม เมื่อพิจารณาลักษณะอังสะของพระภิกษุที่ดูคล้ายเสื้อกล่อม จึงนำมา เปรียบเทียบกับเสื้อชั้นในของมารดา เพื่อแสดงให้เห็นถึงความยากลำบากในการดำรงชีวิตในคราว เมื่อคลอด ดังตัวอย่าง

“ผ้าผืนที่สองเป็นผ้าคือลึงสะบใจผ้าลึงกา มาเข้าใจถามน้ออายพี่น้อง ได้เอ็นปากตึกได้เอ็นปากถาม ที่ได้มาแผแนวตางย่านไก่ง ว่าผ้าลึงสะตอบคุณเสื้อหลง อันคนสมัยเขาก็ร้องเสื้อห้อย ผ้าผืนที่สามดูแม่ร้างคิงกลม ชื่อว่าผ้าหยังตวนจันทรนาฏน้อง” (ตะโกน) (เรียกทัก) (เสื้อยกทรง) (เสื้อชั้นใน)	ตอบคุณมารดาแล้วกำเสื้อห้อย ตอบคุณเสื้อห้อยแม่เจ้าองค์คำ จะไขหื้อฟิงหญิงนางน้องแก้ว แม่ไขนายมอหมายถึงเสื้อห้อย สมัยเดี๋ยวนีเ้าว่าเสื้อยกทรง ค่อยเอากำลมมาสมกำอ้าง (เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))
--	--

“ปี่มาถามน้องบ่ได้ละ เอามารับมารองอันว่านมสองเต้า น้านมน้ำข้าวดีได้เลี้ยงดูมา ขอเอาปัญญากำจามาทั้ง	ว่าผ้ารังษะจะตอบคุณเสื้อหลง เมื่อเกิดบุตรตาดานันเล่า ใจดีเช่นลำไยได้มานั่งจำ ตายไหนจางมันทองคำปี่น้อย” (เมืองดี เทพประสิทธิ์ (3))
---	--

“สบงผืนนี้ลึงสะผืนสอง กันน้านมมารดาแล้วมันจะย้อย มาค่าหน้าแล้งมันแห้งชำหมง มานักหนานักแกนอ้ายพี่น้อง” (กลีบเลี้ยงดอกไม้)	ตอบคุณเสื้อหลงตอบคุณเสื้อห้อย สาวจีสาวน้อยร้องว่าเสื้อยกทรง ปู่เฒ่าหนานวงเอาเข้ายาแก้ (อภิรัตน์ รัตนศิลา)
---	---

ผืนที่ 3 ผ้าจีวร แทนพระคุณเสื้อผ้าของมารดา จากการพรรณนาในบทขอดาปอยจังหวัดน่าน มีการเปรียบเทียบผ้าจีวรของพระสงฆ์ เทียบเคียงกับเสื้อผ้าของมารดา โดยนำลักษณะการใช้ปกคลุมร่างกาย มาเทียบโยงของทั้งสองสิ่งนี้เข้าด้วยกัน ผ้าจีวรคือเครื่องนุ่งห่มส่วนด้านนอกของพระภิกษุ มีความคล้ายกันลักษณะของการปกปิดร่างกายส่วนบนคล้ายกับเสื้อ เพื่อมุ่งแสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงทางด้านความผูกพันระหว่างมารดาและบุตร ดังตัวอย่าง

“ว่าผืนที่สามเป็นผ้าลังกา	ตอบคุณมารดาแล้วกำหม้อหอม
ที่แม่เคยปกที่แม่เคยว่อง	เสื้อดำหม้อหอมแม่เจ้าองค์คำ
ว่าถามมาเดื่อะลางบ่เป็นหยัง	แม่ศรีสุพรรณได้มานั่งแก้
นักหนานาแก่น้อยอายพี่น้อง	

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

ผืนที่ 4 ผ้ารัดอก แทนพระคุณผ้าขาวม้าของมารดา ในอดีตคนเมืองน่านนิยมใช้ผ้าขาวม้าหรือผ้าห้วใช้สำหรับมัดหรือเช็ดเหงื่อไคล ในบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ใช้ลักษณะความยาวของผ้าขาวม้ามาเชื่อมโยงกับความยาวของผ้ารัดอก หรือผ้ากำปั่นซึ่งเป็นเครื่องแต่งกายของพระภิกษุใช้รัดบริเวณหน้าอก เพื่อกันไม่ให้ผ้าจีวรหลุดจากร่างกาย เป็นการเชื่อมโยงเพื่อแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของผ้าขาวม้าที่มารดาใช้รัดท้องกันลูกในท้องไหลย้อนขึ้นไป และใช้ผ้าขาวม้ามัดอุ้มลูกตอนอยู่เดือนไฟ โดยมุ่งให้สำนึกนึกพระคุณของมารดา ดังตัวอย่าง

“ผ้าผืนที่สี่คือผ้ากำปั่น	ตอบคุณผ้าห้วท้อง
กันบ่ห้อม่วนหยอนบ่ห้อม่วนไหล	อยู่กรรมเดือนไฟเกิดนายลูกน้อย
จะบอกไขปนให้มันเรียบร้อย	ลำदनน้อยน้อยจะไขหื้อฟัง
แม่เจ้าอยู่เดือนแม่เจ้าอยู่กรรม	จะบอกตำนานเข้าไปว่าอี
แปลงใจหื้อดีเหมือนนทีแม่น้ำ	

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

ผืนที่ 5 ผ้าคลุมหัว แทนพระคุณผ้าพันหัวของมารดา ในวัฒนธรรมการบวชของคนเมืองน่าน ในพิธีก่อนบรรพชาอุปสมบท พระนาจะต้องแต่งกายด้วยเครื่องทรงอย่างนาตามวัฒนธรรมท้องถิ่นเมืองน่าน โดยมีผ้าคลุมศีรษะเป็นผ้าสีเหลือง เปรียบเทียบกับผ้าคลุมศีรษะของมารดาตอนอยู่เดือนไฟ ดังตัวอย่าง

“ผ้าผืนที่ห้าคือผ้าปกหัว
อยู่กรรมเดือนไฟในวันนั้นเล่า
ลำดวนข้าเจ้าจักแก้ไขปัน
ค่อยจดจำเอาในวันนี้แล้ว”

ตอบคุณผ้าพันหัวของตัวพ่อเจ้า
ของตัวพ่อเจ้าหาเอามาพัน
จักบอหือฟังแต่เกล้าแต่เหง้า

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“ผ้าผืนที่ 5 เป็นผ้าปกหัว
กินน้ำสองกินยี่ป็นสองไก่อ
เก็บไว้สืบลูกตั่วตั่วสืบลาน
กั้นกินตำเตาจะไปสืมมาแคว้ง”
(ไก่อป็น) (ข้า) (สาหร่ายน้ำจืด) (มะเขือพวง)

อ้อพ่อเป็นผัวต้องหามาให้
ตีไหนบ่ได้ทั้งกวางและพาน
มาแต่เนินเนินนานมาแต่เกล้าแต่เหง้า

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (3))

ผืนที่ 6 ผ้าสังฆาฏิ แทนพระคุณผ้าพาดไหล่ของมารดา ในขณะที่มารดาอยู่เดือนไฟจะใช้ผ้าพาดไหล่สำหรับเช็ดเหงื่อไคลของมารดา บทประพันธ์ได้เชื่อมโยงความหมายของผ้าสังฆาฏิที่มีลักษณะเป็นผ้าพาดบนไหล่ซ้ายของพระสงฆ์ ซึ่งผ้าสังฆาฏิเป็นเครื่องแต่งกายของพระภิกษุมีลักษณะคล้ายกับผ้าพาดไหล่ของมารดาในด้านวิธีการใช้ จึงนำมาเปรียบเทียบกับผ้าพาดไหล่ของมารดา เพื่อให้คนได้ระลึกถึงความยากลำบากของมารดาในการอยู่เดือนไฟตลอด 1 เดือน ดังตัวอย่าง

“ผ้าผืนที่หกน้องจะจกมาจา
มีการดาบอยหามาบั้ง
เจ้าพี่นายน้องบ้านใกล้ไกล
จะบอกหือฟังหืออ้ายพี่น้อง”

ผ้าเอกสังฆาตนาเกล้าบั้ง
ข้าเจ้าค่อยรำไต่ไป
ตั้งจิตหือไหวตั้งใจหือมัน

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“ผ้าผืนที่ 6 น้องจะจกมาจา
ศาสนาแก้มังตอบกุนผ้าหัวของตัวพ่อชั้น
จะตอบกุนผ้าหัวพ่อเจ้าสายใจ
อ้อพ่อเป็นคนหาเอามาเลี้ยงตอง”

มาเข้าเป็นผ้าเอกสังคา
จะได้กล่าวด้านตามลวงตามลาย
ได้เลี้ยงตัวนายบุตรตาลูกหล้า

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (3))

“ผ้าผืนที่สีนํองว่าผ้าลังก้า
 เห็นว่าตำราตีบได้ยกข้า
 ผ้าผืนที่ทหน้องจะจกมาจา
 วันนีมาหมาในงานท่านไท้”
 (ผ้ารัดอก)

เรียงนั้นมาผ้าผืนที่ห้า
 ผ้าผืนที่ทหน้องว่าผ้ากำโปน
 คือผ้าสังฆามีปอยดาแม่เจ้า

(พระสมุห์บรรพต ญาณวโส)

“ผ้าผืนที่สีคือผ้าลังกา
 ตำราตีมน้อยมยักเจ้า
 ผ้าผืนที่ทหน้องจะจกมาจา
 ตอบคุณณะคุณนังมารดาแม่ไท้”

ถัดนั้นมาผ้าผืนที่ห้า
 ผ้าผืนที่ห้าคือผ้ากำโปน
 คือผ้าสังฆาศาสนาเก่าบั้ง

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

จากความเชื่อท้องถิ่นทางด้านพระพุทธ ศาสนาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตชุมชนในอดีต โดยผ่าน
 การเชื่อมโยงระหว่างผ้าไตรจีวรของพระภิกษุกับเครื่องนุ่งห่มของมารดา โดยปรากฏในบทขอดาปอย
 จังหวัดน่านตลอดทั้งเรื่องในทุกฉบับ

3. ในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน กล่าวถึงความเชื่อของอานิสสงส์ในงานบรรพชา
 อุปสมบท โดยในบทประพันธ์ได้บรรยายละเอียดจำนวนอานิสสงส์ในการทำบุญในแต่ละอย่างไว้
 หลากหลายประการ ดังตัวอย่าง

“อานิสสงส์ปอยเป็กข์มีหลายมีนิก
 จะบอกตำนานเข้าไปจ้องจ้อง
 เจ้าแขนล้นปล้องค้อยดักดาฟัง
 หื้อตัวชายคำคนงามพี่อ้าย
 (งานบรรพชาอุปสมบท) (การอุปสมบท) (เรื่อย ๆ)

อานิสสงส์ปอยเป็กข์มีนิกมีหลาย
 แล้วพี่ขงถามแหมคำเตอะเจ้า
 จะได้อานิสสงส์แบ่งกันเท่าใด
 อี้น้องค้อยไขหื้อน้องค้อยแก้

มีหกลีบกับเนื้ออ้ายพี่หนาน
 ว่าถึงเวลาเดิมาเก้าร้อง
 ว่าน้องดำดวงได้แก้ไขปัน
 บ่แล้วบ่หายน้อชายพี่น้อง

มีหกลีบกับกำน้องดวงจันทร์
 พ่อออกแม่ออกพ่อแท้แม่แท้
 ตัวพี่อ้ายดักฟังบาเข้าใจ
 บัวลอบบัวแลปลูกลแควแม่น้า”

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“อานิสงค์ปอยเป็กข์ก็มีหลายมีนั๊ก
 บวชลูกเป็นทานมารดาแม่เจ้า
 เมื่อพระพุทเจ้าออกบวชหัวที่
 เจ้าจะบรรยายให้อฟังตั้งอี่

พ่อแท้แม่แท้ได้เท่าใดหา
 ว่าการดาปอวยบวชลูกบวชเต้า
 บ่ว่าพี่น้องเลี้ยงใหม่ลำพูน
 กะงานประเพณีบ้านเมืองอย่างนั้น

พ่อออกแม่ออกพ่อแท้แม่แท้
 อานิสงค์บุญทานมีแปดกับนอเจ้า
 มาถามข้าเจ้านอกคำในคำ
 มันจะไปเป็นหยิ่งในงานแม่ข้า

“อานิสงค์ปอยเป็กข์มีหลายมีนั๊ก
 อานิสงค์ผลทานมีหลายบ่น้อย
 สละเงินร้อยสละเงินพัน
 อานิสงค์ผลทานคนละแปดกับถั่ว
 ผู้ที่เอาตัวโกนหัวไปบวช
 จะไปบรรพชาอุปสมบทนอเจ้า
 ผู้ที่ได้เป็กข์ขึ้นมาเป็นธูเจ้า
 อานิสงค์ผลทานหกลีบสี่กับถั่ว
 (ปะรำ)

ศรัทธาพี่น้องแปดตูบแปดผาม
 หม้อข้าวหุงแกงตั้งมะแลงมะเช้า
 ลางภ่องลาบขึ้นภ่องแกงฮังเล
 อานิสงค์ได้สามกับก่อนแล้ว”

(ทำ) (กระท่อม) (ตอนเย็น) (ตอนเช้า) (อาหารพื้นบ้านภาคเหนือ)

มีสิบหกกับแปดทักหน้า
 เพ็นก็มีมาแต่กกแต่เก้า
 อานิสงค์ปอยเป็กข์ก็มีนั๊กมีหลาย
 ก็เป็นสิ่งที่ดีมานานอย่างนั้น
 พ่อออกแม่ออกได้เท่าใดจาเจ้า
 นะสมัยมะเก่าคอยแถมเมินมา
 ที่ได้ทำบุญมาแต่ก่อนแต่ก็

กันจะหื้อมันแบ่งครึ่งปันกัน
 น้องจะแก้ไขการในวันนี้เล่า
 กันมามีปอยก็มาตีกลาถาม
 วันห้างวันดาก็ถามไปอย่างนั้น”

(พระสุเมธบรรพต ญาณวิโส)

มีสิบหกกับปี่ยังดวยกัน
 ได้พร้อมใจกันเมียแพงลูกน้อย
 พ่อแม่ผ่าแล่งแบ่งแก่งปันกัน
 ก็สมเพิงควรแบ่งกันไว้แล้ว
 โกงคิ้วโกนหนวดเกศเกล้าเกศา
 จะบอกหื้อเจ้าได้สามสิบสองพอดิ
 มาถามน้องหน้ากลางปอยกลางผาม
 ก็สมเพิงควรเพ็นได้เท่านั้น

ล้างถ้วยล้างชามทำกินนึ่งข้าว
 พี่น้องเขาเจ้าได้สามกับพอดิ
 สะล้าสะเลออกออกเข้าเข้า

(สมฤทธิ์ สถาอูน)

“อานิสงส์ปอยเป็กข์นั้นมีหลายมินิก
 นีคือกุศลผลบุญนอเจ้า
 ถามแล้วถามเล่าพ่อชายควายนา
 มาถามสายตาแม่ใบหน้าเกลี้ยง
 (แต่งโม)

มีสิบกับเรื่องอานิสงส์
 มาถามหญิงนางแม่กายมาเต้า
 พี่อ้ายคำไทด์ชาวบ้านนาผา
 จาวบ้านน้ำเกียนจักบอกพี่น้อง”

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

จากการวิเคราะห์เรื่องอานิสงส์ในงานบรรพชาอุปสมบท พบว่าวัฒนธรรมการบวชของ
 คนเมืองน่านนั้นมีหลายขั้นตอน และมีองค์ประกอบที่หลากหลาย จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือ
 จากญาติพี่น้องและผู้คนในชุมชนเข้ามาช่วยเหลือ โดยมีการกล่าวถึงอานิสงส์ต่าง ๆ ที่มาร่วมทำบุญ
 ในงานบรรพชาอุปสมบทจะได้รับ เช่น ผู้ที่นำข้าวของเครื่องใช้มาช่วยในงานบรรพชาอุปสมบทจะได้
 อานิสงส์มาก จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้คนมาร่วมทำบุญ และสร้างกุศลร่วมกัน

4. วรรณกรรมบทขอตาบอยจังหวัดน่าน ยังกล่าวถึงความเชื่อของการถวายทานและอุทิศ
 ผลบุญและส่วนกุศล โดยในงานอุปสมบทเป็นงานบุญที่จะต้องมีการอุทิศส่วนกุศลให้แก่สิ่งศักดิ์สิทธิ์
 และสรรพสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งเชื่อว่าการแผ่ส่วนกุศลดังกล่าวจะทำให้เจ้าภาพงานอุปสมบทได้อานิสงส์
 ผลบุญด้วย ทั้งมีความเชื่อเรื่องการถวายทาน ซึ่งจะเป็นปัจจัยหลายประการ ได้แก่

ประการที่ 1 ถวายทานเอาไว้เป็นปัจจัยภายนอก โดยความเชื่อของคนเมืองน่านที่นับถือ
 พระพุทธศาสนาเชื่อว่า เมื่อตายแล้วดวงจิตจะไปสู่สวรรค์หรือนรกตามกรรมที่เคยได้กระทำไว้
 หรือชาติหน้าหากมีโอกาสได้กลับมาเกิดอีกครั้ง เพื่อให้อานิสงส์และผลบุญที่ได้กระทำบุญในงานบรรพชา
 อุปสมบทนี้ส่งผลไปถึงชาติหน้า ดังตัวอย่าง

“ประการที่หนึ่งบ่ทานไปไหน
 ว่าพี่มาถามแม่อาตต่างมา
 กันหลอนขัดข้องไปยังหัวใจ
 น้องจะเล่าไขเจ้าออกไปยัง”

ทานเป็นปัจจัยต่อไปภายนอก
 บอกหื้อพี่ข้ามาถามตัวนาย
 ต้องการอันใดถามนายน้องหล้า

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“ประการที่หนึ่งแม่บ่ทานไปไหน
 แม่จะได้เป็นดีแก่ได้ลุ่มฟ้า
 เกิดมาชาติใดแม่บ่อบบจน
 สมปรารถนาเนื้อเจ้าท่านไท้”

ทานเอาเป็นปัจจัยนี้ยังภายนอก
 แม่จะได้เป็นหน้าในมนุษย์เมืองคน
 เป็นสิริมงคลในงานแม่ข้า

(พระสุเมห์บรรพต ญาณวิโส)

“ประการที่หนึ่งเพิ่นบ่พานไปไหน
แม่หวังเป็นต้อยไต้ลุ่มฟ้า
ว่าศรัทธาเก้ายัดก่องกุศล
พระญาเวสสุวรรณควำตันอยาดน้ำ”

ทานเป็นปัจจัยนี่ยังไปหน้า
พ่อหวังเป็นหน้าในมนุษย์เมืองคน
เทวดาพายบนจตเส้นหมายก้าน

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ประการที่ 2 ถวายบุญแด่เทวดา ในคติความเชื่อท้องถิ่นของคนเมืองน่าน เชื่อว่าทุกสถานที่
มีเทวดารักษาคุ้มครอง และเชื่อว่าสวรรค์นั้นเป็นที่สถิตอยู่ของเหล่าเทวดา ทั้งนี้ยังมีความเชื่อว่าเทวดา
เป็นผู้ที่ยังต้องการกุศลผลบุญ จึงนิยมอุทิศส่วนบุญถวายให้เหล่าเทวดา โดยหวังพึ่งอำนาจวิเศษ
ของเทวดาปกป้องรักษาคุ้มครองตนเอง ดังตัวอย่าง

“สำหรับที่สองจักทานไปหา
เมื่อได้ยินเสียงสำเนียงนี้แล้ว
ได้บวชลูกเด้าจะอุทิศไปหา
หื้อเต็มอกเต็มใจศรัทธาแม่เกล้า”

เทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมชั้นแก้ว
หื้อเจ้าไขป่องแก้วคอยแถมลงมา
ยังเทวดาอินทร์พรหมหว่านไหว้

(พระสมุห์บรรพต ญาณวโส)

“ประการที่สองจักทานไปหา
คันไต่ยีนเสียงสำเนียงนี้แล้ว
เทวบุตรอยู่ฟ้าเทวดาลองหน
จักทานไปหาวันนี้อย่างนั้น”

เทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมชั้นแก้ว
หื้อไขป่องแก้วเสด็จเลลง
พระญาอินทร์พระญาพรหมด้วยกันเจ้าข้า

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ประการที่ 3 อุทิศบุญให้ผู้ล่วงลับไปแล้ว โดยพื้นฐานความเชื่อทางพระพุทธศาสนา
ซึ่งมีความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด คนเมืองน่านได้สะท้อนความเชื่อนี้ผ่านบทขอดาปอยจังหวัดน่าน
โดยเชื่อว่าญาติพี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว ไม่สามารถสร้างบุญกุศลได้ด้วยตนเอง จึงต้องอาศัยบุญกุศลจาก
คนที่ยังมีชีวิตอยู่ ในงานบรรพชาอุปสมบทนั้นถือได้ว่าเป็นงานบุญใหญ่ มีอาณิสสงส์มากจึงได้อุทิศส่วนกุศล
ดังกล่าวไปให้ ดังตัวอย่าง

“สำหรับที่สามจักทานไปหา
ปู่ย่าตายายอ้าวาน้ำเจ้า
หื้อได้ไปถึงปู่ย่าตายาย
ที่เขาดับจิตตั้งไปนานอย่างนั้น”

คนไปบ่มาที่ตายลาเจ้า
เมื่อได้บวชลูกเด้าจะอุทิศยอทาน
มิตรเขยสหายคอยยั้งว่าอัน

(พระสมุห์บรรพต ญาณวโส)

“ประการที่สามจะทานไปหา
อันมรณาไปสู่เชิงเขตห้อง
ขอให้อมารับเอาส่วนกุศล
ไปอยู่ที่ไหนทางใดก็ได้”

บิดามารดาญาติพี่น้อง
ในเทศท้องอยู่ห้องเมืองบน
เทวดาพวยบนนำมาหื้อได้

(สมฤทธิ์ สถาอุน)

“ประการที่สามจักทานไปหา
ว่าพ่อหนานว่าพ่อน้อย
ที่เขามรณังไปยังดับตาย
ผู้เลี้ยงแก่กรรมเจ้านายพี่น้อง”

ญาติโกโหติกาที่ตายลาโลกจ้อย
เด็กชาวอนน้อยญาติเชื้อเครือโย
กะวนกะวายตายออกจากบ้าน

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ประการที่ 4 อุทิศบุญให้สรรพสัตว์ ในที่นี้หมายรวมถึงมนุษย์ที่ละสังขารด้วย ความเชื่อ
ดังกล่าว เป็นความเชื่อที่สอดคล้องในทางพระพุทธศาสนา โดยการอุทิศส่วนบุญกุศลนั้นจะอุทิศไปยัง
สรรพสัตว์ทั้งหลายและผู้คนที่ล่วงลับไปแล้ว ดังตัวอย่าง

“ประการที่สี่เพิ่นจะทานไปหา
ฝูงศรัทธาอาวอาพี่น้อง
วันนีพี่น้องเพิ่นจะกินทานหา
มีหกประการสำคัญล่อนลอน”

คนไปปมาตายลาไปจ้อย
พ่อจืดอกสร้อยได้ตายได้ลาย
ผู้มรณาตายลาดังอัน

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“สำหรับที่สี่จักทานไปหา
ว่าสัตว์เหนือดินค้อยยังกินหญ้า
ว่าเจ้าบุญนายคุณเจ้าที่เจ้าฐาน
หื้อไปฮอดไปแพววันนีอย่างนั้น”
(ไปถึง)

สัพเพสัพพาสัตว์ลุ่มได้ห้ำ
สัตว์ได้ลุ่มฟ้าเจ้ากรรมนายเวร
จะหยาดน้ำเวนทานเมื่อได้บวชลูกแก้ว

(พระสมุห์บรรพต ญาณวโโส)

“ประการที่สี่จักทานไปหา
ว่าสัตว์เหนือดินค้อยยังกินหญ้า
ที่เราได้ฆ่าที่เราได้ตาย
จะยกเป็นทานในวันนี้แล้ว”

ฝูงสัตว์นานาสัตว์ลุ่มได้ห้ำ
สัตว์ได้ลุ่มฟ้าช้างม้าวัวควาย
คาบเจ้าแลงกายตวยกันว่าอัน

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ประการที่ 5 ถวายไว้กับช่วงแก้วทั้ง 3 หรือพระรัตนตรัย ในความเชื่อของคนเมื่อน่าน นิยมอุทิศบุญกุศลส่วนหนึ่งถวายแด่พระรัตนตรัย โดยเชื่อว่าอานิสงส์การถวายบุญให้แก่พระรัตนตรัย จะคลบบันดาลให้ตนเองนั้นเกิดความสุขตลอดไป ดังตัวอย่าง

“ประการที่ห้าเพ็นจะทานไว้วัด	ช่วงแก้วทางสาม
วัดวาอารามสถานแก้วเจ้า	มูลละครัทธาในวันนี้เล่า
ที่ไหลไปเข้าวัดวาอาราม	ว่าวัดก้งามอารามก็สวย
กินโดยทานโดยเตอะพี่น้องเจ้าบ้าน	เป็นสิระประธานในงานท่านไท้”

(พระสมุห์บรรพต ญาณวิโส)

“ประการที่ห้าจักทานหื้อวัดช่วงแก้วตั้งสาม วัดวาอาราม ณ สามแก้วเจ้า	
ค้าศาสนาโคตะมะพ่อเจ้า	บ่หื้อหม่นเศร้าไปไหนทางใด
จะเอาลูกน้อยค่อยที่สายใจ	เป็นตนเลี่ยมใสวินัยที่หัน
ซึ่งในสพระธรรมมานานอย่างนั้น”	

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ประการที่ 6 อุทิศบุญให้คนยากไร้ และคนพิการ ในข้อนี้เป็นการทำทานให้แก่คนที่ยังมีชีวิตอยู่ โดยมีความเชื่อว่าการทำทานดังกล่าวจะส่งผลให้เป็นผู้ที่เจริญไปด้วยทรัพย์สินเงินทอง รวมถึงบริวาร ดังตัวอย่าง

“ประการที่หกทานหื้อยากยกหื้อคนขอ	ดินงอมืองอใช้การบ่ได้
ที่เข้ามาถามแม่สร้อยดอกไม้	จะมาไขนังไขตามคายลายคำ
ใครได้หมั้นฮู้ใครครุหมั้นถาม	กันพีไคร่งามซื้อครวมาหย่อง
สีนวลลอจะบอกพี่น้อง”	

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

จากการถวายทานที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่านทั้ง 6 ประการ สะท้อนให้เห็นถึงคติความเชื่อท้องถิ่นที่ผู้คนนิยมอุทิศส่วนบุญกุศลไปยังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ สรรพสัตว์ต่าง ๆ เจ้ากรรมนายเวร เทวดา และดวงวิญญาณบรรพบุรุษ ความเชื่อดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในสังคมท้องถิ่นคนเมื่อน่านสืบมาตั้งแต่โบราณกาล

อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น

อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น เป็นอัตลักษณ์ที่นำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นของคนเมื่อน่านจากอดีตสู่ปัจจุบัน แสดงความเป็นตัวตนของคนเมื่อน่าน เล่าเรื่องราวการดำเนินชีวิตจากภูมิปัญญาต่าง ๆ รวมถึงมีการกล่าวถึงเครื่องใช้ที่เป็นภูมิปัญญาของคนเมื่อน่าน นำมาร้อยเรียงผ่านวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ดังนี้

1. วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ปรากฏวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น เรื่องการทำคลอด ในอดีตสังคมชนบทเมืองน่าน ยังห่างไกลความเจริญทางด้านการแพทย์ การทำคลอดทารกจึงต้องอาศัยภูมิปัญญาจากหมอดำแยในการทำคลอด ดังตัวอย่าง

“ไปร้องป้าอาเขามาชี้แน้	หาหมอดำแยรักษานั่งเฝ้า
แป้งสลายแป้งเทียนบุกขันแต่งเข้า	ไปร้องหมอเจ้าข้าเป็นกลางคืน
ได้เลี้ยงลูกน้อยบ่ได้ซัดขึ้น	หัวใจเมาเป็นร้องบ่เป็นไห้
ทุกซอกทุกซใจให้บ่เป็นร้อง	
หมอกี่เป่าท้องบีดก็เป่าหัว	มนต์น้ำลูบตัวโ้ชะหัวช่วยหน้า
ฝ่ายว่าหมอหลวงก็บ่ได้เข้า	เตรียมเข็มไว้ถ้าฉีดยาลมดัน
บุตรตาในท้องก็กลับหลังหัน	ผดออกจากครรภ์คิงปั่นก็พัน
คนวิ่งสน ๆ อุ้มเอาลูกน้อย”	
(ล่าง)	

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (1))

ในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน กล่าวถึงการใช้บริการทำคลอดจากหมอดำแย โดยผู้เป็นบิดาจะต้องไปบอกกล่าวหมอดำแย โดยเตรียมพานดอกไม้เทียนอันเป็นเครื่องสักการะครูบาอาจารย์ของหมอดำแย ขณะที่ทำคลอดหมอดำแยก็จะเสกเป่ามนต์คาถาต่าง ๆ ตามท้องและศีรษะไปด้วย เพื่อเป็นการบำรุงขวัญกำลังใจแก่ผู้เป็นมารดาให้คลายความกังวล ซึ่งคนเมืองน่านเชื่อว่าสามารถทำให้ผู้เป็นมารดาสามารถคลอดบุตรได้ง่ายขึ้น เมื่อคลอดทารกเสร็จเรียบร้อย ผู้เป็นมารดาต้องอยู่เดือนไฟในห้วงเวลา 1 เดือน เพื่อให้ร่างกายปรับสมดุล ในบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ได้พรรณนาถึงความทุกข์ยากของมารดาในการอยู่เดือนไฟไว้อย่างชัดเจน

จากวัฒนธรรมการอยู่เดือนไฟของผู้เป็นมารดา ต้องอาศัยอยู่ด้วยความยากลำบากเป็นเวลา 1 เดือน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ร่างกายปรับสมดุล และป้องกันไม่ให้เกิดความผิดปกติของร่างกายหลังจากการคลอด ซึ่งในภาษาคำพื้นเมืองน่านเรียกว่า “ผิดเดือน” ผู้เป็นมารดาต้องกินน้ำอุ่นหรือน้ำร้อน ไม่สามารถดื่มน้ำเย็นได้ อาหารที่กินต้องระวังเป็นพิเศษ

2. ในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ยังได้กล่าวถึงประเพณีการทำขวัญพระนาค หรือการบายศรีสู่ขวัญ ตามความเชื่อของคนเมืองน่าน โดยก่อนจะเข้าสู่พิธีบรรพชาอุปสมบท ผู้ที่เตรียมเข้าสู่พิธีดังกล่าวจะถูกเรียกว่า พระนาค โดยบายศรีแบบคนเมืองน่านมีอัตลักษณ์ที่เด่นชัดแบ่งจำนวนชั้นของบายศรีไว้จำนวน 3 ชนิด ได้แก่ บายศรี 7 ชั้น, บายศรี 5 ชั้น และบายศรี 3 ชั้น

โดยคนเมืองน่านนิยมทำบายศรีประกอบงานบรรพชาอุปสมบทจำนวน 5 ชั้น โดยชั้นบนสุดของพานบายศรี ต้องประกอบด้วยบายศรีหางนก จำนวน 3 หาง แต่ละหางปักด้วยเทียน จำนวน 3 เล่ม

“จะยกมือไหว้แล้วว่าศรี ๆ	วันนี้วันดีเรียกขวัญนาคเจ้า
เป็นวันไชยยาดีแท้แล้ว	เป็นวันหมอเจ้าจักเรียกขวัญคน
เป็นวันบังเกิดทั่วทั้งสี่ตน	เป็นวันมงคลมีชัยทุกด้าน
เป็นวันชนะมารพุทธโธท่านทั่ว	
เป็นวันพระนาคจะจากเคหา	สู่ศาสนาพระพุทธเจ้า
จะยืมตำนานโบราณหมอเคล้า	เรียกขวัญนาคเจ้าว่ามาเร็วมา
จะเรียกขวัญแข่งหื้อแล่นมาหา	จะเรียกขวัญหาหื้อรับมาใกล้
มาสู่ร่างกายของพระนาคน้อง	
สามสิบสองขวัญพันรับมาหา	ขวัญคิ้วเกศาขวัญตาขวัญหน้า
ขวัญอย่าเมาหลงเมาตุนางฟ้า	เมาพรหมสี่หน้าถ้าดูพระอินทร์
วันพรุ่งนี้จะเข้าถือศีล	หื้อรับมากินช่างขอจะป้อน
ขวัญกายนายมอญอาหารและน้ำ”	

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (1))

“บายศรีห้าชั้นหมายถึงอันใด	จะถามเข้าไปไหลซ่อน
ว่าคนโบราณคอยยังแต่ก่อน	เพิงพีเพิงน้อมเมื่อทำบุญทำทาน
การห้าชั้นนั้นมีความหมาย	จูงฟังเตอะนายเจ้านายเจ้าข้า
ที่ได้มาปอยดาวนั้นท่านให้”	

(พระสมุห์บรรพต ญาณวิโส)

นอกจากนี้การทำขวัญพระนาค ในบทขอตาปอยจังหวัดน่าน ยังบรรยายถึงความเชื่อเรื่องผ้าสีแดง ผ้าสีขาว ที่ใช้ในพิธีทำขวัญพระนาค โดยการนำสีของผ้ามาเชื่อมโยงกับสีของเลือดเชื่อว่าผ้าสีแดงนั้นเปรียบเสมือนเลือดเนื้อของมารดา ส่วนผ้าสีขาวนั้นเปรียบเสมือนความบริสุทธิ์เช่นเดียวกับศาสนา ดังตัวอย่าง

“เพิ่นว่าผ้าแดงเอามารองดินชั้น	หมายถึงเลือดถึงยางมารดาแม่เจ้า
ก่อนเลือดไขมันในปางนั้นแล้ว	ยามเมื่อแม่เจ้าเกิดลูกหัวทิ
เพิ่นว่าผ้าขาวหมายถึงศาสนา	ก็เพิ่นมีมาบริสุทธิ์ตั้งอัน
จึงขาวแถมกำสะอาดเรียบร้อย	

(พระสมุห์บรรพต ญาณวิโส)

“ผ้าขาวผ้าแดงเอามารองดินชั้น
จะถนอมน้องรักแม่ผีปันบัว
แดงมารักบ่เท่าแดงมาขาม
ชาติคนบ่มีเมียร้องว่าบ่าวเคঁ
หลอนผ้าแดงที่เอารองดินชั้น
หมายถึงเลือดถึงยามมารดาแม่เจ้า
หลอนผ้าขาวตัดที่เจ้าขา
บริสุทธิ์พ่องใส่น้อยนายท่านไท้”

ความหมายของมันมีจะไดนาเจ้า
แม่กายมาเต้าจูงไขกังาม
เหลือบ้านอาฮามกินข้าวหลามติดเตี้ย
ความหมายมันกะนายพี่เจ้า
สมัยมาเก่าเกิดลูกนานมา
คือศาสนาคนไทยใจใจ

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

3. ปรากฎอัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น เรื่องข้าวของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันในอดีต สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาทางด้านวัฒนธรรม ผู้ประพันธ์บทขอดาปอย จังหวัดน่าน ได้หยิบยกเอาสิ่งของเครื่องใช้ต่าง ๆ ในงานอุปสมบทมาเปรียบเทียบกับเห็นถึงพระคุณของผู้ให้กำเนิด ได้แก่ เตียนนอน แทนพระคุณฟากจอนตอนมารดาตอนอยู่เดือนไฟ เมื่อยามคลอดลูกเรียบร้อยแล้ว มารดาต้องอยู่เดือนไฟในหัวระยะเวลา 1 เดือน นอนบนเตียงไม้ฟาก เป็นเตียงที่ทำมาจากไม้ไผ่สับ ผู้ประพันธ์นำเอาเครื่องไทยธรรมที่เป็นเตียนนอนของพระสงฆ์มาเปรียบเทียบกับลักษณะความคล้ายกับเตียงฟากของมารดาตอนอยู่เดือนไฟ ดังตัวอย่าง

“หลอนเตียนนอนตอบคุณฟากจอง
อยู่กรรมเดือนไฟเนื้อพ่อสร้อยดอกบ้าน
ยามเมื่อแม่เจ้าแม่ผ้าหลายหน
จะบอกพี่หนานชายงามพี่รู้
(เตียนนอนทำด้วยไม้ไผ่) (ดอกบัวสาย)

หลอนเตียนนอนตอบคุณฟากจอง
อยู่กรรมเดือนไฟเมื่อปางก่อนนั้น
สะลิกับหมอนน้องว่าตอบคุณหยัง
เป็นหัดจะกินเป็นดินจะย่ำ”

ที่อี่แม่ขึ้นยองกันจนพอด้าน
บ่ตกสะล่างกลางเหวอน
แม่แสงเดือนมนแม่ชนเดือนบ้าง

อี่แม่ขึ้นยองกันจนพอด้าน
จะถนมน้องขึ้นไปแกมสักคำ
พี่หมายจะถนอมแม่แพรเนื้อดิน

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“หมอนผาจ้องอ้อยตอบคุณผากจ้อง
อยู่กรรมเดือนไฟนะสมัยก่อนนั้น
ว่าเทียนเล่มบาทตอบคุณเสี้ยวไฟ
จะไขหือฟงวันนี้อย่างนั้น”

อี่แม่ได้นอนกันจนปอด้าน
จะไขแต่เคล้าของเกาโบราณ
ตามส่องเสียดส่องโรนบ่าเก่าว่าอัน

(พระสมุห์บรรพต ญาณวโส)

“หมอนผาจ้องอ้อยตอบคุณผากจ้อง
บ่หือลูกเต้าได้ลำบากใจล้ำ
ไม่งามค้ำบ่หนีดันสะลี
บุญกินบุญทานบ่เศร้าเหียวมาน”

ที่แม่ขึ้นยงกันจนพอด้าน
รักษาลูกน้อยหือหลับดินอนดี
บุญบารมีที่เจ้าได้สร้าง

(สมฤทธิ์ สถาอุ่น)

“กรรมชั้นจ้องอ้อยตอบคุณผากจ้อง
อยู่กรรมเดือนไฟสมัยก่อนนั้น
พระคุณของแม่เท่าดอยเท่าเขา
หาอะหยังมาปานบ่ได้ทั้งนั้น”

อี่แม่ขึ้นนอนกันจนปอด้าน
นายแม่ชั้นก็อดทนเอา
พระคุณแม่เราเหมือนนาวาน้ำกว้าง

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

สะลีและหมอน แทนพระคุณผู้เป็นมารดาตอนคลอดลูก ในบทประพันธ์ขอตาปอย ผู้ประพันธ์ได้เปรียบเทียบสะลีหรือเบาะเตียงนอนและหมอน เป็นการทดแทนคุณมารดา นำไปเปรียบ ในคราวมารดาอยู่เดือนไฟ โดยวัฒนธรรมท้องถิ่นคนเมืองน่านใช้สะลีหรือเบาะเตียงนอนทำด้วยผ้า ผืนใหญ่ ด้านในบรรจุด้วยดอกจ้าว และพรรณนาถึงความยากลำบากในการใช้ชีวิตของมารดาที่ต้องใช้ ความอดทนในการอยู่เดือนไฟ ดังตัวอย่าง

“สะลิกับหมอนว่าตอบคุณแม่
หาสะลีมาพันหลังแม่เจ้า
อี่ป้อเป็นเจ้าหาสะลีมาพัน
แม่เจ้าก็ยันจะเกิดลูกหล้า
จะน่านกาน้องแม่ม่อนตาไหล
กะแล้วก็ถามคนงามน้องหน้า
ขอถามต้นดอกขอถามต้นกัณฑ์
พอไขทำนองบอกฮือพี่รู้”

ว่าตอบแท้แท้ยามเมื่อแม่อยู่กรรม
จะเกิดบุตรธาติดาลูกเต้า
เอาหมอนขึ้นลิ้มทิ้งไวกลางหลัง
ถึงกำหนดมาน้องหล้าน้องชั้น
ได้แก่ได้ไขให้ชายพี่เจ้า
น้องค่อยกล่าวพี่หนานสักคำ
น้องว่าตอบคุณหยังแม่หญิงหิงซ้อน

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“สะลឹกับหมอนนั้นตอบคุณแม่
เมื่อเจ็บท้องเจ็บหลังจักเกิดลูกได้
วันนี้จักกล่าวหือพี่น้องได้ฟัง
ตอบคุณณະคุณตังนี้ยังแม่ข้า

เป็นว่าตอบแท้แท้เพิ่นเอามาถึงหลัง
ที่เข้ามาถามศรีพรรณข้าเจ้า
สะลឹกับหมอนแท้ตักักหน้า
เมื่อเพิ่นเกิดลูกมาในปางเมื่อนั้น”

(พระสมุห์บรรพต ญาณวโโส)

“ได้ด่าแต่ไว้สาต่อ่อนหมอนผา
หมอนดอกหมอนลายกองยายไว้หั้น
ผ้าหลรูปม่าขึ้นห้าลงสอง
สัพพะของทานมีไว้พร้าพร้อม
สะลឹกับหมอนนั้นตอบคุณแม่
เมื่อเจ็บท้องเจ็บครรภ์เมื่อเกิดลูกน้อย
ส่วนเจ้าพ่อน้อยพันสะลิมารอง
แล้วแบ่งไม้นเอาไว้ทางหน้า

หมอนริมหน้าหนาหมอนผาหน้าตั้ง
เป็นหีบเป็นชั้นสีเหลืองแดงออน
ที่อยู่ทีนอนมุ้งหมอนผ้ามาน

ตอบแท้แท้แม่เอาถึงหลัง
อี่แม่มารดาเจ็บท้องอ้อยอ้อย
เอาสะลิมารองที่อี่แม่รองหลัง
เมื่อเกิดบุตรตานาคแก้วลูกน้อย”

(สมฤทธิ สภาอุ่น)

“สะลឹกับหมอนตอบคุณของแม่
อยู่เดือนอยู่กรรมเลี้ยงนายลูกเท่า
ตอนนั้นแล้วเล่าเอาสะลิมารอง
ตอบคุณณະคุณนังมารดาแม่ข้า

ตอบคุณแท้แท้แม่เอามาถึงหลัง
สมัยโบราณค้อยที่ม่าเก่า
เอาสะลឹกับหมอนมาถึงทางหลัง
ปางนั้นแล้วกาน้อเจ้าท่านให้

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ต้นกัณฑ์ แทนพระคุณชั้นตั้งหมอดำเยา การคลอดบุตรในสมัยอดีตต้องอาศัยความรู้ ภูมิปัญญาทางด้านศาสตร์การแพทย์โบราณจากหมอดำเยาช่วยทำคลอดเด็ก เมื่อถึงงานบรรพชา อุปสมบท ในเครื่องไทยทานจะมีต้นกัณฑ์เป็นเครื่องประกอบ ผู้ประพันธ์นำลักษณะของต้นกัณฑ์ซึ่งมี ลักษณะคล้ายพานชั้นตั้งมาเปรียบเทียบกับ เพื่อแสดงความระลึกถึงพระคุณของหมอดำเยาที่ช่วย ทำคลอด ดังตัวอย่าง

“ต้นดอกต้นกัณฑ์ตอบคุณชั้นตั้ง
 ทายกมายอดต้องขอแม่เจ้า
 อีพ่อเป็นเจ้าไปหาหมอมมา
 เจ้าตองยอชมาขมานั่งไกล่
 (เร่รับ)

ฟ้าบ่เป็นพึ่งพ่อไปหาหมอ
 เจ้าต้องเจ็บกรรมในวันนั้นเล่า
 แพงสวຍแพงเทียนแท้ทักนักหนา
 จะแก้ป่นไขโดยยไปเข้าเข้า”

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

มะพร้าว แทนพระคุณเต้านมของมารดา ในบทซอดาปอยจังหวัดน่าน จะกล่าวถึง มะพร้าวส้ม คือลูกมะพร้าวที่ประดับไปด้วยเครื่องไทยทาน ในวัฒนธรรมของคนเมืองน่าน เมื่อจะทำเครื่องไทยธรรม นิยมนำลูกมะพร้าวมาลอกเปลือกให้ได้รูปทรง และนำเครื่องไทยธรรมต่าง ๆ แขนวไว้กับยอหรือก้านไม้ไผ่ขนาดประมาณ 30 เซนติเมตร ปักลงบนลูกมะพร้าว คนเมืองน่านจึงนำลูกมะพร้าวที่มีรูปลักษณะคล้ายกับเต้านมของมารดา มาเปรียบเทียบกับเพื่อพรรณนาให้เห็นถึงความสำคัญของเต้านมมารดาที่ให้ลูกได้ดื่ม ดังตัวอย่าง

“ว่าเรื่อนมุงคาหามาตุ้ม
 ตอบคุณอันใดเจ้าสายคู่สร้าง
 บ่ตกละหลังหันเหเตปิง
 อ้ายเป็นคนถามน้องเป็นคนแก้
 (เครื่องไทยทานอย่างหนึ่ง ทำด้วยมะพร้าว)
 ว่ามะพร้าวส้มน้องจะบอกหื้อสม
 ที่ลูกดูดกินทุกวันคำเข้า
 ว่าพี่ถามแล้วบ่ได้สูญหาย
 อู้กันลงรอยดาปอยหนึ่งครั้ง”

จะถามมะพร้าวส้มนี้ว่าตอบคุณไผ
 ถ้าน้องเป็นดอยพี่หนานเป็นถ้ำ
 บอกมาเตอะสีหม่นหม่าบึง
 นักหนานแกมาปอยแม่เลี้ยง
 ว่าตอบคุณนมคุณนมสองเต้า
 ว่าตัวน้องเห็นจักกล่าวบรรยาย
 ดึงหญิงดึงชายดูดกินยามน้อย

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“ว่าเรื่อนมุงคาหาฟามาตุ้ม
 ตอบคุณน้านมมารดาสองเต้า
 บุตรตาลูกเต้าได้ดูดได้ดื่ม
 เพิ่นเอามาทางน้านแม่ข้า

อันมะพร้าวส้มน้องจะอู้หื้อสม
 ที่แม่เลี้ยงนายมาในปางนั้นเล่า
 ว่ามะพร้าวส้มทางในเพิ่นหวาน
 ที่เพิ่นเลี้ยงบุตรตาธิดาอย่างนั้น”

(พระสมุทรบรรพต ญาณวิโส)

“มะพร้าวสุ่มนั้นตั้งดาสม
ได้จับได้จมนมแม่นั้นแล้ว
คุณนังคุณนงบ่ได้หายสูญ
จึงตัดสินใจบวชหื้อแม่ขึ้น”

ตอบนมมารดาสองเต้า
พระนาคเจ้าตอบบึงแทนคุณ
ตอบบึงแทนคุณคุณแม่เจ้าหื้อได้

(สมฤทธิ์ สถาอุ่น)

“เรือนมุงคาหาฬามาตุ้ม
ตอบคุณน้านมมารดาสองเต้า
หื้อลูกหื้อเต้าได้ดูได้ตัง
ตั้งชายตั้งหญิงเลี้ยงดูลูกน้อย

มาพร้าวสุ่มอายจะอู้หื้อสม
ได้เลี้ยงบุตรตาตอนนั้นแล้วเล่า
นมอยู่หน้าอกแม่กะจกหื้อกิน
วันนี้มีปอยเตรียมดาเอาไว้”

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ข้าวปิ่นกล้วยหน่วย แทนพระคุณมารดาที่เคี้ยวกล้วยก่อนจะป้อนให้บุตร ซึ่งในสังคมคนเมืองน่าน เมื่อมารดาคลอดบุตร สิ่งทีนิยมให้บุตรรับประทานต่อนานนมมารดาก็คือกล้วย ซึ่งเป็นผลไม้ที่ง่ายและสะดวกต่อการรับประทานของบุตร ในข้อนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงเรื่องพระคุณของมารดาที่คอยเคี้ยวกล้วย หรือบดกล้วยให้ละเอียดก่อนจะป้อนให้ลูก ซึ่งกล้วยนั้นถือว่าเป็นผลไม้ท้องถิ่น หาได้ง่ายมีคุณค่าทางโภชนาการสูง ดังตัวอย่าง

“ข้าวปิ่นกล้วยหน่วยน้องว่าตอบคุณหยัง
ที่พ่อออกแม่ออกลำตวนน้องขึ้น
ไปขอพระนาคันจากเคหา
หื้อแม่แทนยอเปาบอกหื้อพี่น้อง

พี่อายจะถามไปหมสักตั้ง
เอาข้าวปิ่นกล้วยหน่วยไปขอเอานาคา
สืบศาสนาพระพุทเจ้า

ข้าวปิ่นกล้วยหน่วยตอบคุณข้าวม่าม
ตั้งชายตั้งหญิงยามเมื่อเราน้อย
แม่แหวนยอภัยหากล้วยมาแอม
ตวันแลลงไปตั้งอัน
(การเคี้ยวให้ละเอียด) (ด้วยกัน)

ลูกกินบ่ช่างแม่เคี้ยวหื้อกิน
กินข้าวบ่ตายมันบ่ลำพี่น้อง
คันพี่เป็นก้อยน้องน้อยเป็นแหวน
จะถามอันใดน้อเจ้าพี่ขึ้น”

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“ข้าวกับกล้วยตอบคุณข้าวม่าม
ตั้งชายตั้งหญิงเมื่อเรายามน้อย
จึงเคี้ยวหื้อย่อยป้อนลูกมานาน
ตอบคุณคุณนังคอยยังแม่เจ้า

เมื่อลูกกินบ่ช่างแม่ก็มาหื้อกิน
กินข้าวบ่ตายมันบ่ร่อย
วันนี้บวชแล้วเจ้าจะไปอยู่กรรม
อย่าหื้อเจียบหื้อเหงานาเจ้าลูกน้อย”

(พระสมุห์บรรพต ญาณวิโส)

“ข้าวกับกล้วยตอยคุณข้าวม้าม
 บัวชายและหญิงเนอตัวพี่อ้าย
 มารดาแม่เจ้าจึงหาเอากล้วยมาแอม
 บมีบามีแรงแม่เอากล้วยมาป้อน

เมื่อลูกกินบ่ช่วงแม่ก็ม้ามหื้อกิน
 กินข้าวบ่ตายดูปลาล้ำร้าย
 แม่กลัวลูกน้อยบ่กล้ำบ่แข็ง
 แม่กลัวลาบสืออนยังบานซอนดอกไม้”

(สมฤทธิ์ สถาอุ้น)

“หลอนข้าวกับกล้วยตอยคุณข้าวม้าม
 ตั้งชายตั้งหญิงเมื่อเรายามน้อย
 เจ้าแม่น้อยเอากล้วยมาแอม
 เจ้าสายรวมแปงพระคุณเพิ่นกว้าง

เรากินบ่จางแม่ก็ม้ามหื้อกิน
 กินข้าวบ่ตายมันข้าบ่ร่อย
 พระคุณของแม่มีหยังเปรียบแหม
 เลี้ยงลูกเลี้ยงหลานสมัยตอนนั้น”

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

เทียนเล่มบาท แทนพระคุณคบไฟตอนมารดาอยู่เดือนไฟ ในอดีตไม่มีไฟฟ้าใช้ภูมิปัญญา
 ของคนเมื่อนานจึงนิยมใช้คบไฟที่ทำมาจากยางไม้ มาจุดเพื่อให้เกิดแสงสว่างในยามค่ำคืน ผู้ประพันธ์
 จึงนำลักษณะของเทียนที่สามารถจุดส่องแสงสว่างได้มาเทียบเคียงกับคบไฟที่ให้ความสว่างในอดีต
 ดังตัวอย่าง

“หลอนจะถามแม่สร้อยดอกหมาก
 พอบอกพี่หนานมาเตอะคู๋ห้อย
 ปะกันต้องทักกรักกันต้องถาม
 คำไหนมันหล้าสูมาพี่น้อง

เทียนเล่มบาทจะตอบคุณหยัง
 ตัวพี่น้องมีการมีงาน
 พี่น้องคนฟังที่อยู่ทางบ้าน

ว่าเทียนเล่มบาทตอบคุณเซียงไฟ
 กล้วยมาขบขบตรีลูกน้อย
 แมวบ่ได้ลี้ยงบ่ได้กินหนู
 ค่อยกินคำมาจนแล้งข้าวแล้งน้ำ”

ตามส่องเหยียดส่องไรเมื่อเรายามน้อย
 แม่ค่อยยอยย้อยตามไฟส่องดู
 กวงบ่มีรูหนูก็บ่เข้า

(ตะเกียง)

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“ว่าเทียนสังฆะตอบคุณขันตั้ง
 มายกมายอท้องของแม่เจ้า
 เจ้าจะไขแต่เคล้าบ่ใจหมอดำแย
 จะต้องไปโรงบาลเกิดลูกเกิดเต้า

นะสมัยก่อนนั้นพ่อแม่หาหมอด
 สมัยโบราณค่อยยังตะเกา
 สมัยเดี๋ยวนี้อ่อยยังยอसान
 บุญเท่าตอยเท่าเขาณะศรัทธาท่านไท้”

(พระสมุห์บรรพต ญาณวิโส)

“เทียนสังฆะตอบคุณขันตั้ง
มายกมายอท้องของแม่เจ้า
หื้อประสูติออกด้วยความสมบูรณ์
เจ้าแสงวิฑูรทำบุญในบ้าน

ได้หาพ่อเลี้ยงดាំแยแม่หมอ
ลูกทางในคอยที่นั่นเล่า
คำฤเคล้าบหื้อหายสูญ
เจ้าภาพของงานฟังเตอะพ่อเลี้ยง”

(สมฤทธิ์ สถาอุ่น)

“เทียนสังฆะตอบคุณขันตั้ง
มายกมายอท้องของแม่เจ้า
สมัยมาเก่าไปหาหมอตำแย
บมีโรบลค้อยแหลมตั้งอัน
เทียนเล่มบาทตอบคุณเชียงไฟ
อยู่กรรมเดือนไฟแม่หงส์คอสร้อย
แม่รักลูกยังปอผมาน
จะเอาหยังมาปานบได้ทั้งนั้น”

สมัยก่อนนั้นพ่อไปหาหมอ
จักเกิดบุตรตาดอนนั้นแล้วเล่า
สมัยโบราณค้อยที่ยอसान
บเหมือนปัจจุบันทุกวันเดี๋ยวนี
ตามส่องเฮียดส่องไรกลัวขบลูกน้อย
เลี้ยงลูกน้อยใหญ่หน้ากล้าบาน
แม่รักหลานนี้ยิ่งโยชนว่าอัน

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ขันข้าวแล้ง เป็นสิ่งแทนการระลึกถึงพระคุณพญานาคที่เป็นชื่อเรียกคนก่อนที่จะบวชตามตำนานทางพระพุทธศาสนาที่มียาคเอบมาบวช ต่อมาพระพุทธเจ้าให้ลาสิกขา นาคจึงขอฝากคำว่านาคไว้ในพระพุทธศาสนา สืบมาจนถึงปัจจุบัน คนเมื่อนานจึงใช้คำว่าพระนาคเรียกผู้ที่เตรียมตัวก่อนการบรรพชาอุปสมบท ดังตัวอย่าง

“ขันข้าวแล้งขึ้นแห้งปลาตาย
พี่อ้ายขอลามคนงามเข้าเฝ้า
เป็นธรรมดาใครรู้ต้องถาม
ค้อยไซ่ทำนองบอกหื้อพี่น้อง

เพิ่นจะทานไปหื้อไผจาเจ้า
แม่หลอมหล่อบ่อย่าไปจ๋มไปครอง
ยามเมื่อไคร้งามค้อยแต่งค้อยย่อง

ว่าขันข้าวแล้งขึ้นแห้งปลาตาย
ที่เอาชื่อเสียงเรียงนามเรียบร้อย
มันขนิ้ววิวิตติชนตา
จะต้องการถามหญิงนางน้องขัน”

จักทานไปหานาคานาคน้อย
ใส่หื้อนาคน้อยพระนาคานาคา
เหมือนตอกไฟคากับไม้ลูกก้าน

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“ว่าขันเข้าแล้งจันแห่งปลาตาย
จะทานไปหานาคานาคเจ้า
ว่าพระนาคแก้วคอยแถมนาคา
ข้าจะไขสำเนาการบวชลูกครั้งนี้”

บวชลูกของนายวันนั้นเจ้า
ที่เอาตั้งชื่อนาคมาใส่ลูกแถมคำ
สืบกันมาแต่เกล้าแต่เหง้า

(พระสมุห์บรรพต ญาณวิโส)

“ขันข้าวแล้งจันแห่งปลาตาย
ตามคำโบราณเห็นว่าขันข้าวแล้ง
จะทานไปหาพระญานาคนาคา
คอยไขบทความใส่หื้อพระนาคแก้ว

เอาใส่โตสายของสดของแห้ง
ของสดของแห้งหอมบัวหอมแดง
ก็เพื่อแลกเอาชื่อเสียงเรียงนาม
เป็นสายเป็นแนวมาเท่ามะเตี๋ยนี้”

(สมฤทธิ์ สถาอุ้น)

“ขันข้าวแล้งจันแห่งปลาตาย
มีตั้งปลาบั้งมีตั้งปลาอย่าง
เอาชื่อเอาเสียงมาใส่บุตรตา
เอาชื่อเสียงเรียงนามนาคาท่านให้”

เอาใส่โตสายยายไว้นั้น
เจ้าสร้อยดอกบ้านตอบคุณนาคา
ตอบคุณนาคาอยู่นานน้ำกว้าง

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ผ้าคลุมหัว แทนพระคุณผ้าพันหัวของมารดา ในวัฒนธรรมการบวชของชาวเมืงน่าน
ในขณะพิธีก่อนบรรพชาอุปสมบท พระนาคจะต้องแต่งกายด้วยเครื่องทรงอย่างพระนาคตามวัฒนธรรม
ท้องถิ่นเมืงน่าน โดยต้องมีผ้าคลุมศีรษะ เป็นผ้าผืนสี่เหลี่ยม วรรณกรรมบทขอดาบอยจังหวัดน่าน
ได้เชื่อมโยงลักษณะการใช้สอยของผ้าผืนนี้เปรียบเทียบกับผ้าคลุมศีรษะของมารดาตอนอยู่เดือนไฟ
ดังตัวอย่าง

“ว่าผ้าปกหัวพระนาคอยู่กรรม
เมื่ออยู่กรรมเดือนไฟในวันนี้เล่า
ว่าผ้าปกหัวพระนาคอยู่กรรม
ในปางนั้นนาอาวาพิน้อง”

ตอบคุณคุณนังผ้าเคียนหัวแม่เจ้า
เลี้ยงลูกเลี้ยงเต้าใหญ่หน้ากล้าบาน
ตอบคุณคุณนังผ้าเคียนหัวแม่ข้า

(พระสมุห์บรรพต ญาณวิโส)

“ผ้าปกหัวพระใหม่ตอบคุณผ้าเคียนหัว
ปฏิบัติพัดปูลูกตัวนั้นเล่า
บ่หื้อเฮียดยงมาได้มาตอม
นั่งนอนบนจงอยู่กับลูกน้อย”

บ่หื้อหมองเมาเจ็บหัวเมาเกล้า
อยู่เดือนนั่งเต้าครบสามสิบวัน
แม่จนพอมบ่ตายช่องหย้อง

(สมฤทธิ์ สถาอุ้น)

“หลอนผ้าปกหัวพระใหม่อยู่กรรม
อยู่กรรมเดือนไฟเลี้ยงดูลูกเต้า
พระคุณแม่นี้หาไหนบ่เหมือน
พระคุณแม่นายมากมายล้นฟ้า”

ตอบคุณณະคุณนังผ้าเคียนหัวแม่เจ้า
นายแม่เจ้าก็หามาเคียน
แม่ตาแลเจียนหาเปรียบได้

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ลูกประจำ แทนพระคุณสายรกของแม่ ในสังคมพระพุทธศาสนาจังหวัดน่าน พระสงฆ์ นิยมห้อยสร้อยลูกประจำ หรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่ามะนับ 1 เส้นมีจำนวน 108 เป็นเม็ด แทนพระคุณ ของพระรัตนตรัย ประกอบด้วย คุณพระพุทธเจ้ามี 56 ประการ, คุณพระธรรมมี 38 ประการ และคุณ พระสงฆ์ มี 14 ประการ โดยผู้ประพันธ์เปรียบเทียบลักษณะความยาวของสายลูกประจำกับสายรก ของผู้เป็นมารดา อันเป็นสายสัมพันธ์ระหว่างแม่ลูกมาตั้งแต่กำเนิด เพื่อพรรณนาให้พระนาคได้เห็นถึง พระคุณของผู้เป็นมารดา ดังตัวอย่าง

“สายมะนับมะก้านั้นตอบคุณสายแห่
เป็นมะหนึ่งมานังมาหวันลูกเต้า
ในปางนั้นเล่านอตัวคำชาย
ที่เพิ่นหาเอามาใส่ขนาดตั้งอัน

เมื่อออกท้องแม่สายแห่ก็หวัน
มะนับมะก้าห้อยคองาคเจ้า
มะนับมะก้าห้อยคองเจ้าชา
ตอบคุณคุณณังสายแห่แม่ไท้”

(พระสมุห์บรรพต ญาณวิโส)

“มะนับมะเดือตอบคุณสายแห่
เป็นมะหนึ่งมะนังหวันหลังหวันหน้า
มีร้อยห้าแค้นพอดิบพอดี
บุญบารมีนาคแก้วได้สร้าง

ออกจากท้องแม่สายแห่ก็หวัน
บ่เชื้อลองดูไปนับผ่อ่า
ไชโยโชคช้างใหญ่กว้างศรี
จะเอาตัวเป็นทานในคราวนี้แล้ว”

(สมฤทธิ์ สถาอุ้น)

“มาเดือม่านับตอบคุณสายแห่
เป็นมานึงมานังหวันหลังหวันหน้า
ไปนับผ่อ่าบ่ได้อ้วหาหา
ผ่กับเตาออกเอนน้ำกว้าง

ออกจากท้องแม่สายแห่ก็หวัน
มีร้อยแปดแค้นน้อพ้ออานต่างมา
ขึ้นชีช้างไปอ้าวหาหา
มีปอยมีรามก็หามาไว้”

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

ผ้าคลุมตัวพระนาค แทนพระคุณผ้าอ้อมที่มารดาใช้ห่อร่างกายทารกแรกเกิด ถือว่าเป็น ผ้าสำคัญในการใช้ห่อร่างกายเด็กแรกเกิด ด้วยในสมัยโบราณไม่มีเสื้อผ้าทันสมัยอย่างในยุคปัจจุบัน จึงใช้ผ้าอ้อมแทนเสื้อผ้าห่อร่างกายเด็กแรกเกิด เพื่อให้ความอบอุ่นแก่ลูก ดังตัวอย่าง

“เสียมคมหนาใส่ด้ามหื้อหนัก
ที่ว่าบุตรตาคลอดออกมาจากท้อง
เสื่อผ้าอากรบไ้มีหยังหลาย
หัวใจเจ้ามอนสมัยตอนนั้น”

หลอนว่าผ้าปดักตอบคุณผ้าอ้อม
เพิ่นกะเอาผ้าอ้อมมาปกเคียนนาย
บไ้มีอันใดมีกำผ้าอ้อม

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

บาตร แทนพระคุณหม้อต้มยา โดยปรกติเมื่อคลอดลูกเสร็จเรียบร้อยแล้วจะต้องทำการอยู่เดือนไฟ จำนวน 1 เดือน ระหว่างนี้จะใช้หม้อดินเผามีลักษณะทรงกลมคล้ายบาตร ต้มยาสมุนไพรให้แม่ดื่ม เพื่อปรับธาตุให้ร่างกายเข้าสู่ภาวะปรกติ ผู้ประพันธ์นำลักษณะทรงกลมของบาตรและหม้อต้มยามาเปรียบเทียบกัน เพื่อให้พระนาคระลึกถึงพระคุณดังกล่าว ดังตัวอย่าง

“หลอนว่าแก่นบาตรพระใหม่นั้นหนา
พระแม่มารดาอยู่เดือนนั้นเล่า
สมัยโบราณเดิมทีเจ้าขา
บไ้ได้จุ่มอันใดเลี้ยงนายลูกน้อย”

ตอบคุณหม้อน้ำยาตอนนั้นนอเจ้า
สมัยมาเก่าเพิ่นต้มน้ำยา
พระแม่มารดาอดทนอยู่ได้

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

สายรุ้ง แทนสัญลักษณ์สายอยู่ โดยในงานบรรพชาอุปสมบทจะประดับตกแต่งไปด้วยเส้นกระดาษทำเป็นสายรุ้งประดับตกแต่งภายในงานอย่างสวยงาม ผู้ประพันธ์จึงนำเอาลักษณะความเป็นเส้นสายมาเปรียบเทียบกับสายอยู่หรือเปลนอนของเด็ก เพื่อให้พระนาคระลึกถึงพระคุณผู้ที่เคยได้นอนในตอนสมัยยังเป็นทารก ดังตัวอย่าง

“หลอนว่าสายรุ้งตอบคุณสายอยู่
ค่อยไขบรรยายหื้อนายน้องแก้ว
มีปอยลูกแก้วก็ตกแต่งดา
แม่ต้องพันยาพันหื้อมันแห้ง
(คันไม้ที่ยึดหรือสวมกับหลัก เพื่อให้หมุนไปมาหรือตั้งขึ้นลง)

อ้ายจะบอกหื้อรู้นั้นมีความหมาย
แม่นกยางขาวคอยาวถูกแฮ้ว
มาปะกันแล้วอีน้องสายตา
เราจะมาแสดงเป็นกลอนคำจ้อย”

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เปรียบเทียบกับเครื่องไทยธรรมประกอบงานบรรพชาอุปสมบท แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ท้องถิ่นทางด้านสิ่งของเครื่องใช้ที่มีมาตั้งแต่สังคมโบราณ ได้แก่ เติงยนอน หมอนผา หมอนเหลี่ยม และเทียนพันด้วยมือ โดยสืบทอดในการใช้สิ่งของต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้สะท้อนผ่านวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน

4. วรรณกรรมบทขอดาบอยจังหวัดน่าน ได้พรรณนาถึงเทวดารักษ์ทั้ง 4 ทิศ โดยความเชื่อของคนเมืองน่าน จะตั้งแท่นพิธีทำทั้ง 4 ทิศ เพื่ออัญเชิญมารักษาคุ้มครองดูแลให้เกิดความเรียบร้อยตลอดทั้งงาน โดยในบทประพันธ์ได้บรรยายถึงเทวดาที่รักษา 4 ทิศ รวมถึงทิศด้านบนและทิศด้านล่างรวม 6 ทิศ โดยเครื่องสังเวียงจะทำเป็นกระถางพิธีกรรม หรือสวดภาวนากล้วย ข้างในกระถางบรรจุอาหารและประดับด้วยช่อธงตามสีของทิศ เทวดาที่คอยดูแลแต่ละทิศประกอบด้วย ท้าวธตรัฐ (ทิศตะวันออก) ท้าววิรุฬหก (ทิศใต้) ท้าววิรูปักษ์ (ทิศตะวันตก) ท้าวเวสสุวรรณ (ทิศเหนือ) พระอินทร์ (ทิศเบื้องบน) และพระแม่ธรณี (ทิศเบื้องล่าง) ดังตัวอย่าง

“ได้ยกเจ้าแดนแควนเจ้าตี้ มาเป็นศักขียานบ่อมีมาณมาใกล้ อันสิ่งชั่วร้ายบ่อมาใกล้มากลาย เจ้าสายนายมอญจะจำไปอย่างนั้น ท้าวทั้ง 4 นื่องว่ามี 4 ต้น ป็น้องอวามานั่งเซาะนั่งซ้อง ข้าวเม็ดน้อยย่อมรดตาเหิง ตี้ได้ถึงบ้านเจ้าพ่อเลี้ยง สระรัตนะรักษาด้านนอก วิรุฬหารักษาด้านใต้ ตัดดีแถมกำดาท้าวภูเวินรักษาทิศเหนือ ขอผูกไมตรีเจ้าจีดอกไม้ อ้องที่ 5 นื่องรักดำ อ้องที่ 6 ตกไปนั้นแล้ว ได้รักษาบุตดาบุดตี้ ตั้งบ่อผิดแบบแนวโบราณก่อนนั้น”	เอาท้าวทั้ง 4 มาเป็นหลักเป็นฐาน ปีถามน้องอดบ่อได้จักจังก้าวไว้ตามलगตามลาย ทั้งเหตุและภัยตั้งบ่อได้มาต้อง ตั้งทั้งลุ่มทั้งบนนื่องว่ามี 6 อ้อง เกล้าบ่อจ้องมันสังมาเปิง สมเพราสมเปิงแม่เดือนตือเกิง อีน้องจะบอกปีเจ้าสายตา วิรุปะชะเป็นรักษาไว้ด้านตกปีอ้าย นื่องมาช่วยเหลือปอยดาบ้านหนึ อ้องพระอินทร์ดารักษาผ่อเฝ้า จะบอกปีเจ้าอ้องแม่ธรณี หื้ออยู่ดีกินดีในกลางค่วงแก้ว
---	--

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (3))

“เพิ่นเอาเจ้าแดนมาแฝงเจ้าตี้ เอาแก้วทั้งสามเป็นพยานนอเจ้า ผู้ที่เป็นเกล้าแต่งห้างคริวทาน มาห้ามเหตุห้ามมารบหื้อมาใกล้	เพิ่นเอาท้าวทั้งสี่มาเป็นหลักเป็นฐาน มูลละครัทธามาเล้าเกล้า เพิ่นเอาท้าวทั้งสี่กับขันแก้วทั้งสาม หื้อหมดหื้อใสเหมือนแก้วช่วยน้ำ
--	--

ท้าวทั้งสี่นั้นมีที่ต้น
เกล้าผมหลวงเพิงบุญอัวจ้อง
แก้วมุขซ้อนเจ้าแผ่นมุขไหว
เราจะได้ถามกันกลางปอยพ้อเลี้ยง

ท้าวทตธรรตฐะทางวันออก
ถ้วนสองต่อไปรักษาศิไต่
ก้านผู้ใหญ่เพิ่นกำลังฟัง
ท้าวภูเวระรักษาศิไต่เหนือ
ค่อยฟังชอลกอนถามคนบ่งามอื่อน้อง”

ตั้งลุ่มตั้งบนนั้นมีที่อ้อง
ขอถามอื่อน้องแม่ปัญญาไว
คั่นนกชี้ไหนเราจะใส่แฮ้วหัน

อื่อน้องจะบอกหื้อพี่เข้าใจ
ชื่อวิรุฬหะเนออายพี่ไท้
ท้าววิรูปกะรักษาทิศทางวันตก
จะไปฟังเมื่อเนอพี่น้องชาวบ้าน

(สมฤทธิ สุธาอนุ)

จากการวิเคราะห์วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ในด้านวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นปรากฏวิถีชีวิตการพึ่งพาภูมิปัญญาทางด้านหมอดำแยพื้นบ้าน การอยู่เดือนไฟของสตรีหลัง การคลอดลูก สะท้อนศิลปวัฒนธรรมประเพณี พิธีบายศรีสู่ขวัญและสัญลักษณ์ที่พบในบายศรีสู่ขวัญ รวมถึงเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ที่เกี่ยวเนื่องกับพิธีกรรมงานบรรพชาอุปสมบทของคนเมืองน่าน

อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านภาษาท้องถิ่น

อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านภาษาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่แสดงถึงภาษาท้องถิ่นคนน่าน ที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในเขตจังหวัดน่าน วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ปรากฏการใช้ภาษาท้องถิ่นเมืองน่าน หรือภาษาพื้นเมืองน่านในการประพันธ์บทขอตลอดทั้งเรื่อง โดยภาษาพื้นเมืองน่านหรือคำเมือง เป็นภาษาที่จัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไทกะได นิยมใช้แพร่หลายในเขตจังหวัดน่าน ผู้ประพันธ์บทขอเขียนคำศัพท์ให้ใกล้เคียงกับสำเนียงการออกเสียงให้มากที่สุด ภาษาพื้นเมืองน่านมีทั้งภาษาพูดและตัวอักษรเขียน เรียกว่า “ตัวเมืองหรืออักษรธรรม” แตกต่างกันที่สำเนียงการออกเสียงที่เป็นอัตลักษณ์ในท้องถิ่นจังหวัดน่าน อัตลักษณ์ด้านภาษาถิ่นน่าน เป็นคำศัพท์ที่นิยมใช้ในท้องถิ่นเมืองน่าน ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน โดยแบ่งตามประเภทของคำ ได้แก่ คำนาม, คำกริยา และคำวิเศษณ์ ตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. คำนาม เป็นคำที่กล่าวถึงคำเรียกชื่อสิ่งของเครื่องใช้, เรียกชื่อพรรณไม้, เรียกชื่ออื่น ๆ, เรียกชื่อสัตว์ และเรียกชื่อคน มีจำนวน 78 คำ จำแนกได้ดังต่อไปนี้

1.1 คำนามเรียกชื่อสิ่งของเครื่องใช้ มีจำนวน 33 คำ ได้แก่

สะลี

เบาะนอนยัดด้วยนุ่น

สลวย

กรวย

หลัว	พีน
ผาม	ปะรำ
ซิ่นบัว	ผ้าถุง
เสื่อหลอง	เสื่อยกทรง
ผ้ากำปน	ผ้ารัดอก
ฟากจง	เตียงนอนทำด้วยไม้ไผ่
มะพร้าวสุ่ม	เครื่องไทยธรรมชนิดหนึ่ง ทำด้วยมะพร้าว
เซียงไฟ	ตะเกียง
ตูบ	กระท่อม
อ่อง	กระทง
ไก่อ	ไก่อป็น
ผ้าห้ว	ผ้าขาวม้า
ไม้เต้า	ไม้เท้า
ป่อง	หน้าต่าง
มะนั้บ	ลูกประคำ
มะกำ	ลูกประคำ
น้ำจ้อย	สุรา
เกิบ	รองเท้า
จ้อง	ร่ม
มูลละมูลลี	บุหรี
ขาจิบ	ขายขนาดเล็ก
ขาจำ	ขาย
ผ้าเคียนหัว	ผ้าขาวม้า
ผ้าเคียนท้อง	ผ้าขาวม้า
เติน	ห้องโถงที่อยู่นอกห้องนอนของบ้านเรือน
ผ้าไต้	ผ้ารองงาน
เตาราง	เตาขนาดใหญ่ ทำด้วยการขุดดินให้เป็นโพรง
วี	พัด
รูแวง	รูคาน
ตีนกอน	ไม้ขัดประตุน้ำต่าง

แ้ว ค้นไม้ที่ียดหรือสวบกบัหลัก เพื่อให้หมุ่นไปมาหรือดิ่งขึ้น ลง
สวดกในการตักน้ำ หรือว้าวควายกินหญ้า หรือใช้ในการตัก
จับสัตว์

1.2 คำนามเรียกชื่อพรรณไม้ มีจำนวน 19 คำ ได้แก่

เตา	สาหร่ายน้ำจืดสีเขียว
ดอกป่าน	ดอกบัวสาย
เหมี้ยง	ชื่อพรรณไม้พุ่มขึ้นตามภูเขาเขตร้อน
มะนัด	สับปะรด
มะหนูน	ขนุน
ไม้บง	ไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง
บัวลอยบัวแล	ดอกบัว
ตากล้า	กล้าข้าว
ดอกเกี้ยง	ดอกลำเจียก
ข้าวมัน	ขม้น
มะแคว้ง	มะเขือพวง
มะแก้ว	ฝรั่ง
จั่ว	นุ่น
หอมบัว	หอมแดง
ต้นสะลี	ต้นโพธิ์
มะเดื่อย	ลูกเดื่อย
มะเต้า	แตงโม
มะแตง	แตงกวา
มาลาน	ลูกลาน

1.3 คำนามเรียกชื่ออื่น ๆ มีจำนวน 15 คำ ได้แก่

เป็กข์	การอุปสมบท
ปอย	งานบรรพชาอุปสมบท
เวียก	งาน
จีเหมี้ยง	สนิม
กาย	ขน
เดือนเกี้ยงเพ็ง	เดือนอ้าย
หมง	กลีบเลี้ยงดอกไม้

โหม่ง	ที่
ม้าเก่า	อดีต
แก้งบอน	แก้งต้นบอน
แก้งหน้ง	แก้งหน้งสัตว์มักเป็นหน้งวัวหรือหน้งควาย
ก๊ก	พรรคพวก
ดงต้น	ป่าไม้
จั่น	เนื้อ
คิง	ร่างกาย

1.4 คำนามเรียกชื่อสัตว์ มีจำนวน 6 คำ ได้แก่

หนูกุก	หนูพุก
ฟาน	แก้ง
แมงว้าง	จักจั่น
แมงไย	จักจั่นเรไร
ม้น	ผี้งขนาดเล็ก
แมงใบ้	หมาล่า

1.5 คำนามเรียกชื่อคน มีจำนวน 5 คำ ได้แก่

คู่ถ้อง	คู่ขับร้อง
ครูต่าย	ครูผู้ล่องลับ
ครูปาย	ครูคนล่าสัตว์
ครูเก้า	ครูคนแรก
แก่บ้าน	ตำแหน่งหัวหน้าหมู่บ้านผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน

2. คำกริยา เป็นคำที่แสดงถึงลักษณะของการเคลื่อนไหว ได้แก่ กริยาอาการ และกริยาสภาพ มีจำนวน 50 คำ จำแนกได้ดังต่อไปนี้

2.1 คำกริยาอาการ มีจำนวน 40 คำ ได้แก่

ปิดปั่ว	ดูแล
จ่ม	บ่น
ขดล้องง้อง	ตัวงอ
ปิ่นไปปิ่นมา	พลิกไปมา
เติก	อิง
วี	พัด
แป้ง	ทำ

โตะะ	ตักน้ำล้าง
ช่วย	ล้าง
กั้งไก้	กระวนกระวาย
เปี้ย	คว่ำ
หม่า	แช่
ปิ่น	พลิกกลับ
โปะะ	พิน, ผ่า
ตัก	เรียกทัก
ห้าว	ดิ่งเข้ามา
ขด	งอ
จะปิกจะง้วย	กลับ
พั่ง	รีบร้อน
ปาด	ผ่า
ฮีบแก้ง	ชดน้ำ
เอิ้น	ตะโกน
เกียด	โกรธ
หล่ำ	ลื้ม
มาฮอดมาแผว	มาถึง
เก็ง	บัง
ไซ	เปิด
น้ำ	ยัด
หยาดน้ำ	กรวดน้ำ
ยong	วาง
หวัน	พิน
ม้าม	เคี้ยว
สะล้าสะเล	ผลอ
หับ	ปิด
โຈະໂສ້ະ	โผล่
สุน	ผสม
ผะเลิด	ลื่นลัม
บโละบ่แหวง	เที้ยว

อ้อยอ้อย เจ็บเล็กน้อย

3.2 คำวิเศษณ์ขยายคำนาม มีจำนวน 7 คำ ได้แก่

สีอ่อน	สีบานเย็น
แดงอ่อน	สีแดงชมพู
ม้าน	ข้า
ช่องหย่อง	ผอม
หน้าแหม่นแหม่นไหม้	หน้าเกรียม
จี	รุ่น, ตุ่ม
ว่อง	โคง

3.3 คำวิเศษณ์ขยายคำวิเศษณ์ มีจำนวน 3 คำ ได้แก่

จืดจืด	เย็นสบาย
โตซ	โทซ
ระดัง	ตึก

3.4 คำวิเศษณ์ขยายร่วม มีจำนวน 8 คำ ได้แก่

สะปะ	ขยาย นาม + กริยา	หลากหลาย
สะปะสะปัง	ขยาย นาม + กริยา	หลากหลาย
เจ็น	ขยาย นาม + กริยา	เหลือ
เจียม	ขยาย นาม + กริยา	มีน้อย, หากยาก
เสี้ยง	ขยาย นาม + กริยา	จบ, สิ้น, หมด
เลี่ยม	ขยาย นาม + กริยา	สดใส
แอม	ขยาย กริยา + วิเศษณ์	ด้วยกัน
แก่น	ขยาย กริยา + วิเศษณ์	อับโชค

จากการวิเคราะห์คำศัพท์ดังกล่าว เป็นคำเก่าที่โดดเด่นในภาษาพื้นเมืองน่านที่ร่วมสมัยมาถึงปัจจุบัน สะท้อนอัตลักษณ์ทางด้านภาษาพื้นเมืองน่าน ผู้ประพันธ์ใช้ภาษาพื้นเมืองน่านที่โดดเด่นในการประพันธ์บทขอดาป่อยจังหวัดน่านโดยไม่ทิ้งขนบทางด้านภาษาพื้นเมืองน่าน โดยในบางคำเป็นคำที่ทันสมัย คำเหล่านี้จึงมีคุณค่าทางด้านการดำรงอยู่และสืบทอดมรดกอัตลักษณ์ทางภาษาไม่ให้สูญหาย

ในบางบทมีพลวัตทางด้านของคำศัพท์ด้วยอิทธิพลของภาษาไทยถิ่นกลางที่มีอิทธิพลต่อภาษาถิ่นน่าน จากคำศัพท์พื้นเมืองน่าน เปลี่ยนเป็นคำศัพท์ไทยถิ่นกลาง ดังนี้

1. ใช้ศัพท์คำกริยาที่แสดงการมอบสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยคำว่า ทือ ใช้คำว่า ให้ เพื่อเอื้อต่อการส่งสัมผัสระหว่างวรรค ดังตัวอย่าง

“อันว่าฝ่ายเส้นนี้งามตีนักหนา
ฝ่ายเส้นนี้มาจากในเมืองลุ่มไต้
ฝ่ายเส้นนี้แล้วมาจากสวรรค์
จักได้นำมามัดแขนคนน้อย”

พญาอินทราได้นำมาให้
ของพวกนาคน้ำในเมืองบาดาล
เป็นฝ่ายสำคัญพระพรหมสีหน้า

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (1))

“ผ้าผืนที่สี่คือผ้ากำปน
กันบ่ห้อม่วนหย่อนบ่ห้อม่วนไหล
จะบอกไขปันให้มันเรียบร้อย
แม่เจ้าอยู่เดือนแม่เจ้าอยู่กรรม
แปลงใจให้อดีเหมือนนทีแม่น้ำ”

ตอบคุณผ้าห้าวทอง
อยู่กรรมเดือนไฟเกิดนายลูกน้อย
ลำตวนน้องน้อยจะไขหื้อฟัง
จะบอกตำนานเข้าไปว่าอี

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“แผ่นดินเฮานี้มันแน่นมันหนา
หนาได้สองแสน 4 หมื่นโยติปีน้อย
มาถมน้องรักจักได้ใจจำ
จะไขปันยาให้ฟังเจ้า ๆ”

แผ่นดินสุรหนาบ่ใจของหน้อย
กัมปลายแถมห้าปันวา
จะเอาปัญญามาไขตอบส้าย

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (3))

“ผ้าเครื่องปอยเป็กขน้องว่ามีหกผืน
กันพีมาถาม(.....)น้องไท้
เป็นผ้าผืนที่หนึ่งตั้งบ่ยอมถอยหน
จะไขหื้อฟังเนื้อเจ้าท่านไท้”

กันพีเป็นพิมบลิ้มทางฝ่าย
จะจาบอกให้นอกคำในคำ
เป็นผ้าสบบคอยยังตั้งอัน

(พระสมุห์บรรพต ญาณวิโส)

“ประการที่สี่จะทานไปหา
บ่ว่าสัตว์เหนือดินกินหญ้า
ขอหื้อมารับเอาส่วนกุศลผลทาน
มารับเอาไว้ไว้เตอะเนอท่านไท้”

สัพเพสัตว์สัตว์ลุ่มไต้หล้า
ก็ตั้งบ่ว่าเจ้ากรรมนายเวร
เจ้าภาพของงานจะทานไปให้

(สมฤทธิ สภาอุ่น)

2. นิยมใช้ศัพท์คำกริยาที่แสดงอาการกระทำ โดยคำว่า เยียะ/เยี้ยะ ใช้คำว่า ทำ เป็นผลมาจากอิทธิพลภาษาไทยถิ่นกลางที่ส่งผลกระทบต่อภาษาถิ่นน่าน ดังตัวอย่าง

“ของกินมีน้อยพอบ่หนากิน
บุญคุณบิดามีหลายสืบชั้น
หื้อกตัญญูและเวทิตา
หมั้นทำความดีสนองตอบไว้”

พ่อตาพลอยนิลรักพอนั่น
กลัวลูกอยากกินหามาหามา
พ่อแม่เลี้ยงมาใหญ่พอนี้
อ้อ

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (1))

“แม่ครอบครัวนี้เข้าเฝ้าปลา
แม่ครอบครัวนี้กันนี้แล้ว
ช่วยกันนี้เข้าช่วยกันยะกิน
จะได้เท่าใดกันคนงานน้องให้”

แม่ดวงจำปาได้เท่าใดน้องแก้ว
พี่แก้วน้องแก้วทำการทำงาน
ตั้งชายตั้งหญิงจักถามคู่สร้าง

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“ปี่มาถามคนบ้านไกลลาด
คนใดกระทำคนนั้นตั้งได้
ถ้าเป็นจับตัวได้ว่าไรตัวตัน
อันนี้บาปนี้กำของตัวได้สร้าง

หลอนว่าเส้นบาปคือเส้นเรือนจำ
คนบ่ดีเป็นก็จับไว้
ใส่กุญแจมือเข้าไปเรียนจำ
รวดน้ำตาหมาน้องอายป็น้อย”

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (3))

“เส้นถั่วหนึ่งจะไปเมืองนิพพาน
เส้นถั่วสามพรหมโลกเส้นถั่วสี่ไปมนุษย์สงสาร
ค้อยฟังเตอะนายพ่อกายมะบ้า
ผู้ที่ชอบทำบุญไปนิพพานสวรรค์
จะต้องอับอายตกหมอน้ำร้อน”

เส้นถั่วสองจะไปสวรรค์
จะไซ่ตำนานยังเส้นที่ห้า
เส้นที่ห้าไปนรกเนื่อนาย
ผู้ที่ชอบทำบาปทำกรรมนั้นแหละพ้ออาย

(สมฤทธิ์ สถาอูน)

“อายุวรรณสุขพละพรสี่ประการ
หลับหื้อได้เงินพันฝันหื้อได้เงินหมื่น
พ่อบุญแม่เจ้าคนใดซื้อหอย
หื้อเป็นเศรษฐีรวยรวยหลายล้าน”

ทำการงานฮิมคำขึ้น
ใจบานใจชื่นพันรำพันรวย
ขอหื้อรวยรวยรวยทุกคนว่าอ้อ

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

3. นิยมใช้ศัพท์คำกริยาที่แสดงการนึกคิด โดยคำว่า กิด ใช้คำว่า คิด เป็นผลมาจากอิทธิพลภาษาไทยถิ่นกลางที่ส่งผลต่อภาษาถิ่นน่าน ดังตัวอย่าง

“จะบวชแทนคุณบิดามารดา
จะจําจำพันกับพระนาคน้อย
ถ้าสอนดีเจ้าค่อยทำตาม
ค่อยฟังคำจําคิดดูแท้ ๆ”

ที่แม่รักษาเลี้ยงมาแต่น้อย
ห้อมันเรียบร้อยดิงาม
ถ้าบ่ได้ความบ่ต้องหนีหน้า

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (1))

“ว่าเรียงนั้นมาประการที่สอง
ว่าปะใส่สาวบ่ถามทางเว้น
ถ้าน้องเป็นน้ำพี่จะเป็นผัว
แม่ศรีสุพรรณบอกอ้ายพี่น้อง”

ผนตกน้านองปลาฟองวิดเต้น
หมายจะเล่นนอกคำในคำ
มาชอโตยกันอย่าคิดเอาเบาสั้น

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2))

“จะบวชแทนคุณบิดามารดา
ค่อยจําจำพันของพระนาคน้อย
ทำดีสอนดีเจ้าค่อยทำตาม
หื้อฟังคำจําคิดดูแท้ ๆ”

ที่แม่รักษาเลี้ยงมาแต่น้อย
ห้อมันเรียบร้อยน้ำดิงาม
ถ้าบ่ได้ความจะได้หนีหน้า

(เมืองดี เทพประสิทธิ์ (3))

“รูนมเบื่องซ้ายแม่มีหารู
น้องว่ามีเจ็ดรูในวันนี้เล่า
รูนมแม่เจ้าเพิ่นก็มีความหมาย
ข้าจะไขหื้อฟังนอเจ้าท่านให้”

มาคิดตองดูเบื่องขวานอเจ้า
เลี้ยงลูกเลี้ยงเต้าใหญ่หนักกล้าบาน
เลี้ยงลูกหญิงชายมานานายที่หัน

(พระสมุทรบรรพต ญาณวิโส)

“เมื่อถึงเวลาดีก็มาระดิง
จะออกไปบวชในคินนี้เล่า
หลักกล่อมลูกน้อยกุมารราหู
นั่งคิดนอนกองเป็นอย่างใดครั้งนี้”

มาคิดคะนิงในใจแห่งเจ้า
ก็ไปเปิดผ้าม่านพ่อนางพิมพา
เจ้าแสงวิฑูรท์หลับอยู่ในห้อง

(สมฤทธิ สภาอุ้น)

“รูนมเบื่องซ้ายนั้นมิก็รู้
ค่อยไขบรรยายเสียยามเจ้าเจ้า
ว่าเสือบ้านได้มาปะสิงห์บ้านเหนือ
ตามประเพณีเมืองน่านนี้แล้ว”

มาคิดผ่อดูเบื่องขวานอเจ้า
จักถามน้องหนาแม่หญิงชิงเรือ
ปรากฏจตเจือโบราณเก่า

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

4. นิยมเรียกตำแหน่งนักการเมืองท้องถิ่น โดยคำว่า แคว้นเมือง ใช้คำว่า กำนัน/แก้วบ้าน
ใช้คำว่า ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผลมาจากอิทธิพลภาษาไทยถิ่นกลางที่ส่งผลกระทบต่อภาษาถิ่นน่าน ดังตัวอย่าง

“ท่านผู้มีเกียรติมียศทางหลาย	เจ้าขุนมูลนายกำนันแก้วบ้าน
จะได้กิดดาปอยปอบแถมอย่างนั้น	ได้มาก็ได้ร่วมสร้างดาบิดาทาน
เดือนแรมจกตอกเดือนออกแบ่งผาม	จะลำดับครัวทานพ่อเจ้าแม่เจ้า
บุญเท่าคอยเท่าเขาวันนี้อย่างนั้น”	

(พระสมุห์บรรพต ญาณวิโส)

“ขอยอกราบขอคารพกรทล	ถวายบังคมกราบขอแก้เกล้า
พระพุทธพระธรรมพระสังฆะเจ้า	ตนที่อยู่เฝ้าช่วงแก้วอาราม
ของขอกราบขอเจ้าภาพของการ	ผู้ใหญ่บ้านกำนันประธานในบ้าน
ทั้งครูบาอาจารย์ทุกคนพร้อม”	

(สมฤทธิ์ สถาอุ้น)

“ท่านที่มียศมีเกียรติตั้งหลาย	เจ้าขุนมูลนายกำนันผู้ใหญ่บ้าน
จะกิดดาปอยค้อยแถมอย่างนั้น	ได้มาร่วมบ้านรวมกินรวมทาน
เดือนแรมจกตอกเดือนออกแบ่งผา	จะลำดับครัวทานมารดาแม่ข้า
จะบรรพชาอุปสมบทลูกน้อย”	

(อภิรัตน์ รัตนศิลา)

จากการวิเคราะห์บทขอดาปอยจังหวัดน่านในด้านภาษาท้องถิ่น ปรากฏการใช้ภาษาท้องถิ่น
เมืองน่าน หรือภาษาพื้นเมืองน่านในการประพันธ์บทขอดาปอยตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งแสดงถึงความเป็น
อัตลักษณ์ทางด้านสำเนียงภาษาที่มีใช้เฉพาะกลุ่มคนเมืองน่าน และมีเปลี่ยนแปลงการบันทึกบทขอ
จากคำภาษาถิ่นเมืองน่าน มาเป็นคำภาษาไทยถิ่นกลางตามความนิยม

บทที่ 5

บทสรุป

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรื่อง อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน โดยอาศัยแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อค้นหาอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน วิธีการศึกษาเป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ดำเนินการศึกษา เป็นไปอย่างมีลำดับขั้นตอน นำไปสู่การเสนอผลการศึกษา 3 ประเด็น ได้แก่

1. สรุปผลการวิจัย
2. อภิปรายผลการวิจัย
3. ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาบทขอดาปอยเป็นวรรณกรรมพื้นถิ่นจังหวัดน่าน ที่ใช้ขับร้องประกอบวงดนตรี สะล้อซอซึง ในงานบรรพชาอุปสมบทตามท้องถิ่นเมืองน่าน พบอัตลักษณ์ 3 ด้าน ได้แก่

1. อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา

ในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ปรากฏความเชื่อทางพระพุทธศาสนา อันเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นเมืองน่าน ได้แก่ ความเชื่อเรื่องบุญวาสนาที่เกิดขึ้นเป็นผู้ชาย จึงสามารถเข้าพิธีบรรพชาอุปสมบทได้ ความเชื่อเรื่องอานิสงส์การถวายทานสิ่งต่าง ๆ และการมาช่วยจัดเตรียมงานบรรพชาอุปสมบท

นอกจากนี้ยังกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการถวายทาน 5 ประการ มีเพียงสำนวนบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ แต่งให้แม่ลำดวน สุวรรณภูคำ จังหวัดแพร่ (เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2)) ระบุว่า วัตถุประสงค์การถวายทานมี 6 ประการ ได้แก่ ถวายทานเอาไว้เป็นปัจจัยภายนอก ถวายไว้กับช่วงแก้วทั้ง 3 หรือพระรัตนตรัย ถวายทานแด่เทวดา ถวายทานให้สรรพสัตว์ ถวายทานให้คนตาย และทำทานให้คนยากไร้คนพิการ

ขณะเดียวกันยังพบการเปรียบเทียบเครื่องอัฐบริขารกับการทดแทนพระคุณบิดามารดา ได้แก่ ผ้าผืนที่ 1 ผ้าสบง แทนพระคุณผ้าขึ้นของมารดา ผืนที่ 2 ผ้าอังสะ แทนพระคุณเสื้อชั้นในของมารดา ผืนที่ 3 ผ้าประคตเอว แทนพระคุณสายเข็มขัดของมารดา ผืนที่ 4 ผ้าจีวร แทนพระคุณเสื้อผ้าของมารดา ผืนที่ 5 ผ้ารัดอก แทนพระคุณผ้าขาวม้าของมารดา และผืนที่ 6 ผ้าสังฆาฏิ แทนพระคุณผ้าพาตไหล่ของมารดา

2. อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น

ในวรรณกรรมบทขอตาปอยจังหวัดน่าน ปรากฏอัตลักษณ์ท้องถิ่นเมืองน่าน ได้แก่ การสร้างผ้ามเปียง และการก่อเตาไฟ ในงานบรรพชาอุปสมบท การถามตอบสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เช่น จำนวนรู่เต้าของมารดา มีกี่รู่ สวรรค์มีกี่ชั้น แผ่นดินมีความหนาเท่าไร แผ่นดินมีกี่ชั้น เส้นผมมีกี่เส้น เป็นต้น ปรากฏบทประพันธ์การเปรียบเทียบเครื่องไทยธรรมกับการทดแทนพระคุณบิดามารดา การสร้างบายศรีสู่ขวัญแบบคนเมืองน่าน การปิดเคราะห์ ซึ่งอัตลักษณ์ด้านวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นเมืองน่านเหล่านี้ สะท้อนให้เห็นภูมิปัญญาวิถีชีวิตของคนเมืองน่านในอดีต และปรากฏความเชื่อเรื่องเทวดาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้แก่ พระอินทร์ พระพรหม ท้าวทั้ง 4 ทิศ หรือท้าวจุลโลกบาล

3. อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านภาษาท้องถิ่น

อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านภาษาท้องถิ่น เป็นอัตลักษณ์ด้านภาษาท้องถิ่นของคนเมืองน่าน สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ภาษาถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์ และได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในพื้นที่จังหวัดน่าน วรรณกรรมบทขอตาปอยจังหวัดน่าน ซึ่งประพันธ์โดยใช้ภาษาพื้นเมืองน่านตลอดทั้งเรื่อง ภาษาพื้นเมืองน่าน หรือที่รู้จักกันในนาม “คำเมือง” จัดอยู่ในกลุ่มภาษาตระกูลไท-กะได และเป็นภาษาที่มีการใช้สื่อสารทั้งในรูปแบบการพูดและการเขียน โดยตัวอักษรที่ใช้ เรียกว่า “ตัวเมือง” หรือ “อักษรธรรม” มีความแตกต่างกันในด้านสำเนียง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ในของท้องถิ่น ผู้ประพันธ์บทขอมิจะบันทึกคำศัพท์ให้ใกล้เคียงกับสำเนียงการพูดในชีวิตประจำวันของผู้คนในพื้นที่มากที่สุด ทั้งนี้คำศัพท์และสำเนียงที่ใช้ในบทขอตาปอยจังหวัดน่าน สะท้อนถึงความเป็นเอกลักษณ์ด้านภาษาและวัฒนธรรมของคนเมืองน่าน คำศัพท์เหล่านี้เป็นคำเก่าแต่ยังคงมีความสำคัญในภาษาพื้นเมืองของจังหวัดน่านมาจนถึงปัจจุบัน สะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภาษาของท้องถิ่นน่าน ผู้เขียนได้เลือกใช้ภาษาพื้นเมืองอย่างวิจิตรในการประพันธ์บทขอตาปอย โดยรักษารูขี้อย่างเหนียวแน่นทางด้านภาษาไว้ ทำให้คำเหล่านี้มีคุณค่าในด้านการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางภาษาไม่ให้เลือนหายไป การบันทึกบทขอตาปอยในปัจจุบันได้มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนคำจากภาษาท้องถิ่นเมืองน่านมาใช้คำในภาษาไทยถิ่นกลางเพื่อตอบสนองตามความนิยมและความเข้าใจของผู้คนในวงกว้างมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

อัตลักษณ์ท้องถิ่นที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอตาปอยจังหวัดน่าน สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ด้านทางสังคม (Social Identity) ของ อภิญา เฟื่องฟูสกุล (2543); ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2550); นัทรนัย ประสานนาม (2550) รวมถึงนักวิชาการท่านอื่น ๆ กล่าวคือ สถานภาพทางสังคมที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นอาศัยอยู่ อันได้แก่ ภาษา ความเชื่อ ศาสนา เพศ ชชาติพันธุ์ ฯลฯ ซึ่งในบทขอตาปอยจังหวัดน่าน ได้ปรากฏอัตลักษณ์ได้แก่ความเชื่อทางด้านพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตท้องถิ่นชุมชน และภาษา ซึ่งล้วนแต่มีความสอดคล้องทางด้าน อัตลักษณ์ทางสังคมของกลุ่มบุคคลที่

อาศัยอยู่รวมกันในเขตจังหวัดน่าน จึงเป็นเหตุปัจจัยให้อัตลักษณ์ดังกล่าวแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของคนเมืองน่านผ่านบทขอดาปอยจังหวัดน่าน อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านความเชื่อทางด้านพระพุทธศาสนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่ศาสนิกชนคนเมืองน่าน ให้ความสำคัญยึดมั่นถือมั่นเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ทั้งนี้ปรากฏความเชื่อทางด้านอันสืบสืบทอดของการทำบุญ เกิดการพรรณนาผ่านวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน โดยคนเมืองน่านเชื่อเรื่องบุญบาป และการสร้างกุศล เกิดความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เชื่อเรื่องอันสืบสืบทอดของการอุทิศบุญ สอดคล้องกับ ลำดวน สุวรรณภูคำ (2558, หน้า 183) ได้กล่าวว่า ผู้ใดที่ให้บุตรได้บวชในพระพุทธศาสนาจะมีอันสืบมาก และเสวยสุขอันอนันต์นับพันปีพิภพ ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงความเป็น อัตลักษณ์ตัวตนของคนเมืองน่าน ที่มีพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างเข้มแข็ง ทั้งนี้ อัตลักษณ์ท้องถิ่นวิถีชีวิตชุมชน เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นความเป็นอยู่ และภูมิปัญญาของคนเมืองน่าน โดยบทขอดาปอยจังหวัดน่าน แสดงเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน อันเป็นอัตลักษณ์ของคนเมืองน่าน เช่น เทียนสี หมากนပ် สะลี หมอน ฯลฯ อีกทั้งแสดงให้เห็นภูมิปัญญาทางด้านการแพทย์พื้นบ้านของหมอตำแยในการทำคลอด การอยู่เดือนไฟหลังคลอดทารก การสร้างผ้ามเปียง การก่อก่อนเส้าเตาไฟ ส่วนอัตลักษณ์ท้องถิ่นทางด้านภาษาท้องถิ่น เป็นสิ่งที่เด่นชัดในบทขอดาปอยจังหวัดน่าน เนื่องด้วยเป็นการพรรณนาเนื้อความด้วยภาษาพื้นเมืองน่านอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น เนื่องด้วยตั้งแต่ยุคโบราณ นครน่านเป็นรัฐที่มีอาณาเขตปกครองเป็นของตนเอง มีภาษาพูดเป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากสำเนียงภาษาล้านนาเชียงใหม่ ภาษาท้องถิ่นเมืองน่านจึงเป็นภาษาที่มีอัตลักษณ์เฉพาะตัว อัตลักษณ์ท้องถิ่นในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน จึงประกอบไปด้วยอัตลักษณ์ท้องถิ่นทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านความเชื่อทางพระพุทธศาสนา, อัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น และอัตลักษณ์ท้องถิ่นด้านภาษาท้องถิ่น

สิ่งที่น่าสนใจอีกประการจากการวิเคราะห์วรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน คือ พลวัตเรื่องทำนองการขับขอดาปอย กล่าวคือ ปกติแล้วบทขอดาปอยจะขับร้องประกอบทำนองเพลงดาดน่าน และลับแล มีเพียงสำนวนบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ ที่แต่งให้แม่ลำดวน สุวรรณภูคำ จ.แพร่ (เมืองดี เทพประสิทธิ์ (2)) ปรากฏทำนองดาดแพร่ ซึ่งแตกต่างจาก 5 ฉบับที่ค้นพบ ผู้ศึกษาสันนิษฐานว่าการขับด้วยทำนองดาดแพร่นั้น เป็นเพราะว่าทำนองดาดแพร่ ทำนองที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดแพร่ ประกอบกับแม่ลำดวน สุวรรณภูคำ เป็นชาวจังหวัดแพร่ จึงเกิดการปรับเปลี่ยนทำนองจากทำนองดาดน่านหรือลับแล เป็นทำนองดาดแพร่ ตามความนิยมของผู้ขับขอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 นำอัตลักษณ์ที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ไปปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสม ทั้งยังสามารถสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์มรดกทางภูมิปัญญาคนท้องถิ่นเมืองน่าน

1.2 นำเนื้อหาจากวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ไปเทียบเคียงมูลเหตุที่มาของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสามารถเข้าใจคติความเชื่อในพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องอานิสส์การบรรพชาอุปสมบทและการถวายทาน, เรื่องเทวดาที่เกี่ยวข้องพระพุทธศาสนา และเรื่องสวรรค์นรก เป็นต้น

1.3 ศิลปินพื้นบ้านช่างขับชอล่องน่าน สามารถนำเนื้อหาวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ไปใช้ขับร้องในงานบรรพชาอุปสมบท เพื่อเป็นการเผยแพร่เนื้อหาอัตลักษณ์ท้องถิ่นเมืองน่าน ที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ให้สังคมได้รับทราบ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการพลวัตทางด้านเนื้อหา ที่ปรากฏในวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน และเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลง พลวัตในธรรมเนียมการเรียบเรียงเนื้อหาของวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ได้แก่ อานิสส์ในงานบรรพชาอุปสมบท, การเทียบเคียงเครื่องไทยธรรมกับพระคุณบิดามารดา, การอุทิศกุศลของการถวายทาน และความเชื่อเรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนา

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับพลวัตทางด้านวัฒนธรรม ค่านิยมการใช้บทขอดาปอยจังหวัดน่านในงานพิธีบรรพชาอุปสมบทในพระพุทธศาสนา และเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมบทขอดาปอยจังหวัดน่าน ในสังคมยุคอดีต และในสังคมยุคปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กิติวัฒน์ กิ่งแก้ว. (2553). **ขับเคลื่อนงานของ ลำดวน คำแปน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- กิ่งแก้ว อัดถากร. (2519). **คติชนวิทยา**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กุสุมา รัชชมณี. (2547). **เส้นทางลิลายวรรณกรรม**. กรุงเทพฯ: แม่คำผาง.
- กรมศิลปากร. (2544). **สรุปผลการสัมมนาทางวิชาการระดับภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เรื่อง “ท่วงทำนองร้อยกรองไทในอุษาคเนย์”**. กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์กรมศิลปากร.
- กฤษณา แสงทอง. (2540). **เพลงปฎิพากย์: วัฒนธรรมการดนตรีและภาพสะท้อนทางสังคมของชาวตำบลเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- คณิตสรณ์ โปธิตานนท์. (2548). **การปรับปรุงกระบวนการบรรพชาอุปสมบทของวัดบวรนิเวศวิหาร วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, กรุงเทพฯ.**
- จักรี ศรีมุงคุณ. (2547). **อัตลักษณ์ในวรรณกรรมเพลงเพื่อชีวิตของพงษ์สิทธิ์ คัมภีร์**. วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- จิรัฏฐ์ ศุภการ. (2545). **การอธิบายตัวตนในชุมชนเสมือนจริง**. วิทยานิพนธ์ นศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2550). **แนวคิดในการศึกษาอัตลักษณ์ความเป็นไท**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.
- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2554). **คนกับอัตลักษณ์ ใน เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ดำรงค์ ฐานดี. (2546). **“สังคมและวัฒนธรรม” หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 หน้าที่พลเมืองวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม**. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2538). **ทฤษฎีองค์การ (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ทรงศักดิ์ ปรางค์วัฒนากุล. (2523). **การศึกษาเปรียบเทียบคำอุบาสวาล้านนา และผญาเกี่ยวอีสาน**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธวัช ปุณโณทก. (2525). **วรรณกรรมท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธีรยุทธ ยวงศรี. (2540). **การดนตรี การขับ การฟ้อน ล้านนา**. กรุงเทพฯ: สุริวงค์บุ๊คเซนเตอร์.
- นันทนัย ประสานนาม. (2550). **เพศชาติพันธุ์และปัญหาเกี่ยวกับอัตลักษณ์ในภาพยนตร์ เรื่อง Touch of Pink**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- บุรณพันธุ์ ใจห่อ. (2545). **ขอล่องน่าน: กรณีศึกษาคณะคำผาย นุปีง**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.
- ประเวศ วะสี. (2545). **สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- ประสิทธิ์ สีสรี. (2547). **การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในวาทกรรมอัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). **ท้องถิ่นนิยม**. กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.
- มณี พยอมยงค์. (2529). **ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย**. กรุงเทพฯ: ส.ทรัพย์.
- ยงยุทธ ชีรศิลป์. (2535). **ดนตรีพื้นบ้านล้านนา**. กรุงเทพฯ: วิทอินดีเพน.
- ยุทธพร นาคสุข. (2550). **วงกลองเมืองน่าน วงกลองคุ่ม วงกลองอีต วงกลองล่องน่าน (ม้งสี่ดั่ง) และฟ้อนล่องน่าน**. น่าน: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดน่านและสภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน.
- ยุริศร บุญสิน. (2546). **ลักษณะความสัมพันธ์ของวรรณกรรมกับสังคม ในพัฒนาการวรรณคดี**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ยุริศร บุญสิน. (2546). **อัตลักษณ์คือ**. สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2566, จาก https://dspace.bu.ac.th/bitstream/123456789/3712/3/sasima_tumn.pdf.
- รัฐสินธุ์ ชมสูง. (2559). **วงสะล้อ ซอ ปีน ของครูอรุณศิลป์ ดวงมูล จังหวัดน่าน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น.
- ลมูล จันทร์หอม. (2537). **เอกสารรวมบทความการประชุมสัมมนา ความเชื่อและพิธีกรรม: ภูมิปัญญาชาวไทย-ไท**. เชียงใหม่: ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมสถาบันราชภัฏเชียงใหม่.
- ลำดวน สุวรรณภูคำ. (2558). **กำขอสละล้อปีนวรรณศิลป์แผ่นดินล้านนา**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วนิดา ริกการณ. (2545). **การดำรงอยู่ของการละเล่นพื้นบ้านขอล่องน่าน**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วสันต์ชัย กากแก้ว. (2558). **อัตลักษณ์กลุ่มชาติพันธุ์ในอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขง**. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- วิวัน สุขเจริญ. (2547). **การสื่อสารเชิงสุนทรีย์ในละครขอมสมัยใหม่ของชาวล้านนา**. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม., จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.

สภาวัฒนธรรมจังหวัดแพร่. (2546). **ขอ จ้อย คำ อ่ำ วรรณกรรมพื้นบ้านจังหวัดแพร่.**

แพร่: แพร่ไทยอุตสาหกรรมพิมพ์.

สมคิด นันตะ. (2558). **กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**

ในจังหวัดน่าน. น่าน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน.

สมฤทธิ์ ลือชัย. (2534). **ความตระหนักของช่างขอในบทบาทนักสื่อสารเพื่อการพัฒนา.**

วิทยานิพนธ์ ว.ม., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ

สาทิต แทนบุญ. (2542). **อัตลักษณ์ในวรรณกรรมนิราศของหมื่นพรหมสมพัตร (นายมี)**

วิทยานิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, มหาสารคาม.

สุจรรยา โชติช่วง. (2554). **การศึกษาสภาพการพัฒนาอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสถานศึกษา**

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

กศ.ม., มหาวิทยาลัยนเรศวร, พิษณุโลก.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2542). **ร้องรำทำเพลง : ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม.** กรุงเทพฯ:

พิชเนศพรินต์ติ้ง เซ็นเตอร์.

สุริยา สมุทคุปต์. (2540). **วิถีคิดของคนไทย: พิธีกรรมช่วงผีฟ้าของคนลาวข้าวจ้าว.** นครราชสีมา:

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.

หทัยวรรณ ไชยะกุล. (2539). **การสร้างมุขตลกในเรื่องข้าขันของล้านนา.** วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.,

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

อภิญา เพื่องฟูสกุล. (2543). **อัตลักษณ์ (identity): การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด.**

กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

อำนวย กล้าพัต. (2531). **คำคมแห่งล้านนา: กำปะเก่า.** กรุงเทพฯ: ประเทืองวิทยา.

อำรุง จันทวานิช. (2542). **การพัฒนาคุณภาพการศึกษา: แนวทางสู่การปฏิบัติเพื่อการพัฒนา**

ประเทศ. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

อุดม รุ่งเรืองศรี. (2546). **วรรณกรรมล้านนา.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย.

ภาคผนวก ก บทขอตาปอยจังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ แต่งให้นายสมศักดิ์
ช่อแก้ว

(สอนนาค ระเบียบาดาน่าน/ลับแลง)

1. องค์พระนาคเจ้ามีวาสนา
เข้าศาสนาพระพุทธเจ้า
สมศักดิ์จางจะยอมมือสา
จะแนะนำเอาสั่งสอนนาคไว้	ขอยอมมือสาวันทานน้อมเกล้า
บ่ละฮึดเก่าโบเล้าโบราณ
ถือเอาตำนานโบราณเกล้าเหง้า
2. เพราะเจ้ามีบุญคำจุลเกิดมา
ได้บวชแทนคุณน้ามน้ำข้าว
หื้อนาคเคารพกราบนพไหว้สา
พระรัตนตรัยหื้อใสสว่างรู้	ถึงได้เข้ามาเป็นสงฆ์องค์เจ้า
ที่พ่อแม่เจ้าได้เลี้ยงดูมา
บวชเรียนวิชาต่อไปใจ ๆ
3. จะบวชแทนคุณบิดามารดา
จะจำรำพันกับพระนาคน้อย
ถ้าคำสอนดีเจ้าค่อยทำตาม
ค่อยฟังคำจำกัดดูแท้ ๆ	ที่แม่รักษาเลี้ยงมาแต่น้อย
หื้อมันเรียบร้อยดีงาม
ถ้าบ่ได้ความบ่ต้องหนีหน้า
4. เมื่อเจ้าลงมาจากเมืองสวรรค์
อยู่มาบ่นานเขยบายขึ้นฮ้อย
แม่อีกู้สึกอยากส้มอยากหวาน
แล้วก็หื้องกลมขึ้นมาเทื่อน้อย	พ่อแม่ได้ฝืนได้แหวนได้สร้อย
วิญญานนาคน้อยเข้าสู่ในครรร
อยากเผ็ดอยากมันข้าวหนมข้าวต้ม
5. ส่วนว่าพ่อเจ้ามาดีใจ
พ่อกี้ปิดปั้วทุกวันค้าเช้า
ไปเสาะหาส้มไปซื้อหาหวาน
บ่เกลียดบ่องนหื้อตัวแม่ให้	ใครได้พ่อชายบุตรตาลูกเต้า
บ่หื้อแม่เจ้าหยั่งหยาบหาบกอง
ที่แม่ต้องการเอามารับต้อน
ปิดปั้ว ดูแล	
6. เป็นป่าเป็นไร่หนทางมันไกล
หื้ออยู่กับเรือนซึกเสื่อซึกผ้า
พ่หื้อแม่เจ้าสละงานการ
ต้องการสิ่งใดหามาเย็นน้อม	พ่อบหื้อไปไร่รนาตากล้า
กลัวลูกเมื่อยล้าลำบากในครรร
ถนอมจอมขวัญรักษาอยู่ใกล้
ตากล้า ต้นกล้าของต้นข้าว	

7. ส่วนว่าแม่เจ้าได้มานบุตรดา
 ลางเพื่อการสิ่งใดไปได้
 บ่ฟังคำลมบ่จ่มกำสอน
 หูพอบมันทุกวันคำเข้า

จ่ม บ่น

8. ได้หกเจ็ดเดือนซี้จ่มซี้จำ
 ใจสั่นหวิด ๆ ยะเหมือนเป็นไข้
 ทั้งข้าวและน้ำแม่ละหื้อหมอง
 เอื้อหาเมาลมใจมือใจร้อน

คันท้องคันไส้ มวนท้อง
 ไข้ อืด, พอง

9. ถึงเจ็ดแปดเดือนค่อยผ่อนค่อยหาย
 เจ็บหัวมัวตาใจมือใจเศร้า
 ยาปิยามยาลมมีไหน
 ครรื่อนอ่อนเพลียตึงตมบ่ยัง

10. จะเดินจะย่างเหมือนพระอยู่กรรม
 แปดเก้าเดือนดั้นอยู่ในท้อง
 ยะกินของเผ็ดก็เอ็นดูบุตรดา
 กลัวลูกคิงกลมเจ็บไส้ปวดท้อง

ขดล้องจ้อง งอ
 ปั่นไปปั่นมา พลิกไปมา

11. ระยะเวลาเดือนและแปดเดือนปลาย
 หยั่งมาใครร้องหยั่งมาใครให้
 ได้ทุกข์พามาบุตรดาบุตรตรี
 หื้อค่อยฟังเอาเตื่อพระนาคน้อย

กึดท้องกึดไส้ แน่นท้อง

12. วันที่จะกำเนินเกิดบุตรดา
 แม่ตึงจะอดจะทนบ่ได้
 ปากก็ร้องพ้อเหยแม่เหย
 ยังบ่ขาดใจน้อยเดียวเท่าอัน

สามสี่เดือนมาใจร้อนใจไหม้
 ก็จักเกลียดให้ใจมีมัวออน
 มีแต่จะงอนเจ้าน้ำตาตื้น

กินขึ้นกินปลา**คันท้องคันไส้**
 แข่งซากก็**ไ้**สิเหมือนจะพอง
 อยากดินสีพองข้าวหนมข้าวต้ม

ค่อยอยู่สบายอยากน้ำอยากข้าว
 ค่อยหลับเหมือนเการู้หายมายไป
 ตึงบ่หื้อไกลติดตัวติดเสื้อ

เพราะกลัวองค์คำเพียนสนท้อง
 นอน**ขดล้องจ้อง**ปั่นไปปั่นมา
 อดสะอดสาอดหวานอดส้ม

อยากกินข้าวหลายแต่กินบ่ได้
กึดท้องกึดไส้ใจตึงบ่ดี
 ตึงทุกข์เต็มทีเนอพระนาคเจ้า

ถึงกำหนดมาเจ็บท้องเจ็บไส้
 ข้าวปลาไม่มีไ้พนาอาลัยเลย
 ไผ่ที่เคยอาจรรู้ทราบได้

13. น้ำตาจะตกก็ ติดอกตันใจ กัน เด็กสะลิ ซำร้อนก็ร้อน เอาดังมา วี เอาเชือกมาชิง เช็ดเหงื่อไหลป้งออกหือแม่ให้	ซำลมภายในก็หนักหน่วงซ้อน จนพออดอ่อนเหงื่อไหลโคลป้ง มอกแม่กำเตงบั้งปางข้าง
ติดอกตันใจ	อัดอั้นตันใจ
เด็ก	อิง
สะลิ	เบาะนอน
วี	พัด
14. ไปร้องป้าอาเขามา ชี้ แน แป้ง สลายแป้งเทียนบุกชั้นแต่งเข้า ได้เลี้ยลูกน้อยบได้ชัดขึ้น ทุกซอกทุกซใจให้บเป็นร้อง	หาหมอดำแยรักษานั่งเฝ้า ไปร้องหมอเจ้าซำเป็นกลางคืน หัวใจเมาเป็นร้องบเป็นให้
แป้ง	ทำ
สลาย	กรวย
15. หอมก็เป่าทองบิดก็เป่าหัว ฝ่ายว่าหมอหลวงกับได้ซำ บุตรตาในท้องก็กลับหลังหัน คนวิ่งสน ๆ อุ้มเอาลูกน้อย โ ไซ้ ช่วย	มนต์น้ำลูบตัว โไซ้ หัว ช่วย หน้า เตรียมเข็มไว้ถ้าฉีดยาลมดัน ผดออกจากครรภ์คิงป็นก็พัน
โไซ้	ตักน้ำล้าง
ช่วย	ล้าง
16. ลูกผดออกมา มี นตาเมาหัว ลวดลิ่มสติเป็น บัก งักไ้ เป็นปีเกิดลูกมันทุกซเหลือเกิน ฟ้งรับเอายาหล่อปากแม่ไว้	ปากร้องหาผิวเร็ว ๆ มาไ้ ยื่นมือขวกไขว่ตาขึ้นเมินเลน พ่อหมอคนเมินพร้อมอาและป้า
บัก	เป็นลม
งักไ้	กระวนกระวาย
17. เพราะเลือดแม่ตกเพราะรักแม่ไหล ยังเท่าใบบัวใบบานบอกไว้ ส่วนพอกก็ล้างลูกน้อย ปิด บั่ว แล้วอุ้มไปวางดังตางแต่งไว้	เลยสลบตายลิ่มคิงไปได้ ใจแม่บ่ขาดยังเท่าใบบัว เอาผ้าปกตัวกลัวหนาวกระด้าง
ปิดบั่ว	ดูแล

18. โอโยเมมนุษย์บาสุตทุกซัง
แม่อยู่เดือนไฟได้กินน้ำร้อน
แม่กินข้าวจีกินข้าวกับเกลือ
มันแสนทรนเมื่อเลี้ยงลูกน้อย

19. พ่อเจ้าตักน้ำนิ่งข้าวเผาปลา
เวียกการงานใดพ่อทำพร้าพร้อม
ร้องเสียงเพลงว่าหลับเสียสองตา
เจ้าไหมซ้อนแพรหลับเสียลูกน้อย

ง่อม เหงา
20. อาบน้ำใบเป่าสามสิบวันปลาย
พ่อแม่ปิดบัวทุกวันคำเช้า
เมื่อลูกเจ็บไข้พ่อได้รักษา
พ่อก็ทำเพียรได้เลี้ยงลูกแท้

ปัวบัว ดูแล
21. ของกินของใช้พ่อได้รักษา
บว่าอันใดบ่หื้อเดือรื้อน
อ้ายเจ็ดขวบก็ส่งบุตรตา
หื้อรู้หื้อเป็นอ่านเขียนได้พร้าพร้อม

22. พ่อแม่ลำบากเมื่อลูกเจ็บเป็น
กันลูกเจ็บเป็นเสียงของเสียงข้าว
ขายเอือกขายสวนเอาเงินรักษา
หมดข้าวของไปหลายพันหลายร้อย

23. ของกินมีน้อยพ่อบ่หนากิน
บุญคุณบิดามีหลายสิบชั้น
หื้อกตัญญูและเวทิตา
หมั่นทำความดีสนองตอบไว้

24. สิ่งที่มีนดีลูกค่อยสร้างสม
แล้วประพุดตามคำสอนท่านไว้
ก่อนที่จะบวชปลวดหายสูญ
ได้เลี้ยงดูเราสั่งสอนก่อนนั้น

น้ำเลือกแม่ปิ้งน้ำย่างแม่ซ้อน
ข้าร้อนก็ร้อนแม่ก็อดทน
แม่ฝ้ายหลวงเพ้ออดอยู่จนพ้น

ส่วนว่ามารดาที่ซึกผ้าอ้อม
กลัวลูกจะง่อมอือลูกจา ๆ
ลูกก็เข้ามาส่งเสียงอ้อแอ้

บ่ได้หนีไกลบุตรตาลูกเฒ่า
ใหญ่แล้วส่งเข้าโรงรำโรงเรียน
บ่หื้อไปหนูกูหนามลูกเสียน

พ่อได้นำมาขึ้นปลาตาต้อน
ซื้อหนังสืออ่านเรียนเอาวิชา
เข้าเรียนวิชาหนังสือตือเส้น

เจ็บปวดหนาวเย็นพ่อแม่อยู่เฝ้า
ล้างเพื่อพ่อเจ้าชายไร่ชาหนา
เอ็นดูบุตรตากลัวลูกป่วยไข้

พ่อตาพลอยนิลรักพอบ่ปันอัน
กลัวลูกอยากกินหามาหามา
พ่อแม่เลี้ยงมาใหญ่พอบ่ปันอัน

พ่อแม่อบรมหื้อจำจนได้
เราเหมือนกับได้ตอบแทนบุญคุณ
เป็นบวชแทนคุณพ่อแม่ท่านเจ้า

25. เพ็นชักผ้าซั้เพ็นชักผ้าเยี้ยว
มันเหลือคณาจักประมาณได้
กันพ่อแม่ได้ลับภูลับดอย
ไปถึงนิพพานสวรรค์ชั้นแก้ว
ที่เพ็นเคยแผ้ววอวพฟักรักษา
หื้อหมั่นแทนคุณทั้งสองท่านไว้
หื้อพ่อแม่ไท่ได้ขึ้นสวรรค์
หื้อได้ไปแผ้วเก้าห้องชั้นฟ้า
26. ยามเมื่ออยู่กรรมจะเดินจะเหิน
หื้อดูพื้นดินแล้วเดินซ้ำ ๆ
แม่เจ้าอยู่เดือนเหมือนพระอยู่กรรม
หลอนพ่อแม่ตายจะได้ขึ้นชั้นฟ้า
ค่อยเยาะหย่องเดินหื้อครองหมั้นผ้า
ปากก็ท่องว่าพุทัง ธรรมมัง
ค่อยบำเพ็ญธรรมติดตามตอบส้าย
27. หื้อหมั่นทำบุญและแผ่เมตตา
พวกท่านที่ตายมีหลายแท่เล่า
หื้อพวกท่านเจ้าได้ขึ้นสวรรค์
หื้อเขาสุขใจแก่ไ้ลุ่มฟ้า
ไปถึงวงศาญาติท่านเจ้า
อย่าหื้อท่านเจ้าได้ลงอบาย
เราเป็นลูกหลานอุทิศบุญให้
28. พระนาคค่อยอดทนร้อยทนนาว
ท่านหมั้นผ้าเหลืองอย่าเอาแต่เล่น
ทำสมาธิจิตใจผ่องใส
มันจักเป็นมารรบกวนบ่ยัง
อย่าไปนึกถึงสาวอย่าไปพาเบิ่ค่อยเดิน
อย่าได้หลีกเว้นระเบียบวินัย
บ่ต้องอาลัยเรื่องราวทางบ้าน
29. บ่ถ้าเป็นห่วงแม่ร้างนางสาว
ซั้ได้ซั้ต่อหากมีบ่ไร
ค่อยเก๋าค่อยขัดกิเลสหื้อหนี
บ่ต้องอาลัยกลัวชวดกลัวเขิน
การที่จะเอาเมื่อใดก็ได้
เสียเก๋เอาใหม่เมื่อใดก็มี
อยู่ศักดิ์ศรีปีกันว่าทนได้
30. ค่อยปฏิบัติครูบาอาจารย์
ใส่ข้าวบูชาไปทุกคำเช้า
ทำวัตรสวดมนต์เป็นคนตั้งใจ
อย่าได้เจียบเหงาศีลธรรมจะต่างพ้อย
เขิ่น เหลือ
วัดวาอารามหมั่นกวาดหมั่นผ้า
ถึงคำถึงเช้าหื้อบูชาไฟ
เรียนพระวินัยศีลธรรมพระเจ้า
31. ศีลของตุ้เจ้ามีสองร้อยชาวปลาย
ศีลสามเณรมีสิบข้อลวด
สมศักดิ์ข่างขอจะขอขยาย
คำเป็งคำพอข่างขอจะยัง
ปฏิบัติไปอย่าหื้อมันขาดดวน
หื้อมันครบถ้วนอย่าขาดข้อใด
ได้สอนมาหลายสามสิบสองข้อ

ฟาน แก้ง

39. จะเรียกขวัญแข่งที่อริรับมาหา
อย่าเมาอยู่หนองลำคลองทำน้ำ
ขวัญคอขวัญดังขวัญปากขวัญหัว
อย่าเมาแล้วชญาปลาใหญ่่น้อย

40. อย่าได้เป็นเพื่อนเต้าน้ำปลาผา
หื้อเจ้าคีนมาอยู่กินร่วมสร้าง
บ่ไขในเมืองมนุษย์สังสาร
ตกน้ำอย่าไหลตกไฟอย่าย่อย

41. สามสิบสองขวัญพันรับมาหา
ขวัญอย่าเมาหลงเมาคูนางฟ้า
วันพรุ่งนี้จะเข้าถือศีล
ขวัญกายนายมอญอาหารและน้ำ

42. เชิญเทวบุตรในไพรพฤษภา
หื้อไปเซาะหาขวัญพระนาคเจ้า
ไปถามเสื่อหมีคีรีเขาขอนแก่น
หื้อนำมายามวันนี้แล้ว

43. เทวดาอารักษ์ที่พักรักษา
เจ้าจงรีบหาตามป่าตามน้ำ
พระอินทร์อยู่ฟ้าสอดดาเล็งหัน
อย่าหื้อสูญหายจุงขวยยืนน่อง

44. ขอวานพราหมณ์สี่ซุ้มดอกเกียง
กันว่าหันขวัญของพระนาคไท้
เพื่อบำเพ็ญธรรมคำศาสนา
กลับเป็นขบวนยืนข้าวยืนน้ำ

45. คนเป็นพยาธิกินก็หาย
เพราะเป็นของดีของลำลั่น ๆ
เชิญขวัญพระนาคมาเสวยขนม
เจ้ารำเจ้าปอยดาไว้เรียบบร้อย

จะเรียกขวัญชาที่พายำข้าม
ขวัญเจ้าช่างย้อมเมาชมดอกบัว
เจ้าอย่าเมาแล้วหื้อรับหว่ายหน้า

อย่าเมาแล้วสมุทราใหญ่กว้าง
อย่าหลงเค้นค้ำงนาคน้ำบาดาล
จุงรับรณรานขึ้นมาหื้อได้

ขวัญคิ้วเกศาขวัญตาขวัญหน้า
เมาพรหมสี่หน้าถ้าดูพระอินทร์
หื้อรับมากินช่างขอจะป้อน

เชิญเทวดาอยู่ในมิดเศร้า
ไปสืบถามเกล้าทิพยาทร
ยอพนมกรวอนวานเจ้าข้า

อยู่ตามคงคาสมุทรท่ากว้าง
หื้อเจ้ารีบข้ามไปเมืองบาดาล
หื้อเสาะหาขวัญนำมาจนได้

ผีบ้านผีเรือนตงเหนือออกใต้
อย่าได้ถือไว้หื้อรับน้ำมา
ยามเมื่อขวัญมาประสพครบถ้วน

คนบ่สบายกินก็อ้วน
ข้าวทิพย์น้ำทิพย์เมืองอินทร์เมืองพรหม
อิมแล้วมาชมบุปผาดอกสร้อย

46. น้ำอันนี้หนามันใสก็ใส
ขวัญแข่งขวัญมือมากินทุกนิ้ว
หากว่ามนุษย์คนใดได้กิน
จักมีพาลากำลังดังช้าง
จิวจิว เย็นสบาย
ถ้ากินเข้าไปก็เย็นจิวจิว
เป็นน้ำใสจิวขงพญาอินทร์
ชำระมลทินลูกหัวตาหน้า
47. อันว่าฝ่ายเส้นนี้งามด้นักหนา
ฝ่ายเส้นนี้มาจากในเมืองลุ่มได้
ฝ่ายเส้นนี้แล้วมาจากสวรรค์
จักได้นำมามัดแขนนาน้อย
พญาอินทราได้นำมาให้
ของพวงนาคน้ำในเมืองบาดาล
เป็นฝ่ายสำคัญพระพรหมสี่หน้า
48. มัดมือเปื่องซ้ายขวัญรับมาหา
กันว่ามัดวัวมัดควายมัดช้าง
หือเป็นมงคลบันดลจิตใจ
จะปิดโรคาเคราะห์ของนาน้อย
มัดมือเปื่องขวาอยู่เที่ยงมัน
สายคู่สร้างไปทางใด
ขวัญอย่าหนีไกลได้มาพร้อมหน้า
49. เมื่อมาพร้อมแล้วสามสิบสองขวัญ
มาอยู่กับตัวอย่ามัวมือเศร้า
หือพ้นจากไข้หือหายจากหนาว
ปิดเคราะห์ปิดภัยจัญไรถ่อยซ้ำ
ก็สมเปิงครแล้วเจ้า
ตราบต่อเท่าถึงสองร้อยชา
สมศักดิ์ชายเลาจะตั้งใจได้
50. ขออันเชิญครูบาอาจารย์
บ่ว่าครูตายครูปลายครูเกล้า
ทูลรัตนชั้นแก้วทั้งสาม
จะปิดตวยไปเคราะห์จัญไรถ่อยซ้ำ
และดวงวิญญาณอาจารย์เกล้าเหง้า
และอาจารย์เจ้าสั่งสอนแนะนำ
พระพุทธรูปพระธรรมพระสงฆ์ที่ไหว
51. วิญญาณครูเกล้าบ่ว่าครูปลาย
จะขอปิดภัยขอปิดเคราะห์ร้าย
เพราะท่านเจ้าจะเข้าสู่ศาสนา
ตั้งเคราะห์ตั้งนามหือหนีย่างย้าย
มาสู่ร่างกายแล้วยอมมือไหว
ของพระนาคไท้และหน่องค้ำคำ
สัพพะโรคอย่าก่ายย่าข้าม
52. ขอเชิญครูเกล้าอาจารย์แสนหมอ
จะบวชเป็นสงฆ์เป็นองค์นี้แล้ว
สัพพะเคราะห์ร้ายเลิกราหนีไกล
อย่าเหลียวแลมาดูพระนาน้อย
มาช่วยช่างขอปิดเคราะห์นาคแก้ว
หือใส่ผ่องแผ้วหมดโรคหมดภัย
สัพพะโรคภัยหนีหายกายหน้า

53. หลอนว่าพระนาถถูกชนหน้าชนหลัง จะขอพุทธรูปมาปิดเป่าให้
ถ้าถูกชนเหนือหรือว่าชนใต้ จะเสกมนต์ใส่หื้อรับหนีไป
โอม!พุทธรูปปิดหื้อจักหนีไกล ธรรมมังปิดไปหื้อหนีไปหน้า
โอม!พระสังฆามาปิดเป่าพ้น

54. จะปิดพร้าพร้อมพวยาล่วงกรรม ทั้งเคราะห์สิบสามทั้งนามสิบห้า
ตั้งเคราะห์ด้วมารตั้งนามด้วกล้า ขอย่ามาถ้ำคำขาราวี
ขอรัตนปิดเคราะห์หื้อหนี คุณพระมุณีไล่เคราะห์หื้อเสี่ยง
จะเอาผ้าเหลืองมาครองห่มไว้

55. ตั้งเคราะห์กำเนิดอย่าได้มาเกิดอย่าได้มากาย ขอหื้อมันหายปุตชาติด้วน
พ้ออกศรัทธากินหวานทานม่วน เจ้าอย่าปั่นป่วนมาไล่รังควาญ
จะขออันเชิญครูบาอาจารย์ มาไล่พวกมารอย่าหื้อมาใกล้
ตักน้ำจูงไหลตกไฟจงย้อย

56. สัพพะเคราะห์ร้ายท่องพ้าย เคราะห์ปีเดือนวันอย่าได้มาต้อง
ตั้งเคราะห์พาลาอาวอาพีน้อง อย่าได้มาต้องมาพ้อมาใจ
สัพพะว่าเคราะห์สะเดาหนีไกล สัพพะจัญไรหื้อหนีจากเจ้า
เคราะห์ลุมเคราะห์อาวหื้อหนีพรั่งพร้อม

57. เคราะห์อย่ามาพาลมารอย่ามาสุน ขอหื้อมีบุญหมดใส่ไปหน้า
หื้อเขาเล่าลือแก่ได้ลุ่มฟ้า หื้อเขาน้อมหน้าแก่ในแผ่นดิน
พระนาถจะบวชโกนหนวดถือศีล ขำระมลทินตั้งตาดั้งหน้า
อยู่ภาวนาทุกวันคำเช้า

58. ตัวเพ็งตัวชนหื้อหนีไปไกล ตั้งเคราะห์จัญไรเคราะห์หลังเคราะห์หน้า
เคราะห์ลุ่มเคราะห์บนเคราะห์คนต่ำซ้ำ เคราะห์ลุมเคราะห์ป่าเคราะห์พีน้องวงศ์โย
เคราะห์ปีเคราะห์เดือนขอหื้อหนีไกล ทุกข์โศกโรครภัยหนีไปพร้อมหน้า
หื้อเหมือนคำจาดัวฟ้าไฟ

59. น้ำอันนี้ใสก็ใส จะเอาล้างภัยของพระนาถแก้ว
เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์แท้แล้ว มาจากน้ำเนรัญชรา
สถานที่อรหันตา ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
จะปิดไล่เอาสัพพะโรคร้าย

60. และน้ำอันนี้มีศักดิ์มีศรี แม่ธรณีท่านนำมาให้
ปีบจากมวยผมของนางนางไท่ หื้อปิดโรครภัยแก่พระนาถา
ถึงจักเป็นโทษเป็นหนักเป็นหนา เป็นความอาญาก็หายไป

เอาน้ำรดไปก็หายพรั่งพร้อม

61. จะเอายันต์ทุนและยันต์นิตัง
ด้วยเดชบุญพระพุทธรูป
ด้วยเดชบุญค้ำจุนเมตตา
หมดโรคหมดภัยหนีหายพรั่งพร้อม

อาวะพลังแล้วยังว่าอัน
จะตัดจะบันหื้อหายโรคา
ด้วยพระอัญญาสงฆาที่ไหว

ภาคผนวก ข บทขอตาปอยจังหวัดน่านฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ แต่งให้ แม่ลำดวน
สุวรรณภูคำ

(ระบำนอเลียง)

1. เมื่อถึงเวลาเข้ามาจากนักร	ถ้าน้องเป็นหมาฟักจะยกใส่ขึ้นหมู
เขียดน้อยมันร้องอยู่ในรู	พี่มากลัวตายโหงมาฆ่า
น้องมาคอยอุ้พี่มาคอยจา	บ่เสียเวลาแม่บะหล้าน้องจัน

(ระบาคาดแพร่)

2. พี่เต็มใจก็ไขมาค้า	พันเฮียหลายท่าหมาข้าวหลายไห
เต็มอกน้องมาเต็มใจ	บ่ช่างจะได้น้องนายน้องหน้า
วันนี้ตัดที่แล้วหนอ	แม่สี่ชอบบักไขจักเล่า
เอาเตื่อคนงามพอกายหมาเต้า	ข้าเจ้าค่อยแบ่งใจงาม
คันพี่จะถามหญิงงามจะบอก	ขามพ้อมมะกอกเตี้ยอดเอาปลาย
อุ้มดอกบ่ได้หยอกบ่ตาย	รักษาน้ำลายไว้กินกับข้าว
เฮากับเฮาเหมือนเตากับผำ	บ่ตายจากกันมันดิงบ่พัน

หมา	แซ่
เตา	สำหรับน้ำจืด
3. ขอกราบสวัสดีท่านพี่ไครพ	ท่านที่มียศมีเกียรติทั้งหลาย
บ่ว่าท้าวขุนมูลนาย	ดิงหญิงดิงชายดิงแกดิงเฒ่า
บ่ว่าบ่าวน้อยสาวจี้	พอกินนารีข้าจะไขเจ้าเจ้า
ขอสุมาพ่อแม่แก่เฒ่า	ที่ไหลหลังเข้ามางาน
พี่น้องมีงานบวชลูกเบิกซ์เต้า	อีนายน้องหน้าจะไขอาการ
กันวันนี้มานั่งกลางผาม	มาปอยมาลามแม่เลียงข้าเจ้า
กินแกงขึ้นอ้ายบ่ปั้นแกงปลา	ค่อยขอตาปอยของพ่อเลียงแม่เลียง

เบิกซ์	การอุปสมบท
ปั้น	พลิกกลับ
ปอย	งานบรรพชาอุปสมบท

4. แม่ออกศรัทธาเจ้าพ่อนายแม่	คนเฒ่าคนแก่บ้านใกล้บ้านไกล
พี่เต็มอกน้องดิงเต็มใจ	จะกินทานไปปอยดาแม่เจ้า
วันนี้เป็นวันสำคัญ	จะไขหื้อฟังนังนี้แต่เจ้า

เชิญคนแก่ได้เชิญคนเฒ่า
 บ่ถามตั้งหนีลำตวนสาวเฒ่า
 เอาเตื่อะหนอแม่กุหลาบ**สีออน**
 พี่เป็นเมียของน้องจะรับเป็นเกลื่อ

สีออน สีบานเย็น

5. ตัวอ้ายเป็นคนเมืองแพร่

วันนี้จะมาแผ่มาผาย
 ขอย่าไปหน่วยขอย่าไปซัง
 แม่ออกศรัทธาที่ไหลหลังเต้า
 มาตั้งทหารมาตั้งตำรวจ
 มาพร้อมนายทัตมาพร้อมนายรอง
 มาพร้อมผู้ใหญ่บ้านกำนัน

6. จะชักเชิญจวนเจ้าฟีนายน้อง

ภายนอกตั้งว่าภายใน
 มากินเพราะฉะนั้นมาทาน
 น้องลำตวนแม่กายหมาเต้า
 ค่อยถิ่นทานไปเชิญมาพร้อม
 แปะใจมากแปะปากหื้อดี
 ปะกันแล้วบ่หื้อสูญหาย

7. ศรัทธาบ้านนี้เพิ่นก็ตั้งใจแท้แล้ว

เป็นสามัคคีอยู่ในศีลในธรรม
 ฮ่องก็ตักน้ำฮ่องก็**โปะหลัว**
 ช่วยกันแท้เจ้าพ่อนายแม่
 ฮ่องก็แ่งขันศรีฮ่องก็แ่งต้นดอก
 บางฮ่องจักดอกบางฮ่อง**แ่งผาม**
 มาพร้อมพร้อมตั้งเพิ่นตั้งเขา

โปะ พิน, ผ่า

หลัว พิน

ผาม ปะรำ

เตาฮาง เตาขนาดใหญ่ ทำด้วยการชุตดินให้เป็นโพรง

น้องหน้าค้อยสวัสดิ
 แม่กายหมาเต้าน้องจะเล่าไขก่อน
 หัวใจเจ้ามอนจะไขไปเพี้ยนเพี้ยน
 แม่หญิงตาเพียได้มานั่งร้อง

บ่เฒ่าบ่แก่อายุสามสิบปลาย
 มาขอถวายปอยดาแม่เจ้า
 ปะกันกลางผามในวันนี้เล่า
 บ่ว่าแก่เฒ่าหลายคน
 มาตั้งผู้หมวดมาตั้งผู้กอง
 บ่หม่นบ่หมองศรัทธาหลายบ้าน
 ครูประชาบาลราชการพร้อม
 เจ้าแขนลั่นปล้องบ้านใกล้บ้านไกล
 จะได้ตั้งใจโดยกันน้อเจ้า
 อาณิสย์สมปานมั่งมูลตุนเต้า
 ข้าเจ้าค้อยตั้งใจไป
 เจ้าฟีนายน้องบ่ขัดข้องหมองศรี
 แม่กินรีค้อยไขโดยอ้าย
 ฝนตกใส่ทรายกำเดียวมันก็ย้าว
 ตั้งเพิ่นตั้งข้าก็ตั้งใจเหมือนกัน
 มีการมืงานเพิ่นก็ช่วยกันแท้
 ช่วยกันบ่ดัวทั้งคนเฒ่าคนแก่
 ยามเมื่อมีปอยมีลาม
 ตั้งวันตกวันออกเพิ่นพร้อมใจกัน
 ฮ่องชุต**เตาฮาง**ฮ่องก็วางก้อนเส้า
 อ้ายจะเสเลเมาจนแล้งข้าวแล้งน้ำ

8. อายามาช่างไสยยามาช่างเล่า
 หลอนว่าวันนี้พี่มาไสยอาการ
 วันนี้เป็นวันสำคัญ
 ดึงสาวจี่มีดึงสาวน้อย
 กันพี่เต็มใจก็ไขแท้แท้
 จักเป็นคร่าวจะสาวเป็นเครือ
 แสนสุขทุกข์มาลำบากหัวใจ

9. แมวกับหัวปลาหมากกับหนูกุก
 พี่น้องบ้านนี้เพื่อนสามัคคีกัน
 อีนายน้องรักจะมาขอช่วยเหลือ
 ช่วยกันไขโดยไปเต็มที
 วันนี้เป็นวันดาววันพุธเป็นวันบวช
 ลำดับไปยังลำดา
 ค่อยมานั่งตักกับพี่น้องดวนจันทร์

หนูกุก

หนูทุก

(ระบำลับแลง)

10. ว่าเพิ่นดาปอยพี่น้องขอลาม
 น้องยองหัวพี่จะหน่วยองใต้
 จะถามตัวปอยตัวจาใดกัน
 ออย่าหื้อได้เจียบได้เหงาปอยดาพ่อเลี้ยง

ปอย

งานบรรพชาอุปสมบท

11. ใครหันตัวปอยไปพ่อขันธพระเครื่อง
 ว่าศาสนาของพระพุทเจ้า
 ว่าตัวข้าเจ้าจะไขหื้อฟัง
 จะจำหื้อฟังคนงามพี่อ้าย

ปอย

งานบรรพชาอุปสมบท

12. ผ้าเครื่องปอยเป็กขันธว่ามีก็ผืน
 แม่สีดามอยแม่สร้อยดอกปาน
 ค่อยบอกเตอะแม่สร้อยตาจำ
 ยังบ่ทันเข้าใจนงค์วัยน้องชั้น

เพิ่นว่าเกี้ยงห้าเก้าเสียติดกับจันทร์
 จักจำหื้อฟังน้องตัวคู่อย
 พี่น้องมาฟังนั่งนี้เรียบร้อย
 คู่อยค่อยไขกันไป
 เจ้าพ่อนายแม่บ้านไต่บ้านเหนือ
 แม่หญิงตาเพี้ยค่อยจำหื้อได้
 ค่อยไขโดยไปน้องอ้ายพี่น้อง
 หัวหมุ่นกันชุกตึงบ่ได้กินหยัง
 เพิ่นมีกินมีทานฐานะที่
 บ่ถามตั้งเมียพ่อพี่น้องหลายชี
 วันนี้ข้าเป็นวันดา
 จะเอาลูกไปบวชค้าศาสนา
 พี่น้องศรัทธาไปยังต่างบ้าน
 มาขอรวมกินรวมทานในงานพ่อเลี้ยง

ขอหื้อดวนจันทร์บอกหื้อพี่อ้าย
 จะดงจะไหว้แรงไผแรงมัน
 ปอบอกพี่หนานเหี้ยก่อนเด้อเจ้า

ของมันของเที่ยงอยู่ยังศาสนา
 กันพี่มาถามเดิมที่แรกเกล้า
 ในเมื่อมาตักพี่ต้องการหยัง
 ชุดดินถมฝายหมายทำน้ำเต้า

กันน้องเป็นคีนพี่เป็นกรรไกรตั้ง
 จะตั้งเกล้าร่ำแรงไผแรงมัน
 ค่อยแข็งแรงดันด้วยตัวพี่อ้าย

เป็กข์ การอุปสมบท

ปอย งานบรรพชาอุปสมบท

13. ผ้าเครื่อง**ปอยเป็กข์**มันมีหกผืน รักแล้วบ่ลืมห่มเหมือนพื้กับฝ้าย
ถ้าพียองหัวจักหนวยองใต้ พื้อายจะถามอันใด
กันเจ้าเต็มอกน้องตึงเต็มใจ บ่หนีจากไฟไปเปาหิงห้อย
เจ้าล้าเจ้าปอยหาไว้พรว้าพร้อม

เป็กข์ การอุปสมบท

ปอย งานบรรพชาอุปสมบท

14. ผ้าเครื่อง**ปอยเป็กข์**น้องว่ามีหกผืน บ่ก้ายบ่ลืมห่มพื้บ่้องบ้านนี้
ขอลามล้าตวนปะใส่อายพื้ วันนี้จะถามหลายกำ
ผ้าผืนที่หนึ่งชื่อว่าใดกัน แล้วจะตอบคุณหยั่งน้องหล้า
ค่อยกล่าวคำจามาเหยียเจ้าเจ้า

เป็กข์ การอุปสมบท

ปอย งานบรรพชาอุปสมบท

15. ผ้าผืนที่หนึ่งน้องจะตอบหื้อสม เป็นผ้าสบงตอบคุณขึ้นแหล่
ว่าพื้มาถามลูกสาวอี่แม่ ตอบคุณขึ้นแหล่แม่เกลือกเลียดเกลือกยาง
ยามเมื่อพื้เจ้ามาเข้าใจถาม แม่หญิงบ่งามได้มานั่งเอน
สมเพราะสมเปิงงามเลิงร่างก้อม ๆ

16. หลอนว่าผ้าผืนหนึ่งตอบหื้ออง

เป็นผ้าสบงตอบคุณ**ขึ้นบัว**

หอมบวระเริงหยิงมาเปิงน้ำถ้วน มันหยิงมาม่วนบ้านนี้ม้างาน
ผ้าผืนที่สองคุณ้องตวนจันทร์ พื้ว่าผ้ายังตอบหยิงน้องแก้ว
ยามเมื่อมาแผวปอยดาพื้บ่้อง

ขึ้นบัว

ผ้าถุง

17. ผ้าผืนที่สองเป็นผ้าคือล้งสะบใจผ้าล้งกา ตอบคุณมารดาแล้วกำเสื้อห้อย
มาเข้าใจถามน้องอายพื้บ่้อง ตอบคุณเสื้อห้อยแม่เจ้าองค์คำ
ได้เอนปาก**ตัก**ได้เอนปากถาม จะไขหื้อฟิงหญิงนางน้องแก้ว
ที่ได้มาแผวแนวตางย่านไก้ง

ตัก

เรียกทัก

18. ว่าผ้าล้งสะตอบคุณ**เสื้อหลอง** แม่ไขนายมอหมายถึงเสื้อห้อย
อันคนสมัยเขาก็ร้องเสื้อห้อย สมัยเดี๋ยวนีเขาว่าเสื้อยกทรง
ผ้าผืนที่สามดูแม่ร่างคิงกลม ค่อยเอากำลมมาสมกำอ้าง

ชื่อว่าผ้าหยังตวนจันทรนาถน้อย

เสื้อหลอง

เสื้อยกทรง

19. ว่าผืนที่สามเป็นผ้าลังกา
ที่แม่เกยปกที่แม่เกยว่อง
ว่าถามมาเตื่อะลางบ่เป็นหยัง
นักหนานาแกน้อยอายพี่น้อง

ตอบคุณมารดาแล้วกำหม้อห้อม
เสื้อดำหม้อห้อมแม่เจ้าองค์คำ
แม่ศรีสุพรรณได้มานั่งแก้

20. ผืนต่อไปพี่อายขอลาม
แม่ออกศรัทธาร่วมกันเป็นเกล้า
กันไฟปลูกเอาหัวซุกเป็นเปลว
น้องค่อยตอบคำถามหื้ออายพี่น้อง

มานั่งในการปอยดาแม่เจ้า
ร่วมใจกันเข้าเป็นน้ำหนึ่งใจเดียว
ไก่เล้าเดียวยังมีฝักกัน

21. ผ้าผืนที่สี่คือผ้ากำปน
กันบ่ห้อม่วนหย่อนบ่ห้อม่วนไหล
จะบอกไขปันให้มันเรียบร้อย
แม่เจ้าอยู่เดือนแม่เจ้าอยู่กรรม
แปลงใจหื้อดีเหมือนนทีแม่น้ำ

ตอบคุณผ้าห้าวทอง
อยู่กรรมเดือนไฟเกิดนายลูกน้อย
ลำตวนน้องน้อยจะไขหื้อฟัง
จะบอกตำนานเข้าไปว่าอ้อ

ผ้ากำปน

ผ้ารัดอก

ห้าว

ดิ่งเข้ามา

22. ผืนต่อไปค่อยไขคำจำ
ค่อยสานขอยต่อไปเตื่อะน้อง
ว่าปอยพี่น้องพี่อายนายหนาน
เพราะมันจำเป็นบ่ละตายง่ายซ้ำ

เพิ่มมีปอยดาหามารับตอน
ละหื้อมันง่อมหายงั้น
จะง่อมจะงั้นค่อยซอกกันเล่น

23. ผ้าผืนที่ห้าคือผ้าปกหัว
อยู่กรรมเดือนไฟในวันนั้นเล่า
ลำตวนข้าเจ้าจักแก้ไขปัน
ค่อยจดจำเอาในวันนี้แล้ว

ตอบคุณผ้าพันหัวของตัวพ่อเจ้า
ของตัวพ่อเจ้าหาเอามาพัน
จักบอหื้อฟังแต่เกล้าแต่เหง้า

24. ผ้าผืนที่หกค่อยจกมาจาก
เหมือนเรือกับแพบ่หนีแควแม่น้ำ
น้ำดันท่อน้ำบ่อเหนือฝาย
ค่อยเสเลเมาโดยกันน้องชั้น

เป็นผ้าหยังจาแม่แขนปล้องสั้น
เป็นไม้ถ่อจำโดยไป
พี่บ่เข้าใจแม่กายหมาเต้า

25. ผ้าผืนที่หกน้องจะจกมาจาก
มีการดาปอยหามาบ่ยัง

ผ้าเอกสังฆาตนาเก้าบั้ง
ข้าเจ้าค่อยรำโดยไป

เจ้าพี่นายน้องบ้านใกล้ไกล

จะบอกท้อพังท้ออายพี่น้อง

ตั้งจิตท้อไหวตั้งใจท้อมัน

26. ลำตวนอ้น้องช่างแก้ช่างไข

จะหย่าหลังถามสักคำหนึ่งก่อน

จะถามเตียงนอนตอบคุณไผจะหา

ที่เพิ่นเอาครัวทานมาวางที่นั่น

ลูกพ่อแกว่งอนไถลูกยาไขหม้อหอม

ที่พ่อแม่พี่น้องมีการปอยดา

ที่พี่น้องศรัทธาอาวาท่างบ้าน

27. หลอนเตียงนอนตอบคุณฟากจอง

อยู่กรรมเดือนไฟเนื้อพ่อสร้อยดอกบ้าน

ยามเมื่อแม่เจ้าแม่ผ้าหลายหน

จะบอกพี่หนานชายงามพี่รู้

ที่แม่ขึ้นยงกันจนพอด้าน

บ่ตกสะลางกลางเหววน

แม่แสงเดือนมนแม่ชนเดือนบ่าง

ฟากจอง

เตียงนอนทำด้วยไม้ไผ่

ดอกบ้าน

ดอกบัวสาย

28. หลอนเตียงนอนตอบคุณฟากจอง

อยู่กรรมเดือนไฟเมื่อปางก่อนนั้น

สะลิกกับหมอนน้องว่าตอบคุณหยั่ง

เป็นหัดจะกินเป็นดินจะย่ำ

อี่แม่ขึ้นยงกันจนพอด้าน

จะถามน้องขึ้นไปถามสักคำ

พี่หมายจะถามแม่แพรเนื้อดิน

ฟากจอง

เตียงนอนทำด้วยไม้ไผ่

สะลิก

เบะนอน

29. สะลิกกับหมอนน้องว่าตอบคุณแม่

หาสะลิกมาพันหลังแม่เจ้า

อี่ป้อเป็นเจ้าหาสะลิกมาพัน

แม่เจ้าก็ยันจะเกิดลูกหล้า

สะลิก

เบะนอน

ว่าตอบแท้แท้ยามเมื่อแม่อยู่กรรม

จะเกิดบุตรตาธิดาลูกเต้า

เอาหมอนขึ้นลิ้มทิ้งไวกลางหลัง

ถึงกำหนดมาน้องหล้าน้องขึ้น

30. จะนันทาน้องแม่ม่อนตาไหล

กะแล้วก็ถามคนงามน้องหน้า

ขอถามต้นดอกขอถามต้นกัณฑ์

พอไขทำนองบอกฮือพี่รู้

ได้แก่ได้ไขให้ชายพี่เจ้า

น้องค่อยกล่าวพี่หนานสักคำ

น้องว่าตอบคุณหยั่งแม่หญิงหิงซ้อน

31. ต้นดอกต้นกัณฑ์ตอบคุณขันตั้ง

ทายกมายอต้องขอแม่เจ้า

อี่พ่อเป็นเจ้าไปหาหมอมมา

เจ้าตองยงยาขตมานั่งใกล้

ฟ้าวบเป็นฟั้งพ่อไปหาหมอ

เจ้าท้องเจ็บครรภ์ในวันนั้นเล่า

แปงสวแปงเพียนแท้ทักนกหนา

จะแก้ป็นไขตวยไปเข้าเข้า

สว ย กรวย

ขด ขยับ

ตวย ตาม

32. ว่าเรือนมุงคาหามาตุ้ม

ตอบคุณอันใดเจ้าสายคู่สร้าง

บ่ตกสะหลังหันเหเตปึง

อ้ายเป็นคนถามน้องเป็นคนแก้

มะพร้าวสุ้ม

เครื่องไทยธรรมชนิดหนึ่ง ทำด้วยมะพร้าว

33. ว่ามะพร้าวสุ้มน้องจะบอกหื้อสม

ที่ลูกดูตักินทุกวันคำเข้า

ว่าพี่ถามแล้วบ่ได้สูญหาย

อู้กันลงรอยดาปอยหนึ่งครั้ง

มะพร้าวสุ้ม

เครื่องไทยธรรมชนิดหนึ่ง ทำด้วยมะพร้าว

34. ข้าวปั้นกล้วยหน่วยน้องว่าตอบคุณหยั่ง พี่อ้ายจะถามไปแหลมสักตั้ง

ที่พ่อออกแม่ออกลำตวนน้องขึ้น

ไปขอพระนาคันจากเคหา

หื้อแม่แหนยองเปาบอกหื้อพี่น้อง

เอาข้าวปั้นกล้วยหน่วยไปขอเอานาคา

สืบศาสนาพระพุทเจ้า

35. ข้าวปั้นกล้วยหน่วยตอบคุณข้าวม่าม

ตึงชายตึงหญิงยามเมื่อเราน้อย

แม่แหวนยองก้อยหากกล้วยมาแอม

ดาววันแลลงไปตึงอัน

แอม

ด้วย

ลูกกินบ่ข้างแม่เคี้ยวหื้อกิน

กินข้าวบ่ดายมันบ่ลำพี่น้อง

คันพี่เป็นก้อยน้องน้อยเป็นแหวน

จะถามอันใดน้อเจ้าพี่ขึ้น

36. หลอนจะถามแม่สร้อยดอกหมาก

พอบอกพี่หนานมาเตอะคู่ห้อย

ปะกันต้องทักรักกันต้องถาม

คำไหนมันหล่าสุมาพี่น้อง

เทียนเล่มบาทจะตอบคุณหยั่ง

ตัวพี่น้องมีการมิงาน

พี่น้องคนฟังที่อยู่ทางบ้าน

37. ว่าเทียนเล่มบาทตอบคุณเซียงไฟ

กล้วยมาขบบุตรีลูกน้อย

แมวบได้ลี้ยงบ่ได้กินหนู

ค้อยกินคำมาจนแล้งข้าวแล้งน้ำ

เซียงไฟ

ตะเกียง

ตามส่องเสียดสงไรเมื่อเรายามน้อย

แม่ค้อยยองย้อยตามไฟส่องดู

กวงบ่มีรูหนูกับเข้า

ตาม จุด

38. ชนข้าวลั้งขึ้นแห่งปลาตาย

พี่อ้ายขอลามคนงาม**เข้าเข้า**

เป็นธรรมดาใครรู้ต้องถาม

ค่อยไขทำนองบอกหื้อพี่น้อง

เข้าเข้า

เสียงเกรียวกราว

39. ว่าชนข้าวลั้งขึ้นแห่งปลาตาย

ที่เอาชื่อเสียงเรียงนามเรียบร้อย

มันชนคิ้วรีวติดขนตา

จะต้องการถามหญิงนางน้องชั้น

40. ตอบมาแล้วมีความพอใจ

อีน้องลำนวนช่างไขช่างว่า

เมื่อวันนึ้บมายหายสูญ

ปะใส่บ่าวพันเชิงใจบานขึ้นหย้าว

41. เมื่อพี่น้องแบ่ง**ตูปแบ่งผาม**

ว่าอานิสส์สมปานนี้เล่า

อานิสส์ปอยเป็กข์จะมีเท่าใดกัน

มันถึงเวลาแล้วกำน้องชั้น

ตูป

กระท่อม

ผาม

ปะรำ

เป็กข์

การอุปสมบท

42. อานิสส์**ปอยเป็กข์**มีหลายมีนิก

จะบอกตำนานเข้าไปจ้องจ้อง

เจ้าแขนลั่นปล้องค่อยดักดาฟัง

หื้อตัวชายคำคนงามพี่อ้าย

เป็กข์

การอุปสมบท

ปอย

งานบรรพชาอุปสมบท

43. อานิสส์**ปอยเป็กข์**มีนิกมีหลาย

แล้วพี่ขงถามแหมคำเตอะเจ้า

จะได้อานิสส์แบ่งกันเท่าใด

อีน้องค่อยไขหื้อน้องค่อยแก้

เพิ่นจะทานไปหื้อไผเจ้า

แม่หลอมหล่อบ่อย่าไปจ่มไปคราง

ยามเมื่อไคร่ร่ามค่อยแต่งค่อยย้อง

จักทานไปทานาคานาคน้อย

ใส่หื้อนาคน้อยพระนาคาคา

เหมือนตอกไฟคากับไม้ลูกก้าน

คนปัญญาไวมี่ในเก่งกล้า

สาวบ้านลายด้าสาวบ้านปทุม

สาวบ้านปทุมบ่ได้หลังเชิง

ดาปอยดรามบวชลูก**เป็กข์**เต้า

พี่เจ้าจะถามแถมคำ

บอกพี่หนานนื้อดวนนื้องหล้า

มีหกลีบกับนื้ออ้ายพี่หนาน

ว่าถึงเวลาเดิมาเก้าร้อง

ว่านื้อดำนวนได้แก้ไขปัน

บ่แล้วบ่หายนื้อชายพี่น้อง

มีหกลีบกับกำนื้อดวนจันทร

พ่อกอกแหม่อกพ่อกแม่แท้

ตัวพี่อ้ายดักฟังบาเข้าใจ

บัวลอยบัวแลไปไกลแควแม่น้ำ

เป็กข์ การอุปสมบท
 ปอย งานบรรพชาอุปสมบท
 บัวลอยบัวแล ดอกบัว

44. พ่อออกแม่ออกพ่อแท้แม่แท้ เอาแบ่งครึ่งปันกัน
 จะบอกหื้อฟังคนแปดกับถ้วน หอมบัวระเริงในบ่เปิงน้ำถ้วน
 มันหยังมาม่วนบ้านนี้มีปอย อย่าไปละทิ้งหื้อได้หนถอย
 อู้กันลงรอยดาปอยไว้บ้าน พี่อายมาถามหญิงนางน้องชั้น
45. แล้วตนที่บวชค้าศาสนา ได้เท่าใดจาลำดวนน้องหล้า
 จับใส่บังเหียนจะกระเทือนหลังม้า ของถามน้องหล้าไปแถมสักคำ
 บอกมาเตื่อแม่สร้อยดาจำ อย่าหัดใจคำอย่าไปทำใจเศร้า
 เมื่อมารับเหมาดาปอยพ่อเลี้ยง
46. คนที่ตั้งใจแล้วยังไปบวช ได้สามสิบสองหัวใจเจ้ามอนได้มานั่งแก้
 ว่าได้มาขอแล้วยังแท้แท้ ลูกสาวอี่แม่จะแก้หื้อฟัง
 ชายแพงที่รักมาเข้าใจถาม จะตั้งใจวางเข้าไปอย่างอี่
47. กะแล้วที่เพิ่นรอมข้าวรอมของ รอมเงินรอมทองได้เท่าใดน้องแก้ว
 พี่น้องบ้านไกลตั้งใจมาแอ่ว ภา่องก็มาแล้วรอมเงินรอมคำ
 ที่รอมสิ่งของได้เท่าใดกัน หมากเหมี้ยงยาพันปอยดาที่นี้
 เป็นของทานดีดาไว้พร่ำพร้อม
- เข้มยั้ง ชื่อพรรณไม้พุ่มขึ้นตามภูเขาเขตร้อน
48. เจ้าพี่นายน้องได้รอมสิ่งของ หัวใจเจ้ามอนได้สิบเอ็ดดวงเนื้อเจ้า
 ได้กินได้ทานมั่งมูลตุ่นเต้า ตั้งแก้ตั้งเฒ่าหลายคน
 มาหันพี่เจ้าบ่ยอมถอยหน เจ้าแสงเดือนมนไถ่ชนเดือนบ้าง
 จะตอบคำถามจายลามพี่น้อง
49. เจ้าพี่นายน้องได้รอมสิ่งของ หัวใจเจ้ามอนได้บอกพี่อาย
 ที่เพิ่นรอมเงินเนื้อตัวน้องไ้ คนสิบชาวบาปได้อานิสงส์ก็ดวง
 จะถามน้องไ้เมื่อได้รับกวน จิจะยอมปวงแม่ดวงเล่นฟ้า
 ค่อยกล่าวคำจามาเตื่ออี่น้อง
50. พ่อแม่พี่น้องรอมเงินรอมทอง จะบอกนายมอนได้สิบสองดวงเนื้ออาย
 พี่เอาทางหัวน้องหน่วทางท้าย พี่อายจะถามอันใด
 กันเจ้าเต็มอกน้องตึงเต็มใจ ค่อนกินทานไปพ่อเจ้าแม่เจ้า

บ่ได้หมองเหงาหนีเจ้าพี่น้อง

51. พร้าปักเหล็กข้าจะเติกตั้งสัน
เพ็นรอมพระเครื่องตักไปนั้นเล่า
สไบสบงกำปนผ้าเหลือง
รอมพระเครื่องแห่มค่าได้เท่าไถน้องชั้น

52. เพ็นรอมพระเครื่องได้หลายได้นัก
บอกตำนานแต่เกล้าแต่เหง้า
เพ็นรอมพระเครื่องบ่ได้มัวหมอง
แม่กินรีมาใจดีหย้าหย้าว

53. แล้วพ่อออกแม่ออกที่มาเย็บบายศรี
จำปาจำปีสะบันงาตาล่อม
แปงขันศรีได้เท่าใดกัน
จ้วยกล่าวคำจามาเหยียเข้าเข้า
เข้าเข้า เสียงเกรียวกราว

54. พ่อแม่ศรีทราที่มาแปงขันศรี
มาถามล้าตวนแม่หน้าจุ่มหย้วย
แม่วันนี้ได้มาแก้ไขปัน
จะถามอันไถน้องอ้ายพี่น้อง

55. กินแกมมะนัดบ่ได้ซัดมะหนูน
ลัดน้ำลัดหนองวันคำวันคำ
บอกมาเตอะพี่อ้ายบ่ทันเข้าใจ
นักหนานาแกปะกันครั้งนี้

มะนัด สับปะรด

มะหนูน ขนุน

56. ไปแผ่นาบุญและแผ่เมตตา
ภ่องแปงขันศรีนารีแท้เจ้า
ไปแผ่นาบุญบ่ได้มัวหมอง
ได้ติดโดยคนรวยพี่น้อง

57. แม่ครอบครัวนี้ข้าวเผาปลา
แม่ครอบครัวตักน้ำนี้แล้ว
ช่วยกันนี้เข้าช่วยกันยะกิน

ขอถามแห่มค่าเตอะแม่ผีปั่นบ้า
บ่ว่าสไบแล้วก็กำปน
บ้านนอกคอกเวียงรอมกันว่าอัน

ว่าได้นึงกับน้องคนงามพืหนาน
ตึงแกตึงเฒ่ารายรอมเงินทอง
สินวลองได้ขอมานี้

ขยอมหอมดีและดอกซ้อนห่อ
เก็บเข้าไว้พร้อมแต่งหย่องหื้องาม
อานิสสัผลทานจะถามน้องหล้า

เจ้ากินรีได้หนึ่งดวงเน้ออ้าย
หลอนตัวพี่อ้ายได้เข้าใจทัน
ตึงคมค้อยพันตึงสันค้อยได้

ที่ไปแผ่นาบุญขึ้นบ้านล่องบ้าน
น้องชั้นจะได้อานิสสัเท่าใด
หื้อน้องค้อยไขหื้ออีนายค้อยแก้

ไปภาวนาได้เก้าดวงเน้อเจ้า
คนแก่คนเฒ่าที่ไหลมารอม
ที่ได้เดินจรขึ้นดอยลอยห้วย

แม่ดวงจำปาได้เท่าไถน้องแก้ว
พี่แก้วน้องแก้วทำการทำงาน
ตึงชายตึงหญิงจักถามคู่สร้าง

จะได้เท่าใดกันคนงามน้อยไท้

58. แม่ครอบครัวทำกับข้าวกับปลา
ได้พากันค่อยยกย้าย
เมื่อค่ำมาแล้วได้หน่วยแหนด
ค่อยอดทนเอนน้อตัวพี่น้อง

59. พ่ออุ้ยแม่อุ้ยคนต๋ยคนขาว
มาช่วยกันแบ่งครัวทานบั้ง
ที่มาแบ่งต้นผึ้งที่มาแบ่งต้นกัณฑ์
อ้ายพี่ของถามดวงจันทร์อื่น้อง

ดอกบ้าน ดอกบัวสาย

60. ที่ได้แบ่งต้นผึ้งที่ได้แบ่งต้นกัณฑ์
ได้กลับลูกชายบ่ได้ลูกเจ้า
บ่ละทิ้งไว้ให้ได้เหงาหงอย
บ่หือเป็นมารอันใดพี่น้อง

61. คนบ่จบมาพบคนฉลาด
แต่งตัวกายาหือพระนาคแก้ว
อีนายน้องแก้วน้องว่าได้เท่าใด
น้ำบ่อมีไหนจะสืโคลที่หัน

62. คนที่แต่งเนื้อแต่งตัว
ว่าตัววันหลวงลงไปเจ้า
ว่าได้สามดวงเนื้อตัวพี่หนาน
พอถึงเวลาดาปอยแม่เลี้ยง

63. เกล้าที่แรกที่ได้แบ่งขันศรี
ถ้าพี่ถามมันตึงบ่แล้ว
พอบอกมาเตอะบ่หล้างเป็นหยัง

64. ว่าเกล้าที่แรกนางสุชาดามาแต่งขันศรี แต่แรกหนตริมีเจ็ดขันเด้อเจ้า
จะนับแต่ปลายบรรยายแต่เกล้า
ว่าน้องลำดวนได้กำไซปัน
ต้องการอันใดน้ออ้ายพี่น้อง

65. ขันศรีเจ็ดขันน้องว่าหมายถึงหยัง
ยามเมามาปอยศรีด้ามอยพ่อเลี้ยง

ที่ตั้งใจมาได้สามดวงน้ออ้าย
ตัวพี่อ้ายชายแพง
จะทำกินแลงแล้วยังกับข้าว

แม่ร้างนางสาวหลายจงหลายบ้าน
แม่สร้อยดอกบ้านขอลามแหมกำ
อาณิสสบุญทานได้เท่าใดน้ออัน

จะบอกพี่หนานได้เจ็ดดวงเด้อเจ้า
คนแก่คนเฒ่าที่เข้ามาปอย
แม่ศรีด้ามอยดาปอยไว้บ้าน

ที่แต่งตัวนาคเขียนคิ้วเขียนตา
จะเอ็นปากถามหือมันเป็นน้ำแล้ว
บอกมาเตอะพี่ยังบ่เข้าใจ
พี่หมายจะถามบัวบานดอกไม้
คนบ่มีผิวจะหนว้โดยกัน
เหมือนตัวข้าเจ้าจะเล่าหือฟัง
จะบอกหือฟังคนงามพี่ข้า

แบ่งมาหนตริมีก็ขันน้องแก้ว
พี่น้องมาแ่อวในการในงาน
น้องกินข้าวหลามในบ่ลำเผี้ยเตี้ย

ข้าเจ้าจะเล่าเป็นคำ
ตัวพี่หนานจดจำใจใจ

พี่เป็นคนถามบอกมาหือเลี้ยง
พ่อโบหน้าเกลี้ยงขอถามคนดี

จะปิกจะจ้วยถามเรื่องขันศรี

ค่อยแก้ปุ่นไขให้อ้ายพี่น้อง

จะปิกจะจ้วย กลับ

66. ขันศรีเจ็ดชั้นเพิ่นมีความหมาย

หมายถึงอิทธิธรรมเจ็ดคัมภีร์นั้นเล่า

อีน้องลำดวนได้แก้ไขปุ่น

บ่ได้สูญหายน้ออ้ายพี่ชั้น

67. ขันศรีเจ็ดชั้นแท้ดีกดีหลี

ปางเมื่อนั้นพระพุทธเจ้า

ขันศีลสามชั้นหมายถึงหยั่งจะหา

หยะนาไกลเหมืองทันช่างเปลื้องน้ำท่าง

68. ขันศรีสามชั้นหมายถึงแก้วทั้งสาม

ว่าแรกหัวที่เดิมมาแต่เกล้า

คันพีใครรู้ค่อยเจ้ามาถาม

มันถึงเวลาครมาพองแล้ว

69. ขันระห้าใบเอาขันใดตั้งก่อน

จะถามตัวนายขันทั้งห้า

ตัวแห่งข้าบเข้าใจดี

น้ำใสเย็นดีปูปลาย่อมซ้อน

70. ขันระห้าใบเอาขันใดมาตั้งก่อน

จะบอกหื้อฟังเพิ่นเอาขันทั้งห้า

พ่อแสงสร้อยหล้าได้เล่าตามคำ

เอากันเป็นกันหนอตัวพี่อ้าย

71. ยามเมื่อวันนี้จะเ็นปากถาม

ได้มาแอวการแอวงานวันนี้แล้ว

ของทานบ้านนี้มีกิประการ

แม่ม่อนตาไหลบอกอ้ายเข้าเข้า

พ่อเหมยธานีแม่จี้ดอกด้าย

จะบอกหื้อนายสีกายหมาเต้า

ว่าหลอนท่านเจ้าได้เล่าตามคำ

กันเสียงบ่ดังขอสุมาเด้ออ้าย

อิทธิธรรมเจ็ดคัมภีร์น้อตัวน้องเหน้า

จักไปโผดพระแม่เจ้ามารดา

แม่เกิดหวาบอกมาจนเสียง

พระพุทธ พระธรรม พระสังฆเจ้า

มาถามน้องเหน้าหญิงนาง

หื้อรู้ใจความหญิงนางน้องหล้า

แม่ละอ่อยค่อยไข

ค่อยแก้ไขการแม่อานต่างม้า

ว่าพลอยแก่นเพชรหมั่นเซ็ดมีสี

ร่ำไรไขกลอนบอกข้าเข้าเข้า

สูแม่ละอ่อนจักแก้ไขปุ่น

มาตั้งก่อนพ่ออานต่างม้า

บพบาทนี้ล้างบ่เป็นหยั่ง

ชุดดินถมฝายมุ่งหมายน้ำเต้า

แม่ม่อนตาขามคนงานน้องแก้ว

ที่พามาแอวจะถามสักคำ

คันพีป่ถามมันบ่เข้าใจได้

72. ว่าหลอนพี่เจ้ามาเข้าใจถาม
เรื่องกินเรื่องทานว่ากันเอาไว้
แก้วเพชรก็มาล่อเล่นแสง
ว่าอย่างใดจำถามมาบ่ยัง

73. ของทานพ่อเลี้ยงมีหกประการ
จะไขทานองน้องตัวน้องไท้
ประการหนึ่งนั้นจะทานไปไหน
แก้ม่าไขมาสายตาน้องขึ้น

74. ประการที่หนึ่งบ่ทานไปไหน
ว่าพี่มาถามแม่อาตต่างม้า
กันหลอนขัดข้องไปยังหัวใจ
น้องจะเล่าไขจำออกไปบ่ยัง

75. ว่าเรียงนั้นมาประการที่สอง
ว่าปะใส่สาวบ่ถามทางเว้น
ถ้าน้องเป็นน้ำพี่จะเป็นผัว
แม่ศรีสุพรรณบอกอ้ายพี่น้อง

76. ประการที่สามเพิ่นจะทานไปหา
คันไถยินเสียงสำเนียงน้องร้อง
ว่าเจ้าพี่น้องเพิ่นจะกินทานหา
ไถยินทานองของเสียงน้องไท้

77. ขอเชิญแม่ไ้มาเหลिका
มารับกินรับทานโดยไปอย่างนั้น
บ่เท่าแต่นั้นว่าแม่ว่าวบินเหลิง
ประการที่สี่ดูราน้องขึ้น

78. ประการที่สี่เพิ่นจะทานไปหา
ฝูงศรัทธาอาวอาพี่น้อง
วันนี้พี่น้องเพิ่นจะกินทานหา
มีหกประการสำคัญล่อนล่อน

79. ประการที่ห้าเพื่อทานไปหา
ญาติวงศ์ได้ตาได้หาง
ญาติพี่น้องได้ดับจิตตาย

มีหกประการเนื้อตัวพี่อ้าย
พ่อสร้อยดอกไม้ม่าถามหญิงแพง
จะไขสำแดงบอกหื้อพี่ข้า

น้องได้กล่าวชายหื้ออ้าย
ได้จากกล่าวไว้นอกคำในคำ
พี่บ่ทันเข้าใจน้องหล้า

ทานเป็นปัจจัยต่อไปภายหน้า
บอกหื้อพี่ข้ามาถามตัวนาย
ต้องการอันใดถามนายน้องหล้า

ฝนตกน้ำนองปลาพองวิดเต็น
หมายจะเล่นนอกคำในคำ
มาขอโดยกันอย่าคิดเอาเบาสั้น

เทวดาอยู่สวรรค์ชั้นห้อย
หื้อไต่ไต่สองหมดทั่วโลกา
ฝูงเทวดาอยู่สวรรค์ชั้นห้อย

เทวบุตรเทวดามาจดเส้นหมายก้าน
พี่น้องชาวบ้านจะกินทานเตง
แม่สีน้ำเงินไขไปว่าอ้อ

คนไปม่ายตายลาไปจ้อย
พ่อจืดดอกสร้อยได้ตายได้ลาย
ผู้มรณตายลาดังอัน

ฝูงมรณตายลาจากบ้าน
วิญญาณพ่อแม่ไปอยู่ทางใด
สุญดินสุญทรายหรือว่าสุญหญ้า

รีบเร่งรีบมารับเอาเจ้าเจ้า

80. ประการที่หกทานหื้อยาจกยกหื้อคนขอ ดินงอมืองอใช้การบได้

ที่เข้ามาถามแม่สร้อยดอกไม้

จะมาไขนึ่งไขตามคายลายคำ

ใครได้หมั้นอุไคร์ครุหมั้นถาม

กันพีไคร้งามซื้อครวมาหย่อง

สิ้นวนล่อจะบอกพี่น้อง

81. เมื่อได้ซอกักเมื่อได้สอบถาม

ปะกันกลางผามคนงามน้องน้อย

หลอนปลาบต่ายอย่าเอามาห้อย

ปะกันฟักย้อยแล้วค่อยซออย่า

คันจักขอไปเวลาบหลาย

จะยะสันได้อีนายน้องหล้า

จะได้เลิกซอลาพ่อแม่พี่น้อง

ภาคผนวก ค บทขอตาปอยจังหวัดน่าน ฉบับพ่อหนานเมืองดี เทพประสิทธิ์ แต่งให้ ครูคมสันต์
ชั้นทะเลสอน

(ระบำขึ้นตาดน่าน)

หิ้งห้อยแมงดา กันฝนตกมา มันทยังมาหล่าบินสูง ปี่จะจวนเอาแม่ใบหน้าเกี้ยง ค่อยมารำดับ
ของทาน บทบาทแก้ว ขอสาธุกำน ครวักินครวักานในงานพ่อเลี้ยง

(ดาปอย ระบำตาดน่าน/ลับแลง)

1. พ่อออกแม่ออกได้จักตอกแป้งผาม	บวชลูกบวชหลานเป็นสะพานเล่มแก้ว
พ่อเลี้ยงเอื้องคำทั้งใจไว้แล้ว	จะเอาลูกแก้วกล้ำสาสะนา
จะยกมือไหว้แล้วไปมือสา	วันนี้วันดาววันหาวันหา
ของกินของทานได้ต่างไว้แล้ว	
2. พ่อออกพ่อแต่เป็นได้ทั้งใจ	ศรัทธาวงโยจึงไหลมาห้อย
ช่วยกันจัดการตั้งามเรียบร้อย	จึงจะลูกขึ้นมาเป็นปอย
ว่าแต่คิดแต่บ่อหื้อหนถอย	อุ้กันลงลอยดาปอยตั้งอัน
หลายมือหลายวันมันตั้งเป็นเชื่อนี้	
3. พระนาจะไปบวชแล้วกล่าวดถือศิลป์	ชำระมนต์หินหื้อหนีหายไป
จะบวชแทนคุณแม่ของน้องไท้	จะเป็นตุ้มใหม่แจ้งดีขวยงาม
จะยกเอาลูกแล้วผูกเอาหลาน	ไปถวายทานน้องหล้า
นางบ่อเป็นหยิ่งกำน้าหลาน้องขึ้น	
4. อาจารย์ว่าแล้วจางขอว่าทีหลัง	จะอุ้ตวยกันน้ำจายแบ่งปีเจ้า
วันนี้วันดีตกไปนั้นแล้ว	เรียกขวัญนาคนเจ้าว่ามาเร็วมา
ญาติพี่น้องแห่งห้องวงศ์ษา	เรียกขวัญนาภายังพระนาคนแก้ว
ตีได้มาแพวแนวตางย่างย้าย	
5. เมื่อยามตะกั๊ยงพ่ออาจารย์	เป็นได้ทุนขวัญนาคนากนแก้ว
ได้แบ่งขันสิ่งามดีแต่แล้ว	เรียกขวัญนาคนแก้วว่ามาเร็วมา
อาจารย์ห้องแล้วแม่แก้วแก่นตา	จางขอจางหื้อหาใจ ๑
บ่อหื้อสุญหายทั้งได้น้องขึ้น	
ใจ ๑	บ่อ ๑
6. เป็นได้มีปอยเอาจิตใจทั้งก่อน	ไปเชิญปู่เชิญน้องบ้านได้บ้านเหนือ
ทั้งผิวและเมียพร้อมตาพร้อมหน้า	ปี่มาถามบ่ตักตำจำปี่น้องเจ้าข้าอดสารอพง

พ่อแม่พี่น้องได้พร้อมใจกัน

เอาจิตใจงามมาเป็นดีแล้ว

7. ได้ยกเจ้าแดนแควนเจ้าดี

มาเป็นศักขียานบ่อมีมารมาใกล้

อันสิ่งชั่วร้ายบ่อมาใกล้มากมาย

เจ้าสาหร่ายมอญจะจำไปอย่างนั้น

8. ท้าวทั้ง 4 น้องว่ามี 4 ต้น

พี่น้องอวอามานั่งเขานั่งซ้อง

ข้าวเม็ดน้อยย่อมรอดตาเหิง

ที่ได้ถึงบ้านเจ้าพ่อเลี้ยง

อ้อง

กระทง

9. สละธะรักษาด้านนอก

วิรุละหะรักษาด้านใต้

ตัดดีแถมกำดาท้าวภูวนะรักษาทิศเหนือ

ขอผูกไมตรีเจ้าจืดอกไม้

10. อ้องที่ 5 น้องรักดำ

อ้องที่ 6 ตกไปนั้นแล้ว

ได้รักษาบุตรตามุตดี

ตั้งบ่อผิดแบบแนวโบราณก่อนนั้น

10. ท้าวทะโรงนางดงกรุงศรี

นับตั้งลูกปลายนับตั้งลูกแก้ว

ท้าวหรือราชรักษาระคุดฝน

ที่ได้มาแผ้วบ้านเจ้าพ่อเลี้ยง

11. อาตลือรองรักษาระคุดหนาว

ปวงธูลีรักษาระคุดฮ้อน

แม่ธรณีบ่อขัดบ่อขึ้น

มาเป็นทานห้ามมารในงานพ่อเลี้ยง

12. แผ่นดินเฮานี้มันแน่นมันหนา

หนาได้สองแสน 4 หมื่นโยติพี่น้อง

มาถามน้องรักจักได้ใจจำ

จะไขป็นยาให้ฟังเจ้า ๆ

เป็นเอกฉันทพิลึกใหญ่กว้าง

เอาท้าวทั้ง 4 มาเป็นหลักเป็นฐาน

ปีถามน้องอดบ่อได้จักจกกล่าวไว้ตามลวงตามลาย

ทั้งเหตุและภัยตั้งบ่อได้มาต้อง

ตั้งทั้งกลุ่มทั้งบนน้องว่ามี 6 อ้อง

แก้ผมบ่อจ้องมันส่งมาเปิง

สมเพราะสมเปิงแม่เดือนต้อเก็ง

อ้น้องจะบอกปีเจ้าสาหร่ายตา

วิรุปะชะเป็นรักษาไว้ด้านตกปีอ้าย

น้องมาช่วยเหลือปอยดาบ้านนี้

อ้องพระอินทร์ตารักษาผ่อเฝ้า

จะบอกปีเจ้าอ้องแม่ธรณี

หื้ออยู่ดีกินดีในกลางช่วงแก้ว

ลูกเป็นมี 4 คนเนื้อเจ้า

ลูกพ่อจายเป็นมี 3 คน

ลูกพ่อจายตนมาถามน้องแก้ว

อ้น้องเป็นสาวได้มานั่งถ้อง

ตัวข้าอ้น้องจะไขให้ฟัง

รักษาแผ่นดินไปไปยัง 4 ด้าน

แผ่นป็นสุรหนาบ่อใจของหน้อย

ก้มปลายแถมห้าป็นวา

จะเอาปัญญามาไขตอบส้าย

13. แผ่นดินเฮานี้มันมี 4 ชั้น

แม่ยิงจักไขกล่าวด้าน

ชั้น 4 นั้นชั้นจ้างเผือกแก้วมารุณ

เจ้าจืดอกอุณมาสุนดอกคำได้

14. ไ้บงอยู่ยังมีน้ำมีสองล้าน

ผมอยู่หัวยังมีสี่ล้านเส้น

เอ็นใหญ่เจ็ดเอ็นหน้อยเจ็ดปัน

มาถามเรื่องนมไ้จะฮู้จักได้

ไ้บง

ไ้ไ้ชนิดหนึ่ง

15. กันน้องบ่บอกปีเก่าตั้งบ่รู้

นมของยิงานั้นมีสองเต้า

นมของน้องเน้ามันบ่ย่อนบ่ยาน

น้องหยังมาจิงถามว่าถามไ้

16. นมปางซ้ายน้องว่ามี 5 หนา

ของน้องสายตา 7 ฮูเท่าอัน

เอามารวมกันมี 12 พอดี

ร้อยวันปันปียังหาบ่ได้

17. ไ้ของแม่ยิงนั้นแต่มหน้อย

เพราะว่าอีนายปามารลูกน้อย

เพราะว่าน้องน้อยมีไ้ม้วนทั้งใน

ปูท่าส่ากตายถามฮั่นถามหนี่

18. กุนพ่อชาวเอ็ดกุนแม่ 12

กุนแม่มารดาตีฮั่นแต่แล้ว

ไ้เลี้ยลูกไ้ยอดแก้วแก่นตา

หื้อมันแล้วมันหายกันในครั้งนี้

19. อัน 4 ตัวหาบได้แก่ธาตุ 4

อีน้องสีพันจักจำบอกไ้

น้องไ้บอกไ้มาแต่เนิ่นเมินนาน

ปีเป็นคนถามน้องเป็นคนแก้

20. ตัวน้องรักบ่ดักเสียงขาน

ลูกไ้ไ้แม่หมายถึงแก้วทั้ง 3

ชั้นดินชั้นสองชั้นหินมาถาม

ชั้นที่ 3 นั้นเป็นชั้นน้ำ

มาถามกันแล้วบ่ให้หายสุน

เพราะความสนใจเนื้อพอกลายมาน้ำ ๆ

หากนาอยู่ยังมีสองล้านตัว

การทั้งซอตั้งบ่รอรหลักเว้น

พ่อยายตาเฮาะพ่อยายต้าบม

ของมันอยู่ทั้งในซ้ามาอายุปีน้อง

พ่อยายฮู้ฮู้จะถามไปยะหยัง

นมคนหนุ่มมันบ่เหมือนคนเฒ่า

มันมีสองแกนเต๋อฮ้ายปีหนาน

ซ้าบ่หันไ้จะเหมือนฮ้ายปีฮั่น

คิดลองดูว่านมเบื่องขวา

5 กับ 7 เต๋อฮ้ายปีจั้น

เท่ากับกุนมารดาแต่ดักดีหลี

จะเหมือนแม่สายใจมารดาแม่ฮั่น

ไ้ของปีน้อยนั้นแต่มหลาย

มีชาวแปดเขตเต๋อฮ้ายปีน้อย

ไ้ของพ่อยายนั้นแต่มหลาย

ซ้ารวดใจบ่ดีฮ้อยปีน้อย

จะตอบสยองแตนกุนพ่ोज้า

ตีไ้ผ่อไ้ตีไ้ไ้เลี้ยดูมา

พ่ไ้ใหญ่ขึ้นมาจะไปตอบไปส้าย

ตัวฮ้ายน้อยปีไ้เข้ามาถาม

ดินน้ำลมไฟเต๋อฮ้ายปีไ้

จำไ้เตอะทองคำปีหนาน

เหมือนเฮือกับแพบ่หนีแควแม่น้ำ

ปีมาถามสามตัวแท้

พระพุทฺธ พระธรรม พระสังฆเจ้า

นับถือกันมาทุกวันคำเจ้า

พ่อแม่พี่น้องตัดดีเจ้าชา

จำศีลฟังธรรมทุกวันคำเจ้า

20. 1 ตัวนั่งแค้ได้แก่จิตใจ

เรือเขาชนมันบ่พอเหมือนเรือน้ำแน่

กำอู้บ่หนักเหมือนหนึ่งมะหิน

ปี่วางน้องวางปี่เต่งน้องปาย

21. ตัวข้าอี่น้องจักแก้ไข

ปี่มาถามตัวนายน้องนาต

มีเพื่อน 2 คนตัดดีด้วยกัน

ชีวิตคนเฮมันตึงดาอย่างนี้

22. กลางพรรษาอยู่ถ้ำ

อันนั้นแล้วภาคือว่าจู้จี้

ตัวไอ้ปี่มาถามยี่นาง

ปี่มาถามอี่น้องเป็นคนแก้

23. ประตูปั้นเปิดได้แก่ประตู่วัด

จะไปวันมากลายเดื่อตัวท่านเจ้า

คนแก้คนเฒ่าสักการะบูชา

เข้าวัดเข้าวาศาสนาพระเจ้า

24. ประตูปั้นหับคือประตู่เรือนจำ

ตีคนได้สร้างคนได้ทำดีเขาตึงอดอ้าง

ของตัวบ่มีลักเอาของเขา

มันเป็นเวรเป็นกรรมกระทำอย่างนั้น

25. หลอนปี่มาถามทางบุญทางบาป

เจ้าขุนพลนายหลายจงหลายบ้าน

มันประเลศประลั้งมันเป็นเหตุเป็นภัย

ติดตามหลามไหลทำบุญในบ้าน

ฟัง

รับร้อน

26. จะหลอนเส้นบุญคือเส้นขาวสะอาด

ปี่น้องได้มากินทานใจ ๆ

แม่ป้าอาไปไหลกันเข้ามา

คนแก้คนเฒ่าสักการะบูชา

จูงปากันมาวัดวาดีอื่น

คนปัญญาวยค้อยไขค้อยแก้

จะอู้หื้อแนเหมือนด้ามไม้ยังดิน

คนบ่จริงบ่หากินรับจ้าง

2 ตัวปาไปได้แก้บุญและบาป

คนบ่จอมสลาดูจะไขให้ฟัง

พ่องไปฟังธรรมพ่องไปกินเหล้า

หลอนยามแล้งขึ้นดอยคูหา

กึ่งมาคี่เป่าเอาไปไว้เป็นที่

มานั่งติดต่อมาขอติดตาม

บัวลอยบัวแลบ่อหนีแควแม่น้ำ

หลอนมันบ่จับปีจะไปเสียใจ

ปี่น้องทั้งหลายยิงจายนั่นเล่า

ศาสนาพุทธบริสุทธิ์แต่หนา

ตึงเป็นตึงเฮาไหวเอบอ้อย

มันเป็นบาปเป็นกรรม

สุดแต่จะสร้างบาปกรรมทำเอา

เสียเป็นจับเอาไปชิงไว้หัน

อย่าไปประมาทเดื่อปี่น้องทั้งหลาย

เดินท่าเดินตางจะไปพร้าวไปฟัง

พ่องอยู่บ้านใกล้พ่องอยู่บ้านไกล

ร่วมกินร่วมทานเจยบานเช่นล้า

ตัวนายน้องนาตจักเล่าไขเจ้า

บ่ว่าบ้านเหนือบ่ว่าบ้านใต้

ตีได้ทำบุญทางศาสนา

จึงไหลตัวหาผ้าเหลืองข้าวมัน

ใจ ๆ บ่อย ๆ

27. ปี่มาถามคนบ้านไกลกา

คนใดกระทำคนนั้นตั้งได้

ถ้าเป็นจับตัวได้ว่าไรตัวตัน

อันนี้บาปนี้กำของตัวได้สร้าง

28. ใครหันตัวบ่อยผ่อขันผ้าเครื่อง

อยู่กับวัดกับวาศาสนาพระเจ้า

ตัวนายน้องเน้าค่อยเล่าตอยลาย

มาถามตัวนายจักจำบอกหือ

29. หลอนบ่อยบวชมีผ้า 5 ผืน

บ่อหลงบ่อปลื้มบวชลูกบวชเต้า

ผ้าของพ่อเจ้าปี 6 ผืนพอดี

กินหวานทานดีบ่อมีบาดแป้ว

เป็กข์ การอุปสมบท

30. ผ้าผืนที่ 1 น้องบ่อได้ไหลหลง

มีดหน้อยคมหนาอาสา**ปาดจิ้น**

สีน้ำเงินได้เอ็นปากจำ

บ่อได้กลัว**เปียง**กำซอค่าจ้อย

ปาด ผ่า

จิ้น เนื้อ

เปียง เปลือง

31. ปี่มาถามน้องบ่อได้ละ

เอามารับรองอันว่านมสองเต้า

น้ำนมน้ำข้าวต้ได้เลี้ยงดูมา

ขอเอาปัญญากำจำมาทั้ง

เลื่อหลง เลื่อยกทรง

32. เฮาเดินต่างไกลอาศัยชีรถ

บ่อหือม้วนไหลบ่อหือม้วนย่อน

บ่อย่นหือม้วนย่อนม้วนไหลลงไป

หัวอกพายในเหมือนไฟเฝ้า

เป็นหัดค่อยกินเป็นดินค่อยย้า

หลอนว่าเส้นบาปคือเส้นเรือนจำ

คนบ่อดีเป็นก็จับไว้

ใส่กุญแจมือเข้าไปเรียนจำ

รวดน้ำตาหมางน้ออายปีน้อย

ของมันของต้องในศาสนา

ปี่มาถามบารอบบ่อเข้า

ของทานตีมีไว้ก็หลาย

พ่อเจ้าบอดบุญลือมาถามข้าอัน้อง

อู้กันเมื่อคืนขึ้นกันเมื่อเจ้า

จะหอนพ่อนาน**เป็กข์**หลานนั้นเล่า

มีบ่อยหนึ่งครั้งบ่อโสกเศร้าโสกี

บ่อผิดแบบแนว โนราณแต่งไว้

เป็นผ้าสบงนั้นจะตอบกุนสิ้น

จะตอบกุนสิ้นพระแม่มารดา

มาแอ่วบ่อยดาถามกันหือเลี้ยง

ว่าผ้ารังจะจะตอบกุน**เลื่อหลง**

เมื่อเกิดบุตรตาธิดานั้นเล่า

ใจดีเช่นลำต้ได้มานั่งจำ

ตายไหนจ่างมันทองคำปีน้อย

สายอุปคุตเดื่อปีอายบ้านไกล

อันนี้แล้วกาตอบผ้าเคียนต้อง

แสนดีตุ๊กล้ำบากหัวใจ

ไหม้เกิดลูกสลายใจภายในเดือนร้อน

33. ผ้าผืนที่ 4 เป็นผ้ารังกำ
เมื่อเกิดบุตรธิดานั้นแล้ว
ตกบวกร้องบ่ต้องกลัวปีง
มีความสนใจห่วงใยพี่น้อง

คิง รุ่งกาย

34. ผ้าผืนที่ 5 เป็นผ้าปกหัว
กินน้ำสองกินยี่ป็นสองไก้
เก็บไว้สืบลูกตั่วตั่วสืบลาน
กั้นกินตำเตาจะไปลิ้มม่าแคว้ง

ไก้ ไก่ป็น
เตา สำหรับน้ำจืด
ม่าแคว้ง มะเขือพวง

35. ผ้าผืนที่ 6 น้องจะจกมาจำ
ศาสนาแก้ม้งตอบกุนผ้าหัวของตัวพ่อชั้น
จะตอบกุนผ้าหัวพ่อเจ้าสายใจ
อี่พ่อเป็นคนหาเอามาเลี้ยงต้อง

ผ้าหัว ผ้าขาวม้า

36. ชั้นสี 7 ชั้นแต่ตักดีหลี
ตกแต่งแปลงตาได้หามาไว้
ชั้นสี 7 ชั้นทางนาค 3 ทาง
สีเขียวแดงออนบานซอนหอมแต่

37. เอารูประชันทั้งก่อน
วีรุประชันนั้นเป็นชันเกล้า
เป็นของม่าเกล้าสมัยโบราณ
ปีมาถามน้องจักบอกให้

ม่าเกล้า อดีต

38. ชั้นที่ 2 เวตะนาชัน
อุ้กันบ่อลิมยี่มกันบ่อแล้ว
กินกินแก้งบอนมาซอนแก้งหน้ง
อิมปากมันจะหนาเมื่อหล้าเมื่อต่าย

แก้งบอน แก้งบอน

ตอบผ้าห่มมารดาแม่เจ้า
เอาห่มหื้อแม่เจ้ากลัวแม่หนาวเย็นคิง
มาถามแม่ยังน้องจักบอกให้

อี่พ่อเป็นผัวต้องหามาให้
ตีไหนบ่อได้ทั้งกวางและพาน
มาแต่เนินเนินนานมาแต่เก่าแต่เหง้า

มาเข้าเป็นผ้าเอกสังคา
จะได้กล่าวด้านตามลวงตามลาย
ได้เลี้ยงตัวนายบุตรตา ลูกหล้า

มาจากธรรม 7 กรรมปีเต้อตัวป้อาย
พร้อมทั้งดอกไม้หลายสีตังาม
ฝีมือเป็นงามประดับยันย้อย

ตัวพ่อต่ายเฮือย่อนนั้นเข้ามาถาม
ปีมาถามอีนางน้องเน้า
แม่เกล้าถามตัวอ้ายปีหนาน
ติดตามหลามไหลดวยอ้ายปีน้อง

ทองคำปีหนานมาถามน้องแก้ว
ปีแก้วน้องแก้วซึ่งกะดาร์อึ้ง
กินแต่หากล้ามันจ่างคันเมื่อหล้า

แก่งหนัง	แก่งหนังสัตว์มักเป็นหนังวัวหรือหนังควาย
39. ชั้นที่ 3 จักแก้ไขปัน	สัญญาณะชั้นจายลามปีเจ้า
ทั้งใจมาจำตั้งบ่อรอบบ่อเข้า	มาเป็นเพื่อนเฝ้าในกลางบอยดา
น้ำบ่อนักเขาบ่อจางขันปลา	จางขอเวียงมาจากล่าวอุ
ใคร่กักเครื่องปลงจุเกล้าก้าง	
กัก	พัน
40. จะยกเจ้าแดนมาแขวนเจ้าตี	ว่าชั้นที่ 4 สังขาละชั้น
ได้ใจให้พันรันตั้งรันต่อง	ตีหลักไหนตั้งบ่อไหวสตัน
พ่อหนักหน่องค้อนมาถามยิงแปง	บ่อมีปากจั่นตุ๊กเมื่อฮีบแก่ง
บ่อได้กินแหงมาขอบ้านหนี	ใจติจับมัยตรีไล่ไหลล้งเต้า
ฮีบแก่ง	ชดน้ำแก่ง
41. ชั้นที่ 5 วินญาณะชั้น	ปีมาถามหมายถึงศีล 5
ทั้งใจทำบุญบ่อดกตำจำ	พร้อมตาพร้อมหน้าป็น้องทุกคน
ทั้งใจทำบุญหวังได้กุศล	จะนำตัวตนเข้าในช่วงแก้ว
ตามแบบตามแนวโบราณก่อนนั้น	
42. ว่าชั้นที่ 6 รูปะนาวัน	ปียันน้องยันอุ้งกันจนได้
ผึ่งกับหมิ่นบ่อปลายไม้	ค่อยจัดค่อยไล่ได้ห้อยตวยกอน
ตนใหญ่แล้วหากบ่อมีไผสอน	จักหิดแมงจอนไผสอนมันเต้น
พระจันทร์วันเพ็ญยังมามนแต่ ๆ	
43. ปีได้ถามน้องจะจัดจะแจ้ง	ผ้าขาวผ้าแดงจักไขบอกให้
หลอนผ้าแดงน้ออายปีให้	จะหมายถึงเลือดพระแม่มารดา
ผ้าผืนสีขาวหมายถึงศาสนา	แม่น่เก่ากาพ่อเจ้าถาเงินได้
ได้แก่บั้นใจหื้อจายปีน้อย	
44. จะยกมือไหว้แล้วว่าสี่ ๆ	วันนี้วันดีเลือกขวัญนาคเจ้า
วันนี้วันดีตั้งอันแต่เล่า	เป็นวันหมอเจ้าจักเรียกขวัญคน
เป็นวันบังเกิดท้าวทั้งสี่ตน	เป็นวันมงคลว่ามีชัยทุกด้าน
วันชนะมารพุทโทท่านท้าว	
45. วันมิงมงคลใจยาติดถิ	วันโกสัพพิ์ตัวเมืองสร้างบ้าน
ว่าเป็นวันดีบ่อเศร้าบ่อบ้าน	หมอใหญ่ในบ้านเป็นว่าวันมีชัย
เป็นวันพระนาโคผดสัตว์ทั้งหลาย	เป็นวันเย็นเงินไหลหลังซ้อน
เป็นจางขอจะเอาขวัญนาคน้อย	

46. วันพุกพระนาคจะได้จากเคหา
จะยืมตำนานโบราณหมอเผ่า
จะเรียกขวัญแข่งหื้อแล่นมาหา
มาสู่ร่างกายของพระนาคน้อย
47. จะเ็นเรียกร้องหื้อได้ยินเสียง
อย่าเมาสาวจันรีแม่ห้าง
หื้อขวัญเจ้ามาอยู่ตวยร่างกาย
อยู่กับกายาทุกวันคำเจ้า
เ็น เรียกทัก
48. จะเรียกขวัญหนูขวัญตา
ขวัญเจ้าอย่าหลงจมตงป่าไม้
ขวัญนาคเจ้าอย่าเมาดงตัน
หื้อรับมาตวยตามเสียงเรียกร้อง
พาน เก้ง
ดงตัน ป่าไม้
49. ขวัญเจ้าอยู่เมาดงเหล่าใหญ่หนา
ขวัญเจ้าอย่าหลงหินผาคางน้อย
ขวัญเจ้าอย่าเมาดงเหล่าใหญ่หนา
อย่าอยู่กับตอยเนื้อพระนาคน้อย
50. ขวัญเจ้าอย่าเมาเป็นเพื่อนเสือหมี่
เมาอยู่กับเสือเมาเปื้อค้อจ้าง
อย่าเมาลูกส้มอย่าจมลูกหวาน
หื้อรับมาตวยตามเสียงเรียบริ้อง
51. จะเรียกขวัญแข่งหื้อรับมาหา
อย่าเมาอยู่หนองรำครองแม่น้ำ
บ่ว่าขวัญคอแล้วยังขวัญหัว
จะได้เข้ามาเด้อเจ้านาคน้อย
52. เป็นเพื่อนเท่านั้นแล้วยังปลาผา
หื้อเจ้าคีนมาอยู่กินร่วมสร้าง
บ่อใจเมืองคนมนุชย์สงสาร
ตกน้ำอย่าไหลตกไฟอย่าฮ้อน
- สู่ศาสนาพุทธเจ้า
เรียกขวัญนาคเจ้าว่ามาเร็วมา
จะเรียกขวัญชาหื้อรับมาใกล้
ขวัญอย่าเมาเวียงและเมาภาคกว้าง
เมาถนนกว้างเมาดูแสงไฟ
อย่าหนีไปไหนทั้งต่อนี้ไปหน้า
เก้สาโลมาละหื้อมาจนได้
เมาดูค่างโคล่พวกกวางและพาน
อยู่ตามตอยจันคีรีห้องห้วย
เอาอันละยาทั้งใหญ่และน้อย
เมาดูกุห้อยโหนดัวไปมา
เมากินมาราลูกไม้ใหญ่หน้อย
ไปเมาชะนีอยู่ในปากกว้าง
หื้อมาเสริมสร้างตางเนรพาน
เมาอยู่กับพานขึ้นตอยลอยห้วย
จะเรียกขวัญชาติป่าย่าข้าม
ขวัญอย่ายังจมตงดอกบัว
ขวัญอย่าเมามัวแล้วยังไปหน้า
เมาอยู่มหาสมุทรตักกว้าง
หย่าหลงเช่นช้างนาคน้ำบาดาล
หื้อรับชมชานขึ้นมาหื้อได้

53. สามสิบสองขวัญป็นรับมาหา
อย่าเมาหลงคมแล้วยังนางฟ้า
วันพุทพระนาคละจะได้ถือศีล
บ่ละหื้อหมอมองตายเปี้ยวว่า

54. เชิญเทวดาให้ไปศึกษา
หื้อไปเซาะหาขวัญพระนาคเจ้า
ไปถามเสื่อหมีศรีเฆาซอน
หื้อรับนำมาหื้อยามเมื่อเจ้า ๆ

55. เทวอารักษ์ตั้งพักรักษา
จึงรับมาหาตามป่าตามน้ำ
พระอินทร์อยู่ฟ้าสวดตาแลหัน
อย่าได้สูญหายเดื่อนายท่านไ้

56. ขอวานพราหมณ์พร้อมสี่หอมดอกเกี๋ยง
กันว่าขวัญยังพระนาคไ้
จะบำเพ็ญธรรมถ้าศาสนา
กันเจ้าขบวนไ้ยังยืนไ้

ดอกเกี๋ยง ดอกลำเจียก

57. คนเป็นพยาธิกินก็หาย
หาเป็นของดีของล้ำล้น ๆ
จะเชิญนาคยังมาเสวย
เจ้าลำเจ้าปอยดาคอยไ้พร้อม

58. ว่าน้ำอันนี้มันใสก็ใส
ขวัญแข่งขวัญมีอมากินทุกนี้
หากว่ามนุษย์คนใดไ้กิน
จักมีพละกำลังตั้งนั้น

จี้จี้ เย็นสบาย

59. ว่าฝ่ายเส้นนี้งามดีหนักหนา
ว่าฝ่ายเส้นนี้มาจากเมืองลุ่มไ้
ฝ่ายเส้นนี้แล้วมาจากเมืองสวรรค์
จะปิดโลกาทั้งเคราะห์หน้าคนน้อย

ขวัญคิ้วเกศาขวัญตาขวัญหน้า
เมาพรหมสี่หน้าถ้าดูพระอินทร์
ชำระมนต์ทินจางซอจะป่อง

เชิญเทวดาอยู่ในมิดเศร้า
ไปถามสืบทั่วทิพยผะณูพร
ยอพระนมกรวอนวานเจ้าขา

อยู่ตามคงคาสมุทรตักกว้าง
ขอเจ้ารีบข้ามไปเมืองบาดาล
เสด็จลงมาแล้วยังไ้ไ้ไ้

ผีบ้านผีเมืองตเหนือออกไ้
อย่าไ้ถือไ้หื้อรับนำมา
ยามเมื่อขวัญมาละประสพคบถ้วน

คนบู่สบายกินก็อ้วน
ข้าวทิพย์น้ำทิพย์จากเมืองอินทร์เมืองพรหม
อิมแล้วมาเจยบุดอกสร้อย

จะเอาล้างไฟก็เย็นจี้จี้
กินน้ำใสจี้จี้ของพญาอินตา
ชำระมนต์ินลูบหัวตาหน้า

พยาอินตาได้นำมาไ้
ของผวกนาคน้ำในเมืองบาดาล
เป็นฝ่ายสำคัญของพระพรหมสี่หน้า

60. กั้นมัตมือซ้ายขวัญจึงมาหา
กั้นมามัดจ้วมัตควายมัดจ้าง
หื้อเป็นมงคลบันโดนจิตใจ
จะปัดโลกาทั้งเคราะห์หน้าคน้อย

มัตมือขวาขวัญอายุเตี้ยงมัน
สายคู่สร้างก็จะเดินไป
ขวัญอย่าหนีไกลหื้อมาพร้อมหน้า

61. เมื่อมาพร้อมแล้ว 32 ขวัญ
อย่าได้ตักจนเรนตำซ้ำ
หื้อพ้นจากใบหื้อหายจากหนาว
จะปัดเคราะห์ปัดภัยเคราะห์จ้งลัถยจ้ำ

แล้วเจ้าจะอยู่กับทั้งต่อนี้ไปหน้า
ต่อนี้ไปหน้าสบบผาณา
แล้วทั้งจายเราจะทั้งใจใหม่

ผาณา ปรารณา

62. จะขออันเชิญครูบาอาจารย์
บ่ว่าครูตายครูป่วยครูเก่า
หลอนวันนิจักแก้ไขป็น
จะได้ปัดภัยน้อเจ้าป็นน้อย

และดวงวิญญาณอาจารย์เก่าเจ้า
และอาจารย์เจ้าสั่งสอนแนะนำ
แก้วทั้งสามแล้วยังขึ้นไหว้

ครูตาย ครูผู้ล่วงลับ
ครูป่วย ครูคนล่าสุด
ครูเก่า ครูคนแรก

63. วิญญาณครูเก่าบ่ว่าครูป่วย
จะขอปัดภัยสะปะเคราะห์ร้าย
เพราะท่านหมู่เจ้าจะเข้าศาสนา
ทั้งเคราะห์และนามหื้อหน้อย่าจ้ำ

มาสู่ร่างกายแล้วจะยอมมือไหว้
ของพระนาคไ้และหน้องงค์คำ
สะปะโลกาย่างกลายชี้ข้าง

ครูเก่า ครูคนแรก
ครูป่วย ครูคนล่าสุด

64. จะขออันเชิญครูเก่าครูป่วย
มาช่วยจางขอปัดเคราะห์น้อเจ้า
หื้อได้ผ่องแผ้วเหมือนแก้วยอคำ
อย่าได้มาด้ายพระนาคแก้ว

และอาจารย์แสนหมอม
จะบวชเป็นสงฆ์เป็นองค์นี้แล้ว
สะปะโลกร้ายหื้อค้ายหนีกัน
ตี้ได้มาแผ้วในวันนิจแล้ว

ครูเก่า ครูคนแรก
ครูป่วย ครูคนล่าสุด
สะปะ หลากหลาย

65. หลอนว่าพระนาคนหน้าจันทน์
ถ้าถูกโจนเหนือหรือว่าโจนใต้
ละอมพุธังปิดหื้อจักหนี
องค์พระสงฆามาปิดเป่าโป้น
66. จะปิดพร้าพร้อมพยาธिर่วงกรรม
เคราะห์ลุ่มเคราะห์บนเคราะห์คนต่อเจ้า
ขอหื้อท่านเจ้านั้นปิดหื้อหนี
จะปิดภัยเนื้อเจ้าป็นน้อย
67. ทั้งเคราะห์ก่าเนดอย่าได้มาเกิดอย่าได้มากลาย หื้อได้หนีหายมาแล้วปิดขาดด้วน
พ้อออกศรัทธากินหวานทานม่วน
จะขออ้งเชิญครูบาอาจารย์
ตักน้ำจูงไหลตกไฟจึงฮ้อน
68. สะปะเคราะห์ร้ายต้องปายสะกัน
ทั้งเคราะห์ปาราวอาวป็น้อง
สะปะเคราะห์ร้ายคคคยหนีไกล
เคราะห์ลุ่มเคราะห์หื้อหนีพร้าพร้อม
69. เคราะห์อย่ามาปามานอย่าได้มาสูญ
หื้อเขาเล่าลือทั่วไต้ลุ่มฟ้า
พระนาคจะบวชโกนหนวดถือศีล
อยู่ผาวนาทุกวันคำเจ้า
70. ตัวเป็งตัวจวนหื้อหนีไปไกล
เคราะห์ลุ่มเคราะห์บนเคราะห์คนต่อเจ้า
เคราะห์ปีเดือนวันหื้อหนีไกล
หื้อเหมือคำจำตัวช้าน้องไห้
71. ว่าน้ำอันนี้มีศักดิ์ศรี
บิบบจากโหมมของนางนาคไ้
หลอจักเป็นโตษเป็นหนักเป็นหนา
เอน้ำไปหดไปหื้อหาบพร้าพร้อม
72. น้ำอันนี้มันใสก็ใส
เป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์มีฤทธิ์เลิศแล้ว
- ข้าขอพุธังมาปิดเป่าให้
จะเสกมนต์ใส่แล้วรีบหนีไป
ธรรมมังปิดหื้อหนีไปหน้า
- ทั้งเคราะห์สิบสามละนามสิบห้า
อย่าได้มาถ้าคำคาราวี
นพระมูรินันยังหื้อได้
- อย่าได้บั้นปวนฆ่าไ้รังควาน
และยังพวกมานอย่าได้มาไ้
- เคราะห์ปีเคราะห์เดือนวันอย่าได้มาต้อง
อย่าได้มาต้องอย่าได้มาไ้
สะปะจ้งไรหื้อหนีน้อยเจ้า
- หื้อมีแต่บุญหมดไ้ไปหน้า
หื้อเขาน้อมหน้าแกในแผ่นดิน
ข้าระมนต์ทนทั้งตาทั้งหน้า
- เคราะห์ร้ายจ้งไรเคราะห์หลังเคราะห์หน้า
ไ้ได้มาถ้าป็น้องวงศไ้
ทุกขโศกโรคภัยหื้อหนีไปหน้า
- แม่ธรณีเป็นนำมาให้
ปิดโรคภัยแก่พระนาคา
หรือเป็นอายาหนีหายไ้ได้
- จะอาล้งภัยของพระนาคแก้ว
เามาจากน้ำเนรัญชะรา

สถานตรัสรู้อาระหันตา
จะปิดไร้อาสะปะโรคร้าย

73. จะเอายันตนและยังมิตตั้ง
โดยเดชะบุญพระพุทธรังนั้น
ด้วยเดชะบุญทูลเมตตา
หมดโรคหมดภัยหนีหายพราพร้อม

74. ว่าต่อไปนี้จะสั่งจะสอน
ทั้งอกทั้งใจตื่นแต่แล้ว
ค่อยเกาค่อยขัดกิเลสที่หนี
ตอบคุณนะคุณนังของพระนาคน้อย

75. องค์พระนาคเจ้ามีวาสนา
เข้าศาสนาของพระพุทธเจ้า
ผมเป็นช่างขอขอยกมือसान
จะแนะนำเอาสับสอนนาคให้

76. ว่าเจ้ามีบุญก้ำจุนักหนา
ได้บวชแทนกุนน้ำนมข้าว
หื้อคนเคารพกราบบไหว้สา
พระรัตนตรัยขอให้สร้งโป้น

ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ ใจ
สร้ง สร้ง, ดีขึ้น

77. จะบวชแทนกุนปิดตามารดา
ค่อยจ่าร้างพันของพระนาคน้อย
ทำดีสอนดีเจ้าค่อยทำตาม
หื้อฟังกำจาคิดดูแต่ ๆ

78. เมื่อเจ้าลงมาจากเมืองสวรรค์
ลงมาเมื่อนานเจยบานขึ้นวัย
แม่อีกู้สึกอยากส้อมอยากหวาน
วังหวาเมาหมใคร่หากใคร่ตัน

79. ส่วนพ่อเจ้าก็มาดีใจ
ว่าพ่อ**ปิดปั้ว**ทุกวันคำเจ้า
ไปเสาะหาส้มไปหาซื้อหวาน

องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

อภังกรังแล้วยังว่าอัน
ตัดสับนื้อหายรา
ด้วยพระอัญญาสงฆาที่ไหว

หื้อเจอนายมอของค่านาคแก้ว
หื้อใสเหมือนแก้วจุฬามณี
พ่อแสงดาววิจักจั่นกล่าวตำนาน

ขอยกมือสาวันตาน้อมเกล้า
บ่ละหืดเกล้าโบเล้าโบราณ
หื้อเอาตำนานโบราณเกล้าพระเจ้า

จึงได้เข้ามาเป็นสงฆ์องค์เจ้า
ดีพ่อแม่เจ้าได้เลี้ยงดูมา
บวชเรียนวิชาศีลธรรม**ใจ ๆ**

ดีแม่ฮักษาเลี้ยงมาแต่น้อย
หื้อมันเรียบร้อยนี้กำลังาม
ถ้าบ่ได้ความจะได้หนีหน้า

พ่อแม่ได้ฝันได้แหวนได้สร้อย
วิญญานนาคน้อยเข้าสู่ในครรภ
อยากเผ็ดดอยากมันข้าวต้มข้าวต้ม

ใครได้พ่อจายบุตรตาลูกเต้า
บ่หื้อแม่เจ้ายกหาบบุงก่อน
ดีแม่ต้องการพ่อเอามาต้อน

บ่เกิดบ่อนใส่ตัวแม่ให้

ปิดปั้ว

ดูแล

เกียด

โกรธ

80. เป็นป่าเป็นไร่หนทางมันไกล

หื้ออยู่ในเรือนซกเสื่อซกผ้า

เป็นหื้อแม่เจ้าสะละเวียกการ

ฮักสุดหัวใจแล้วน้อลูกชั้น

เวียก

งาน

81. กันว่าแม่เจ้าเป็นกิมานบุตรตา

ลางเพื่อต้องการสิ่งใดไปได้

บ่ฟังคำลมบ่จ่มกำสอน

หุพ้อปอมันทุกคืนคำเจ้า

82. ได้หกเจ็ดเดือนซี้จ่มซี้จำ

มานบุตรตาธิดาลูกเต้า

พอเป็นปีเป็นลมพอจะหมดเวรกรรม

หนักอกหนักใจพ่แม่ปิ่นอง

ปี

เป็นลม

83. ขอยกมือสาวันตาขึ้นไหว้

จะได้กล่าวสารกำจำกำฮู้

จะจำกล่าวฮู้ตามรองตามลาย

ผิดผาดตอนไหนอภัยเตอะเจ้า

84. ขอเป็งเต้จะคุณพ่อาจารย์

ค่อยใจบันยายกับนายน้องนี้

ขึ้นซี้คอจ้างบ่อได้อ้างหาขอ

ขอผูกไมตรีกับเจ้าปิ่นอง

85. ศรีน้ำเงินได้เอ็นปากไซ

อดสาฟังไปเตอะอายน้อยปี

เป็นได้บัวชูลูกละเดเป็นหลาน

กินทานซื้อใดจะได้ซื่อนั้น

86. กิน ๆ ทาน ๆ ออย่ามีปากมีเสียง

หื้อได้เป็นด้อยได้ลุ่มฟ้า

พอบหื้อไปละไรนาตากล้า

กลัวลูกจะเมื่อยล้ารำบากในครรรค์

ถนอมจ่อมขวัญแล้วยังอยู่ใกล้

สามสี่เดือนมาใจฮ้อนใจไหม้

ก็จักเกียดให้ใจมีดมัววอน

มีแต่งอนงอนเจ้าน้ำตาตื่น

ปิ่นองอวอจำเอาเนื้อเจ้า

ตุ๊กแต่เล่าร้อยอย่างปิ่นอัน

พ่ตายละลูกหลานแต่ในต้องโน้ได้

พร้อมทั้งดอกไม้สัจจะติฐาน

ตีรำเรือนมาตัวผมได้รู้

ขออภัยกับปิ่นองทั้งหลาย

หนักขอเป็นเบาเตอะเจ้าปิ่นอง

ตี้ได้กล่าวสารในงานบ้านนี้

บ่มีปิ่นปีเป็นกำเียนยอ

ตี้ได้มาชอถานะบ้านนี้

ได้ซัดตัวไหลหากำซายนี

ฐานะบ้านหนี่มีการมีงาน

กุศลบุญทานไหลตัวมาใกล้

อยู่เลื่อนกินเปียงเต้อปิ่นองเจ้าข้า

หื้อพ่พระพุทธรองค์

เอาลูกเต้าไปบวชไปสงฆ์

ต่อหน้าพระองค์อันกว้าง

อยู่ในกลางวิหารใจบาน**ย้าว** ๆ

ย้าว ๆ

สุขใจ

87. กิณฑานครั้งนี้มีความเต็มใจ

ตกล้ำบ่อไหลตกไฟบ่อไหม้

กินน้ำสองกินยังป็นสอง**ไก่อ**

ตีไหนบ่อได้ทั้งกวางและ**ฟาน**

วาทินี้ตั้งบ่อตักบ่อผาน

ได้กินได้ทานบวชลูกบวชเต้า

ผาหนาเอาเต้อเจ้าป็น้อง

ไก่อ

ไก่อป็น

ฟาน

แก้ง

88. กิณฑานครั้งนี้ห้อมมีลามมีผล

ในมนุษย์เมืองคนบ่อมีไฟเปียมได้

ได้เอาบุตรธิดาลูกไก่อ

ตีเอาไปไว้ในศาสนา

ได้ไหลหาผ้าเหลือง**ข้าวมัน**

มีเป็นความจริงเต้อเจ้าป็น้อง

ข้าวมัน

ขมัน

89. พ่อแม่ป็น้องพร้อมหน้าพร้อมตา

ยาตวงศ์สาไหลมาจนเสี้ยง

คิดถึงลูกหลานตีเกยได้เลี้ยง

หน้าบุญบ่อเลี้ยงจะบวชเป็นทาน

จะไปตกบ่านับอยู่กลางวิหาร

จะไม่อยู่กรรมตี้อันตอบซ้าย

กับพระปิดตามารดาแม่ไก่อ

90. พระนาคน้อยจะไปจำพรรษา

อยู่วัดอยู่วาบ่อได้ฮ้ายได้ดำน

การรำการเรือนอย่าได้เกียดค่าน

มันบ่อเหมือนอยู่บ้านเต้อนาคนา

อยู่ในวัดมันไหวมันสา

กันว่าลูกมามันกวาดมันเพี้ยว

ค้อยอย่างค้อยเดียวเต้อนายนาคน้อย

91. พระนาคน้อยจะไปจำพรรษา

อยู่วัดอยู่วาศาสนาพระเจ้า

อย่าผิตวินัยคำสอนนั้นเล่า

ขอหื้อนาคเจ้าอยู่ถ้อยฟังกำ

จดจำจื่อไว้อย่าได้หลง**หล้า**

อย่าถ้อยถ้อยถ้อยคำได้จำได้เล่น

วันพระวันเพ็ญไหว้สาคำเข้า

หล้า

ลื้ม

ภาคผนวก ง บทขอดาปอยจังหวัดน่าน ฉบับพระสุเมหะบรรพต ญาณวิโส วัดดอนแก้ว ตำบล
วรรณคร อำเภอปัว จังหวัดน่าน

(ระบำขึ้นดาดน่าน)

เสียง...แมงว้าง...แมงใย....	มันจับกิ่งไม้ปลายคา.....
น้องเฮย.. บทบาทนี้จักไขคำงาม	จุ่งฟังเตอะนางเจ้านายพี่น้อง
จะเก็บกำใยเข้าไว้ในห้อง	ยามเมื่อพี่น้อง.....มีงาน
ว่าสืบนี้นพกายเกล้ายอसान	เคารพคร้วทานวงศ์วานพี่น้อง
แมงว้าง	จักจั้น
แมงใย	จักจั้นไร

(ดาปอย ระบำดาดน่าน/ลับแลง)

1. ว่าสืบนี้นพกายเกล้ายอทาน	จะเคารพยอวานยอसानใส่เกล้า
พระพุทธรูปพระธรรมพระสังฆะเจ้า	อันนี้เป็นเกล้าของศาสนา
ว่าสืบนี้นพกายเกล้าเกศา	เทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมชั้นแก้ว
หื้อมาฮอดมาแผวฐานะที่นี้	
มาฮอดมาแผว	มาถึง
2. ว่าสืบนี้นพกายเกล้าเกศ	แม่ธรณีครุฑนาคต่ำได้
จะยอหัตถาฝ่ามือขึ้นไหว้	หื้อได้เป็นดอกไม้รูปเทียนมาลา
ยอมมือสืบนี้นพกายเกล้าเกศา	มูลละครัถธาดาปอยลูกแก้ว
ที่ควทานเป็นแถววันนี้อย่างนั้น	
3. ว่าศรัทธาเกล้าคือเจ้าของการ	ที่ได้จัดงานดาปอยลูกแก้ว
วันนี้นวันดาวันผูกวันแล้ว	จะเอาลูกแก้วหยาดน้ำเวหนาน
ว่าศรัทธาเกล้าคือเจ้าของการ	ได้เป็นประธานยกเอาลูกเอาเต้า
บุญเท่าตอยเท่าเขาวันนี้อย่างนั้น	
4. ได้ตกแต่งไว้ทางสาดทางหมอน	สะลิตีนอนคร้วทานแม่เจ้า
ทางบาตรทางวิฑางสะลิตีไม้เต้า	น้ำต้นน้ำเต้าช่อน้อยตุงไย
สะป๊ะสะปังกลัยเครือพรวัวเครือ	ศรัทธาบ้านเหนือดาปอยลูกแก้ว
ที่คร้วทานเป็นแถววันนี้อย่างนั้น	
สะลิตี	เบะนอน
ไม้เต้า	ไม้เท้า

5. จะยกมือไหว้เจ้าภาพเจ้าการ
ที่มีการดาบอยในวันนี้เล่า
ก็ได้ตกแต่งดาคร้วทานเจ้าชา
พี่น้องเป็นสิระประธานในงานท่านไท้

เป็นสิริประธานในงานท่านเจ้า
จะบวชลูกเต้าคำศาสนา
หามาในจองในบ้าน

6. ท่านผู้มีเกียรติมียศทางหลาย
จะได้กิดดาบอยปอบแถมอย่างนั้น
เดือนแรมจกตอกเดือนออกแปงผาม
บุญเท่าดอยเท่าเขาวันนี้้อย่างนั้น

เจ้าขุนมูลนายกำนันแก่บ้าน
ได้มาก็ได้ร่วมสร้างดาจินดาทาน
จะลำดับคร้วทานพ่อเจ้าแม่เจ้า

7. ลำดับทางสาดลำดับทางหมอน
แม่ออกศรัทธาตกแต่งดาไว้
สะปะสะปังของท่านแม่เจ้า
คนมานั่งเป็นแถวตามปอยแม่ไท้

สะลีที่นอนกำโปนผ้าได้
ทางเข้าตอกดอกไม้สาดอ่อนหมอนปัน
แม่ออกศรัทธาดาบอยลูกแก้ว

สะปะสะปัง หลากหลาย

8. สะลีน้ำเงี้ยวแม่ริ้วเป็นตา
อีแม่เงี้ยวไต้หวันเรียบร้อย
มีตึงวีและบาตรมีตึงสาดและหมอน
ตึงสวตึงงามคร้วทานท่านไท้

สบงลังกาหมอนผาจ้องอ้อย
มีตึงช่อน้อยนี้ยังตุงใจ
เป็นเอามากองมายองไต้หวัน

9. สะปะของท่านยังพ่อเลี้ยงเอี้ยงคำ
ทางบาตรทางวิน้ำต้นน้ำเต้า
ดาบอยบวชนาคเพิ่นบ่ลำบากใจ
ทานในศาสนามานานอย่างนั้น

สาดอ่อนหมอนปันคร้วทานแม่เจ้า
ผ่อดูแม่ออกเคล้ายกลูกเป็นทาน
สบงสะไบคอยยังเจ้าข้า

10. พี่น้องบ้านนี้มีงานมีการ
เป็นตุงตุงตุงผามในวันนี้เล่า
จะมาตุงจิตหรือว่ามาตุงใจ
ข้าก็จักถามเขาในวันนี้แล้ว

จะบวชลูกบวชหลานคอยยังนอเจ้า
ว่าแม่ออกเคล้าตุงหยังอันใด
สบงสะไบบวชลูกบวชเต้า

11. ในเมื่อบ้านนี้มีงานมีการ
เพิ่นดาบอยดรามในวันนี้เล่า
ว่าเจ้าภาพเคล้าตุงจิตตุงใจ
ยามว่าเพิ่นมีงานนอเจ้าพี่น้อง

แปงตุงแปงผามทุกอย่างแม่เจ้า
มารดาแม่เจ้าตุงใจหื้องาม
บ่เพียรเพียรไหวไปไหนตุงอัน

12. ศรัทธาตุงจิตพ่อกตุงใจ
เมื่อตุงใจดีในวันนี้นอเจ้า

จะถามเข้าไปคอยยังนอเจ้า
ข้าจะถามน้องเน้าคอยยังคนงาม

ว่าตั้งใจมายังบ่หน่บ่ถอย

ว่าตามภาษาล้านนาอย่างนั้น

13. คั่นไขหันตัวปอยผ่อเอาผ้าเครื่อง

เพิ่นหาเอามาตัวปอยแม่เจ้า

ก็เป็นกักเป็นเกล้าศาสนามานาน

ตัวปอยตัวรามนี้ยังท่านข้า

14. ปอยบวชปอยเป็กข์ตามภาษาล้านนา จะกล่าวเข้ามาว่าปอยเป็กข์นอเจ้า

ตามศาสนามานานนั้นเล่า

เพิ่นว่าผ้าเครื่องคอยยังหกผืน

หื้อแสดงคำจาวันนี้อย่างนั้น

15. ผ้าเครื่องปอยเป็กข์นอเจ้ามีหกผืน

กันพีมาถาม(.....)นอให้

เป็นผ้าผืนที่หนึ่งตึงบ่ยอมถอยหน

จะไขหื้อฟังนอเจ้าท่านให้

16. สบงผืนหนึ่งล้งสะผืนสอง

แม่ออกศรัทธาแต่งดาไว้แล้ว

กะเพราะจะนั้นมาแสดงคำจา

นอแม่ศรีดามอยวันนี้อย่างนั้น

17. หลอนจะถามคนงามสะเต็น

ผ้าผืนที่สามผ้าหยั่งนั้นเล่า

ว่าผืนที่สี่จู้จี้จาง

เพราะว่าคนต้องการล้านนาอย่างนี้

18. ว่าสายมีคดเป็นผ้าผืนสาม

บ่ป่วยได้จนจนหื้อมันจนแพ

ผ้าผืนที่สี่นอว่าผ้าล้งกำ

นอจะแก้ไขจาหื้อฟังล่อนล่อน

แก้ง

บ้ง

19. ผ้าผืนที่สี่นอว่าผ้าล้งกำ

เพิ่นว่าตำราตีบ่ได้ยกข้า

ผ้าผืนที่หกนอจะจกมาจา

วันนีมาเหมาะในงานท่านให้

เอาหยังเป็นปอยต่อไปนอเหล่า

ของท่านของเครื่องในศาสนา

อันว่าตัวปอยต่อไปนั้นเล่า

เพิ่นกะเอาผ้าเครื่องวางไว้บนชั้น

จะบวชลูกบุตรตาในวันนี้แล้ว

จะกล่าวเข้ามาว่าปอยเป็กข์นอเจ้า

ปอยเป็กข์นี้เล่าผ้าเครื่องมีเท่าใด

คั่นจำบ่ลืมคอยยังนอเหล่า

กันพีเป็นพื้มปลื้มทางฝ่าย

จะจาบอกให้นอกคำในคำ

เป็นผ้าสบงคอยยังดั่งอัน

เขาเอามากองยังเมื่อปอยลูกแก้ว

เขาเจ้ามาแ่อวในการปอยดา

ว่าการปอยดาปอยหลวงปอยน้อย

บ่หันกันเมินคอยแถมนอเจ้า

เมื่อพ้อออกเกล้าตั้งใจทำบุญ

สายรวมแบ่งพื้นเมืองพื้นบ้าน

กันพีมาถามนอหมายจักแก้ง

คั่นว่าบ่แท้บ่มาปะคำชาย

เรียงนั้นมาผ้าผืนที่ห้า

เรียงนั้นมาผ้าผืนที่ห้า

ผ้าผืนที่ห้านอว่าผ้ากำโปน

คือผ้าสังขามีปอยดาแม่เจ้า

ผ้ากำโปน

ผ้ารัดอก

20. สละลิกับหมอนตอบคุณอันใด

เมื่อออกศรัทธาแต่งดาไว้แล้ว

สละลิกับหมอนเอามาใส่เยียะหยัง

หยังบ่เกล้าเขาวันนี้อย่างนั้น

สละลิ

เบาะนอน

21. สละลิกับหมอนนั้นตอบคุณแม่

เมื่อเจ็บท้องเจ็บหลังจักเกิดลูกเต้า

วันนี้จักกล่าวหื้อพี่น้องได้ฟัง

ตอบคุณณะคุณตังนี้ยังแม่ข้า

22. จะเอ็นปากตักคนเก่งมางาน

ว่าผ้าปกหัวผ่านาคะก้วน้องไ้

เมื่อออกศรัทธาตั้งอกตั้งใจ

ก็จะตั้งถามเขาวันนี้อย่างนั้น

เอ็น

ตะโกน

ตัก

เรียกทัก

23. ว่าผ้าปกหัวพระนาคอยู่กรรม

เมื่ออยู่กรรมเดือนไฟในวันนี้เล่า

ว่าผ้าปกหัวพระนาคอยู่กรรม

ในปางนั้นนาอาวาพี่น้อง

24. ว่าผ้ากำโปนว่าผ้าเคียนท้อง

เมื่ออยู่กรรมเดือนไฟแต่ก่อนนอเจ้า

เมื่อจะบวชลูกเต้าแต่งแล้วเวนทาน

เขากล่าวลงมาว่าตอบคุณผ้าอ้อม

ผ้ากำโปน

ผ้ารัดอก

ตัก

เรียกทัก

25. จะหลอนมะนับคอยยังมะกำ

เมื่อนาคนาทาบวชแล้วนอเจ้า

ว่าสายมะนับว่าสายมะกำ

เจ้าบวชลูกเป็กข์หลานวันนี้อย่างนั้น

มะนับ

ประจำ

ว่าหื้อเขาใจเมื่อดาปอยลูกแก้ว

เมื่อจะเอาลูกแก้วค้าศาสนา

บ่มีปอยมีรามบวชลูกบวชเต้า

เป็นว่าตอบแท้แท้เพิ่นเอามาถึงหลัง

ที่เข้ามาถามศรีพรรณข้าเจ้า

สละลิกับหมอนแท้ตักนักหนา

เมื่อเพิ่นเกิดลูกมาในปางเมื่อนั้น

จะเข้าไปถามคนงามใจใจ

แม่สร้อยดอกไม้วาตอบหยังอันใด

เกิดมาเป็นคนไทยบวชลูกบวชเต้า

ตอบคุณคุณนังผ้าเคียนหัวแม่เจ้า

เลี้ยงลูกเลี้ยงเต้าใหญ่หน้ากล้าบาน

ตอบคุณคุณนังผ้าเคียนหัวแม่ข้า

แม่กลัวม้วนหย่อนแม่กลัวม้วนไหล

คือคนโบราณอาวาน้ำเจ้า

ว่าผ้าปกตักคอยยังเจ้าชา

ก็มาสมกำพรวันนี้อย่างนั้น

อันนี้ตอบคุณหยังคอยยังเจ้า

เมื่อสังฆะเจ้าเอามานับลงคำ

อันนี้ตอบคุณหยังศรัทธาจาวบ้าน

มะก้า ประคำ

26. สายมะนับมะก้านั้นตอบคุณสายแห่ เมื่อออกท้องแม่สายแห่ก็หัววัน
เป็นมะหนึ่งมานังมาหัววันลูกเต้า มะนับมะก้าห้อยคอนาคเจ้า
ในปางนั้นเล่านอตัวคำชาย มะนับมะก้าห้อยคอเจ้าชา
ที่เพินหาเอามาใส่ขนาดังอัน ตอบคุณคุณณังสายแห่แม่ให้

มะนับ ประคำ

มะก้า ประคำ

27. หมอนผาจ้องอ้อยตอบคุณฟากจอง อีแม่ได้นอนกันจนปอด้าน
อยู่กรรมเดือนไฟนะสมัยก่อนนั้น จะไซแต่เกล้าของเกาโบราณ
ว่าเทียนเล่มบาทตอบคุณเชียงไฟ ตามส่องเสียดส่องไรนะบ่าเกาว่าอัน
จะไซหื้อฟังวันนี้อย่างนั้น

ฟากจอง เตียนนอนทำด้วยไม้ไผ่

เชียงไฟ ตะเกียง

28. ข้าวกับกล้วยตอบคุณเข้ามาม เมื่อลูกกินบ่จางแม่มักมามหื้อกิน
ตึงชายตึงหญิงเมื่อเรายามน้อย กินข้าวบ่ตายมันบ่ร่อย
จิงเคี้ยวหื้อย่อยป้อนลูกมานาน วันนั้นบวชแล้วเจ้าจะไปอยู่กรรม
ตอบคุณคุณณังคอยยังแม่เจ้า อย่าหื้อเจียบหื้อเหงานาเจ้าลูกน้อย

29. ว่าเรือนมุงคาหาฟามาตุ้ม อันมะพร้าวสุม่น้องจะอุ้หื้อสม
ตอบคุณน้านมมารดาสองเต้า ที่แม่เลี้ยงนายมาในปางนั้นเล่า
บุตรตาลูกเต้าได้คุดได้ตัม ว่ามะพร้าวสุม่ทางในเพินหวาน
เพินเอามาทางน้านมแม่ข้า ที่เพินเลี้ยงบุตรตาธิดาอย่างนั้น

30. ว่าเทียนสังฆะตอบคุณขันตั้ง นะสมัยก่อนนั้นพ่อแม่หาหมอ
มายกมายอท้องของแม่เจ้า สมัยโบราณค้อยยังตะเกา
เจ้าจะไซแต่เกล้าบ่ใจหมอดำแย สมัยเดียวนี้นค้อยยังยอसान
จะต้องไปโรงบาลเกิดลูกเกิดเต้า บุญเท่าตอยเท่าเขานะศรัทธาท่านให้

31. ว่าขันเข้าแล้งจันแห่งปลาตาย บวชลูกของนายวันนั้นอเจ้า
จะทานไปหานาคานาคเจ้า ที่เอาตั้งชื่อนาคมาใส่ลูกแถมคำ
ว่าพระนาคแก้วคอยแถมนาคา สืบกันมาแต่เกล้าแต่เหง้า
ข้าจะไซสำเนาการบวชลูกครั้งนี้

32. อานิสงค์ปอยเป็กซี้ก็มีหลายมีนั๊ก มีสิบกกับแพ้ทักนักหนา
บวชลูกเป็นทานมารดาแม่เจ้า เพินก็มีมาแต่กกแต่เก้า

เมื่อพระพุทธเจ้าออกบวชหัวที่
เจ้าจะบรรยายที่ฟังตั้งอื้อ

อานิสงค์ปอยเป็กซ์ก็มีนักษะหลาย
ก็เป็นสิ่งที่ดีมานานอย่างนั้น

ปอย งานบรรพชาอุปสมบท
เป็กซ์ การอุปสมบท

33. พ่อแท้แม่แท้ได้เท่าใดหา
ว่าการดาปอยบวชลูกบวชเต้า
บ่ว่าพี่น้องเชียงใหม่ลำพูน
กะงานประเพณีบ้านเมืองอย่างนั้น

พ่อออกแม่ออกได้เท่าใดจาเจ้า
นะสมัยมะเก่าคอยแถมเมินมา
ที่ได้ทำบุญมาแต่ก่อนแต่ก็

34. พ่อออกแม่ออกพ่อแท้แม่แท้
อานิสงค์บุญทานมีแปดกัปนอเจ้า
มาถามข้าเจ้านอกคำในคำ
มันจะไปเป็นหยังในงานแม่ข้า

กันจะห้อมันแนแบ่งครึ่งปันกัน
น้องจะแก้ไขการในวันนี้เล่า
กันมาปอยก็มาตีก็มาถาม
วันห้างวันดาก็ถามไปอย่างนั้น

35. ได้กล่าวไปแล้วอานิสงค์เจ้าชา
เสียงเงินเป็นพันเสียงคำเป็นร้อย
ว่าของท่านแม่เจ้ามีก็ประการ
จุ่มเนื้อเย็นใจไปนานอย่างนั้น

ที่ได้บวชบุตรตาลูกน้อย
ที่ได้เฝ้าลูกน้อยเข้าไปบวชเป็นทาน
บวชลูกบวชหลานยอทานหวานไหว้

36. ประการที่หนึ่งแม่บ่ทานไปไหน
แม่จะได้เป็นดีแก่ได้ลุ่มฟ้า
เกิดมาชาติใดแม่บ่อับบ่จน
สมปรารถนาเนื้อเจ้าท่านไท้

ทานเอาเป็นปัจจัยนี้ยังภายหน้า
แม่จะได้เป็นหน้าในมนุษย์เมืองคน
เป็นสิริมงคลในงานแม่ข้า

37. สำหรับที่สองจักทานไปหา
เมื่อได้ยินเสียงสำเนียงนี้แล้ว
ได้บวชลูกเต้าจะอุทิศไปหา
หื้อเต็มอกเต็มใจศรัทธาแม่เกล้า

เทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมชั้นแก้ว
หื้อเจ้าไขป่องแก้วคอยแถมลงมา
ยังเทวดาอินทร์พรหมหวานไหว้

ไข เปิด
ป่อง หน้าต่าง

38. สำหรับที่สามจักทานไปหา
 ปู่ย่าตายายอาวอาน้ำเจ้า
 หื้อได้ไปถึงปู่ย่าตายาย
 ที่เขาดับจิตตั้งไปนานอย่างนั้น

39. สำหรับที่สี่จักทานไปหา
 บ่ว่าสัตว์เหนือดินคอยยังกินหญ้า
 ว่าเจ้าบุญนายคุณเจ้าที่เจ้าฐาน
 หื้อไปฮอดไปแผนวันนี้อย่างนั้น

ไปฮอดไปแผน ไปถึง
 40. ประการที่ห้าเพิ่นจะทานไว้วัด
 วัดวาอารามสถานแก้วเจ้า
 ที่ไหลไปเข้าวัดวาอาราม
 กินโดยทานโดยเดอะพี่น้องเจ้าบ้าน

41. หลอนน้องรักได้ไซ้กำมา
 ว่าบวชเป็นเณรในวันนี้เล่า
 ใครเป็นคนบวชคอยยังเจ้าชา
 ในโลกสงสารวันนั้นท่านไท้

42. ว่าบวชเป็นเณรกุมมาราหุล
 เป็นศิษย์เป็นโยมพระองค์ท่านเจ้า
 พระองค์ท่านเจ้าสืบศาสนา
 ก็เป็นประเพณีเนื้อเจ้าพี่น้อง

43. ราหุลกุมารเป็นลูกของไผ
 ก็ได้บวชเป็นเณรองค์แรกองค์เล่า
 ราหุลกุมารลูกนางพิมมา
 ก็ไซ้ไซ้สำเนาวันนั้นท่านไท้

44. พระพุทธเจ้าเป็นพ่อปิตา
 จะมาบวชกุมมาราหุลลูกเต้า
 ไผเป็นพ่ออกแม่ออกของเจ้ากุมมาร
 ตามประเพณีบ้านเมืองอย่างนั้น

คนไปมาที่ตายลาเจ้า
 เมื่อได้บวชลูกเต้าจะอุทิศยอทาน
 มิตรเขยสหายคอยยังว่าอัน

สัพเพสัพพาสัตว์ลุ่มได้หล้า
 สัตว์ได้ลุ่มฟ้าเจ้ากรรมนายเวร
 จะหยาดน้ำเวณทานเมื่อได้บวชลูกแก้ว

ช่วงแก้วทางสาม
 มุลละศรีธาในวันนี้เล่า
 ว่าวัดกัณฐกอารามก็สวย
 เป็นสิระประธานในงานท่านไท้
 การบวชลูกนี้กาคอยแถมનોเจ้า
 ใครเป็นคนบวชก่อนในโลกโลกา
 ใครบรรพชามาก่อนว่าอัน

พ่อแสงเดือนบนบวชก่อนนอเจ้า
 องค์แรกองค์เล่าที่บวชมานาน
 ที่มีมาเมื่อก่อนเมื่อกี้

เลือดเนื้อเชื้อไขคนใดจาเจ้า
 นะกะหลาบต่อเท่าถึงปัจจุบัน
 ยะโสธราเป็นมารดาแม่เจ้า

ตรัสรู้ลงมาจากสวรรค์นอเจ้า
 เป็นองค์แรกองค์เล่าคือสามเณร
 ผ่องเฮาเมืองเหนือว่าอันอย่างนี้

45. ไผ่เป็นพ่อออกบวชราหุลุมมาร คนจักถามมานานนอเจ้า
คอยไขคำมาในวันนี้เล่า ไผ่เป็นพ่อออกเกล้าตั้งต้นหัวที่
ราหุลุมมารคอยยังเจ้าขา บ่มีพ่อออกศรีท้าววันนั้นเจ้าข้า
เราฝูงนะประชาฟังเอาอย่างนั้น
46. ว่าสารีบุตรเป็นพ่อออกเกล้า พระพุทธเจ้าแท้ตักนักรหนา
เพิ่นอุปัชฌาย์หื้อลูกหื้อเต้า แต่แรกหัวที่มีมาแต่เกล้า
มาถามข้าเจ้ากองนอกกองใน เจ้าได้บวชเป็นพระได้สละเป็นสงฆ์
ซ่ายค่าน้ำนมมารดาแม่ข้า ที่เพิ่นเลี้ยงนายมาแต่กักแต่เกล้า
47. พระสารีบุตรเป็นพ่อออกเกล้า นะกะหลาบต่อเท่าเขาร้องโดยกัน
พ่อยกแม่ยอพ่อออกนอเจ้า หลอนลัสมายังพระพุทธเจ้า
ก็เป็นพระยังอุปัชฌาย์ ว่าไผ่คนใดที่มาหางบาศรี
สู่ขวัญบุตรตรีเอาขวัญลูกแก้ว นะมารอดมาแผ้ววันนั้นท่านไท่
48. จะหลอนคนเกล้าจะเล่าไขจา นางวิสาขาคอยยังนอเจ้า
มาหางบาศรีในวันนั้นเล่า จะเอาขวัญนาคเจ้าเป็นสิริมงคล
นางสุชาดามาหางบาศรี เมื่อหัวที่เก้าขึ้นว่าอัน
49. บายศรีเจ็ดชั้นหมายถึงอันใด จงดักฟังไปล้านนาเจ้าบ้าน
บ้านไหนจงไหนที่ได้อย่างนั้น ที่ได้ตกแต่งหางบาศรีนมแมว
นางสุชาดาเป็นคนหางบาศรี มุลล้ามูลลีแต่เกล้าแต่ต้น
50. บายศรีเจ็ดชั้นความหมายเพิ่นมี หมายถึงพระธรรมเจ็ดคำภีร์นอเจ้าน้องจะอุ้แต่กก
จะถกแต่เกล้า ว่าตัวข้าเจ้ามาการมางาน
คันมีปอยลูกแก้วก็ได้เข้ามาถาม มานั่งในผามในงานที่นี้
51. บายศรีเจ็ดชั้นหมายถึงพระธรรมยังเจ็ดคำภีร์ ว่าหลอนที่มีในพระพุทธเจ้า
ที่ได้ไปโปรดมารดาแม่เจ้า ที่ในชั้นฟ้ายังดาวดึง
ได้ไปเทศน์ธรรมยังเจ็ดคำภีร์ บารมีคอยยังว่าอิ
จะอิหางบาศรีเจ็ดชั้นอย่างนั้น

52. บายศรีห้าชั้นหมายถึงอันใด
ว่าคนโบราณคอยยังแต่ก่อน
การห้าห้าชั้นนั้นมีความหมาย
ที่ได้มาปอยดาววันนั้นท่านไท้

53. ชั้นห้าห้ากับชั้นห้าใบ
พี่น้องเจ้านายบวชลูกบวชได้
เป็นของล้านนาคอยยังชาวเหนือ
ขอนุรักษ์รักษามานานอย่างนั้น

54. ชั้นห้าห้ากับชั้นห้าใบเพิ่นเอาชั้นใดนี้มาตั้งก่อน อีนายนาถน้องว่าเอาวีรุปะชั้นเพิ่นมา
ตั้งก่อนเหี้ยก่อนนอเจ้า
มาปอยแม่เจ้าใจขึ้นเซยบาน
ได้มาฟังช่างซอที่นี้

55. วีรุปะชั้นหมายถึงรูปถึงเนื้อ
อันนี้แล้วกาเมื่อพระพุทเจ้า
บายศรีสามชั้นหมายถึงแก้วทางสาม
บ่ได้เจียบได้เหงานอเจ้าท่านไท้

56. หลอนผ้าขาวคอยยังผ้าแดง
ผ้าขาวผ้าแดงสองผืนนั้นเล่า
ผ้าแดงผืนนั้นหมายถึงอะหยัง
เป็นประเพณีบ้านเมืองอย่างนั้น

57. เพิ่นว่าผ้าแดงเอามารองดินชั้น
ก่อนเลือดไขมันในปางนั้นเล่า
เพิ่นว่าผ้าขาวหมายถึงศาสนา
จึงขาวแถมกำสะอาดเรียบร้อย

58. ว่าพระนาคแก้วหื้อเข้าอกเข้าใจ
หื้อสมค้ำงามอวอาน้ำเจ้า
วันนี้เป็นนาวันผูกเป็นสงฆ์
หื้อตั้งใจเอานาคแก้วอย่างนั้น

จะถามเข้าไปไหลซ้อน
เพิ่นพี่เพิ่นน้องเมื่อทำบุญทำทาน
จูงฟังเตอะนายเจ้านายเจ้าข้า

เพิ่นเอาชั้นใดตั้งก่อนจาเจ้า
ณ สะลือเที่ยงเท่าพี่น้องเจ้านาย
บ่ล้าบเหลื่อคอยยังเจ้าข้า

จะแก้ไขจำโดยไปแท้เล่า
ศรัทธาพี่น้องล้อมหน้าล้อมหลัง
วันนี้ใจดินอเจ้าท่านไท้
สังขารวิญญาเวทนานอเจ้า
ว่าคนใดบวชลูกได้ห้าบายศรีนมแมว
พระพุทพระธรรมพระสังฆะเจ้า

เอามารองบายศรีคอยยังนอเจ้า
ผู้แก่ผู้เฒ่าเขาห้ำมานาน
ช่างซอหมอลำถามกันที่นี้

หมายถึงเลือดถึงยางมารดาแม่เจ้า
ยามเมื่อแม่เจ้าเกิดลูกหัวที่
ก็เพิ่นมีมาบริสุทธิ์ตั้งอัน

จะจาร์ว่าวันนั้นนอเจ้า
ที่ได้บวชลูกได้คำศาสนา
ซ่ายค่าน้ำนมมารดาแม่เจ้า

59. ตอนนี้ไปหน้าพระนาคนาคา
หือตั้งใจเป็นพระธรรมพระเจ้า
ได้บวชได้ช้ายยังค่าน้ำนม
สุขสามประการเขยบานอย่างนั้น

60. รุนมเบื่องช้ายแม่มีกัรู
ว่าพระนาคเหยลูกเต้า
แม่ได้เลี้ยงลูกเลี้ยงน้องเจ้าชา
บหือได้เจียบได้เหงาวันนี้อย่างนั้น

61. รุนมเบื่องช้ายแม่มีห้ารู
น้องว่ามีเจ็ดรูในวันนี้เล่า
รุนมแม่เจ้าเพิ่นก็มีควมหมาย
ข้าจะไขหือฟังนอเจ้าท่านไท้

62. เหตุฉนั้นไทรุนมบ่เท่ากัน
ว่านมมารดาคอยยังแม่เจ้า
เบื่องช้ายมีห้าเบื่องขวามีเจ็ด
รุนมบ่เท่ากันวันนี้อย่างนั้น

63. ว่าคุณมารดามันมีสิบสอง
คุณพ่อของนายลูกเต้า
คุณพ่อชาวเอ็ดคุณแม่สิบสอง
หือนายอดเอาวันนี้อย่างนั้น

64. เจ้าบวชแล้วอย่าได้กินแหง
หือตั้งใจตั้งใจเป็นคนเรียบร้อย
สุรน้ำจ้อยน้ำย้อยหม้อขาง
เรียบเร่งเร็วเอานาคานาคน้อย

น้ำจ้อย สุรา

65. จะไปเล่นไฟมะแก้วหุ้นั้น
อดดูมารดาแม่เจ้า
แม่ดีใจล้าได้บวชลูกบวชหลาน
ที่พี่น้องเป็นแถมมาทำบุญครั้งนี้

มะแก้ว ฝรั่ง

เมื่อได้บรรพชาอุปสมบทนอเจ้า
ในเมื่อบวชเสร็จแล้วพ่อแม่มารดา
เมื่อเป็นพระเป็นสงฆ์จะไปฮ้ายไปดำน

รุนมเบื่องขวามีกัรูจาเจ้า
แม่เจ้าเลี้ยงใหญ่คอยแถมมานาน
จนได้บรรพชาเป็นพระเป็นเจ้า

มาคิตตองดูเบื่องขวานอเจ้า
เลี้ยงลูกเลี้ยงเต้าใหญ่หน้ากล้าบาน
เลี้ยงลูกหญิงชายมานานายที่หัน

พี่น้องมาฟังอัศจรรย์นอเจ้า
นะละหลายต่อเท่าบ่เท่ากันอย่างไร
คนตาเข็ดคอยยังว่าอัน

คุณพ่อชามีชาวเอ็ดนอเจ้า
ข้าว่ามีนิกเหลือ..แม่หญิง
อย่าได้จองหองนอพระนาคเจ้า

จะไปเกาะกำแพงจะไปแยงสาวน้อย
เนื้อจิตดอกสร้อยพระนาคนาคา
กันตกลใส่ร่างกายเป็นน้ำเหล้า

เลิกการพนันเนื้อพระนาคเจ้า
ที่ได้เลี้ยงลูกเจ้าคอยแถมมานาน
ในวิหารยังกลางช่วงแก้ว

66. คุณพ่อชาวเอ็ดคุณแม่สิบสอง
คุณแม่โพสพนั้นมีหกสิบเก้า
ว่าคุณพระธรรมนั้นมีสามสิบแปด
หื้อจื่อหื้อจำน้อพระนาคเจ้า

67. บวชเป็นเณรกล่าวแล้วมานาน
ในประเทศอินเดียปุ่นนมแม่เจ้า
บวชเป็นตุเป็นพระเจ้าชา
ไผบวชเบิกซ์ก่อนวันนี้อย่างนั้น

68. ก็เพราะบวชก่อนคอยยังเจ้าชา
คือปัญจวัคคีย์ทั้งห้าพร้อม
คือโกณฑัญญะบวชก่อนเจ้าชา
ได้เป็นอรหันมานานอย่างนั้น

69. โกณฑัญญะกะมทานามะ
ว่าโกณฑัญญะองค์ที่หนึ่งนั้นเล่า
มีแปดสิบองค์คอยยังเจ้าชา
ที่เขาบวชด้วยกันปางนั้นท่านไท้

70. ว่าองค์สุดท้ายคอยยังเจ้าชา
ฆ่าคนมาหลายมากมายนั้นเล่า
องค์คุลิมาลคอยยังเจ้าชา
เป็นพระอรหันวันนั้นท่านไท้

71. ขอพระนาคแก้วตั้งจิตตั้งใจ
พอกับแม่เลี้ยงลูกเลี้ยงน้อง
ได้บวชลูกเฒ่าในโลกสงสาร
ที่ได้จกกระเป๋าดูปอยครั้งนี้

72. จะได้ล้างบาปเจ้าจะได้ล้างกรรม
ที่ได้บวชเป็นพระในวันนี้เล่า
ตั้งแต่วันนี้แต่ตึกนกหน้า
สมปรารถนาที่บวชมาแท้

หื้อจำนายมอญลูกเฒ่า
คุณพระพุทเจ้ามีห้าสิบหกน้อนาย
คุณพระสังขามีสิบสี่ต่อกัน
เมื่อจะตั้งใจเอาวันนี้ท่านไท้

คือราหุลกุมมารบวชก่อนนมแม่เจ้า
หื้อสะหลีเที่ยงเท่าอายุหมั้นขวัญยืน
ข้าจะถามสาตายต่อไปว่าอัน

จะไซคำจาไหลซ้อน
คือเจ้าพี่น้องเบิกซ์มาก่อนมานาน
เป็นพระภิกษุองค์แรกว่าอัน

ขัตติยะอัสสิเจ้าชา ได้บวชกันมาคอยแถมนมแม่เจ้า
ก็จะไซองค์เคล้ำคอยแถมไปนาน
ลำดับลำดับาพระภิกษุที่หั้น

องค์คุลิมาลน้อนายลูกเฒ่า
ก็ยังหยุดยังได้เมื่อทำบุญทำทาน
หลอนได้อุปสมบทที่หั้น

หื้อถือนวินัยไหลซ้อน
สมัยแต่ก่อนทุกซีใจมานาน
ดูต่างกินต่างทานนมแม่ออกเจ้า

จะขอโหสิกรรมทุกอย่างนอเจ้า
พี่น้องเขาเจ้าใจขึ้นเขยบัน
ขอเอาบุญสมปานนมพระนาคข้า

ภาคผนวก จ บทขอตาปอยจังหวัดน่าน ฉบับพ่อนานสมฤทธิ์ สถาอุน บ้านนาเหลืองใน ตำบล
นาเหลือง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน

(ระบำนขึ้นตานาน)

แสง....วันตา..
น้องแก้ว..ในวันนี้แล้วเป็นวันหางดา
เพิ่นมาตึงนายเพิ่นมาตึงเจ้า
เป็นวันโชคช้างใหญ่กว้างดีหลี

ยามพระสุริยาส่องแจ้งขาวใส.....
มูลละครัทธาไหลมาหลังเท้า
วันนี้ก็เป็นวันดี
ข้าเป็นวันดีตึงบ่ไหมบ่ร้อน

(ดาปอย ระบำนตานาน/ลับแลง)

1. สิบนิ้วนบกายเกล้าเกศา
เอาทางมาลาบุปผาดอกไม้
พุทธะธรรมะสังฆะทั้งโจง
อยู่แห่งหนใดขอไหว้พร่ำพร้อม

2. วันนัวันตึมนี่เลี้ยงตึก
เป็นวันดอกบัวบานตึบเศร้า
เป็นวันพระเจ้าผาบแพฬมาร
จะกระทำการดาปอยในบ้าน

3. ขอยอกราบนบเคารพกรกลม
พระพุทธรูปพระธรรมพระสังฆะเจ้า
ของขอรานบเจ้าภาพของการ
ทั้งครูบาอาจารย์ทุกคนพร่ำพร้อม

4. ในวันนี้ข้าเป็นวันดี
ขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของจังหวัดน่าน
พระเจ้าทองทิพย์อยู่ที่วัดสวนตาล
หื้อก้านกุงรุ่งเรืองน้อเจ้าพี่น้อง

5. ขอเชิญอินทร์เทพท้าวเทวารุกขา
คันไถยเสียงสมฤทธิ์เรียกร้อง
ทั้งอินทร์เทพท้าวภายบนทั้งโจง
มาห้ามเหตุห้ามมารในงานพ้อเลี้ยง

อะหังวันทาสิบนิ้วขึ้นไหว้
ขอยกมือไหว้ยังแก้วสามดวง
พระญาณินทร์พระญาพรหมครุฑนาคต่ำได้

วันนัขัตฤกษ์สามสิบสองตัว
พระทิตยพระจันทรจรเดินท่องเท้า
วันมั่งคละในโลกสงสาร
ขอชักเชิญวานอินทร์พรหมเทพท้าว
ถวายเป็นคัมภีรานบกำเกล้า
ตนที่อยู่เฝ้าช่วงแก้วอาราม
ผู้ใหญ่บ้านก้านนัประธานในบ้าน

วันสัมพิตัวเมืองสร้างบ้าน
พระธาตุเขาน้อยแช่แห้งภูเพียง
จงดลบันดาลรักษาหื้อเลี้ยง

เทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมชั้นห้อง
หื้อสนั่นถึงพระญาอินทรา
ทั้งท้าวสี่ตนอยู่บนสี่ด้าน

6. พ่อเลี้ยง...เป็นเกล้าศรัทธา
ได้ตกแต่งดาขันน้ำขันข้าว
สละพร้าวพร้อมข้าวสุกข้าวสาร
สิดำมอยชอปอยพ่อเลี้ยง

7. พ่อเลี้ยง...เป็นเกล้าศรัทธา
เพราะต่างคนก็ต่างเป็นเกล้า
อุกกันตกลงเป็นเอกฉันท์
อยู่ได้ไปเปลื้องทำบุญครั้งนี้

8. หาเอามาไว้สาต่ออันหมอนผา
ปริกษาหารีอกับพี่กับน้อง
พี่แค้นน้องแค้นพี่พร้อมใจกัน
ค้นเข้าว่าจะยกยอเอาลูกเจ้าครั้งนี้

9. ได้ตกแต่งห้างขึ้นปลาอาหาร
กะป็น้ำปลาของกินของเลี้ยง
มะพร้าวมะรางอันมีในสวน
เอามาเตรียมวางไว้หั้นพร้าวพร้อม

เหมี้ยง ชื่อพรรณไม้พุ่มขึ้นตามภูเขาเขตร้อน
10. อันใดบ่มักไปซื้อหา
มีแฉวน้ำเย็นมีแฉวน้ำร้อน
หล่อแล้วบ่หนชนแล้วบ่ถอย
เลี้ยงเท่าใดช่างมันเตอะนอพ่อเลี้ยง

11. ได้ตกแต่งไว้สาต่ออันหมอนผา
หมอนดอกหมอนลายกองยายไว้หั้น
ผ้าหลรูปม้าขึ้นหาลงสอง
สัพพะของทานมีไว้พร้าวพร้อม

แดงออน สีแดงชมพู
12. เพ็นหามาไว้สบบลังกา
ทั้งบาตรและวัชรวิดีเก็บจ้อง
ธรรมการกครบแปดประการ
ก็สมเพิงควรรักวานพ่อเลี้ยง

เก็บ รองเท้า

พร้อมภริยาเมียแพงลูกเต้า
เลี้ยงพี่น้องเขาเจ้าที่อ้อมหน้าสำราญ
หมากพลูหยานน้ำตาลน้ำอ้อย

พร้อมภริยาเมียแพงลูกเต้า
พร้อมกับลูกเต้าลูกไปเมียมัน
ข้าวของเงินค่าบได้กลัวเลี้ยง

เพ็นหาเอามาสังฆาเก็งจ้อง
บ่หื้อบกพร่องชาติเชื้อเครือใย
เอาเงินร้อยเงินพันมาเปาะมารอม

ข้าวสุกข้าวสารพลูยาหมากเหมี้ยง
หามาพร้อมเลี้ยงบุหรียาควัน
หมากพลูทั้งมวลชำอิงในบ้าน

แขกไปไทยมายินดีรับต้อนรับ
เอาไว้รับต้อนรับแขกแก้วมาบอย
ไม้หล่อลงดอยตึกไหนตึกหั้น

หมอนริมหน้าหนาหมอนผาหน้าตั้ง
เป็นหลืบเป็นชั้นสีเหลืองแดงออน
ที่อยู่ทีนอนมุ้งหมอนผ้าม่าน

ผ้าเอกสังฆาผืนใหญ่ผืนน้อย
หามาไว้พร้อมน้ำดันกันตี
มะนับมะคำหามาครบถ้วน

จ้อง ร่ม
มะนาว ประคำ
มะค่า ประคำ

13. สกลิน้ำจืดเพ็นรื้อเป็นตา

รู้จกาวกินปลีมันซังตีกินกล้วย
หามาไว้พร้อมน้ำอ้อยน้ำตาล
ช่างซ่อมมันเล็งใครหัวเขี้ยวเป็นชิ้น

สกลี เบาชนอน
น้ำ ยัด
จืด นุ่น

14. ไปเชิญเอามาบ้านไต่บ้านเหนือ

ไปขอความช่วยเหลือคณะกรรมการแม่บ้าน
ร้องขุดมะพร้าวร้องก็หอบหัว
ร้องฟังขอลมใครหัวข้าวข้าว

หัว ฟัน
ข้าวข้าว เสียงเกรียวกราว

15. ร่องดำน้ำพริกเอาเข้ามาดำ

กล้วยเพ็นเตียนว่าแม่บ้านซักร้าน
เอาเปียร์มายกเกล้าหูกแดง
ล่างร้องก็แซวยกแขนแอ่นฟ้อน

16. เอาบัตรไปจองเอาซองไปหา

เชิญตังบ้านเหนือเชิญตังบ้านใต้
ไปหาช่างซอู้ได้ไปเปลือง
แม่กุหลาบสือออนซอปปอยพ้อเลี้ยง

17. เพ็นเอาบัตรไปจองเอาซองไปแจก

ครูบาอาจารย์ราชการทั่วหน้า
หลายน้าหลายน้าร่วมเป็นศรัทธา
ต่างต่งนานาตักเหนือออกใต้

18. เดือนแรมจกตอกเดือนออกเปงผาม

แม่ครอบครัวไต่หัวหัว
ยะกินกับข้าวคาบเข้าคาบแลง

หมอนริมหน้าหนาหมอนผาหน้าส้วย

ชาวบ้านมาช่วยบ่ถ้าได้ไปวาร์
หมากพลูหุยานรอดขนมเส้น

มาแล้วบ่เมื่อช่วยเหลืองานบ้าน
แบ่งผามแบ่งร้านจัดการทำครัว
เตาแก๊สทำครัวลาบแกงอ่อมต้ม

กล้วยมันปล้ำถูกปากพ้อบ้าน
ยะกินบ่ช่างกล้วยเขานินทา
ยามตวันแลงลับเหลี่ยมเขาแก้ว

ไปแล้วบ่มาอดหยิ่งหื้อได้
เพ็นเชิญไปไควตังบ้านใกล้เรือนเคียง
พ้อแสงแพงเมืองมาซอรับต้อน

ก้านหมอแพทย์ตำรวจทหาร
คหบดีเศรษฐีพ้อค้า
ทั้งอุบาสกอุบาสิกา
อันมีความเลื่อมใสทำบุญครั้งนี้

เตาแก๊สเตาราง่องก็วางก้อนเส้า
บางร่องหลักตักข้าวได้ลูกเข้า

หน้าแหม่แหม่ใหม่กับหม้อข้าวหม้อแกง

คาบเข้าคาบแล่งช่วยงานในบ้าน

โปะะ ผ่า, ฟัน
 หลัว ฟัน
 หน้าแหม่แก้มไหม้ หน้าเกรียม

19. พ่อเลี้ยง....เป็นเกล้าศรัทธา

พร้อมด้วยบุตรตา....ลูกเต้า
 จะยอขึ้นยกเอาลูกเอาหลาน
 เพิ่นจะสร้างกุศลผลทานครั้งนี้

20. พระนาค....จะลาไปบวช

จะไปบรรพชาอุปสมบทขอเจ้า
 ที่ได้จับเลี้ยงหื้อใหญ่หน้ากล้านาน
 สุนิพพานขึ้นฟ้าเมืองแก้ว

21. จะได้ละไว้เสื่อลายเสื่อขาว

เสื่อนอกเสื่อในหลายอันพันชั้น
 แพนรักคู่แพงแม่ร้างนางสาว
 จะบวชเป็นทานก่อนเนออัน้อง

22. พ่อเลี้ยง....เพิ่นตั้งตูบตั้งผาม

มีรามมีปอยหนึ่งทีหนึ่งครั้ง
 ฤดูนามแล้งลมพัดสอยสอย
 แม่ร้างคิงสวยขอด้วยพ่อร้าง

ตูบ กระท่อม
 ผาม ปะรำ
 คิง ร่างกาย

23. พ่อเลี้ยงตั้งตูบตั้งผาม

มาปรึกษาหากันหลายทีหลายครั้ง
 ศรัทธาตายกร่วมกร่วมใจ
 ว่าผมจะยกยอเอาลูกเต้าครั้งนี้

24. สมภารในวัดและฝ่ายพระสงฆ์

สังฆัมภณเตสังเขท่านไท้
 พุทธะธรรมะสังฆะเลื่อมใส
 ท่านเจ้าครูบาสั่งสอนไว้พร้อม

สนุกสนานเดื่อดนันข้าวข้าว

พร้อมภริยา....แม่เลี้ยงเจ้า

ต่างคนเป็นเกล้าแต่งห้างครัวทาน
 ไปบวชเป็นทานหยาดน้ำคว่ำตัน

โกนคิ้วโกนหนวดโกนเกศาเกล้าเกศา

จะตอบคุณแทนบุญพ่อแม่ของเจ้า
 หื้อพันโคกพันทุกขในโลกสงสาร
 เพราะหน้าบุญมาแผ้วแล้วพระนาคไท้

กางเกงขายาวและเสื่อแขนสั้น
 จะได้ละไว้เป็นหวางเป็นคราว
 อย่างผมยาวยาวคอยรอรอยู่บ้าน

ตั้งปอยตั้งรามเพิ่นเอาหยังมาตั้ง

เพิ่นเอาหยังมาตั้งจึ่งเป็นรามเป็นปอย
 ไม่กลิ้งลงดอยชนถึงน้ำห้วย

ตั้งปอยตั้งรามเอาจิตใจมาตั้ง

บريبบฟังว่าจะดาวันใด
 หนภายในสมณะธเจ้า

ก็รับเอาชโยมไปสอนหื้อได้

ท่านก็สอนหื้อได้ทางกองพระวินัย
 กองพระวินัยศีลแปดศีลห้า

25. ตั้งใจไว้แล้วบ่หน่บ่ถอย
เพราะต่างคนก็ต่างเป็นเคล้า
หาไว้สัพพะโภชนะอาหาร
หอมบัวหอมแดงพริกแห้งพริกพร้อม

หอมบัว หอมแดง

26. ถ้าใครหันตัวปอยหื้อผ่อขันผ้าเครื่อง
องค์พระพุทธานุญาตให้
ผ่าน้อยผ้าใหญ่สี่เหลี่ยมเปิงปาว
ผ้าย้อมผาดหื้อเป็นสีเหลือง
มาซอรวมปอย....พื่อเลี้ยง

เปิงปาว เหมาะสม

27. ผ้าเครื่องกองปอยเพิ่นไปเอาไหนมา
หรือว่าไปยืมเอาผ้าเหลืองธูเจ้า
เอาข้าวใส่หวดลวดเอาใส่ไห
ยมนาไกลเหมือนมันช่างเปลื้องทางน้ำ

28. ผ้ากองปอยเพิ่นไปซื้อเอากาด
บใช้ผ้าลายนอนนายพีเจ้า
พระพุทเจ้าเพิ่นหื้อใช้สีเดียว
เหมือนไก่เถี่ยวบ่มีผ้าขัน

29. ยามเมื่อตลาดบ่มีผ้าขาย
ปางเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
กับราหูลูกน้อยลอกขึ้นเวหา
ความมหัศจรรย์เกิดขึ้นครั้งนั้น

30. มุลละแรกเกล้าแรกเหง้าหัวปี
ปางเมื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
มีพรหมสามหน้าเอาผ้ามาถวาย
สามผืนดวยกันเท่าอันพี่น้อง

มุลละมุลลี แรกเริ่ม

31. แก้วมุขซ้อนแม่อนตาข้า
ไผเอามาถวายหื้อเพิ่นนั้นเล่า
ละหาลบต่อเท่าที่พระเจ้าพระสงฆ์

เอาหยังเป็นตัวปอยคนงามน้องเหน้า
จึงได้ตกแต่งของกินคร้วทาน
มะพร้าวมะกลางของสดของแห้ง

ของหมั้นของเตื่องทางพระศาสนา
พระสงฆ์องค์เณรที่ท่านเอาใช้
พระพุทองค์ทรงอนุญาต
ชาวบ้านไกลเวียงความรู้มีน้อย

ว่าจะกิดปอยดาครั้งนั้นเจ้า
จะถามน้องเหน้าแม่ปัญญาไว
แม่ทางตุงโยบอกมาหื้อเลี้ยง

อันชาวตลาดเขาตึงเอามาขาย
เป็นผ้าสีเหลืองรุ่งเรืองแท้เล่า
ได้มาถามแม่มอนตาเขียว
น้องจะบอกหื้อฟังเป็นทีนั้นที่แล้ว
จะถามตัวนายกายมะเต้า
เสด็จออกละนางพิมพา
สู่แม่น้าอโนมาปางนั้นยามอัน

มุลละมุลลีเดิมทีเกล้าเหง้า
เสด็จออกบวชครั้งแรกหัวดี
หื้อแต่องค์ชายสิทธัตถะยามอัน

อันบาตรดำดำของพระพุทธเจ้า
มุลละแรกเกล้าของพระพุทธองค์
พระพุทองค์ทรงอนุญาตให้

กองพระวินัยมาท่อมะเดี๋ยวนี

32. พี่อ้ายมาถามแม่พันหลายชี
หื้อแต่องค์ชายสิทธัตถะเนอเจ้า
เพิ่นเอามาครบสี่หน่วยพอดี
เลยสุบไว้หื้อเข้าด้วยกัน
ละหลายเท่าทุกวันเนอนายพีน้อย

33. ก่อนจะออกไปบวชเพิ่นได้ตัดสินใจ
เพิ่นไปทีไหนหื้อหายโสกเศร้า
หื้อมีความสงบทางด้านจิตใจ
หื้อมีความสำราญในดงป่าไม้

34. เพิ่นซึ้งจรม้าไปกับนายสารถี
ข้าได้ไปหันยังรอยตีนช้าง
ในคราวครั้งนั้นมีเหตุอัศจรรย์
จะไซ้สำเนาบอกเจ้ารู้ไว้

35. อันที่หนึ่งเจ้าได้หันใส่หยัง
เทวบุตรแสดงในดงป่าไม้
จึงเหลียวถามทักกับนายสารถี
บมีบามีแรงยามแลงบ่ายค้อย

36. นิमितที่หนึ่งเจ้าได้ไปหัน
มีเนื้อหนังเหยี่ยวยานข้าพันวุ่มว่า
จะย่างจะเดินไปไหนบ่ไหว
ทุกซี้ใจแท่นอในดงป่าไม้

37. นิमितที่สองเจ้าได้ไปหัน
ไปหันใส่คนป่วยคอยที่นั่นแล้ว
มาทรงเพี้ยธิพยาธิเจ็บเป็น
มานั่งนอนครางลำบากเช่นล้า

38. นิमितถ้วนสามหันใส่คนตาย
ผ่อลงไปยังสองปางข้าง
สิทธัตถะกุมารเจ้าได้ไปหัน
ถ้าบุญบมีเราเป็นอย่างนั้น

หล้างห้าง

บิตเปี้ยวจนเสียรูป

มีท้าวทั้งสี่เอาบาตรมาถวาย
ยามเมื่อเป็นเจ้ากุมารก่อนบวชนั้นแล้ว
เพราะบาตรสี่หน่วยสะพายไปได้
เป็นหน่วยเดียวงามงามสีกลิบอยู่หัน

ใครไปถือวินัยเป็นพระพุทเจ้า
ในป่าในเหล่าแห่งหนทางใด
เพิ่นไปกับไผคนใดออกบ้าน

เข้าป่าดงรีไพรสนป่ากว้าง
อันมันเรียบข้างขอบคอยชัน
ไปหันของสำคัญสี่อันเนอเจ้า

เป็นสำคัญทุกซี้ใจยะใบ้
เพิ่นไปหันใส่คนเฒ่าชรา
กายะอินทรีทรุดโทรมเหี่ยวแห้ง

เป็นของสำคัญคือคนแก่เฒ่า
มานั่งกอดเข้าหลังก่องคอย
จามจามไอโหวหลังก่องค้อย

นิमितสำคัญของพระพุทเจ้า
หยังมาโสกเศร้าลำบากเหลือแรง
ไซ้เมื่อยหนาวเย็นเจ็บหลังปวดข้าง

มาเน่านอนหงายอยู่หันหล้างห้าง

มีแต่ไข่ข้างไข่หนอนแมงวัน

ก็เหลียวจาถามนายสารถี

มันก็เหมือนกันทุกคนอย่างนั้น

39. นิमितถ้วนสี่มีความเลื่อมใส
มีบาตรและวิม่อถือไม้เท้า
หม่กาสาวพัสตร์นุ่งเหลืองหม่เหลือง
ข้าใคร่บวชเหมือนเขาองค์พระท่านไท้
40. ดาววันบ้ายค้อยหย่อนห้อยต้นแหลง
ก็มีเสนาอำมาตย์ไปเฝ้า
เข้าไปกราบบนกายเกล้าเกศา
ได้ประสูติกุมารราหุลลูกแก้ว
41. พระองค์รับรู้ก็ตกอกตกใจ
กุมิเมียแพงขำมีลูกเต้า
เหมือนเชือกมัดคอกเหมือนปอมัดศอก
จะไปบวชถือศีลกลัวไปไม่ได้
42. เมื่อถึงเวลาตีก**มาระติง**
จะออกไปบวชในคืนนี้เล่า
หลักล่อมลูกน้อยกุมารราหุล
นั่งคิดนอนกองเป็นอย่างใดครั้งนี้
- มาระติง ตีก
43. หันใส่พวกน้อยข้าคนมนตรี
พอถึงเวลาตีกมาบ่เข้า
ร่องน้ำลายย้อยขบเขี้ยวเคี้ยวหาง
ล่องล่องกันนอนหงายอก**แท้งแบ้ง**
- แท้งแบ้ง แบออก
44. พระองค์คิดแล้วเบื่อหน่ายสงสาร
ได้ตัดสินใจภายในไว้แล้ว
เลือกเอนายฉั่นนะอำมาตย์เทียมใจ
จะไปบรรพชาในคืนนี้แล้ว
45. ส่วนนายฉั่นนะอำมาตย์ทางตา
ผัดแปงแต่งดีดีถืองแฝว
ท้าวทั้งสี่มาต้อมดินม้า
บ่หื้อมีเสียงเสด็จออกเวียงปลอมเหมยเมฆผ้า
- ผู้ถือวินัยคือสมณะธูเจ้า
นั่งได้ตันไม้ยังโพธะไร
ผิวผ่องรุ่งเรืองบ่หมองหม่นเศร้า
ยามวันแลงลงไปแล้วเจ้า
ว่าได้รับใช้ทางพระราชวัง
ว่านางพิมพาเมียแพงร่วมช้าง
จะยะอย่างใดต่อไปนอเจ้า
กลัวบ่ได้บวชและพรา้เพ็งธรรม
เหมือนตอกมัดมีมัดดิน
ตึงจะตัดสินใจไปบวชครั้งนี้
มาคิดคะนิงในใจแห่งเจ้า
ก็ไปเปิดฝ้าม่านผ่อนางพิมพา
เจ้าแสงวิฑูรห้อยอยู่ในห้อง
เข้าเล่นดนตรีหื้อนางนอเจ้า
เขาก็หลับนอนไขว่ขว้างไปมา
ร่องกันนอนครางกล่อมกันในห้อง
ใครไปนิพพานขึ้นฟ้าเมืองแก้ว
จะออกไปบวชเวลากลางคืน
จุงรีบเร็วไว้หำงม้าหื้อข้า
ก็ไปหำงดาจากันธูมะแก้ว
เจ้าก็ขึ้นบนหลังอาชา
พระอินทร์ไปหน้าไปหับปาก
ละนางพิมพากับราหุลลูกน้อย

46. ชี้นำเหาเหินออกจากนคร
เวลาใกล้รุ่งจะแจ้งสว่าง
ไปโกนเกศเกล้าและตัดเกศา
สถานที่สำคัญริมลำธารแม่น้ำ

47. เพื่อนเอาดาบแก้วมาโกนเกศา
บมิไฟโกนหือเพื่อนนั้นเล่า
พระอินทร์มารับเอายังเกษิ
ที่เมืองสวรรค์หันเพ่ามะเตี๋ยน

48. พ่อเลี้ยงแม่เลี้ยงตั้งปอยตั้งราม
ได้พร้อมเมียแพงปลายยังลูกเต้า
จะยอขึ้นยกลูกเอาลูกเอาหลาน
มือสันวันตีปใหม่บร้อน

49. เพื่อนเอาเจ้าแดนมาแฝงเจ้าที่
เอาแก้วทั้งสามเป็นพยานขอเจ้า
ผู้ที่เป็นเกล้าแต่งห้างครัวทาน
มาห้ามเหตุห้ามมารบห้อมาใกล้

50. ท้าวทั้งสี่นั้นมีกีดัน
เกล้าผมหลวงเพิงบุญอัวจ้อง
แก้วมุขซ้อนเจ้าแผ่นมุขไหว
เราจะได้ถามกันกลางปอยพ่อเลี้ยง

51. ท้าวทั้งสี่นั้นมีสัดัน
ลูกพ่อชายถามนายอื่น้อง
อ้องทางบมเป็นความจริง
ค่อยบอกหือเขาเจ้านายพี่น้อง

52. องค์ที่หนึ่งรักษาวนออก
ชื่อนามอย่างใดจาใจเตอะเจ้า
รักษานไต้นามะกรอย่างใด
ตนถ้วนสี่รักษาทางเหนือ
หือพ่อน้อยพ่อนานฟังไปอย่างนั้น

53. ท้าวทตตะรัตฐะทางวันออก
ถ้วนสองต่อไปรักษาทิศใต้

ลัดปาลัดตองดงไพรป่ากว้าง
ก็ไปรอดฝั่งน้ำแม่โนมา
แล้วก็บรรพชาออกบวชที่หัน

ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระพุทธเจ้าเพินโกนเอาคนเดียว
ไปไว้จุฬามณีพระธาตุที่หัน

เอามาห้ามมารงานพ่อเลี้ยงเจ้า
ต่างคนเป็นเกล้าโมทนาทาน
เอาหยังมาห้ามมารในงานที่หัน

เพื่อนเอาท้าวทั้งสี่มาเป็นหลักเป็นฐาน
มูลละครัทธามาเถาเกล้าแห่ง
เพื่อนเอาท้าวทั้งสี่กับขันแก้วทั้งสาม
หือหมดหือโสเหมือนแก้วช่วยน้ำ
ดิงลุ่มดิงบนนั้นมิก็อ้อง
ขอถามอื่น้องแม่ปัญญาไว
คั่นนขี้ไหนเราจะใส่แฮ้วหัน

ดิงลุ่มดิงบนนั้นมิหกอ้อง
อ้องทางลุ่มอ้องแม่ธรณี
อ้องพระญาอินทราธิราชเนอเจ้า

สัวจ้าค้อนตอกมันบ่หันไปไหน
ตนถ้วนต่อไปนั้นเล่า
ตนถ้วนสามรักษาวนตก
พ่อชายตาเพียถามกันในบ้าน

อื่น้องจะบอกหือพี่เข้าใจ
ชือวีรุพะเนออายพี่ไท่

กำนันผู้ใหญ่เพิ่นกำลังฟัง

ท้าวภูเวงรักษาทิศเหนือ

ค่อยฟังซอลกลอนถามคนบ่งามอื่นน้อง

ท้าววิรูปักษะรักษาทางวันตก

จะไปฟังเมื่อเนอพี่น้องชาวบ้าน

54. นางแม่ธรณีเป็นลูกหลานไผ

เพิ่นเป็นลูกปลายหรือเป็นลูกเกล้า

แก้วก็เพชรหมั่นเช็ดมีสี

ปากุ่มเครือออนเป็นที่นอนแม่

มีน

ผึ่งขนาดเล็ก

เลือดเนื้อเชื้อไขของไผจาเจ้า

พ่อแม่ของเจ้านางแม่ธรณี

น้ำใสเย็นดีปูปลาย่อมซ้อน

55. เป็นลูกท้าวลือราชกับแม่นางมัทธรวง ไม้ทางในกวงเอามาแปงไหเหมียง

อันชาติว่าถูยาแก้วพ่อเลี้ยง

ท้าวปวงธูรีลูกเกล้าหัวดี

รักษาพระสุทธาคือแผ่นดินนี้แล้ว

ก็ยังมีจันท์ขาวจันท์แดง

แม่ธรณีแท้เป็นลูกหล้า

56. ท้าวลือราชรักษาอุยยัง

ท้าวปวงธูรีต่อไปนั้นเล่า

สุดที่รักษาก่อนแก้วหัวใจ

ยมนาไกลเหมือนมันช่างเปลื้องทางน้ำ

มัทธรวงแม่นางรักษาหยงจาเจ้า

เพิ่นได้ผ่อเฝ้ารักษาอุยใด

แม่ปัญญาไวบอกมาท้อเลี้ยง

57. ท้าวลือราชรักษาอุยหนาว

นางมัทธรวงรักษาอุยร้อน

ตนท้าวปวงธูรีรักษาอุยฝน

นางแม่ธรณีรักษาแผ่นดินนี้แล้ว

แม่จิดอกอวบอกท้อ

แม่เปียวแดดต้องบอกท้อพ่อชาย

อื่นน้องโฉมยงค์ได้มาขอบ้านนี้

คู่ถ้อง

คู่ขบร้อง

58. แผ่นดินของเราทางกว้างทางหนา

ฤดูเดือนเจ็ดจ่อมเบ็ดปลาเป่า

แผ่นพระสุทธากว้างหนาเท่าใด

บ้านใหม่ตื่นดอยบอกท้อพ่อเลี้ยง

มีก็ศอกก็ว่าตวยกันนอเจ้า

พระพุทเจ้าบอกลมหาอนนท

อื่นน้องเป็นงูไซ้อายจะเป็นเจียดน้อย

59. แผ่นดินของเราทางกว้างทางหนา

ว่ามีสองแสนสี่หมื่นโยชน์นั้นเล่า

พระมหาอนนทท่านเป็นผู้เขียน

เนอจันทร์เดือนแรมรวมแพงน้องชั้น

มีหลายศอกหลายวาเนอดัวพีเจ้า

พระพุทเจ้าเทศน์เทศนา

ใจอดใจเพียรมาเขียนขีดแต้ม

60. แผ่นพระสุทธาทงกว้างทางหนา

มีก็ชั้นจิมกันไขปนเตอะเจ้า

หลายชั้นหลายวาตวยกันนอเจ้า

รูปลายรูเกล้าเล่าสู่กันฟัง

ชั้นถั่วหนึ่งนั้นเป็นชั้นหยัง

ชั้นสี่ตวยมาบอกศรัทธาพี่น้อง

61. นับตั้งแต่ดินลงไปถึงน้ำ

จะบอกหื้อฟังแม่เปียวแดดต๋อง

แม่แขนลั่นป่องน้องเป็นแม่หญิง

น้องคนไกลเวียงบอกหื้อพี่อาย

62. ชั้นหนึ่งชั้นดินชั้นสองชั้นหิน

ชั้นถั่วสามต่อไปนั้นแล้ว

ชั้นถั่วสี่นั้นเป็นชั้นน้ำสมุทรวังใส

กันปมีปัญญาได้มานั่งร้อง

63. จะถามแม่น้ำสมุทรวังใส

พระมหากษัตริย์ น้องพระพุทเจ้า

หื้อคนมนุษย์ครูบาอาจารย์

ไปได้กินแห่งทำบุญครั้งนี้

64. แม่น้ำคงคาทางกว้างทางหนา

ว่าสี่แสนแปดหมื่นโยชน์ค้อยที่นั่นแล้ว

พระนาคน้ำเป็นผู้รักษา

จะบอกหื้อฟังเป็นที่นั้นที่แล้ว

65. พระญานาคเจ้าชื่ออย่างใดกัน

เพิ่นมีลูกสาวปลายและลูกสาวเคล้า

อันลูกสาวผู้หล้าลูกสาวผู้ปลาย

เป็นเพื่อนของไผคนใดพี่น้อง

66. พระญานาคเจ้าชื่อท้าวชุมพล

เจ้าภาพของงานดาบอยลูกแก้ว

ลูกสาวผู้หล้าชื่อนางนาฏให้เจ้าพลอยแสนสี่

น้องคนบ่เลาบอกเจ้าพี่น้อง

67. นับเป็นของทานมีห้าประการ

ทั้งทรัพย์สิ่งของเงินทองนั้นแล้ว

ได้ย้อยนยกลูกแก้วเมียแสง

นาบุญมาแผวเต็งแนวครั้งนี้

ชั้นสองหมคำชั้นสามน้องหล้า

มันมีสี่ชั้นสี่ห้องตวยกัน

ได้มาถามนายแม่หญิงอื่น้อง

บ่ได้ชุดหัวหมตตใส่ผ้าเหลือง

ขอขอบคุณชาติหลายถามนายน้องชั้น

มาถามแม่หญิงอื่นายน้องแก้ว

คือชั้นเผือกแก้วเผือกแก้วมโน

คนปัญญาไวมาน้องหล้า

กว้างหนาเท่าใดจาใจเตอะเจ้า

เพิ่นได้จารไว้ลงใส่ใบลาน

อ่านธรรมใบลานหื้อรู้ถี่แจ้ง

หลายโยชน์หลายวาเอนนายพี่เจ้า

กว้างหนาสองเท่าของพระสุทธา

ติดต่อกันมาแต่ฟ้าตั้งดิน

เมียเพิ่นหมคำชื่อนางหยังจาเจ้า

เพิ่นมีลูกสาวตวยกันก็คน

ชื่อของนายบอกมาใจใจ

เมียของตนชื่อนางกังแก้ว

เพิ่นมีลูกแล้วตวยกันเจ็ดคน

เพื่อนแม่ธรณีองค์พระแม่เจ้า

จะยกยอทานทั้งน้ำและข้าว

พ่อเลี้ยงเป็นเคล้าพร้อมลูกเต้าเมียแพง

คาบเข้าคาบแลงต้อนรับแขกแก้ว

68. ประการที่หนึ่งจะทานไปไหน เพ็นจะทานไปเป็นปัจจัยภายนอก
 หลอนได้ดับตายหมายขึ้นขึ้นฟ้า ไปสู่โลกหน้าจะมีความเจริญ
 จะได้ไปรับเอาส่วนบุญกุศล เทพภายนอกอินทร์พรหมแหล่งหล้า
 ขอเชิญลงมาจตุรเสนีย์หาน้ำ

หาน้ำ กรวดน้ำ

69. ประการที่สองจะทานไปหา เทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมชั้นแก้ว
 ถ้าได้ยินเสียงสำเนียงนี้แล้ว ออกจากชั้นแก้วมารับเอาของท่าน
 ทั้งอินทร์เทพท้าวอยู่บนเวหา ทั้งเทวดาชั้นฟ้าเก้าห้อง
 หื้อมารับมารองของท่านครั้งนี้

70. ประการที่สามจะทานไปหา บิดามารดาญาติพี่น้อง
 อันมรณาไปสู่ขงเขตห้อง ในเทศห้องอยู่ห้องเมืองบน
 ขอหื้อมารับเอาส่วนกุศล เทวดาพายบนนำมาหื้อได้
 ไปอยู่ที่ไหนทางใดก็แล้ว

71. ประการที่สี่จะทานไปหา สัพเพศตาสัตว์ลุ่มใต้หล้า
 บ่ว่าสัตว์เหนือดินกินหญ้า ก็ตั้งบ่ว่าเจ้ากรรมนายเวร
 ขอหื้อมารับเอาส่วนกุศลผลทาน เจ้าภาพของงานจะทานไปให้
 มารับเอาไว้ไว้ต่อเนื่อท่านให้

72. ประการที่ห้าจะทานเอาไว้ช่วงแก้วทั้งสาม พระพุทธพระธรรมพระสังฆเจ้า
 องค์เณรและเถระองค์เคล้า ดนที่อยู่เฝ้าวิฑวาอาราม
 หื้อเพ็นก่อสร้างปฏิสังขรณ์ หื้อมั่นถาวรศาสนาพระเจ้า
 เป็นร่วมเป็นเงาของเรานี้แล้ว

73. อันนี้ปอปปี้กษมิผ้าห่มผืน คันอ้ายเป็นคินน้องเป็นไก่อตั้ง
 มาถามอีนายชาวบ้านหลายน้า จะตั้งเคล้าร้านนอกคำในคำ
 ใครเอา**ขาจิบมัดติบขาจำ** คำฟูใดหล้าเอาคินไปได้
 หื้อแจ่งแกไฟหื้อใส่แก่น้ำ

ขาจิบ ขายขนาดเล็ก

ขาจำ ขาย

74. สบงผืนหนึ่งสไปผืนสอง แม่ไข่มองมอนบอกหื้อพี่เจ้า
 ผืนที่สามต่อไปนั้นเล่า ตัวข้าเจ้าจะเล่าหื้อฟัง
 สายรัดตะคตเป็นผืนที่สาม กินข้าวหลามอาศัยไม่เตี้ย
 มาขอช่วยเหลือดาปอปปี้พ้อเลี้ยง

75. ผืนถั่วพันห้าเป็นผ้ารังกา
มาถามอีนายแม่กายมะบ้า
ผืนที่หูกจะจกมาจ่ม
ค่อยบอกหื้อเขาตึงพอเลี้ยงแม่เลี้ยง

ถัดนั้นมาผ้าผืนที่ห้า
ผ้าผืนที่ห้าเป็นผ้าสังฆา
ผ้ากำปนมัดดอกธูเจ้า

76. สะลิกับหมอนนั้นตอบคุณแม่
เมื่อเจ็บท้องเจ็บครรภ์เมื่อเกิดลูกน้อย
ส่วนเจ้าพ่อน้อยพันสะลิมารอง
แล้วแบ่งไม้ยันเอาไว้ทางหน้า

ตอบแท้แท้แม่เอาเก็งหลัง
อี่แม่มารดาเจ็บท้องอ้อยอ้อย
เอาสะลิมารองพันหื้อแม่รองหลัง
เมื่อเกิดบุตรตานาคแก้วลูกน้อย

สะลิก เบาะนอน
อ้อยอ้อย เจ็บเล็กน้อย

77. หมอนผาจองอ้อยตอบคุณฟากจอง
บ่หื้อลูกเต้าได้ลำบากใจล้ำ
ไม้งามค้ำบ่หนึ่ตันสะลิก
บุญกินบุญทานบ่เศร้าเหี่ยวม้าน

ที่แม่ขึ้นยองกันจนพอด้าน
รักษาลูกน้อยหื้อหลับดินอนดี
บุญบารมีที่เจ้าได้สร้าง

จองอ้อย เตียงนอนทำด้วยไม้ไผ่
ฟากจอง เตียงนอนทำด้วยไม้ไผ่
ยอง วาง
ตันสะลิก ตันโพธิ์
ม้าน ช้ำ

78. ผ้าปกหัวพระใหม่ตอบคุณผ้าเคียนหัว บ่หื้อหมองเมาเจ็บหัวเมาเกล้า
ปฏิบัติพิศปัฏฐกตัวนั้นเล่า
บ่หื้อเฮียดยุงมาได้มาตอม
นั่งนอนบนจงอยู่กับลูกน้อย

บ่หื้อหมองเมาเจ็บหัวเมาเกล้า
อยู่เดือนนั่งเต้าครบสามสิบวัน
แม่จนพอดอมบ่ตายช้องหย้อง

ผ้าเคียนหัว ผ้าขาวม้า

79. ผ้ากำปนตอบผ้าเคียนทอง
อยู่กรรมเดือนไฟเมื่อลูกยามน้อย
แม่เลี้ยงลูกน้อยลำบากเหลือแรง
เลี้ยงลูกแพ่งหวังกินแรงกายหน้า

แม่อ้อมม้วนหย่อนแม่อ้อมม้วนไหล
อดสาหิงไฟเหวี่ยงไหลโคลย้อย
ยะไรไ่ว้หลังหวังได้กินแดง
หาเอาขึ้นเอาปลามาลูกน้อย

ผ้ากำปน ผ้ารัดดอก
ผ้าเคียนหัว ผ้าขาวม้า

80. เสียมคมหนาใส่ด้ามหื้อหนัก
แม่เจ้าเอาปากแม่เจ้าเอาล้อม
พี่อู้ก็เหมาะอันองเกาะก็สม
ชาวบ้านนาเหลื่องขอเป็นเชียงลาบขึ้น
ข้าเหมี้ยง สนิม
ผ้าปกตักตอบคุณผ้าอ้อม
เอาปกลูกน้อยแม่ขึ้นนม
มะหินน้ำคงฝนพราข้าเหมี้ยง
81. มะนับมะเตี๋ยตอบคุณสายแห
เป็นมะนั่งมะนั่งหวันหลังหวันหน้า
มีร้อยห้าแก่นพอดิบพอดี
บุญบารมีนาคแก้วได้สร้าง
มะนับ ประคำ
มะเตี๋ย ลูกเตี๋ย
หวัน พับ
มะนั่งมะนั่ง วุ่นวาย
ออกจากท้องแม่สายแหก็หวัน
บ่เชื่อลองดูไปนับผ่อง่า
ไชโยโชคช้างใหญ่กว้างศรี
จะเอาตัวเป็นทานในคราวนี้แล้ว
82. ข้าวกับกล้วยตอบคุณข้าวมาม
บ่ว่าชายและหญิงเนอดัวพี่อ้าย
มารดาแม่เจ้าจึงหาเอากกล้วยมาแอม
บ่มีบามีแรงแม่เอากกล้วยมาป้อน
มาม เคี้ยว
แอม ด้วย
สืออน สือบานเย็น
เมื่อลูกกินบ่ช่างแม่มามหื้อกิน
กินข้าวบ่ตายคูปล้าร้าย
แม่มกล้วยน้อยบ่ล้าบ่แข็ง
แม่มกล้วยสืออนยังบานซอนดอกไม้
83. มะพร้าวสุ่มนั้นตั้งดาสม
ได้จูบได้จมนมแม่นั้นแล้ว
คุณณังคุณณะบ่ได้หายสูญ
จึงตัดสินใจบวชหื้อแม่ขึ้น
มะพร้าวสุ่ม
เครื่องไทยธรรมชนิดหนึ่ง ทำด้วยมะพร้าว
ตอบนมมารดาสองเต้า
พระนาคเจ้าตอบปึงแทนคุณ
ตอบปึงแทนคุณคุณแม่เจ้าหื้อได้
84. เทียนสังฆะตอบคุณขันตั้ง
มายกมายอท้องของแม่เจ้า
หื้อประสูติออกด้วยความสมบูรณ์
เจ้าแสงวิฑูรทำบุญในบ้าน
ได้หาพ่อเลี้ยงด้าแยมหมอ
ลูกทางในคอยที่นั่นเล่า
คำฤเคล้าบหื้อหายสูญ
เจ้าภาพของงานฟังเตอะพ่อเลี้ยง
85. เทียนเล่มบาทตามแล้วแจ้งสงไส
เกาะกุมลุมลาบุตรตาลูกเต้า
ตามส่องเฮียดส่องไรหื้อลูกหื้อเต้า
ขัดสืช่วยล้างบ่หื้อมีเหงื่อมีโคล

เทียบเล่มบาทตามแล้วแจ้งใส่

สีป่งดำมอยชอปอยแม่เลี้ยง

86. ชันข้าวแล้งขึ้นแห้งปลาตาย

ตามคำโบราณเห็นว่าชันข้าวแล้ง

จะทานไปหาพระญาณาคณา

ค้อยไขบทความใส่หื้อพระนาคแก้ว

หอมบัว

หอมแดง

87. พระนาคเจ้าแท้เพิ่นได้ลาสิกขา

จะบอกหื้อชายพ่อแหวนควงห้าง

เพิ่นได้ฝากทางหัวและหาง

หางนาคบายศรีสู่ขวัญนาคน้อย

88. ส่วนหัวนาคเจ้าฝากไว้หลังวิหาร

ส่วนว่าหางนาคของเพิ่นนั้นแล้ว

ส่วนชื่อส่วนนามไว้กับคนจะบวช

จะสร้างกุศลทานไปหน้า

89. พ่อเลี้ยงแม่เลี้ยงทานข้าวทานของ

เพิ่นได้สละเงินพันสละเงินร้อย

เพิ่นหวังเอาแต่กุศลผลทาน

เป็นสายเป็นแนวเนอเจ้าพี่น้อง

90. อานิสงส์ปอยเป็กข์มีหลายมีนั๊ก

อานิสงส์ผลทานมีหลายบ่บ่อย

สละเงินร้อยสละเงินพัน

อานิสงส์ผลทานคนละแปดกับถ้วน

ปอย

งานบรรพชาอุปสมบท

เป็กข์

การอุปสมบท

91. ผู้ที่เอาตัวโกนหัวไปบวช

จะไปบรรพชาอุปสมบทขอเจ้า

ผู้ที่ได้เป็กข์ขึ้นมาเป็นธูเจ้า

อานิสงส์ผลทานหกสิบสี่กับถ้วน

92. ศรัทธาพี่น้องแบ่งตูปแบ่งผาม

หม้อข้าวหุงแกงตึงมะแลงมะเข้า

ส่องเอียดส่องไรหื้อลูกยามน้อย

เอาใส่โตสายของสดของแห้ง

ของสดของแห้งหอมบัวหอมแดง

ก็เพื่อแลกเอาชื่อเสียงเรียงนาม

เป็นสายเป็นแนวมาเท่ามะเดียวนี้

ไปอยู่คงคาสมุทรใหญ่กว้าง

เพิ่นได้ฝากไว้สามอย่างสามอัน

ทั้งชื่อและนามฝากกับวัดนี้

คือนาคะต้นนั้นแล้วเนอเจ้า

เจ้าได้ฝากไว้ที่ชั้นศรีนวมแมว

โกนคิ้วโกนหนวดบวชเป็นพระสงฆ์

คือพระนาคของเราครั้งนี้

ทานเงินทานทองบิไซของน้อย

ยกเอาหลานน้อยไปบวชเป็นทาน

หวังไปนิพพานชั้นฟ้าเมืองแก้ว

มีสิบหกกับนี้ยังดวยกัน

ได้พร้อมใจกันเมียแพงลูกน้อย

พ่อออกแม่ผ่าแล่งแบ่งเก็งปันกัน

ก็สมเพิงควรแบ่งกันไว้แล้ว

โกนคิ้วโกนหนวดเกศเกล้าเกศา

จะบอกหื้อเจ้าได้สามสิบสองพอดิ

มาถามน้องหน้ากลางปอบกลางผาม

ก็สมเพิงควรเพิ่นได้เท่านี้

ล้างถ้วยล้างชามทำกินนิ่งข้าว

พี่น้องเขาเจ้าได้สามกับพอดิ

หล้าง่องชอบทำบุญหล้าง่องชอบทำกรรม
เพิ่นยังบ่เข้าใจยะได้อี้น้อง

จะไปตวยกันจะไดบ่ได้

ลูน

ภายหลัง

100. หนทางไปทางหน้ามีห้าเส้นห้าสาย
บ่ว่าไฟไหนหนุ่มแก่บ่ว่า
ร่องก็ไปนรกร่องก็ไปสวรรค์
ต่างคนต่างไปตามกรรมท่านไท้

คั่นคนเราตวยจะต้องไปทางหน้า
คั่นเพิ่นตวยแล้วไปแต่ดวงวิญญาณ
จะไปตวยกันนั้นแท้บ่ได้

101. เส้นที่หนึ่งจะไปที่ไหน
เส้นที่สามอ้ายถามน้องเพิ่น
อ้ายมาม้ามิกนิกอยู่ในใจ
ค้อยแก้ไขมาบอกน้องซัน

เส้นสองต่อไปจะไปไหนจาเจ้า
เส้นสี่เส้นห้าจะไปทางใด
จะไปไกลไปไกลทางใดน้องหล้า

102. เส้นถ้วนหนึ่งจะไปเมืองนิพพาน
เส้นถ้วนสามพรหมโลกเส้นถ้วนสี่ไปมนุษย์สงสาร
ค้อยฟังเตื้อนายพ่อกายมะบ้า
ผู้ที่ชอบทำบุญไปนิพพานสวรรค์
จะต้องอ้อบายตกหม้อน้ำร้อน

เส้นถ้วนสองจะไปสวรรค์
จะไซ่ตำนานยังเส้นที่ห้า
เส้นที่ห้าไปนรกเนื่อนาย
ผู้ที่ชอบทำบาปทำกรรมนั้นแหละพี่อ้าย

103. ถ้าตัวน้องหล้ามรณาดับตวย
มุลละศรีทราอาวอาน้ำเจ้า
หนทางเส้นห้าขอเว้นขอกลาย
ขอจารในหื้อนายพีน้อง

อีน้องจะไปเส้นสองเนื่อเจ้า
จะไปเส้นสองเหมือนกันทุกคน
ตวยไปอบายน้องบ่ไปไกล

104. คั่นเราใครเว้นคั่นเราใครกลาย
บิดามารดาอาวอาน้ำเจ้า
ผู้ที่ต้องการไปแต่เส้นที่สอง
เพราะของบ่เชี่ยมมันหายากล้ำ

ทางไปอบายจะยะจะใดจาเจ้า
จะกลายจะเว้นควรทำอย่างใด
เส้นห้ามันหมองบ่ใสบ่เหลี่ยม

เหลี่ยม

สดใส

เชี่ยม

มีน้อย, หายาก

105. คั่นเราใครเว้นคั่นเราใครกลาย
ควรทำจะใดแม่เกล้าซันล้ำ
เพิ่นหลีกเว้นไปเหยียชาติไกล
ตึงบิดามารดาอาวอาน้ำน้อง

ทางไปอบายคือเส้นที่ห้า
ทางเส้นที่ห้าไฟตึงบ่ไป
บ่ต้องการไปทางเส้นที่ห้า

106. คนในมนุษย์ใครเว้นใครกลาย
มุลละศรัทธาพ่อแม่แก่เฒ่า
ทำบุญไว้นักจะได้ไปสวรรค์
เป็นสายเป็นแนวขึ้นสวรรค์ชั้นฟ้า
- มะเต้า แต่งโม
107. สวรรค์ชั้นฟ้าแท่นองบ่หัน
ผู้ทีไปหันคือพระพุทเจ้า
แก้วมุขซ้อนเจ้าต่อมคำชา
จะไซสำเนาบอกเจ้าพี่น้อง
108. พระพุทเจ้าไปโปรดมารดา
ลูกไม้ผาลามะแต่งมะเต้า
เพิ่นได้เอาขึ้นเพิ่นได้เอาปลา
พ่อขายบ่เลาถามนางน้องชั้น
- มะแต่ง แต่งกวา
มะเต้า แต่งโม
109. บ่ได้เอาขึ้นบ่ได้เอาปลา
เพิ่นเทศน์ธรรมเจ็ดคัมภีร์เจ็ดผูกนี้เล่า
ธรรมเจ็ดผูกเทศน์สามเดือนเต็ม
สู้สังกัสะนกรในคราวครั้งนั้น
- เดือนเกียงเพ็ง เดือนอ้าย
110. เพิ่นลงมาบันไดทั้งสาม
เสด็จลงมาหื้อถึงรอดแล้ว
พระสงฆ์องค์เจ้าและอุบาสกอุบาสิกา
เป็นวันสำคัญน้อเจ้าพี่น้อง
111. จะถามสวรรค์นี้มีกี่ชั้นกี่ห้อง
พี่คนปัญญามีรู้หมดรู้เสีย
หื้อพ่อเลี้ยงแม่เลี้ยงไต่ยินไต่ฟัง
ค่อยพากันฟังเอาหน่วยเอาขวัน
- ชี้เหมียง สนิม
112. สวรรค์ชั้นฟ้ามีหกชั้นด้วยกัน
ได้มาถาถามนายแม่กายมะต๋อง
- จะบอกหื้อนายพ่อกลายมะเต้า
หื้อเจ้าหมั้นจำศีลกินทาน
หื้อพาเอากันไปสู่ช่วงแก้ว
- จะบอกหื้อฟังเนื้อสายคู่เฝ้า
เมื่อเสด็จไปโปรดพุทธมารดา
สิริมหายามารดาแม่เจ้า
- เพิ่นจะเอาขึ้นเอาปลาเอาของเอาข้าว
อ้ายถามน้องหน้าเพิ่นเอาหยังไปดวย
ลูกไม้ผาลาไปหื้อพระแม่เจ้า
- ลูกไม้ผาลาไปหื้อพระแม่เจ้า
เอาไปเทศน์โปรดพระพุทมารดา
พอเดือนเกียงเพ็งก็ลงจากห้อง
- คือบันไดเงินบันไดคำและบันไดแก้ว
ทีในเมืองแก้วสังกัสะนกร
เมื่อนั้นลงมาโปรดรับที่หัน
- นายเป็นนาร้องอ้ายเป็นเชื้อข้าว
พี่หมายจะฝนพรว้าเป็นชี้เหมียง
จะไปทิ้งไปละของเก่าของหลัง
เหมือนหนึ่งควายเข้าสวนช่างกว่นข้าวเชื้อ
- จะบอกหื้อฟังมีหกชั้นเก้าห้อง
เจ้าพี่น้องน้องที่กำลังฟัง

ชั้นที่หนึ่งจาตุมาหาราชิกา
เมื่อถึงเวลาเข้ามาเฝ้า
นิมมานะรัตติเป็นชั้นที่ห้าดีหลี
แม่หญิงบ่เลาบอกเจ้ารู้ไว้

113. ประตูปิดไว้หื้อคนไหว้คนสา

มุลละศรีทราพอแม่แก่เฒ่า
ภ่องก็ไปก่อสร้างปฏิสังขรณ์
เป็นร่มเป็นเงาของเรานี้แล้ว

114. ประตูปับไว้คนลู่กันเข้า

ห้ามแล้วบ่ฟังยังลู่กันเข้า
เขาตั้งลู่กันทั้งเมื่อวันเมื่อคืน
เพราะว่าเขาลิ้มศีลธรรมพระเจ้า

หับ ปิด

115. ประตูปับแล้วบ่ออก

จะบอกหื้อฟังเนอนายน้องหล้า
พ่อลุงแม่ป้าจำไว้หื้อดี
ตึงพ่อชายแม่หญิงจะไปว่าข้าบ่เฒ่า

ชั้นที่สองถัดมาดาวตึงสาที่สามยามาเฝ้า
ชั้นที่สี่ชื่อดุสิตา
ปรนิมมิตวสวัตดีชั้นหกเฝ้า

พระศาสนาพระพุทธเจ้า
เพิ่นพากันเข้าไปใส่บาตรทำบุญ
สร้างสิ่งถาวรศาสนาพระเจ้า

มะแลงมะเข้าคือประตูเรือนจำ
บ่ว่ามะแลงบ่ว่ามะเข้า
เพิ่นบ่หื้อเข้าเขาข้าฝ่าฝืน
ก็ตามใจเขาเตอะเจ้าพิน้อง

สิ่วจ้าค้อนตอกคือประตูตงกรรม
อันนั้นก็คือประตูป่าช้า
หื้อหมั่นทำบุญสุนทานใส่บาตรจำศีล
ค่อยทำบุญเอาเป็นของเราแท้แท้

ภาคผนวก ฉ บทขอตาปอยจังหวัดน่าน ฉบับนายอภิรัตน์ รัตนศิลา บ้านนาผา ตำบลกองควาย
อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

(ระบาคาดน่าน/ลับแลง)

1. จะยกมือไหว้จะไปมือसान
เอานะเอาโมขึ้นมาเป็นเกล้า
เอามาเพ็งอกเอามาเพ็งใจ
ขอยกมือसानวันทากราบเนียน

2. จักยกมือไหว้อ้ายจักไปมือสา
พระพุทธรูปพระธรรมพระสังฆเจ้า
จะได้ตาปอยบวชลูกบุตรตา
บุญเท่าตอยเท่าเขาวันนี้อย่างนั้น

3. ว่าสิดำมอยตาปอยเป็นกอง
จะเอาบุตรตั้งไปยังลูกเต้า
จะเอาลูกน้อยนี้เข้าไปบวช
จะบรรพชาเป็นสามเณรน้อย

4. ตาปอยบวชลูกตาปอยบวชหลาน
ว่าตีฝายสูงหวังได้น้ำล้น
เดือนแรมจกตอกเดือนออกแบ่งผาม
ก็ตั้งใจเอาบุตรตั้งลูกน้อย

5. เดือนแรมจกตอกเดือนออกแบ่งผาม
แม่ครอบแม่ครัวหลักลูกเจ้า
ก็มากันนักก็มากันหลาย
จะเอาบุตรตั้งไปบวชนี้แล้ว

6. ฮ่องตัดไม้บงหมายมาจักตอก
พ่อน้อยพ่อหนานร่วมกันเนื้อเจ้า
จะนำตัวตนไปบวชเป็นทาน
จะยกเป็นทานหยาดน้ำคว่ำตัน

ไม้บง ไม้ไผ่ชนิดหนึ่ง

7. จะเอาลูกน้อยนี้เข้าไปบวช
จะบรรพชาเป็นสามเณรน้อย

เคารพยอวานยอसानใส่เกล้า
ขอเพ็งบุญเจ้าศรีรัตนตรัย
เราเป็นคนไทยยึดมั่นถือมั่น

กราบพนวันทายอसानใส่เกล้า
อันนี้เป็นเกล้าของศาสนา
สืบศาสนาโคตะมะท่านเจ้า

บ่ละหื้อหมองยังบ่กองหื้อเศร้า
จะนำไปเข้าค้ำศาสนา
โกนคิ้วโกนหนวดเกษเกล้าเกศา
จะกิดเป็นปอยมานานอย่างนั้น
จะยกเป็นทานหยาดน้ำคว่ำตัน
แม่แพร่เนื้อย่นยกเป็นหมายทาน
ฮ่องชุดเตารางฮ่องวางก้อนเส้า

ฮ่องชุดเตารางฮ่องวางก้อนเส้า
ฮ่องก็มานั่งข้าวฮ่องกะมาดิงไฟ
มิตรแก้วสหายพี่น้องเจ้าบ้าน

ฮ่องสืบชานออกหมายจักแบ่งผาม
จะเอาลูกหลานไปยังท่านเจ้า
ตาปอยครั้งนี้ได้ผิดหวัง
จะสร้างกุศลผลบุญครั้งนี้

โกนคิ้วโกนหนวดเกษเกล้าเกศา
จะยกเป็นทานน้อพ่อหงส์คอสร้อย

จะเอาลูกน้อยไปบวชเป็นทาน
ไปบวชเป็นทานที่อารามช่วงแก้ว

8. จะตบมานับอยู่ช่วงแก้วตั้งสาม
จะบวชเป็นพระจะสละเป็นเจ้า
จะกตัญญูทเวทิตา
เป็นตนศีลธรรมนาคานาคน้อย

9. จะบวชเป็นพระจะสละเป็นสงฆ์
ยกตัวเป็นทานศาสนาพ่อเจ้า
ว่าศรัทธาเกล้าคือหัวใจการ
จุงดักฟังเอาเตอะเจ้าพี่น้อง

10. ว่าสืบนี้นพกายคล้ายอสน
วันนีวันดาวนพุกวันแล้ว
ว่าศรัทธาเกล้าคือเจ้าของการ
จุงดักฟังเอาเตอะเจ้าพี่น้อง

ดักฟัง เจียหูฟัง, นิ่งฟัง

11. เดือนแรมจกดอกเดือนออกเป่งผาม
แม่ออกศรัทธาแต่งดาไว้พร้อม
มีหั้นพรำพร้อมตั้งสาดและหมอน
บุญเท่าตอยเท่าเขาวันนีอย่างนั้น

12. ของกินครัวทานหาไว้บ่จน
แม่ออกศรัทธาตกดาแต่งไว้
อันใดบ่มีแม่ก็เสาะก็หา
จกกินทานทวยเขาเจ้าพี่น้อง

กำโปน ผ้ารัดอก
ผ้าใต้ ผ้าโรงงาน

13. อันใดบ่มีเพิ่นก็หากี่เสาะ
ตั้งของข้าวเงินประดับหยันย่อง
ตั้งเกอบตั้งจ้องกู้อย่างพันอัน
มาป่าวมาลานบาตรวิพัตจ้อง

เติน

ห้องโถงที่อยู่นอกห้องนอนของบ้านเรือน

จักได้เอาลูกจักผูกเอาหลาน
เป็นสายเป็นแนวอย่างก้านซอมดอกไม้
เป็นตนศีลธรรมวินัยพระเจ้า
จะได้ไปเข้าสู่วัดสู่วา
จะบรรพชาอุปสมบทว่าอัน

เป็นลูกศิษย์ลูกเอยของพระองค์ท่านเจ้า
จะนำตัวตนไปบวชเป็นทาน
กตขื่อหมายนามศรัทธาเกล้าเหง้า

เคารพยอวานปอยดาลูกแก้ว
จะเอาลูกแก้วหยาดน้ำเวหนาน
กตขื่อหมายนามศรัทธาเกล้าเหง้า

จะลำดับครัวทานบาตรวิพัตจ้อง
บางอย่างก็ยอมสว่างใส่อนจน
ตั้งสละที่นอนของทานแม่เจ้า

ศิริมงคลกำโปนผ้าใต้
เพิ่นหามาได้ช่อน้อยตุงไชย
เอาตกแต่งดาหมอนผาหน้าส้วย

มีไว้บนเคาะมีไว้บนเติน
แม่ออกศรัทธาแต่งดาไว้พร้อม
มีหั้นพรำพร้อมของสั้มของหวาน
เพิ่นเอามากองมายองไว้แล้ว

14. หลอนวันนี้ค่อยสาตุการ
 ปิตามารดาอาวอาน้ำเจ้า
 ได้ยกเอาลูกได้ยอเอาหลาน
 อันใดก็มีตั้งสะลีนัมจั่ว

สะลีนัม
 เบาชนอน
 ยัด
 นุ่น

15. ของทานแม่เจ้ามีนี้ไว้หมด
 หมอนหกหน้าหนาหมอนผาหน้าสัว
 แม่ก็ริ้วเป็นตาลายแซง
 ข้าวเหนียวแดงตั้งข้าวตอกปิ่น

16. มีหันพร้าพร้อมสบงลังกา
 ตั้งบาตรตั้งวิตั้งสะลีนัมเท่า
 แม่ออกศรัทธาก็เอามาถวาย
 จักเอาบุตรตาไปบวชอย่างนั้น

17. ท่านที่มียศมีเกียรติตั้งหลาย
 จะกิดดาปอยค่อยแหมอย่างนั้น
 เดือนแรมจักตอกเดือนออกแปงผาม
 จะบรรพชาอุปสมบทลูกน้อย

18. ของทานท่านเจ้าตั้งสบงลังกา
 บ่ถ้าไปวานเขาตั้งตามาช่วย
 หล่อแล้วบ่หนจนแล้วบ่ถอย
 เหมือนเครือเขาหวนปิ่นบ่นไม้เน็ง

19. ลำดับตั้งสาดลำดับตั้งหมอน
 แม่ออกศรัทธาตกตาแต่งไว้
 สะปะสะปันของท่านแม่เจ้า
 คนมานั่งเป็นแถวฟังช้อยอย่างนั้น

กำโปน
 ผ้าไร่
 ผ้ารัดอก
 ผ้าโรงงาน

20. สะลีนัมจั่วแม่เจ้าริ้วเป็นตา
 อีแม่เตรียมตาไว้หั้นเรียบร้อย

จะบวชลูกเป็นทานยอวานใส่เกล้า
 ตั้งพ้อออกเกล้าใจขึ้นเชยบาน
 เครื่องบริขารเตรียมตาไว้

ตั้งของแห้งของสดสะลัดเป็นตา
 ตั้งนอกแขบไหมหลอนตั้งในใส่จั่ว
 ก่องข้าวตอกก่องทอดข้าวแต่น
 บุรียาปิ่นอันใดก็แล้ว

สาดอ่อนหมอนผาทุกอย่างน้อเจ้า
 น้ำตั้นน้ำเต้าช้อนน้อยตุงไชย
 มาหยาดยายยทุกอย่างเจ้าข้า

เจ้าขุนมูลนายกำนันผู้ใหญ่บ้าน
 ได้มาร่วมบ้านรอมกินรอมทาน
 จะลำดับครัวทานมารดาแม่ข้า

หมอนหกหน้าหนาหมอนผาหน้าสัว
 อะลุ่มอะหล่วยจนเป็นภาระงานปอย
 ไม้หล่อลงดอยตักไหนตักหั้น

ตั้งสะลีนัมกำโปนผ้าไร่
 ตั้งข้าวตอกดอกไม้สาดอ่อนหมอนปิ่น
 แม่ออกศรัทธาปอยลูกแก้ว

สบงลังกาหมอนผาจองอ้อย
 มีตั้งช้อนน้อยนี้ยังตุงไชย

มีตั้งวีและบาตรตั้งสาดและหมอน
ตั้งสวตั้งงามน้อเจ้าท่านไท้

เพิ่นเอามากองมายองไว้หั้น

สะลี เปะนอน
นั้ม ยัด
จั่ว นุ่น

21. ของทานแม่เจ้ามีอยู่นี้สะปะ
ตั้งมาหนนวยงยาวพริ้วตาลกล้วยอ้อย
ของแขวนของห้อยกู่เยี่ยงปันอัน
หาเอามาทานยังปอยลูกแก้ว

ตั้งมากอกมานะตั้งมาโอในขาว
ของกินคร้วทานดาเอาไว้เรียบร้อย
มีตั้งลูกส้มมีตั้งลูกหวาน
คร้วทานเป็นแถวน้อเจ้าพี่น้อง
ตั้งผ้าหลบเก็บมุกขึ้นหาลงสอง
มีหั้นพริ้วพร้อมปลาบ่วงปลาย่าง
มีตั้งน้ำอ้อยมีตั้งน้ำตาล
เพิ่นเอามากองอยู่นี้พริ้วพร้อม

22. ของทานแม่เจ้าหาไว้เป็นชุด
เพิ่นเอามากองตกดาแต่งห้าง
แม่สร้อยดอกบ้านกู่เยี่ยงปันอัน
มาพริ้วมาลานป่าระบัดพัดจ้อง

ดอกบ้าน ดอกบัวสาย
มาลาน ลูกลาน

23. ก่อนว่าแปงตูปก่อนว่าแปงผาม
แม่ออกศรัทธาตกดาแต่งห้าง
ขอลามน่องรักแม่กำสายไหม
พอดอบพีหนานมาเหี้ยเจ้าเจ้า

ดาปอยดารามเพิ่นเอาหยังมาตั้ง
พี่น้องเจ้าบ้านตั้งหยังอันใด
ขอลามหญิงนายแม่หญิงต่างบ้าน

24. พ่อแม่พี่น้องเอาใจตั้งก่อน
ดาปอยดารามเอาใจมาตั้ง
เป็นพ้าวเป็นพังในการในงาน
พี่น้องวงวานเพิ่นเอาใจมาตั้ง

วานพี่วานน้องจักตอกแปงผาม
อิดไหนค้อยปึงอ่อนไหนค้อยยัง
ก่อนว่าแปงตูปก่อนว่าแปงผาม
จะบอกพีหนานจันทิพย์พีไท้

เป็นพ้าวเป็นพัง รีบร้อน

25. ตั้งใจไว้แล้วยังบ่ได้หนถอย
แกงผักหละดงตกลงใส่ร้า
น้ำในหม้อยังเป็นใจไห
ว่าอ้ายขอลามหญิงนางนาถน้อง

เอาหยังเป็นปอยต่อไปน้องหล้า
เชือมาเชือบ่าบหนี่ไกลดอนทราย
ต่อซากไฟปะเสื่อซากส้าม

ส้าม ติดใจ

26. ใครหันตัวปอยผ่อขันผ้าเครื่อง
ศาสนาของพระพุทเจ้า
จักบอกพี่เจ้าบใจขาวหรือดำ
กินแล้วแท้ล้ำมันจางคันเมื่อหล้า
27. หลอนปอยเป็กซ์หรือว่าปอยบวช
จักสร้างกุศลผลบุญนอเจ้า
จะนำไปสู่ศาสนา
ถ้าน้องเป็นน้าอ้ายจะเป็นต้นข้าว
- ปอย งานบรรพชาอุปสมบท
เป็กซ์ การอุปสมบท
28. ผ้าเครื่องปอยเป็กซ์น้องว่ามีก็ผืน
ว่าสิงห์บ้านเหนือมาปะเสือบ้านได้
ว่าตกบวร้องน้องบ่ต้องกลัวปลิง
เหมือนเรือกับแพบ่หนีแควแม่น้ำ
- ปอย งานบรรพชาอุปสมบท
เป็กซ์ การอุปสมบท
29. ผ้าเครื่องปอยเป็กซ์น้องว่ามีหกผืน
ถ้าเป็นสวยจะตวยเป็นดอกไม้
ว่าตะสอนตบเรามาบปใส่กัน
ว่าตามตำราโบราณว่าไว้
- ปอย งานบรรพชาอุปสมบท
เป็กซ์ การอุปสมบท
30. ผ้าผืนนี้่งอ้ายจะอุ้ห้อสม
บุตรตาออกใจแม่ป้อหิ้น
วันนี้แล้วจะเอาบุตรตั้ง
ศาสนาเมืองไทยบ่ห้อมันต่ำค้อย
- เกียกเลียดเกียกยาง เปื่อน
31. สบผืนนี้่งลั้งสะผืนสอง
กันน้ำนมมารดากลัวมันจะย้อย
มาค่าหน้าแล้งมันแห้งขำหมง
มานักหนานักแกนอ้ายพี่น้อง
- ของมันของเตียงทางศาสนา
มันเป็นสีเหลืองงามดีบ่เศร้า
ว่าแม่อ้อออนแกบอนใส่หนัง
เป็นกุกำหนดเจ้าพี่น้อง
บ่ใช่มีสะลวดนานที่ปีหน
จักเอาบุดตังไปยังลูกเท่า
กันน้องเป็นน้าอ้ายรับเป็นปลา
ว่าเอน้องเอาพี่สอน้องพื่อน
รักแล้วบ่ลืมนกันบ่ได้
มาदनเข้าใส่อ้น้องแม่หญิง
แม่ตาพลอยนิลค้อยไขค้อยแก้
รักแล้วบ่ลืมนกันบ่ได้
จะเอาไว้ไหววันศีลวันธรรม
พ้อสร้อยตาจามาน้องหล้า
คือผ้าสบงตอบคุณบ่วงขึ้น
ตอบคุณผ้าขึ้นเกียกเลียดเกียกยาง
อุปสัมปณังวันนี้หื้อได้
ตอบคุณเลื้อหลองตอบคุณเลื้อห้อย
สาวจีสาวน้อยร้องว่าเลื้อยกทรง
ปู่เฒ่าหนานวงเอาเข้ายาแก้

เสื้อหลอง เสื้อยกทรง
เสื้อห้อย เสื้อชั้นใน
ชำ ดิด
หมง กลับเลียงดอกไม้

32. ผ้าสายนิคคเป็นผ้าผืนที่สาม เอาตามโบราณเมืองน่านใจใจ
จะไปตอบคุณผ้าสายด้ามไม้ แม่เอาฮ้าวอกไว้กลัวลูกขึ้นตั้งบน
ว่าหลอนวันนี้ได้ถ้อยหน แม่หางตามนได้มานั่งใกล้
ค่อยไขบรรยายต่อไปอย่างนั้น

33. ผ้าผืนที่สี่คือผ้าลังกา ถัดนั้นมาผ้าผืนที่ห้า
ตำราดีมันย่อมยกเจ้า ผ้าผืนที่ห้าคือผ้ากำโปน
ผ้าผืนที่หกน้องจะจกมาจา คือผ้าสังฆาศาสนาเก่าบัง
ตอบคุณณะคุณนังมารดาแม่ให้

34. เรือนมุงคาหาฬามาตุ้ม มาพร้าวสู่ม่ายจะอุ้ม
ตอบคุณน่านมมารดาสองเต้า ได้เลี้ยงบุตรตาตอนนั้นแล้วเล่า
หื้อลูกหื้อเต้าได้ดูได้ดั่ง นมอยู่หน้าอกแม่กะจกหื้อกิน
ตั้งชายตั้งหญิงเลี้ยงดูลูกน้อย วันนี้มีปอยเตรียมดาเอาไว้

35. มาเตียม่านับตอบคุณสายแห่ ออกจากห้องแม่สายแห่ก็หวัน
เป็นมานั่งมานั่งหวันหลังหวันหน้า มีร้อยแปดแก่นน้อพ้ออานต่างมา
ไปนับผ่องกาน้องบได้ว่าเอา ขึ้นชี้ข้างไปอ้าวหาหา
ผ้ากับเตาออกเนาน้ำกว้าง

36. ผ้ากำโปนตอบคุณผ้าเคียนตอง แม่กลัวม้วนยอนแม่กลัวม้วนไหล
อยู่กรรมเดือนไฟเลี้ยงดูลูกเต้า สมัยโบราณก้อนที่ม่าเก่า
นายแม่เจ้าอยู่สามสิบวัน ของเผ็ดของเค็มแม่บได้กินหยง
เลี้ยงดูบุตรตั้งไปยังลูกหล้า ปางนั้นแล้วกาหยงมาทุกขล้า

ผ้ากำโปน ผ้ารัดอก

37. เสียมคมหนาใส่ด้ามหื้อหนัก หลอนว่าผ้าปดักตอบคุณผ้าอ้อม
ที่ว่าบุตรตาคลอออกมาจากห้อง เพิ่นกะเอาผ้าอ้อมมาปกเคียนนาย
เสื้อผ้าอากรบไซมีหยงหลาย บไซมีอันใดมีก้าผ้าอ้อม
หัวใจเจ้ามอนสมัยตอนนั้น

มอน ใน

38. หลอนผ้าปกหัวพระใหม่อยู่กรรม ตอบคุณณะคุณนังผ้าเคียนหัวแม่เจ้า
อยู่กรรมเดือนไฟเลี้ยงดูลูกเต้า นายแม่เจ้าก็ทามาเคียน
พระคุณแม่นี้หาไหนบ่เหมือน แม่ตาแลเจียนหาเปรียบบ่ได้
พระคุณแม่นายมากมายล้นฟ้า
39. กรรมชั้นจงอ้อยตอบคุณฟากจง อีแม่ขึ้นนอนกันจนปอด้าน
อยู่กรรมเดือนไฟสมัยก่อนนั้น นายแม่ขึ้นก็อดทนเอา
พระคุณของแม่เท่าดอยเท่าเขา พระคุณแม่เราเหมือนนาวาน้ำกว้าง
หาอะหยังมาปานบ่ได้ทั้งนั้น
- ฟากจง เตียนนอนทำด้วยไม้ไผ่
40. หลอนข้าวกับกล้วยตอบคุณข้าวม้าม เรากินบ่จ่างแม่ก็ม้ามหื้อกิน
ตั้งชายตั้งหญิงเมื่อเรายามน้อย กินข้าวบ่ตายมันข้าบ่อร้อย
เจ้าแม่น้อยเอากล้วยมาแอม พระคุณของแม่บ่มีหยังเปรียบแหม
เจ้าสายรอมแปงพระคุณเพิ่นกว้าง เลี้ยงลูกเลี้ยงหลานสมัยตอนนั้น
ม้าม เคี้ยว
41. หลอนว่าแก่นบาตรพระใหม่นั้นหนา ตอบคุณหมอน้ำยาตอนนั้นนอเจ้า
พระแม่मारดาอยู่เดือนนั้นเล่า สมัยมาเก่าเพิ่นดั้นน้ำยา
สมัยโบราณเดิมทีเจ้าขา พระแม่मारดาอดทนอยู่ได้
บ่ได้จ่มอันใดเลี้ยงนายลูกน้อย
42. หลอนว่าสายรุ้งตอบคุณสายอยู่ อ้ายจะบอกหื้อรู้นั้นมีความหมาย
ค่อยไขบรรยายหื้อนายน้องแก้ว แม่นกยางขาวคอยาวลูกแฮ้ว
มีป่อยลูกแก้วก็ตกแต่งตา มาปะกันแล้วอีน้องสายตา
แม่ต้องพันยาพันหื้อมันแห้ง เราจะมาแสดงเป็นกลอนคำว้อ้อย
43. สะลิกับหมอนตอบคุณของแม่ ตอบคุณแท้แท้แม่เอามาเท็งหลัง
อยู่เดือนอยู่กรรมเลี้ยงนายลูกเท่า สมัยโบราณค่อยที่มาเก่า
ตอนนั้นแล้วเล่าเอาสะลิม่าปัน เอาสะลิกับหมอนมาเท็งกางหลัง
ตอบคุณณะคุณนังมารดาแม่ข้า ปางนั้นแล้วกาน้อเจ้าท่านไท้
สะลิก เบะนอน
44. ชันข้าวแล้งจิ้นแห้งปลาตาย เอาใส่โตสายยายไว้นั้น
มีตั้งปลาบั้งมีตั้งปลาอย่าง เจ้าสร้อยดอกป่านตอบคุณนาคา
เอาชื่อเอาเสียงมาใส่บุตรตา ตอบคุณนาคาอยู่นาวาน้ำกว้าง
เอาชื่อเสียงเรียงนามนาคาท่านไท้

45. เทียนสังฆะตอบคุณชั้นตั้ง
มายกมายอท้องของแม่เจ้า
สมัยมาเก่าไปหาหมอตำแย
บมีโรบบาลค้อยแหมดั่งอัน

46. เทียนเล่มบาทตอบคุณเชียงไฟ
อยู่กรรมเดือนไฟแม่หงส์คอสร้อย
แม่รักลูกยังปอผมาน
จะเอาหยังมาปานบได้ทั้งนั้น

เชียงไฟ ตะเกียง

47. อานิสงส์ปอยเป็กขึ้นนั้นมีเท่าใด
ตะขาบเจ็บบเน็ดเท่าแม่ป่อง
โจ๊ะโล๊ะออกฆ่ากับคิ้วผักไหม
พุนดาตีขอยดาปอยครั้งนี้

เน็ด เก่ง, ฉลาด

โจ๊ะโล๊ะ ไล่

สุน ผสม

48. อานิสงส์ปอยเป็กขึ้นนั้นมีหลายมีนิก
นิกคือกุศลผลบุญนอเจ้า
ถามแล้วถามเล่าพ่อชายควายนา
มาถามสายตาแม่ไบหน้าเกลี้ยง

มาเต้า แต่งโม

49. พ่อแท้แม่แท้พ่อออกแม่ออกได้เท่าใดกัน อานิสงส์ผลทานมีหลายบ่น้อย
จะบรรพชาอุปสมบทลูกน้อย
อานิสงส์ผลทานนั้นมีชาติหลาย
ตัวอ้ายพีหนานก็ยังปู้

50. พ่อแท้แม่แท้พ่อออกแม่ออก
อานิสงส์ผลทานคนละแปดกัปถ้วน
สั้มปลาบ่วนกินกับเหล้ายาตอง
รูแวงดินกอนเป็นพื้นอนแมงใบ้

รูแวง รูคาน
ดินกอน ที่กันประตุ้

สมัยก่อนนั้นพ่อไปหาหมอ
จักเกิดบุตรตาดอนนั้นแล้วเล่า
สมัยโบราณค้อยที่ยอसान
บเหมือนปัจจุบันทุกวันนี้
ตามส่องเอียดส่องไรกลัวขบลูกน้อย
เลี้ยงลูกน้อยใหญ่หน้ากล้าบาน
แม่รักหลานนี้ยังโยชนว่าอัน

ขอถามเข้าไปลัดตั้งลัดต้อง
ชาติเชื้อไม้ก้องจ้างอ่อนตวยลม
มันหยังมาสมเหมือนกินลาบสุนค้อย

มีสิบกัปเรื่องอานิสงส์
มาถามหญิงนางแม่กายมาเต้า
พี่อ้ายคำไทด์ชาวบ้านนาผา
จาวบ้านน้ำเกียนจักบอกพี่น้อง

พ่อแหวนของก้อยจะได้เท่าใด
ถามหญิงนายแม่หญิงต่างบ้าน

ข้าเจ้าจักบอกเอามาปันกัน
บเล่นก็บงันบั่นก็บ่ม่วน
อึงกับเมาขึ้นเนากับหนอน
กันพะเลิดขี่ไถกันมันแจ่น้ำ

พะเล็ด ลิ่นลัม

51. คนที่จะเป๊กซี่ได้เท่าใดกัน
คนที่จักบวชแม่หงส์หยาดฟ้า
ถามน้องรักแม่ม้อนตาไหล
จะสร้างกุศลบุญครั้งนี้

โม่้ง ที่

52. คนที่จะเป๊กซี่ได้หลายได้นัก
มาถามปัญหาคนงามบ้านใต้
น้องอดบได้ไหลตัวมาดำ
น้องคนบ่งามได้นั่งอู้

ตัก เรียกทัก

53. คนจักบวชค้อยยังนั้นกา
ได้สามสิบสองกับอานิสสนั้นเล่า
จะบวชตอบคุณมารดาบิดา
กว่าจะกิดเป็นปอยมันตั้งยากล้ำ

54. พ่อแม่พี่น้องแปงตูปแปงผาม

แม่ครอบครัวหลักเด็กลูกเจ้า
จะได้อานิสส์ก็กัปตวยกัน
บุญบารมีดาปอยนี้แล้ว

แปง ทำ

ตูป กระท่อม

ผาม ปะรำ

เตาราง เตาขนาดใหญ่ ทำด้วยการขุดดินให้เป็นโพรง

55. พ่อแม่พี่น้องแปงตูปแปงผาม

แม่ครอบครัวหลักเด็กลูกเจ้า
จะได้อานิสส์สามกัปตวยกัน
มาถามสาวจีหญิงนางนาถน้อง

แปง ทำ

ตูป กระท่อม

ผาม ปะรำ

เตาราง เตาขนาดใหญ่ ทำด้วยการขุดดินให้เป็นโพรง

แกงบอนใส่หนังมันจ่างคันเมื่อหล้า
อานิสส์เจ้าข้าจะมีเท่าใด
ชาติเสือมีลายชาติควายมีโม่้ง

ได้หกลีบสื่กับเนื้อพืณาผา
จะบอกหื้อฟังพ่อสร้อยดอกไม้
จะเ็นปากตักจะดับเสียงขาน
น้ำพริกน้ำปูบั้งหน่อไม้

คนจะบรรพชาค้อยแหมเนื้อเจ้า
เมื่อเข้าไปบวชยังบรรพชา
ที่เลี้ยงตัวมาแต่เล็กแต่น้อย

ร่องขุดเตารางร่องวางก้อนเส้า
ร่องมานิ่งข้าวร่องมาดังไฟ
ต่างคนต่างทานตวยกันดังอู้

ร่องขุดเตารางร่องวางก้อนเส้า
ร่องมานิ่งข้าวร่องมาดังไฟ
ต่างคนต่างทานตวยกันดังอู้

56. คนมารอมสาดคนมารอมหมอน รอมบัตร์รอมชองคนละเล็กละน้อย
 ก่องรอมใบชาวก่องปาวใบร้อย เงินย่ำเงินย้อยตามเจตนา
 อานิสงส์ของเพิ่นจะได้เท่าใดหา มีการปอยดาบวชลูกเป็กซ์เต้า
 ก็ตั้งใจเอาวันนี้อย่างนั้น
- ปอย งานบรรพชาอุปสมบท
 เป็กซ์ การอุปสมบท
57. ก่องมารอมสาดก่องมารอมหมอน รอมบัตร์รอมชองคนละเล็กละน้อย
 ก่องรอมใบปิ่นก่องปิ่นใบร้อย แม่จีดอกสร้อยอนุโมทนา
 มีอานิสงส์สี่กับเจ้าชา พี่น้องศรีทธาตาปอยลูกแก้ว
 คนมานั่งเป็นแถววันนี้อย่างนั้น
58. ก่องแปงจองอ้อยต้นดอกต้นขัน ก่องห้างบายศรีงามดินอเจ้า
 อานิสงส์ผลทานค้อยแหมนั้นเล่า พ่อเจ้าแม่เจ้าจะได้เท่าใด
 พี่น้องศรีทธามากปวงหลวงหลาย ตั้งเจ้าตั้งนายหลายจองหลายบ้าน
 ทำบุญบวชหลานมานานอย่างนั้น
59. ก่องแปงจองอ้อยต้นดอกต้นขัน อานิสงส์ผลทานค้อยแหมนอเจ้า
 คนมาห้างบายศรีตัดที่นั่นเล่า จะไขบอกเจ้าอานิสงส์ผลทาน
 มีอานิสงส์สามกับตวยกัน หื้อปริบุนนั่งเมื่อดาปอยลูกแก้ว
 บายศรีนมแม่วางแตงดาไว้พร้อม
60. สาวจีแม่ร้างคนงามคนสวย จัดแจงแปงตวยบายศรีมาตั้ง
 ก็แปงงามดีมีอยู่นี้หลายชั้น งามเลิศล้ำบายศรีนมแม่ว
 ประดับดอกไม้งามขึ้นเป็นแถว บายศรีนมแม่มงามดีว่าอัน
 จักร้องเอาขวัญองค์ค่านาคน้อย
61. บายศรีเจ็ดชั้นหมายถึงอันใด ถามเข้าไปคนงามต่างบ้าน
 บ่ละนาเฟื่องไว้เป็นโต้งร้าง แม่ใบหน้ากว้างค้อยไขคำขอ
 ควายดำเปลือกเชือกควายเผือกเพียงปอ ถามจางชอคนงามสาวน้อย
 มาปะกลางปอยวันนี้อย่างนั้น
62. บายศรีเจ็ดชั้นความหมายเพิ่นมี หมายถึงพระธรรมเจดีย์กัมภีร์นอเจ้า
 ปางนั้นพระองค์เสด็จเดินต้องเต้า ไปถวายแม่เจ้าพระแม่มารดา
 พระนางสิริมหามายา พระแม่มารดาอยู่สวรรค์ชั้นแก้ว
 จักไขเป็นแนวตามโบราณว่าไว้

63. บายศรีห้าชั้นนั้นก็มีความหมาย
 เอาจามตบเจ็ดเอาสิบเอ็ดตบห้า
 ถามน้องรักแม่ดวงไกลสอน
 ขุดดินถมฝายหมายได้น้ำเต้า
64. บายศรีห้าชั้นนั้นก็มีความหมาย
 ตามออกในธรรมพอสร้อยดอกฟ้า
 มาถามน้องรักแม่หญิงบ้านไกล
 ชาติเชื่อว่าควายมันต้องมีเขา**ว้อง**
 ว้อง ไค้ง
65. ชั้นระทั่งห้ากับชั้นบ้าห้าใบ
 แกลงอ่อนนงแลแกลงแคนเกล้า
 แม่น้ำไหลวนตั้งบนเป็นผา
 ล้างบ่เป็นหยั่งถามนายนาถน้อง
66. ชั้นระดั่งห้ากับชั้นบ้าห้าใบ
 จะไปใจอ่อนเอาวิรูปะขัน
 เป็นผัดค่อยเด็ดเป็นเห็ดค่อยไช้
 ว่าสิบเช่นตัวจกสาวใบตาล
 มาถามหญิงนางพิมพานาถน้อง
67. วิรูปะขันหมายถึงอันใด
 มาปะหนึ่งที่มาตีหนึ่งครั้ง
 ถามน้องรักบ่ได้มัวหมอง
 เหมือนเครือเขาหวนพันบนไม้เนิ้ง
68. วิรูปะขันหมายถึงรูปถึงนาม
 ถ้าบ่มีปัญญาตั้งบ่ได้นั่งไกล
 แม่จีเอื้องใต้จักไซต่อไป
 ตั้งจิตหื้อไหวตั้งใจหื้อมั่น
69. บายศรีสามชั้นค่อยที่ด้วยกัน
 อีแม่ห้างดาขันสินีเล่า
 วันนี้อดาปอยบวชลูกบุตรดา
 จึงแบ่งบายศรีงามดีเลิศล้ำ
- จักเป็นอย่างใดคนงามน้องหล้า
 น้ำฝนน้ำฟ้ารู้ไหลลงรวม
 หัวใจเจ้ามอญค่อยบอกพี่อ้าย
- จักไขบรรยายหมายถึงชั้นห้า
 อีนางน้องหล้าจักไขบรรยาย
 บ่ล้างเป็นไธมาปะพี่อ้าย
- เพิ่นเอาขันใดตั้งก่อนจาเจ้า
 กินบ่ตายกับข้าวอะสังมาลา
 อีนางคนงามแม่หญิงต่างบ้าน
- เพิ่นเอาขันไฉนยังตั้งก่อน
 จะบอกพี่หนานจั่งชอบบ้านไธ
 ถ้าเป็นหน่อไม้เอาไฉ้ต้มยำ
 เอาวิรูปะขันตั้งก่อนว่าอัน
- น้ำบ่ไหลตั้งพื้นมันตัน
 บ่ได้จุได้จำเหมือนก้านกล้วยใบบอน
 หัวใจนายมอญแม่พองน้ำตัน
- สังขารวิญญานเวทนา
 ปะใส่กันพอสร้อยดอกไม้
 จะมานั่งร้องจะมานั่งไช้
 ได้พร้อมใจกันดาปอยครั้งนี้
- พระพุทธรูปพระธรรมพระสังคเจ้า
 คนแก่คนเฒ่าตักห้างแต่งดา
 ตักห้างแต่งดาด้วยกันดั่งอี

70. ผ้าขาวผ้าแดงเอามารองตีนชั้น
จะถามน้องรักแม่ผีปันเบา
แดงมารักบ่เท่าแดงมาขาม
ชาติคนปมีเมียร้องว่าบ่าวเค็น

71. หลอนผ้าแดงที่เอารองตีนชั้น
หมายถึงเลือดถึงยางมารดาแม่เจ้า
หลอนผ้าขาวตัดที่เจ้าขา
บริสุทธิ์ฟ่องใส่น้อยท่านไท้

72. ว่าสีน้ำเงินอายจะเอ็นปากถาม
จะถามกำเดิมอายจะเสริมกำเก่า
ถามคนงามอื่น้องคนสวย
เราเป็นคนไทยเหมือนกันทั้งนั้น

73. สามสิบสองโสโคกในเนื้อในตัว
เกศา โลมา นະชา ตันตา ตะโจ นั้นเล่า
ว่าพ่ออาจารย์จักได้ร้องขวัญ
จะร้องขวัญคนมาเหยเจ้าเจ้า

74. รุนมเบื่องซ้ายนั้นมิกี่รู
ค่อยไขบรรยายเสียยามเจ้าเจ้า
ว่าเสือบ้านได้มาปะสิงห์บ้านเหนือ
ตามประเพณีเมืองน่านนี้แล้ว

75. รุนมเบื่องซ้ายนั้นมืห้ารู
เจ้ากุกาหลาเจ็ดรูน้อยเจ้า
พระคุณแม่เจ้ามีสิบสองนายมอน
จะไปตอบสนององค์คำท่านเจ้า

76. คุณพ่อชาวเอ็ดคุณแม่สิบสอง
คุณแม่โพสพนั้นมีหกสิบเก้า
คุณพระธรรมนั้นมีห้าสิบแปด
หื้อจื้อหื้อจ่านาคานาคเจ้า

77. คนที่บรรพชาคนนั้นหนา
ราหุลกุมมารบุตตั้งลูกเต้า
ว่าบวชเป็นเณรคือกุมมาราหุล

ความหมายของมันมีจะไดนาเจ้า
แม่กายมาเต้าจูงไขก่างาม
เหลือบ้านอาฮามกินข้าวหลามติดเตี้ย

ความหมายมันกะนายพี่เจ้า
สมัยมาเก่าเกิดลูกนานมา
คือศาสนาคนไทยใจใจ

หลอนกำว่าขวัญแปลว่าหยิ่งนอเจ้า
อีนางน้องหน้าค่อยตอบเร็วไว
แม่ลางคิงสวยตอบว่าจนได้

จะนับแต่หัวถึงตีนนอเจ้า
อันนี้แล้วเจ้าร้องว่าขวัญคน
จัดเป็นขบวนแพรสีเนื่อยัน

มาคิดผ่อดูเบื่องขวาน้อยเจ้า
จักถามน้องหน้าแม่หญิงชิงเรือ
ปรากฏจุดเจือโบราณเก่าก็

มาคิดผ่อดูรุนมเบื่องขวา
ที่ว่ารุนมบ่เท่ากันนั้นเล่า
คุณพ่อชาวเอ็ดคุณแม่สิบสอง
บุญเท่าตอยเท่าเขามานานอย่างนั้น

หัวใจเจ้ามอนจื้อจำลูกเต้า
คุณพระพุทเจ้ามีห้าสิบแปดนายนาย
คุณพระสังฆะมีสิบสี่ตวยกัน
ค่อยอดทนเอานาคานาคน้อย
คือว่าบุตตาของพระพุทเจ้า
ปางนั้นแล้วเล่าได้บวชเป็นเณร
เป็นเจ้าตนบุญค่อยแหมเจ้าข้า

ก็บรรพชามานานอย่างนั้น

78. คนที่เป็กซ์ก่อนค้อยที่ดีหลิ
อุปสมบทมานานค้อยที่เจ้าข้า
ว่าโกณฑัญญะ วัปปะ
อัสสชิ ค้อยที่ยอสา
ตามออกในธรรมมานานอย่างนั้น

79. หลอนว่าองค์แรกคือโกณฑัญญะ
ก็มีดวงตาเห็นธรรมนอเจ้า
ท่านเจ้าก็ได้เห็นธรรม
เป็นอรหันต์ตั้งหมดจันจัน

80. ว่าบวชไปแล้วยังบได้กินนแห่ง
จะไปเหลือกำจะไปเหลือถ้อย
ว่าต่อไปนี้หื้อมันศึกษา
ประพุดิแต่ความดีสั่งสมเอาไว้

81. ต่อไปนี้ตั้งอกตั้งใจ
จะบวชตอบคุณมารดานั้นเล่า
ต่อไปนี้หมั่นอ่านหมั่นเขียน
บพิตศีลไสอันใดก็แล้ว

82. จะไปยงนจะไปตกลา
บิเฐบแหวงบ้านเหนือบ้านใต้
ต่อไปนี้หื้อมันศึกษา
ตอบคุณมารดาพระแม่ท่านให้

โล๊ะ หา, เที้ยว
แหวง เที้ยว

83. ต่อไปนี้ภาวนาจำศีล
ตั้งอกตั้งใจนาคานาคน้อง
จะตบมานับอยู่ช่วงแก้วตั้งสาม
บได้แลเหลียวสาวจีสาวน้อย

84. สละพร้าพร้อมแม่ร้างนางสาว
จำศีลภาวนาอยู่อารามช่วงกว้าง
สละพร้าพร้อมตั้งมะแวงแดงโก

ปัญจวัคคีย์นั้นมีตั้งห้า
เป็นวันอาสาฬหบูชา
ภัททิยะ มหานมะ
อันนี้แล้วกาเป็กซ์ก่อนว่าอัน

ได้เป็นธูปเป็นพระในศาสนา
ว่าวัปปะ ภัททิยะ มหานมะ อัสสชิ นั้นเล่า ดวงตา
มีพระสงฆ์หนึ่งพันสองร้อยห้าสิบลูปตวยกัน
พระพุทธรองค์ได้บวชหื้อทั้งนั้น
จะไปเกาะกำแพงจะไปแยงสาวน้อย
อันพระยอดสร้อยตนเป็นครูบา
เรียนเอาวิชาศีลธรรมว่าอี

อยู่ในวินัยขององค์ท่านเจ้า
นาคานาคเจ้าตั้งใจเล่าเรียน
ตัวไทยตัวเมืองจื้อจำจนได้

ตั้งเหล่าสุราเจ้าอย่ามาใกล้
นาคานาคให้ตั้งใจทนเอา
เรียนเอาวิชาต่อไปนาคข้า

แม่ย่าแม่หญิงแต่บได้มาต้อง
ทำสิ่งถูกต้องอยู่ในพระธรรม
วัดวาอารามหมั่นกวาดหมั่นแผ้ว

กางเกงขายาวและเสื้อแขนสั้น
บละบข้างตั้งศีลตั้งธรรม
ตั้งไฟโฮโลเจ้าอย่ามาใกล้

หื้อเป็นศีลไสวินัยนั้นอย่างนั้น

85. ของทานแม่เจ้ามีที่ประการ
พี่น้องศรัทธาหนักนบพัน
ว่าฮักกันบอกถอกใส่แกงมาหนุน
กนไปสู่นมำเหลื่อลาบจัน

จะยกเป็นทานหยาดน้ำคว่ำตัน
จักสร้างกุศลไปยังผลบุญ
หมั่นกนหมั่นสูนตั่งลุงตั่งป่า

86. ของทานแม่เจ้ามีอยู่ห้าประการ
จะบวชเป็นพระจะสละเป็นเจ้า
ของทานแม่เจ้ามีอยู่ห้าประการ
จักสร้างกุศลขึ้นบนชั้นฟ้า

จะยกกุหลานเป็นทานนอเจ้า
วันนี้แล้วเล่าจะยกเป็นทาน
สละเป็นทานอยาดน้ำคว่ำตัน

87. ประการที่หนึ่งเพิ่นบ่ทานไปไหน
แม่หวังเป็นตืออยู่ใต้ลุ่มฟ้า
ว่าศรัทธาเก้าตั่งกองกุศล
พระญาเวสสุวรรณคว่ำตันอยาดน้ำ

ทานเป็นปัจจัยนี้ยังไปหน้า
พ่อหวังเป็นหน้าในมนุษย์เมืองคน
เทวดาพายบนจตเส้นหมายก้าน

88. ประการที่สองจักทานไปหา
คันไต่ยเสียงสำเนียงนี้แล้ว
เทวบุตรอยู่ฟ้าเทวดาลองหน
จักทานไปหาวันนี้้อย่างนั้น

เทวบุตรเทวดาอินทร์พรหมขึ้นแก้ว
หื้อไขป่องแก้วเสด็จเลลง
พระญาอินทร์พระญาพรหมด้วยกันเจ้าข้า

89. ประการที่สามจักทานไปหา
บ่ว่าพ่อนานบ่ว่าพ่อน้อย
ที่เขามรณังไปยังดับตาย
ผู้เสี่ยงแก่กรรมเจ้านายพี่น้อง

ญาติโกโหติกาที่ตายลาโลกจ้อย
เด็กชาวอนน้อยญาติเชื้อเครือโย
กะวนกะวายตายออกจากบ้าน

90. ประการที่สี่จักทานไปหา
ว่าสัตว์เหนือดินค้อยยังกินหญ้า
ที่เราได้ฆ่าที่เราได้ตาย
จะยกเป็นทานในวันนี้แล้ว

ฝูงสัตว์น่านาสัตว์ลุ่มใต้หล้า
สัตว์ใต้ลุ่มฟ้าช้างม้าวัวควาย
คาบเจ้าแลงกายตวยกันว่าอัน

91. ประการที่ห้าจักทานหื้อวัดช่วงแก้วตั่งสาม วัดวาอาราม ณ สามแก้วเจ้า
ค้าศาสนาโคตะมะพ่อเจ้า
จะเอาลูกน้อยค้อยที่สายใจ
ซึ่งในรสพระธรรมมานานอย่างนั้น

บ่หื้อหม่นเศร้าไปไหนตางใด
เป็นตนเลี่ยมไสวินัยที่หัน

เลี่ยม

สโตไส

92. ขอขอบคุณแขกแก้วมาปอย
อยู่ดีที่ขามั่งมูลพ่นเท่า
หลับหื้อได้เงินหมื่นตื่นหื้อได้เงินแสน
โรคร้ายกายาแท้ปได้แวดล้อม

แก่นแก่น อับโชค

93. อายุวรรณสุขพละพรสี่ประการ
หลับหื้อได้เงินพันฝันหื้อได้เงินหมื่น
พ่อเจ้าแม่เจ้าคนใดซื้อหอย
หื้อเป็นเศรษฐีรวยรวยหลายล้าน

อี หา

94. ต่อไปนี้สุขกายสบายใจ
เคราะห์เจ็บเคราะห์เป็นบุญยังรักไม้
หื้อตกลงไปบวกบูปวักปลา
เคราะห์ร้ายพายุชวยตกไปเจ้าเจ้า

95. กัณนายเลี้ยงเปิดขอหื้อได้กินไข่
กัณนายเลี้ยงวัวขอหื้อแพร่ลูกน้อย
มีแหวนมีสร้อยมีเงินมีคำ
ค่อยปลงลงคำเหี้ยก่อนว่าอัน
แลนออกะเลยลงชอกก่อนเตอะพิน้อง

บได้หนถอยตางไदनอเจ้า
พ่อเจ้าแม่เจ้าอยู่ดีมีแรง
วันได้แก่นแก่นได้สักพันห้า

ทำการทำงานฮิมาค้าขึ้น
ใจบานใจขึ้นพันรำพันรวย
ขอหื้อรวยรวยรวยทุกคนว่าอี

บมีโรคภัยอันใดมาใกล้
หื้อตกลงได้ตวยแม่น้ำคองคา
กลางไต้กลางนากลางปากกลางห้วย

กัณนายเลี้ยงไก่ขอหื้อได้กินตัว
หลับได้เงินพันฝันได้เงินร้อย
บหุสุดท้ายจบอวสาน
หื้อปริปนังดาปอยลูกน้อย

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	ธนากานต์ หาญยุทธ
วัน เดือน ปี เกิด	17 พฤษภาคม 2539
สถานที่เกิด	จังหวัดน่าน
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2563 ค.บ. (วิชาภาษาไทย), มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, เชียงใหม่
ที่อยู่ปัจจุบัน	176 หมู่ 5 ตำบลศิลาแลง อำเภอปัว จังหวัดน่าน
ผลงานตีพิมพ์	ธนากานต์ หาญยุทธ และวัชรินทร์ แก่นจันทร์. (2567). อัตลักษณ์ท้องถิ่น ในทหอดาปอຍจังหวัดน่าน. วารสารบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ ราชวมงคลล้านนา, 12(1), 165-183.
รางวัลที่ได้รับ	-

